

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sosyal Hizmet Anabilim Dalı

**KORUYUCU AİLELERİN KORUYUCU AİLE HİZMETİNE
İLİŞKİN DEĞERLENDİRMELERİ: ZONGULDAK İLİ ÖRNEĞİ**

Elif GÖKDOĞAN ŞAHİN

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2019

KORUYUCU AİLELERİN KORUYUCU AİLE HİZMETİNE İLİŞKİN
DEĞERLENDİRMELERİ: ZONGULDAK İLİ ÖRNEĞİ

Elif GÖKDOĞAN ŞAHİN

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sosyal Hizmet Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2019

KABUL VE ONAY

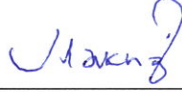
Elif GÖKDOĞAN ŞAHİN tarafından hazırlanan "Koruyucu Ailelerin Koruyucu Aile Hizmetine İlişkin Değerlendirmeleri: Zonguldak İli Örneği" başlıklı bu çalışma, 13.09.2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

[İ m z a]

Prof. Dr. Sema BUZ (Başkan)

[İ m z a]

Prof. Dr. Vedat IŞIKHAN (Danışman)

[İ m z a]

Prof. Dr. Elif GÖÇEARSLAN ÇİFTÇİ (Üye)

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylım.

Prof. Dr. Musa YAŞAR SAĞLAM

Enstitü Müdürü

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kağıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinleri yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayımlanan “*Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*” kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- ✖ Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 6 ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

13/09/2019

EMRE GÖKDOĞAN ŞAHİN

¹ “*Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*”

- (1) *Madde 6. 1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.*
- (2) *Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.*
- (3) *Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir *. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluma bildirilir.*
Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

* Tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu tarafından karar verilir.

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında zgn olduğunu, **Prof. Dr. Vedat IşIKHAN** danışmanlığında tarafımdan retildeğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

 [imza]

Elif GÖKDOĞAN şAHİN

TEŞEKKÜR

Öncelikle tez yazma sürecimde bana yol gösteren ve ihtiyacım olduğunda bana zaman ayıran değerli hocam ve tez danışmanım Prof. Dr. Vedat İŞIKHAN'a teşekkürlerimi sunuyorum.

Tez jürimde yer alan, yapıcı eleştirileri ve önerileriyle çalışmamı daha iyi hale getirmeme yardımcı olan değerli hocalarım Prof. Dr. Sema BUZ ve Prof. Dr. Elif GÖKÇEARSLAN ÇİFCİ'ye teşekkür ederim.

Veri toplama sürecimde bana destek olan, yardımlarını esirgemeyen Zonguldak Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü Koruyucu Aile Birimi çalışanları değerli çalışma dostlarım Psikolog Duygu MURAT ve Aslı BIYIKLI'ya, her koşturmacada bana neredeyse bulduğum yerden destek olan değerli ekip arkadaşım Sosyal Hizmet Uzmanı Merve DEMİRCİ'ye, tezimin düzenlenmesi sürecinde geç saatlere kadar benimle bilgisayar başında çalışan bilgisayar kurdu tatlı kuzenim Gamze SELVİLİ'ye gönülden teşekkürlerimi sunuyorum.

Araştırmama katılmayı kabul eden, zaman ayıran ve formumu içtenlikle dolduran, çocuklarını “biricik” yapan, kalplerinde onlara yer açan, yuva olan, kiminin minik misafirlerinin yuvalarına katılmalarına vesile olduğum, onların deyimiyle “kalplerinin değerlisini onlarla buluşturduğum için” beni her gördüğü yerde içten bakışlarını ve duygularını ifade eden sevgili koruyucu ailelerimize ayrı ayrı teşekkür ediyorum.

Kaç yaşına gelirim geleyim bana hep kırmızı kurdeleli ayakkabı aldığı küçük kızı muamelesi yapan, maddi ve manevi desteğini üzerimden esirgemeyen, her zaman yanımda ve arkamda hissettiğim, bu dünyadaki varoluş sebeplerim biricik babam Mustafa GÖKDOĞAN ve annem Meryem GÖKDOĞAN'a sonsuz teşekkürler...

Tezimi yazmaya çalıştığım süre boyunca kendisinden ve ailemizden çaldığım zamana rağmen hep yanımda olan, beni telkinleriyle harekete geçmem için destekleyen, hoşgörüsünü ve sevgisini üzerimden esirgemeyen, bu süreçte hep hayatımı kolaylaştırmaya çalışan sevgili eşim Doç. Dr. Ercan ŞAHİN'e, sevgisine ve var oluşuna hep şükrettiğim küçük kızım Zeynep Talia ve oğlum Mehmet Kaan ŞAHİN'e sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Destekleriniz olmasaydı bu çalışma tamamlanamazdı...

Ve yüreği yuva arayan tüm çocuklara...

ÖZET

GÖKDOĞAN ŞAHİN, Elif. *Koruyucu Ailelerin Koruyucu Aile Hizmetine İlişkin Değerlendirmeleri: Zonguldak İli Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2019.

Çocuk refahı alanının korunma ihtiyacı olan çocuklara yönelik aile yanında destek temelli en etkili uygulamalarından biri koruyucu aile hizmetidir. Bu araştırmanın amacı, koruyucu aile hizmet modelinin birer uygulayıcıları olan koruyucu ailelerin, koruyucu aile olma süreçlerindeki gözlem, tecrübe ve görüşlerini ortaya koymaktır. Ayrıca Zonguldak ili örneğinden yola çıkarak Türkiye’de Koruyucu Aile Hizmetinin etkililiğinin değerlendirilmesi ve bu hizmetin yaygınlaştırılmasına yönelik yapılacak olan çalışmalara katkı sağlamaktır.

Araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmaya Zonguldak ilinde koruyucu aile olan 81 ebeveyn katılmıştır. Veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından hazırlanan Görüşme Formu kullanılmıştır. Görüşme Formları ve dosya taramaları neticesinde toplanan veriler, “SPSS 20 Paket Programı” aracılığıyla çözümlenmiştir.

Çoğunluğu Uzun Süreli Koyucu Aile Modeli’nden yararlanan koruyucu ailelerin, büyük bir kısmı koruyucu aile olduktan sonra hayatlarının anlam kazandığını ve değiştiğini belirtmişlerdir. Diğer yandan koruyucu aile hizmetinin yeterince yaygın olmamasının en büyük nedenini; insanların genel olarak çocukları çok sevdiğini belirtmelerine rağmen bir çocuğun bakımını üstlenme konusunu sosyal sorumluluk olarak görmemeleri olarak belirtmişlerdir. Araştırmada koruyucu ailelerin cinsiyeti ile koruyucu ailesi oldukları çocukla sorun yaşama arasında bir ilişki bulunamazken, koruyucu ailelerin eğitim düzeyleri arttıkça koruyucu ailesi olunan çocukla sorun yaşamaları arasında anlamlı bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır. Ülkemizde koruyucu aile hizmetinin yaygınlaştırılması için kuruma, topluma ve medyaya önemli görevler düşmekte olup; özellikle de koruyucu aile eğitimleri konusunda, ailelere eğitim verilmesi ve yeni eğitim programları geliştirilmesi için gerekli çalışmalar yapılmalıdır.

Anahtar Sözcükler: Koruyucu aile, koruyucu aile hizmeti, sosyal hizmet uzmanı, çocuk refahı alanı

ABSTRACT

GÖKDOĞAN ŞAHİN, Elif. *The Evaluations of Foster Families About The Foster Family Model: The Case of Zonguldak*, Master's Thesis, Ankara, 2019.

One of the most effective family-support-based practices in the field of Child Welfare for children in need of protection is foster care. The aim of this study is to reveal the observations, experiences and opinions of foster families who are the implementers of foster family service model in the foster family processes. It is also to contribute to the work to be carried out for the evaluation of the effectiveness of Foster Family Model in Turkey, starting from the example of Zonguldak and dissemination of these services.

The Research Data Model was used in the research. 81 foster parents in Zonguldak province participated in the study. Interview Form prepared by the researcher was used as data collection tool. Data collected as a result of interview forms and file scans were analyzed through "SPSS 20 Package Program".

Most of the foster families, who have benefited from the Long-Term Foster Family Model, stated that their lives gained meaning and changed after becoming a foster family. On the other hand, the biggest reason for the lack of widespread foster family service is that people do not consider taking care of a child as a social responsibility although they say that they generally love children very much. In the study, while there was no relationship between the gender of the foster parents and having problems with the foster children, it was found that there was a significant relationship between having problems with the foster children and the foster families as the education levels of the foster families increased. In our country, the institution, society and the media have important duties to promote foster family model; especially in foster family education; necessary studies should be carried out to provide education to families and to develop new education programs.

Keywords: Foster parent, foster family service, social worker, child welfare system

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI	ii
ETİK BEYAN.....	iii
TEŞEKKÜR	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR DİZİNİ.....	xi
TABLOLAR	xii
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM.....	3
KURAMSAL ÇERÇEVE	3
1.1. AİLE VE ÇOCUK REFAHI	3
1.2. ÇOCUK REFAHI VE SOSYAL HİZMET	4
1.3. KORUNMA İHTİYACI OLAN ÇOCUK KAVRAMI VE KORUNMA İHTİYACI OLAN ÇOCUKLARA YÖNELİK HİZMETLER	6
1.3.1. Korunma İhtiyacı Olan Çocuk Kavramı	6
1.3.2. Korunma İhtiyacı Olan Çocuklara Yönelik Hizmet Modelleri	8
1.3.2.1. Ailesi ya da Yakınları Yanında Bakım	8
1.3.2.2. Evlat Edinme	9
1.3.2.3. Koruyucu Aile Hizmeti.....	10
1.3.2.4. Kurum Bakımı	11
1.3.2.4.1. Türkiye’de Korunma İhtiyacı Olan Çocuklara Yönelik Kurum Bakımı Hizmetinin Tarihsel Gelişimi	12
1.3.2.4.1.1. Islahhaneler	12
1.3.2.4.1.2. Darülaceze	13
1.3.2.4.1.3. Darülhayr-ı Ali ve Darül’l Eytamlar	13
1.3.2.4.1.4. Himaye-i Eftal Cemiyeti	14
1.3.2.4.1.5. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK)	14
1.3.2.4.1.6. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı- Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı	15
1.3.2.4.2. Ülkemizde Mevcut Durumda Kurum Bakımı Modelleri.....	17
1.3.2.4.2.1. Çocuk Evleri- Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi (ÇEKOM).....	18
1.3.2.4.2.2. Çocuk Evleri Sitesi.....	18
1.3.2.4.2.3. Çocuk Koruma İlk Müdahale ve Değerlendirme Birimleri	18

1.3.2.4.2.4. Çocuk Destek Merkezleri (ÇODEM).....	18
1.3.2.4.2.4.1. Umut Evleri	19
1.4. KORUYUCU AİLE HİZMET MODELİ.....	19
1.4.1. Koruyucu Aile Hizmetinin Tanımı	20
1.4.2. Koruyucu Aile Hizmetinin Önemi	21
1.4.3. Koruyucu Aile Hizmetinin İşlev ve Amacı.....	23
1.4.4. Koruyucu Aile Hizmetinin Benzer Bakım Türlerinden Farkı	24
1.4.4.1. Gönüllü Aile	24
1.4.4.2. Evlat Edinme	24
1.4.5. Koruyucu Aile Hizmetinin En Çok Karşılaştırıldığı Bakım Modeli: Koruyucu Aile ve Kurum Bakımı Karşılaştırmaları	26
1.5. KORUYUCU AİLE HİZMETİNİN YASAL ÇERÇEVESİ.....	28
1.6. KORUYUCU AİLE MODELLERİ.....	29
1.6.1. Akraba veya Yakın Çevre Koruyucu Aile Modeli	29
1.6.2. Geçici Koruyucu Aile Modeli	30
1.6.3. Süreli Koruyucu Aile Modeli.....	30
1.6.4. Uzmanlaşmış Koruyucu Aile Modeli.....	31
1.7. KORUYUCU AİLE OLMA SÜRECİ	31
1.7.1. Başvuru/ Müracaat Aşaması	32
1.7.2. Görüşme ve İnceleme Süreci	32
1.7.3. Eşleştirme ve Uyum Süreci.....	34
1.7.4. İzleme Süreci	37
1.7.5. Hizmetin Sonlandırılması	38
1.8. KORUYUCU AİLE HİZMETİNDE ÇOCUKLARA VE AİLELERE SAĞLANAN OLANAKLAR	40
1.8.1. Koruyucu Ailelere Çocuğun Eğitim ve Bakımı İçin Yapılan Ödemeler.....	41
1.8.2. Koruyucu Ailelere Çocuğun Sağlık Giderleri Kapsamında Yapılan Ödemeler	42
1.8.3. Koruyucu Ailenin Kendisine Yapılan “İsteğe Bağlı Sigorta Primi” Uygulaması	43
1.9. KORUYUCU AİLE EĞİTİMLERİ	43
1.10. ZONGULDAK İLİNDE KORUYUCU AİLE HİZMETİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ	46
1.11. KORUYUCU AİLE HİZMETİNDE ÜLKE ÖRNEKLERİ VE TÜRKİYE KARŞILAŞTIRMASI	47
1.11.1. İngiltere.....	48
1.11.2. Amerika Birleşik Devletleri	50
1.11.3. Belçika	52
1.11.4. Hollanda.....	54
1.11.5. Almanya.....	56
1.11.6. Ülke Örnekleri ve Türkiye Karşılaştırması	57
1.12. ARAŞTIRMANIN SORUNU	60

1.13.	ARAŞTIRMANIN AMACI.....	61
1.14.	ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....	62
1.15.	ARAŞTIRMANIN SAYILTI LARI	62
1.16.	ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI	63
1.17.	ARAŞTIRMANIN TANIMLARI	63
2.	BÖLÜM.....	65
	YÖNTEM.....	65
2.1.	ARAŞTIRMANIN MODELİ	65
2.2.	ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ	65
2.3.	VERİ TOPLAMA ARAÇLARI.....	66
2.4.	VERİLERİN ÇÖZÜMLERİ.....	66
2.5.	SÜRE VE OLANAKLAR.....	67
3.	BÖLÜM.....	68
	BULGULAR VE YORUM	68
3.1.	KORUYUCU AİLE BİREYLERİNİN SOSYO DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ.....	68
3.2.	KORUYUCU AİLELERİN KORUYUCU AİLE HİZMETİNE İLİŞKİN DEĞERLENDİRMELERİ	75
3.2.1.	Koruyucu Aileleri Tanıtıcı Bulgular	75
3.2.2.	Koruyucu Ailelerin Koruyucu Ailelik Süreçlerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar	81
3.2.2.1.	Koruyucu Ailelerin Koruyucu Aile Hizmetinin Anlamı, Koruyucu Aile Olma Nedeni ve Amacına İlişkin Düşünceleri	82
3.2.2.2.	Koruyucu Ailelerin Bakımını Üstlendikleri Çocukların Biyolojik Aileleri ile Görüşmelerine İlişkin Değerlendirmeleri	94
3.2.2.3.	Koruyucu Ailelerin Bakımını Üstlendikleri Çocukların Okul Durumları ile İlgili Değerlendirmeleri	100
3.2.2.4.	Koruyucu Ailelerin Çocuklarla Yaşadıkları Sorunlar ve Çözüm Yolları İle İlgili Değerlendirmeleri	103
3.2.2.5.	Çocukların Sağlık Durumları İle İlgili Yaşanan Güçlüklerle İlişkin Değerlendirmeler	111
3.2.2.6.	Koruyucu Ailelerin Koruyucu Aile Eğitimlerine İlişkin Değerlendirmeleri	113
3.2.2.7.	Koruyucu Ailelerin Kurum ve Meslek Elemanlarına İlişkin Değerlendirmeleri	116
3.2.2.8.	Koruyucu Ailelerin Tekrar Koruyucu Aile Olma Konusunda Değerlendirmeleri	119
3.2.2.9.	Koruyucu Ailelerin Çevresindeki Bireylerin Koruyucu Aile Olmaya İlişkin Düşünceleri	122
3.3.	DEĞİŞKENLERE AİT İSTATİSTİKİ ANALİZLER VE YORUM	126
4.	BÖLÜM.....	139
	SONUÇLAR VE ÖNERİLER.....	139
4.1.	SONUÇLAR.....	139
4.1.1.	Koruyucu Ailelerin Sosyo Demografik Özellikleri.....	139

4.1.2.	Uygulayıcısı Oldukları Koruyucu Aile Hizmet Modeli Çerçevesinde Koruyucu Ailelerin Tanıtıcı Bilgileri	139
4.1.3.	Değişken Analizlerine İlişkin Sonuçlar.....	143
4.2.	ÖNERİLER.....	144
4.2.1.	Koruyucu Aile Eğitimlerine Yönelik Öneriler	144
4.2.2.	Rehberlik, Danışmanlık ve İzleme Çalışmalarıyla İlgili Öneriler	148
4.2.3.	Psiko-Sosyal Haklar ve Olanaklara Yönelik Öneriler	149
4.2.4.	Yaygınlaştırma ve Tanıtım Çalışmalarına Yönelik Öneriler.....	150
4.2.5.	Kurum ve Meslek Elemanlarına Yönelik Öneriler.....	151
4.2.6.	Koruyucu Aile Hizmetine Yönelik Bir Model Önerisi	152
KAYNAKÇA	156	
EK 1. GÖRÜŞME FORMU	172	
EK 2. GÖNÜLLÜ KATILIM FORMU.....	185	
EK 3. ETİK KURUL ONAYI	186	
EK 4. YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU	187	
EK 5. MASTER TESİS ORGİNALİTY REPORT	188	
EK 6. TURNİTİN RAPORU	189	

KISALTMALAR DİZİNİ

AÇSHB	: Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
AÇSH	: Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler
ÇHGM	: Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü
ASPB	: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı
ÇKK	: Çocuk Koruma Kanunu
SHK	: Sosyal Hizmetler Kanunu
KAY	: Koruyucu Aile Yönetmeliği
ÇODEM	: Çocuk Destek Merkezleri
SED	: Sosyal ve Ekonomik Destek
SHÇEK	: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
KABK	: Koruyucu Aile Birinci Kademe Eğitimi
KAİK	: Koruyucu Aile İkinci Kademe Eğitimi
KİOÇ	: Korunma İhtiyacı Olan Çocuk
SÇG	: Sosyal Çalışma Görevlisi
SB	: Sağlık Bakanlığı

TABLOLAR

Tablo 1: SED Hizmetinden Yararlandırılan Çocuk Sayıları.....	9
Tablo 2: Evlat Edinme ve Koruyucu Aile Hizmetinden Yararlanan Çocuk Verileri.....	11
Tablo 3: AÇSHB Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'ne bağlı Çocuk Kuruluşlarında Yıllara Göre Bakılan Çocuk Sayıları	17
Tablo 4: AÇSHB'nin Yıllara ve Adlarına Göre Kuruluş Sayıları	17
Tablo 5: 2018 yıl sonu itibari ile Çocuk Kuruluşları ve Bu Kuruluşlarda Bakılan Çocuk Sayıları	19
Tablo 6: Koruyucu Aile Aylık Ödeme Miktarları	42
Tablo 7: Zonguldak İlinde Koruyucu Aile Hizmetinden Yararlanan Çocukların Cinsiyet, Vatandaşlık (Uyruk Durumu) ve Yaş Aralığına Göre Dağılımı.....	47
Tablo 8: Zonguldak İlinde Koruyucu Aile Hizmetinden Yararlanan Aileler	47
Tablo 9: Koruyucu Ailelerin Cinsiyete Göre Dağılımı	68
Tablo 10: Koruyucu Ailelerin Yaşa Göre Dağılımları.....	69
Tablo 11: Koruyucu Ailelerin Öğrenim Durumları	70
Tablo 12: Koruyucu Ailelerin Çalışma Durumları.....	71
Tablo 13: Koruyucu Ailelerin Aylık Kazanç Durumları.....	72
Tablo 14: Koruyucu Aile Bireylerinin Medeni Durumları	72
Tablo 15: Koruyucu Ailelerin Biyolojik Çocuğa Sahip Olma Durumu.....	73
Tablo 16: Koruyucu Ailelerin Biyolojik Çocuk Sayıları	74
Tablo 17: Koruyucu Ailelerin Yararlandıkları Koruyucu Aile Modelleri.....	75
Tablo 18: Akraba veya Yakın Çevre Modeli Koruyucu Ailelerin Çocuğa Yakınlıkları....	76
Tablo 19: Koruyucu Ailelerin Koruyucu Aile Olma Süresi.....	77
Tablo 20: Koruyucu Ailelerin Bakımını Üstlendikleri Çocuk Sayısı	78

Tablo 21: Koruyucu Aile Hizmetinden Yararlanan Çocukların Yaş Aralıkları.....	79
Tablo 22: Koruyucu Ailesi Olunan Çocuğun Engel ya da Sağlık Sorunu Olma Durumu .	80
Tablo 23: KİOÇ ile Akla İlk Gelen Hizmet Modeli	82
Tablo 24: Koruyucu Ailelerin Koruyucu Aile Hizmet Modelini İlk Olarak Nereden Öğrendikleri	83
Tablo 25: Koruyucu Ailelerin Koruyucu Aile Olma Nedenleri.....	85
Tablo 26: Koruyucu Ailelerin Koruyucu Aile Hizmetinin Amacına İlişkin Düşünceleri ..	87
Tablo 27: Koruyucu Aileleri En Çok Düşündüren Konu.....	88
Tablo 28: Koruyucu Ailelerin Hangi Yaş Grubu Çocuk Tercih Ettikleri.....	89
Tablo 29: Koruyucu Ailelerin Cinsiyete Göre Çocuk Tercihleri.....	90
Tablo 30: Koruyucu Aile ve Çocuğun Eşleştirme ve Uyum Sürecinde Görüşme Sayısı	91
Tablo 31: Koruyucu Ailelerin Koruyucu Aile Ödeneğine İlişkin Değerlendirmeleri.....	92
Tablo 32: Koruyucu Ailelerin Koruyucu Aile Ödeneğine İlişkin Değerlendirmeleri.....	93
Tablo 33: Çocukların Biyolojik Aileleri ile Görüşme Durumları.....	94
Tablo 34: Çocukların Biyolojik Aileleri İle Görüşme Sıklığı.....	94
Tablo 35: Çocukların Biyolojik Ailelerinden En Çok Hangi Yakını İle Görüştüğü.....	96
Tablo 36: Çocukların Biyolojik Aileleri İle Görüşmelerinin Koruyucu Ailelik Sürecini Nasıl Etkilediği	97
Tablo 37: Olumsuz Etkilediği Belirtilen Biyolojik Görüşmeler Sonrası Karşılaşılan Durumlar	98
Tablo 38: Koruyucu Ailelerin Çocukların Biyolojik Ailesi İle Görüşmesi Konusundaki Görüşleri.....	99
Tablo 39: Bakımı Sağlanan Çocuğun Okul Başarısını Değerlendirme.....	100
Tablo 40: Bakımı Sağlanan Çocuğun Okulda Sorun Yaşama Durumu	101

Tablo 41: Bakımı Sağlanan Çocukların Okul Hayatları İle İlgili En Çok Sorun Yaşanılan Konular	102
Tablo 42: Çocukla Sorun Yaşama Durumu	103
Tablo 43: Koruyucu Ailelerin Koruyucu Ailesi Oldukları Çocukla Sorun Yaşadıkları Konular	104
Tablo 44: Koruyucu Ailesi Olunan Çocuk İle Biyolojik Çocuklar Arasında Sorun Yaşama Durumu	105
Tablo 45: Koruyucu Ailesi Olunan Çocuk İle Biyolojik Çocuklar Arasında Yaşanan Sorunlar	107
Tablo 46: Koruyucu Ailesi Oldukları Çocukla Yaşanan Sorunlara Yönelik Aradıkları Çözüm Yolları	108
Tablo 47: Koruyucu Ailesi Oldukları Çocukla Yaşanan Sorunlara Yönelik Aradıkları Çözüm Yolları	109
Tablo 48: Çocuğun Kuruma Teslim Edilmesi Düşüncesi	110
Tablo 49: Kuruma Teslim Edilmesi Düşüncesini Çocuğa Söylenme Durumu	111
Tablo 50: Çocuğun Sağlık Muayene ve Kontrollerinde Sorunla Karşılaşma Durumu	111
Tablo 51: Çocuğun Sağlık Muayene ve Kontrollerinde En Çok Yaşanan Sorun	112
Tablo 52: KABK Eğitimini Alan Ailelerin Eğitime İlişkin Düşünceleri	113
Tablo 53: Koruyucu Ailelerin Aldıkları Eğitimlerin Yeterliliğine İlişkin Değerlendirmeleri	114
Tablo 54: Koruyucu Ailelerin Eğitim Almak İstedikleri Konular	115
Tablo 55: Koruyucu Ailelerin İzleme ve Takiplere İlişkin Görüşleri	116
Tablo 56: Meslek Elemanlarıyla İhtiyaç Halinde İletişim Kurabilme	117
Tablo 57: Meslek Elemanlarının İletişim Becerileri ve Yetkinlikleri	118
Tablo 58: Koruyucu Ailesi Olunan Çocuğun Biyolojik Ailesine Dönmesi Halinde Başka Bir Çocuğun Koruyucu Ailesi Olma Düşüncesi	120

Tablo 59: Mevcut Koşullarına Göre Koruyucu Ailesi Olunan Çocuğun Yanı Sıra Başka Bir Çocuğun Daha Koruyucu Ailesi Olma	121
Tablo 60: Yakın Çevrelerinin Koruyucu Aile Olmalarına Yönelik Tepkileri	122
Tablo 61: Koruyucu Ailelerden Etkilenen Yakınlarının Koruyucu Aile Olma Düşüncesi	123
Tablo 62: Koruyucu Ailelerden Etkilenen Yakınların Koruyucu Aile Olma Başvuru Süreci.....	123
Tablo 63: Koruyucu Aile Olduktan Sonra Hayatında Nelerin Değiştiği	124
Tablo 64: Koruyucu Aile Hizmetinin Yeterince Yaygın Olmamasının Nedenleri.....	125
Tablo 65: Koruyucu Ailenin Cinsiyeti ile Çocukla Sorun Yaşama Durumu.....	126
Tablo 66: Koruyucu Ailelerin Eğitim Durumu ile Çocukla Sorun Yaşama Durumu	127
Tablo 67: Ailenin Biyolojik Çocuğa Sahip Olması ile Koruyucu Ailesi Olduğu Çocukla Sorun Yaşama Durumu.....	128
Tablo 68 :Koruyucu Ailelerin Eğitim Durumları ve Koruyucu Ailesi Olunan Çocuğun Biyolojik Ailesiyle Görüşmesine İlişkin Düşüncesi	129
Tablo 69: Çocuğun Biyolojik Ailesi ile Görüşmesi ve Koruyucu Ailesi İle Sorun Yaşama Durumu.....	130
Tablo 70 :Koruyucu Aile Modeli İle Çocukla Sorun Yaşama Durumu.....	131
Tablo 71 :Koruyucu Aile Olmadaki En Önemli Neden ile Biyolojik Çocuk Sahibi Olma	132
Tablo 72: Koruyucu Aile Olmadan Önce En Çok Düşündüren Konu ile Biyolojik Çocuk Sahibi Olma	134
Tablo 73: Okul Başarısı İle Okul Hayatında Sorun Yaşama Durumu	135
Tablo 74 : Çocukla Sorun Yaşama ile Çocuğun Biyolojik Ailesine Döndürülmesi Halinde Tekrar Koruyucu Aile Olma.....	136
Tablo 75: Koruyucu Ailelerin Aylık Gelirleri İle Koruyucu Aile Ödeneğini Yeterli Bulma Durumları	137

GİRİŞ

Korunma altına alınan çocuklara yönelik bakım modelleri ülkelerin sosyal, kültürel ve ekonomik yapıların bağlı olarak değişmekle birlikte akla ilk gelen ve halen de pek çok ülkede kullanılan bakım modellerinin başında kurum bakımı gelmektedir. Ancak zamanla yaşanan gelişmeler ve yapılan araştırmalar pek çok çocuğun bir arada olduğu toplu ve kalabalık bakımın sağlandığı kurum bakımının çocukların psiko sosyal açıdan gelişimlerini olumsuz etkilediği gerekçesi ile toplu bakım veren kurumlar kapatılmış ve yerine daha az çocuğun bir arada kaldığı çocuk grup evlerine geçilmiştir. Diğer yandan da aile yanında bakımın sağlandığı toplum destekli bakım hizmetleri önem kazanmıştır. Bu değişim ve gelişmenin öncülüğünü ise “kurum bakımı sendromu” ve “anne figürü yoksunluğu” tanımlamalarıyla 1945’li yıllarda Dr. Spitz ve sonrasında da John Bowlby başlatmıştır. Özellikle de 0-6 yaş gibi küçük yaş grubu çocuklar başta olmak üzere güvenli bağlanma teorisine bağlı olarak, kendisi ile birebir ilgilenecek bir bakım verenin eksikliğine bağlı olarak çocuklar üzerindeki olumsuz davranış örüntülerine neden olabilmesi sebebiyle, 1945’li yıllardan itibaren kurum bakımı yerine koruyucu aile hizmet modeli tercih edilmeye başlamıştır. Gerçekten de kurumların fiziksel olarak çocuklara her türlü imkânı sağlasa da onlara koşulsuz sevgi, ilgi ve şefkati birebir verebilecek duygusal koşulları tam anlamıyla sağlayamadığı düşünülmektedir.

Dünyada olduğu gibi ülkemizde de toplu bakımın olumsuzlukları dikkate alınarak 0-6, 7-12 ve 13-18 yaş çocuklara yönelik bakım hizmeti sunan kurum bakımı modelleri, 2005 yılından itibaren fiziksel olarak küçülmeye başlamış çocuk grup evleri uygulamasına geçilmiş, hatta çocukların biyolojik ve psiko-sosyal gelişimlerine göre ihtisaslaşmaya başlamıştır. 2017 yılında da “yuva” ve “yurt” gibi isimlerle anılan kuruluş kalmamıştır. Ancak geliştirilmeye çalışılan hizmetlere rağmen; pek çok ülkede olduğu gibi ülkemizde de ailelerin çocukların bakımını üstlenmesi konusunda aksaklıklar yaşanabildiğinden “korunma ihtiyacı olan çocuklar” vardır.

Çocukla ilgili ulusal mevzuatımızın başında yer alan 2828 Sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu doğrultusunda korunma ihtiyacı olan çocukların tespiti halinde öncelikle desteklendiği halde ailesi ya da yakın çevresi yanında bakımı sağlanamayan çocuklar, aile yanında bakım temelli hizmet modelleri olan evlat edinme hizmetinden, durumu uygun değil ise koruyucu aile hizmetinden yararlandırılmakta olup, kurum bakımı en son olarak değerlendirilen bakım modelidir. Buna rağmen Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü’nün açıklamış olduğu istatistikî verilere göre; 2018 yılı sonu itibarı 5.289 aile yanında 6.468 çocuğun bakımı sağlanmakta iken, halen 14.214 çocuğun bakımı ise kurum bakımında gerçekleştirilmektedir.

Karşılaştırmalı analizlerin yapıldığı bir araştırmaya göre koruyucu aile hizmeti Amerika, Norveç, İngiltere, Avustralya gibi ülkelerde 1999 yılında en yaygın hizmet modeli olup 2010 yılında %73 ile %92 arasında kullanılan bir bakım yöntemi olmuştur (Munro ve Manful, 2012, s. 10). Ülkemizde ise 2018 yılı verileri dikkate alındığında koruyucu aile hizmetinden yararlanan çocukların oranı korunma altına alınan tüm çocukların %31,2'sidir.

Görüldüğü üzere koruyucu aile yanındaki çocuk sayısı, kurum bakımındaki çocuk sayısını geçememektedir. Ayrıca, var olan koruyucu aile hizmetinin ülkemizdeki standartlarının uygulamadaki etkililiğinin değerlendirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu nedenle özellikle de bu hizmetin yararlanıcıları olan çocuklar, aileler ile kurumsal anlamda işlemi takip eden meslek elemanlarının deneyimlerine göre hizmetin güçlü ve desteklenmesi gereken yanlarının belirlenmesi gerekmektedir, bunun için ise ülkemizde çeşitli örneklerle üzerinde değerlendirmeler yapılması gerektiği düşünülmektedir. Bu doğrultuda bu araştırma ile koruyucu aile hizmet modelinin uygulayıcıları olan ailelerin gözünden hizmetin uygulamadaki mevcut durumunu ortaya koymak amaçlanmış olup; ayrıca hizmetin uygulanması süreçlerinde aile ve yakın çevreleri, koruyucu ailesi oldukları çocuk, kurum/meslek elemanları, çocuğun biyolojik ailesi gibi hizmetin bileşenleri ile etkileşimleri dikkate alınarak ne tür güçlüklerle karşılaştıkları, bunlarla baş etme yollarının neler olduğu öğrenilmeye ve böylelikle hizmetin güçlü ve geliştirilmesi gereken yönleri belirlenmeye çalışılmıştır.

1. BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde öncelikle araştırmanın konusu olan koruyucu aile hizmet modelinin de içinde yer aldığı çocuk refahı alanı, bu alanın en hassas ve kırılgan kesimini oluşturan ve birincil çalışma gruplarından biri olan korunma ihtiyacı olan çocuk kavramı ve korunma ihtiyacı olan çocuklara yönelik bakım modelleri üzerinde durulmuştur. Ardından koruyucu aile hizmetinin içerik ve işleyişi ile uygulama boyutuna yer verilmiştir.

1.1. AİLE VE ÇOCUK REFAHI

Çocuk ve aile refahı alanı birbiri ile yakından ilgili iki kavramdır. Çocuk refahı genel olarak, çocuğun fiziksel, zihinsel, psikolojik ve sosyal olarak her anlamda sağlıklı olarak gelişimi; barınma ve beslenme ile eğitim, sağlık ve katılım gibi temel hak ve ihtiyaçlarını gerçekleştirerek kendini geliştirebilmesi anlamına gelmektedir. Dolayısıyla çocuğun refahının sağlanması tek başına olamayacağı gibi tek başına bir grubun ya da kurumun sorumluluğunda da değildir. Çocuk refahı çocukların içinde yer aldığı tüm toplumun sorumluluğundadır. Tabii bu anlamda öncelik, onun bakım sorumluluğunu üstlenen aile ve aileyi içinde barındıran toplumundur. Koşar (1992, s.36) da çocuk refahı hizmetlerinden bahsederken çocuk refahı hizmetlerini “doğrudan çocukla ilgili olabileceği gibi aile hayatının devamına, onun kuvvetlendirilmesine ve çocuğun tam gelişimine uygun bir toplum düzenine de yönelik olabilir” diyerek ifade etmiştir.

Çocuk ve aile refahı birbirinden ayrılamaz bir yapıdadır. Bazı aşamalarında aileler, yetişkin, çocuk, kadın, erkek, çalışan, işsiz, sağlıklı ya da hasta olanı içerir. Sivil toplum pek çok yönüyle aileyi etkiler. Dolayısıyla potansiyel olarak aileler, sağlık, refah, mahkemeler, resmi hizmetler, gelir desteği, barınma, istihdam, eğitim gibi pek çok hizmetlerden etkilenirler. Söz konusu hizmetlerin kaynağının oluşturulması ve organize edilmesi çok önemlidir (Hetherington, 2002).

Kimberlin ve diğerleri (2009, s. 471) çocuk refahının, çocukların güvenliğini sağlamak, ihmal ve istismara uğramış ya da uğrama riski bulunan çocuğun güvenliğini sağlamak ve ailesinden ayrılmak durumunda kalan çocuklar için ailesine yeniden dönmesi ya da uygun koruyucu ailenin sağlanması gibi çözümlerle çocuğun kalıcı bir şekilde bakımının sağlanması olarak ifade etmişlerdir.

Bir başka değerlendirmede de çocuk refahı sisteminin, her çocuğun güvenli bir ev yaşamına sahip olması için oluşturulduğu belirtilmektedir. Buna göre, bu sorumluluk kamu çocuk refah

kurumlarına verilmiştir, ancak kamu refah kurumları bunu tek başlarına yapamadıkları için, mahkemeler, özel çocuk refah kurumları ve zihinsel sağlık, madde bağımlılığı, sağlık hizmetleri, eğitim ve aile içi şiddet gibi sorunlara yönelik hizmet veren diğer sistemler, çocuk refah sisteminin içinde yer alan ve çocuklar ile ailelere hizmet veren ortaklardır. Çocuk refahı sistemi şu alanlardan sorumludur: İhmal ya da istismar edildiği belirtilen çocuklar, ihmal ya da istismara neden olacak sorunlarının çözümünde ailelere yardımcı olmak, çocukların güvende olmalarına yardımcı olmak, çocukların ailelerinden ayrılmalarını önlemek, güvenlikleri nedeni ile aileden ayrılan çocukların ailelerine geri dönüşünün sağlanması için ailelerle çalışmak, ailelerinden ayrılan çocuklar için uygun bakımı sağlamak, ailesine dönüşü mümkün olmayan çocuklar için uygun bir kalıcı bakım sağlamak (McCarthy ve diğerleri, 2003, s.11).

Yapılan değerlendirmelerden de anlaşılacağı üzere çocuk refahı denildiğinde; çocuğun bakım sorumluluğunu üstlenen ailenin görevini yerine getirmesi için kamu refah kurumları tarafından çalışmalar yapılması, her şeye rağmen çocuğun güvenliğinin sağlanamaması durumunda ise çocuğa kalıcı bir bakım ortamının temin edilmesi anlaşılmaktadır. Bu doğrultuda kısacası ailenin görevini getiremediği durumlarda, görevinin sürdürülmesinde ona destek olacak bakım yöntemleri, oluşumlar ve hizmetlerin aile refahı alanını oluşturduğu söylenebilir. Çocuk refahının sağlanması aile refahının da sağlanmasına bağlıdır. Aile, çocuğun bakım sorumluluğu gereği gibi sağlayamadığı takdirde, ailenin refahı da sağlanamamış olur ve devlet; aileye müdahale ederek çocuğun refahını sağlama görevini yerine getirir.

1.2. ÇOCUK REFAHI VE SOSYAL HİZMET

Tarihin tüm dönemlerinde toplumlarda yaşanan sosyal, siyasal ve ekonomik anlamda meydana gelen değişimlerden, var olan sosyal sorunlardan ya da zamanla şekil ve içerik değiştiren sosyal sorunların parçalanmış aile, aile içi şiddet, ebeveyn kaybı, boşanmalar, zorunlu göç, işsizlik gibi etkilerinden her zaman en önce çocuklar ve kadınların etkilendiği söylenir. Tüm bu gelişmelerden olumsuz olarak etkilenen çocukların bakımı, bakım verenleri ve aileleri tarafından sağlanamadıkça toplumlarda korunma ihtiyacı olan çocuklar olgusu hep var olmuştur. Korunma ihtiyacı olan bu çocukların bakım ve gereksinimlerinin sağlanması, onların refahını hedefleyen çalışmalar ise çocuk koruma sistemlerini oluşturmuştur.

Çocuk koruma alanı ile ilgili olarak en dikkat çekici değerlendirmelerden biri Gilbert'in 1980 ve 1990'lı yıllar arasında dokuz ülkeyi çocuk ihmal ve istismarına yönelik hizmetleri ile değerlendirerek, ülkelerin çocuk koruma sistemlerini kategorize etmesidir. Buna göre ülkelerin çocuk koruma sistemleri "çocuk koruma" ve "aile hizmeti" odaklı olmak üzere ikiye ayrılmıştır.

Aile hizmeti odaklı sisteme sahip olan çocuk refahı uygulamalarının aileler için erken dönemden itibaren daha çok ailenin ihtiyaçlarına eğilerek çocuklarına ebeveynlik konusunda koruyucu ve önleyici bir özelliğe sahip olduğu belirtilmektedir. Çocuk odaklı bir sisteme sahip olan çocuk refahı uygulamasına sahip olan ülkelerin ise, daha çok çocuklara yönelik risk ve tehlike oluşturan durumlarda korumaya yönelik uygulamalar için çocuk refahı sistemidir. 2010 yılında yapılan değerlendirmeler neticesinde ise; erken müdahale ve düzenleyici özelliğe sahip, çocukların ihtiyaçlarına göre ailelerin çocukların bakımlarını sağlayabilmeleri için destek sağlayan söz konusu iki sistemin birbirlerinden etkilenmeleri ile oluşan “çocuk gelişimi” odaklı yeni bir sistem daha eklenmiştir (Gilbert ve diğerleri, 2011). Çocuk koruma sistemi, çocuk refahının özel bir alanıdır. Çocuğun ihmal ve istismara açık olduğu, kurban olarak nitelendirildiği ya da aile içinde kötü muameleye maruz kaldığı aileler üzerine odaklanır. Devlet kanunları; çocuk koruma sistemleri kurumlarının, çocuğun ihmal edildiğini ya da istismara uğradığını düşünen kişilerden bilgi almasını, kötüye kullanım veya ihmalin gerçekleşip gerçekleşmediğini öğrenmesini; çocuklarını güvende tutmak için bir plan bulunduğundan emin olmayı, çocukların güvenliğini sağlamak için ailelere hizmet vermesini gerektirir (McCarthy ve diğerleri, 2003, s.14).

Çocuk koruma sistemi ifadesiyle, bir toplumda çocukların ihmal ve istismardan korunması için çocuğun tam iyilik halinin devamını hedefleyen hizmetlerin organize edildiği yasal ve örgütsel yapıdan bahsedildiği ve Türkiye’de çocuk koruma sisteminin ise eski adı ile Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından biçimlendirildiği belirtilmektedir (Yolcuoğlu, 2009, s.48). Her ne kadar çocuk refahı alanında pek çok resmi kurum ve kuruluş da doğrudan ya da dolaylı olarak hizmet sunsa da KİÖÇ’lar hakkında 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu gereği ailelere müdahale ederek çocukların yetiştirilmelerinin sağlanması görevi Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’nın birincil görev alanıdır.

Korunmaya ihtiyacı olan çocuklar hakkında işlem yapma yetkisi 2828 sayılı SHK’nin 22. Maddesine göre, 5395 sayılı ÇKK’ye göre yetkili ve görevli mahkemece alınır. Bu karar için gerekli belgeler AÇSHB meslek elemanlarınca gerçekleştirilen Sosyal İnceleme sonucu düzenlenen rapor ve belgelere istinaden ilgili mahkemeye gönderilerek, hâkimler tarafından verilen bakım tedbiri kararı ile çocuk, koruma ve bakım altına alınan çocuk statüsünde olmaktadır.

Bu yönüyle çocuk refahı hizmetlerinin; kamusal çocuk koruma kurumları tarafından hakkında ihmal, istismar ve kötü muameleye uğradığı rapor edilen çocuklarla ilgili olarak, sorunlarına çözüm bulmayı hedefleyen hizmetleri içerdiği ifade edilmektedir. Bu yönüyle sosyal hizmet

disiplininin bu alanının, çocuk koruma sistemi ile çocukların gereksinimlerinin aile başta olmak üzere diğer sosyal kurumlarca karşılanması, sağlıklı yetişmeleri önündeki güçlüklerin ortadan kaldırılması gibi konularda mesleki müdahalelerden oluştuğu belirtilmektedir (Yolcuoğlu, 2009, s.44). Ancak çocuk refahı alanı elbette ki öncelikle dezavantajlı durumda olan ve korunma altına alınması gereken çocuklara yönelik çocuk koruma sistemlerini içerse de tüm çocukların iyilik hali, çocuk refahı alanına girmektedir.

1.3. KORUNMA İHTİYACI OLAN ÇOCUK KAVRAMI VE KORUNMA İHTİYACI OLAN ÇOCUKLARA YÖNELİK HİZMETLER

Korunma ihtiyacı olan çocuklar, çocuk refahı alanının birincil çalışma gruplarından biridir. Araştırmanın bu kısmında, her dönemde var olduğu belirtilen ve çocuğun iyi olma halinin kriter ve göstergelerinden yararlanma konusunda en hassas ve kırılabilir kesimi oluşturan korunma ihtiyacı olan çocuk kavramı, dünyada ve ülkemizde korunma ihtiyacı olan çocuklara yönelik hizmetlerin tarihsel gelişimi ve korunma ihtiyacı olan çocuklara yönelik bakım modelleri üzerinde durulacaktır.

1.3.1. Korunma İhtiyacı Olan Çocuk Kavramı

Geçmişteki gibi bugün de halen korunma ihtiyacı olan çocuklar ve bakım hizmetleri, sosyal politika problemlerinden biridir. Genellikle, sosyal politikanın kapsamı içinde yoksul, yaşlı, hasta, engelli ve diğer dezavantajlı gruplar önem taşımakta iken özelde ise, korunma ihtiyacı olan çocukların her zaman özel bir öneme sahip olduğu bilinmektedir. Bundan dolayı, çocukların korunması konusu, öncelikli yasal düzenlemeler içerisinde yer alarak sosyal politika tarihinde hep var olmuştur (Şenocak, 2006, s.177).

Çocuk Hakları Sözleşmesi çocuğun yetiştirilmesi ve gelişiminin sağlanmasında sorumluluğun ilk önce anne ve babaya, durum gerektiriyorsa vasilere verildiğini, devletin çocukların bakımı ile görevli kuruluşların, etkinliklerin ve hizmetlerin gelişmesini sağlamakla yükümlü olduğunu; geçici ve sürekli olarak aile çevresinden yoksun olan ya da kendi yararı doğrultusunda bu ortamda bırakılması kabul edilmeyen çocukların devletten özel koruma ve yardım alma hakkına sahip olduğunu belirtmektedir (Çocuk Hakları Sözleşmesi madde 20). Ancak ekonomik yoksulluk, ebeveyn kaybı, anne ya da babadan kaynaklı bedensel, zihinsel ve ruhsal yetersizlikler, aile içi şiddet, ihmal ve istismar gibi nedenlerden ötürü ailesi tarafından bakım

sorumluluğu gereği gibi yerine getirilemediği durumlarda çocuklar korumasız hale gelebilmektedir. Bu durumda çocuklar devlet tarafından korunma altına alınmakta ve uygun bakım modellerinden yararlandırılmaktadır.

X. Beş Yıllık Kalkınma Planı Çocuk Çalışma Grubu'nun bir çalıştayında dezavantajlı çocuk grupları adlandırılmıştır. En son düzenlenen 2014-2018 X. Kalkınma Planı Çocuk Çalışma Grubu'nda da ebeveyn bakımından yoksun çocuklar, ihmal/istismar mağduru çocuklar, çocuk işçiliği, yoksul çocuklar, çatışmalı ortamda büyüyen çocuklar, madde kullanan ve kullanma riski olan çocuklar, mülteci çocuklar, parçalanmış ailelerdeki çocuklar, erken evlilikler/çocuk anneler, kronik hastalığı olan çocuklar, ayrımcılığa maruz kalan çocuklar “Özel Politika Gerektiren Çocuklar” olarak ele alınmıştır (Kalkınma Bakanlığı, 2014, s. 44).

15.07.2005 tarih ve 25876 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 5395 sayılı ÇKK'nin 3-(1) a) 1. maddesinde 3- (1) a) maddesinde “1. Korunma ihtiyacı olan çocuk; bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru çocuk”, aynı maddenin 2. bendinde de “2. Suça sürüklenen çocuk: Kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiili işlediği iddiası ile hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan ya da işlediği fiilden dolayı hakkında güvenlik tedbirine karar verilen çocuk” tanımı yapılmıştır. ÇKK'nin 5. maddesinde ayrıca, “koruyucu ve destekleyici tedbirlerden” bahsedilmekte olup; bakım tedbiri kararı olan çocukların kurum bakımı ya da koruyucu aileye yerleştirilmesinden bahsedilmektedir. Benzer şekilde 2828 Sayılı SHK'nin 3. Maddesi b) bendinde ise; "Korunmaya İhtiyacı Olan Çocuk"; beden, ruh ve ahlak gelişimleri veya şahsi güvenlikleri tehlikede olup; 1. Ana veya babasız, ana ve babasız, 2. Ana veya babası veya her ikisi de belli olmayan, 3. Ana ve babası veya her ikisi tarafından terkedilen, 4. Ana veya babası tarafından ihmal edilip; fuhuş, dilencilik, alkollü içkileri veya uyuşturucu maddeleri kullanma gibi her türlü sosyal tehlikelere ve kötü alışkanlıklara karşı savunmasız bırakılan ve başıboşluğa sürüklenen çocuk” olarak tanımlanmıştır. Görüldüğü gibi her iki kanunda da yapılan korunma ihtiyacı olan çocuk tanımında dezavantajlı çocuklara atıfta bulunmaktadır.

Korunma ihtiyacı olan çocuk (KİOÇ), tanımına giren çocuklar hakkında SHK'nin 22. Maddesi'nde belirtildiği üzere gerekli tedbir kararı 5395 sayılı ÇKK'ye göre yetkili ve görevli mahkemece alınır. 5395 sayılı ÇKK'nin 5-1 (c) maddesinde belirtilen “bakım tedbiri” kararının tanımı “çocuğun bakımından sorumlu olan kimsenin herhangi bir nedenle görevini yerine getirememesi hâlinde, çocuğun resmî veya özel bakım yurdu ya da koruyucu aile

hizmetlerinden yararlandırılması veya bu kurumlara yerleştirilmesi” şeklinde olup; tanımda da belirtildiği üzere, hakkında bakım tedbiri alınan çocuk, durumuna uygun bakım modellerinden faydalandırılmaktadır.

1.3.2. Korunma İhtiyacı Olan Çocuklara Yönelik Hizmet Modelleri

KİOÇ'lara yönelik hizmetlerin değişim ve gelişim sürecinin üç şekilde geliştiği söylenmektedir. İlk olarak çocukların kalabalık toplu bakım modelleri ile bakıldığı, ikinci olarak toplu kurum bakımının olumsuzluklarının anlaşıldığı için çocukların daha küçük grup evlerinde bakıldıkları ve koruyucu aile hizmetinden yararlandırıldıkları, son olarak ise çocukların kendi aileleri yanında bakımını destekleyecek politika ve programların ön plana çıktığı görülmüştür (Gökçearslan Çiftci, 2009, s. 54). KİOÇ'lara yönelik hizmet modelleri, ekonomik destekle aile ya da yakınları yanında bakım, kurum bakımı, koruyucu aile ve evlat edinme gibi hizmet modelleridir.

1.3.2.1. Ailesi ya da Yakınları Yanında Bakım

KİOÇ'lara yönelik dünyadaki bakım modellerinin tarihsel gelişim sürecinde özellikle kurum bakımı ve aile yanında bakım modellerinin birbirleri ile çekiştirildiği dönemlerde, 1909 yılında toplanan bir Beyaz Saray konferansında “aile yaşamı medeniyetlerin en yüksek ve ince eseridir” ve “hiçbir çocuk sırf yoksul olduğu için ailesinden mahrum edilmemelidir” ilkelerinin benimsendiği ve aile yanında bakım temelli hizmetlere öncelik verildiği belirtilmektedir (Aktaran: Koşar, 2008, s. 8). Gerçekten de korunmaya ihtiyacı olan çocuklar için öncelik; herhangi bir ihmal ve istismar gibi önemli ve ciddi bir sorun görülmediği takdirde, ailenin daha çok maddi imkansızlıklar nedeni ile çocuğunun bakımını üstlenemediği durumlarda çocuğun ailesi yanında ekonomik destekle desteklenerek büyümesinin sağlanması şeklinde olmalıdır. Bu kapsamda ülkemizde Sosyal ve Ekonomik Destek (SED) Yönetmeliği ile AÇSHB tarafından ailelere nakdi yardımlar sağlanarak çocuğun kendi ailesi, akrabası veya yakın çevresi yanında korunarak bakımı sağlanmaktadır.

Ekonomik yoksunlukları nedeni ile çocuklarının bakımını üstlenmede zorluk çeken ailelere ekonomik destek sağlamak suretiyle çocukların aile ortamlarında desteklenmesi odaklı bir hizmet modeli olan SED hizmetiyle, 2017 yılında ailelerin maddi imkânsızlıkları nedeniyle devlet koruması altına alınabilecek yaklaşık 108 bin çocuğun SED hizmeti ile ailesi yanında desteklendiği belirtilmiştir. AÇSHB (2017a, s. 5) verilerine göre ülke genelinde SED ile

desteklenen çocuk sayısının, son 1 yılda %18 artarak 92 binden 108 bine ulaştığı, bu kapsamda ülkemizdeki çocuk nüfusunun yıllar itibarıyla sürekli artmasına karşın koruma altına alınan çocuk sayısının SED uygulamasıyla birlikte önemli ölçüde düşüş gösterdiği belirtilmekte, ayrıca verilen hizmetin çocuğun bakımında ve çocuğun yararına kullanılıp kullanılmadığı ve çocuğun bakımının sağlıklı bir şekilde sağlanıp sağlanmadığı ile ilgili düzenli olarak sosyal incelemelerle izleme ve denetlemelerin yapıldığı belirtilmektedir. 2002 yılında kuruluşlarda kalan çocuk sayısının yaklaşık 20 bin iken bu sayının 2017 yıl sonu itibarıyla 14 bine indiği belirtilmiştir. Ayrıca, hizmetin yalnızca ekonomik destek odaklı bir hizmet modeli olarak algılanmaması ve hizmetten yararlanan çocuklara akademik destek verilmesi, sosyal, sanatsal ve kültürel etkinliklere katılımlarının sağlanabilmesi amacıyla Okul Destek Projesi oluşturulmuştur.

Tablo 1: SED Hizmetinden Yararlandırılan Çocuk Sayıları			
Yıllar	Korunma Altına Alınmadan Ailesi Yanında Desteklenen Çocuk Sayısı	Korunma Kararı Kaldırılarak Ailesine Dönen Çocuk Sayısı	Kurum Bakımında Bakılan Çocuk Sayısı
2011	34.982	8.099	14.320
2012	33.344	8.861	13.772
2013	42.970	9.937	11.605
2014	56.018	10.526	12.171
2015	71.845	11.085	12.667
2016	84.872	11.227	13.319
2017	104.729	11.342 (2005-2017 yılları)	14.189
2018	119.537	11.485(2005-2017 yılları)	14.214
Not: AÇSHB Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü Çocuk İstatistikleri verilerinden elde edilmiştir (https://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/istatistikler).			

1.3.2.2. Evlat Edinme

“Evlat edindirmenin, çocukların korunmasına yönelik bir sosyal hizmet yöntemi olarak, diğer bakım yöntemlerinden farkı çocuğa geçici değil, sürekli bakım sağlamasıdır. Evlat edinme, kan bağına dayanmaksızın yasal ve sosyal açıdan ana-baba ve çocuk bağına kurulmasıdır. Bu bağ ile evlat edinmiş ailenin çocuğa, çocuğun da evlat edinen aileye karşı hak ve sorumlulukları oluşmakta, bunun yanı sıra ana babadan yoksun çocukların anne-babaya, çocuk özlemi çeken ailelerin de çocuğa kavuşması sağlanmaktadır” (Koşar, 1992).

Başka bir tanımda ise, “evlat edinme, kanunca belirlenen koşullar ve usuller doğrultusunda gerçekleştirilen, evlat edinen ile evlatlık arasında soy bağı ilişkisi kuran ve ancak mahkeme kararı ile meydana gelebilen hukuki bir kurum” olarak tanımlanmaktadır (Kurtuluş Akbulut, 2011, s.8-13).

Evlat edinme, hukuksal bir kurumdur. Çünkü koşulları sonuçları ve sona ermesi bakımından hâkimin izni ile tamamlanan bir süreçtir. Evlat edinme sonucu, evlat edinenle evlatlık arasında evlilik içi soy bağına benzer bir hısımlık ilişkisi meydana gelmektedir. Evlat edinme, ana babası hukuken ya da fiilen belli olmayan veya ana babası bulunmakla birlikte asıl ailesinde sağlıklı yetişme olanağı bulunmayan çocukların, başka bir ailenin devamlı ve asli üyesi durumuna gelmesinin sağlanması olarak ifade edilebilir (Yazıcı, 2014, s. 251).

Ülkemizde evlat edinme işlemleri; Türk Medeni Kanunu'nun 305'den 320'ye kadar maddeleri, Çocukların Korunması ve Ülkelerarası Evlat Edinme Konusunda İşbirliğine Dair Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun, Küçüklerin Evlat Edinilmesinde Aracılık Faaliyetlerinin Yürütülmesine İlişkin Tüzük, bu mevzuat ve işleyişe yönelik olarak hazırlanan genelge kapsamında yürütülmektedir.

1.3.2.3. Koruyucu Aile Hizmeti

İngilizcede “Foster Care veya Foster Family” olarak adlandırılan Türkçeye ise, “koruyucu aile” olarak çevrilen koruyucu aile bakım yöntemi, aile yanında destek temelli bir hizmettir. Biyolojik ailesinin yanında bakımı sağlanamayan korunma ihtiyacı olan ve koruma ve bakım altında bulunan çocukların, biyolojik ailelerine dönüşü gerçekleşene kadar ya da çocuk ve aileden kaynaklı herhangi bir neden olmadığı müddetçe, koruyucu aile hizmetinden sorumlu resmi kurum denetimi ve takibinde; çocuğun bakımını üstlenecek yakın çevresi ya da akrabaları yanında da olabileceği gibi aralarında herhangi bir kan bağı olmayan başka bir aile yanında bakımının sağlanmasıdır.

Koruyucu aile yanına yerleştirilen çocuk sayısı, 2016 yılına göre %38 artarak 839'dan 1.158'e çıkmıştır. 2017 yılsonu itibarıyla koruyucu aile yanında 5.642 çocuk bulunmakta olup; 2018 yılı sonu itibari ile 5289 aile yanında 6468 çocuk; 2019 yılı Mayıs ayı itibari ile 5513 aile yanında 6751 çocuk bulunmaktadır.

Tablo 2: Evlat Edinme ve Koruyucu Aile Hizmetinden Yararlanan Çocuk Verileri					
Yıllar	Evlat Edindirme Hizmetinden Yararlanan Çocuk Sayısı		Koruyucu Aile Hizmeti		
	Toplam	Yıl İçinde	Yararlanan Çocuk Sayısı		Koruyucu Aile Sayısı
			Toplam	Yıl İçinde	
2011	11.444	570	1.282	55	1.190
2012	12.057	613	1.492	210	1.350
2013	12.822	765	3.351	1859	2.776
2014	13.646	824	4.008	657	3.283
2015	14.515	869	4.615	607	3.797
2016	15.007	492	5.004	389	4.115
2017	16.171	1.164	5.642	638	4.654
2018	16.809	638	6.468	826	5.289

Not: AÇSHB Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü Çocuk İstatistikleri verilerinden elde edilmiştir (<https://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/istatistikler>).

* Toplam sayılar kümülatif (önceki yıllar dahil) sayılar olarak hesaplanmıştır.

1.3.2.4. Kurum Bakımı

KİOÇ'lara yönelik bir bakım türü olan kurum bakımı; içinde bulunan çocukların sayıları, personelin durumu ya da fiziksel durum ve kapasitelerine göre çeşitli adlarla adlandırılmışlar; ayrıca günümüze dek yine kapasite ve fiziksel durum özelliklerine göre hem şekil hem de ad değiştirerek var olmuşlardır. Kurum bakımı, bugüne dek çeşitli isimlerle var olmuştur.

Ülkeler tarafından korunma altına alınan çocuklara yönelik bakım modelleri ülkelerin sosyal, kültürel ve ekonomik yapılarına bağlı olarak değişmektedir. Ancak en yaygın bakım modelleri ise bilinen adları ile yuva ve yurt gibi isimlerle anılan kurum bakımı modelidir. Kurum bakımı pek çok çocuğun bir arada kaldığı bakım modelidir. Kurum bakımının özellikle de üçüncü dünya ülkelerinin başını çektiği gelişmekte olan ülkelerde halen yaygın olduğu bilinmektedir. Buna karşın Avrupa, Kuzey Amerika ve Avustralya gibi ülkelerde pek çok çocuğun kaldığı kalabalık ve büyük ve bakım evlerinin kapatıldığı bilinmektedir (Koşar 1992, Ekşi 2004).

Ülkemizde kurum bakımı modelleri 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu'nda 0-12 yaş çocukların bakımının sağlandığı çocuk yuvaları ile 13-18 yaş çocukların bakımlarının sağlandığı yetiştirme yurtları 2005 yılına kadar hizmet vermiş; ancak dünyada olduğu gibi ülkemizde de toplu bakımın olumsuzlukları anlaşılmış ve yeni bir yapılanmaya gidilerek 2005 yılından itibaren en fazla 7-8 çocuğun bir arada kaldığı Sevgi Evleri adı verilen sonrasında ise,

Çocuk Evleri olarak adlandırılan çocuk grup evlerine geçilmiştir. 2017 yılından itibaren ise ülkemizde de yuva ya da yurt gibi isimlerle anılan kuruluş bulunmamaktadır.

1.3.2.4.1. Türkiye’de Korunma İhtiyacı Olan Çocuklara Yönelik Kurum Bakımı Hizmetinin Tarihsel Gelişimi

Türkiye’de KİOÇ’ların korunması öncelikli olarak dini gerekçeler ve gönüllü çabalarla kurulan dernek ve vakıf gibi sosyal kurumlar aracılığıyla gerçekleştirilmiş olup; dağınık bir yapıda olan çocuk koruma yöntemlerinin Cumhuriyet’in ilanı ile birlikte bütüncül bir yapıya kavuştuğu görülmektedir. Bu doğrultuda, çocukların korunmasının başka ülkelerde olduğu gibi, Türkiye’de de geleneksel koruma teknikleriyle başlayarak modern koruma yöntemlerine dönüştüğü söylenebilir. Korunma ihtiyacı bulunan çocuklar için toplumla bütünleşme ve sosyalleşmeleri adına farklı bakım yöntemleri mevcut olup, bu yöntemler ise çocukların özelliklerine göre değişmektedir (Yılmaz, 2006, s.103).

Türkiye’de KİOÇ’lara yönelik özellikle de kurum bakımı hizmetlerinin gelişimsel süreci, aynı zamanda çocuk koruma sistemlerinin oluşumunda kendisine önemli görev ve misyon yüklenen Sosyal Hizmetler’in tarihsel gelişimini anlatır. Osmanlı Devleti zamanında devletin desteği ve hayırseverlik anlayışı ile başlayan yapılar zamanla kurumsallaşmış; Islahhaneler, Darülaceze, Darülhayr-ı Ali ve Darül’l Eytamlar, Himaye-i Etfal Cemiyeti, Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu adlı kurumlar nihayetinde kısa adıyla “SHÇEK” olarak tanımlanan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu’na dönüşmüştür. Bu süreçte korunma ihtiyacı olan çocuklara yönelik çocuk koruma alanında daha çok kurum bakımı odaklı hizmetlere ağırlık veren kurum politikasının ardından; değişen zamanla birlikte kalabalık ve toplu kurum bakımının zararlarının anlaşılmasıyla, daha az sayıda çocuğun bir aile ortamında büyümesinin sıcaklığını tadabileceği fiziksel ve sosyal imkânlar sunan çocuk evlerine geçilmiştir.

1.3.2.4.1.1. Islahhaneler

Türk tarihinde işleyişi, üreticiliği, sistematığı ve korunma ihtiyacı olan çocukları yetiştirmesi açısından kurum bakımının temelini “Islahhane’lerin” oluşturduğu bilinmektedir. 1863 yılında kimsesi olmayan çocuklara bakımın yanı sıra eğitim vermek ve mesleki beceri kazandırmak amacıyla Niş’te kurulan Islahhaneyi; Sofya ve Rusçuk Islahhaneleri izlemiş, sırasıyla bunları Bosna, İşkodra, İzmir, Bursa, Edirne, Kastamonu, Diyarbakır, Konya, Sivas, Halep, Selanik, Şam, Bağdat, Trablusgarp, Prezin ve Üsküp’te açılan Islahhaneler izlemiştir. Mithat Paşa

tarafından hazırlanan Islahhane Nizamnamesi ile Islahhanede kalacak çocukların özellikleri, çocuklara okutulacak dersler ve öğretilecek sanatlar, burada çalışacak görevli memurlar ve vazifeleri gibi konular ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Islahhaneler ile Mithat Paşa'nın, toplumda başarılı ustalardan çocukların öğrenim görmelerini sağlama, çeşitli organizasyonlarla halk ve kurumun bir araya gelmesini ve kimsesi olmayan çocuklara halkın ve toplumun ileri gelenlerinin desteğini alma yönünde; yaptığı çalışmalarla toplumla çalışma yöntemini uyguladığı ifade edilir. Sistemli işleyişi sayesinde Islahhanelerin kendinden sonra kurulan Darül Hayr-ı Ali, Kazım Karabekir'in Gürbüzler Ordusu, Darüleytamlar ve Himaye-i Etfal Cemiyeti Misafirhanesi ve Cumhuriyet Dönemi'ndeki Yetiştirme Yurtları'nın temelini oluşturduğu belirtilmektedir (Çavuşoğlu, 2014. s. 9-14).

1.3.2.4.1.2. Darülaceze

Osmanlı Rus Savaşı sonrasında da 1886 yılında İstanbul'da kimsesiz kalan çocuklar sorununu çözmek için "Süt Çocuğu Yuvası", "Kimsesiz Çocuklar Yurdu", çocukların öğrenim göreceği "İlkokul", "Sosyal Hizmetler ve Sağlık Hizmetleri", kampüsü içinde her dine mensup vatandaşlar için "ibadethaneler" ve uğraşı ve meslek edinmeye yönelik atölyelerin yer aldığı Darülaceze'nin kurulduğu belirtilmektedir. Kuruluşu sırasında yaşanan sosyal sorunların önlenmesinin amaçlandığı Darülaceze'de dilenciliğin önlenmesi için dilenenler başta olmak üzere kimsesiz kalan çocuk, engelli ve yaşlılara yönelik hizmet sunulmuş olup; Darülaceze'nin açılışı sırasında ise Fransız Sistemi'nin, Avrupa'da uygulanan dilencilikle ilgili çalışmaların ve örneklerin incelendiği, yürütülecek hizmetlerine ilişkin sistemli çalışmaların yapıldığı ifade edilmektedir. Dönemine göre oldukça sistemli ve ayırım gözetmeksizin tüm dinden mensup insanlara yönelik hizmet veren bir yapılanma olan Darülaceze'nin, sosyal hizmetler tarihinin kurumsal geçmişi açısından da yeri doldurulamayacak şekilde büyük önem taşıdığı belirtilmektedir (Çavuşoğlu ve Çetinkaya, 2014, s.18-19).

1.3.2.4.1.3. Darülhayr-ı Ali ve Darül'l Eytamlar

Kimsesiz çocuklar sorununun büyümesi üzerine II. Abdülhamit tarafından 1903 yılında devlet eliyle yapılan ilk çözümün ise Darülhayr-ı Ali olduğu ifade edilmektedir. II. Abdülhamit'in tahta çıkışıyla açılan Darülhayr-ı Ali'de toplam 400 çocuğa bakıldığı bilinmektedir. Darülhayr-ı Ali'nin 1909'da kapatılmasının ardından II. Meşrutiyet sonrası Balkan ve Birinci Dünya Savaşı sonrası kimsesiz kalan çocuklara bakım ve eğitim hizmeti vermek amacıyla 25 Kasım 1914'de ise Darü'l Eytamlar kurulmuştur. Bu süreçte Darü'l Eytamlar'da 16.000 çocuğa bakıldığı

belirtilmektedir. Savaşın uzamasıyla birlikte yoksulluğun da artması ile 2 Nisan 1917’de çıkarılan bir kanunla kurumun adı Darü’l Eytamlar Müdürlüğü ismiyle bir Genel Müdürlük’e dönüştürülmüştür. Darü’l Eytam kelime anlamı olarak yetimhane anlamına gelmektedir. Burada çocukların başta barınmaları sağlanmakta olup, çocukların eğitim almaları ve bir mesleğe yönelmeleri amaçlanmıştır (Çavuşoğlu ve Sevindi, 2004).

1.3.2.4.1.4. Himaye-i Eftal Cemiyeti

İlk Olarak 1908 yılında Kırklareli’nde mahalli bir yapıda kurulduğu belirtilen Himaye-i Eftal Cemiyeti’nin, Balkan Savaşları’na kadar çalışmalarını sürdürdüğü ifade edilmektedir. 1917 yılında ise finanse edilen ve kurulan İstanbul Himaye-i Eftal Cemiyeti’nin savaşlarda aileleri ölen ya da ağır yaralananları koruduğu belirtilmektedir. Himaye-i Eftal Cemiyeti’nin çocukların eğitimi, sağlığa zararlı alışkanlıklardan korunması, boş zaman etkinliklerinin düzenlenmesi ve oyunun çocuklar için önemini gösteren bir dizi amaçları olduğu bilinmektedir (Aktaran: Çavuşoğlu, 2014, s. 68). Yine bu yıl Firuz Ağa’da açılan ilk çocuk evinde, çocukların sağlık muayenelerinden korunmasına kadar tüm ihtiyaçlarının finanse edildiği belirtilmiştir. 1929 yılında Çocuk Bakım Okulları’nın açıldığı bilinmektedir. 1925 yılında ise Atatürk Çocuk Kreşi açılmış ve 1935 yılında İstanbul Himaye-i Eftal Vakfı’nın ismi Çocuk Esirgeme Kurumu olarak değiştirilmiştir. 1937 yılından 1981 yılına kadar bu kurum toplumun yararına faaliyet göstermeye devam ettiği belirtilmektedir (Çavuşoğlu, 2014).

1.3.2.4.1.5. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK)

1981 yılında yaşanan ekonomik sıkıntılar nedeni ile Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu feshedilerek sosyal refah hizmetlerinin yerine getirilmesi görevinin, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı’na verildiği, 1959 yılında ise Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı’na bağlı olarak Sosyal Hizmetler Enstitüsü’nün kurulduğu belirtilmektedir. “Bireylerin sosyal uyumsuzluklarını çözümlenmek, toplumun kalkınmasını sağlayacak tedbirleri araştırmak, okul öncesi ve çağı çocukların korunması ve yetiştirilmesini sağlamak, rehabilitasyon kurumlarının düzen ve denetimlerini sağlamak, araştırmalar yapmak ve nihayetinde sosyal hizmet politikalarını belirlemek” Enstitü’nün amaçlarıdır. Bahse konu hedeflere ulaşabilmek için meslek elemanı (sosyal hizmet uzmanı-sosyal çalışmacı) yetiştirmek için ise 1961 yılında Birleşmiş Milletler’in teknik desteği ile Bakanlığa bağlı Sosyal Hizmetler Akademisi kurulmuştur. 1963 yılında 225 sayılı kanunla Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü kurulmuştur. Kurum bakımı ve koruyucu aile hizmet modelinin benimsenmesi, korunma ihtiyacı olan çocuklara yönelik var olan kurumların

yanı sıra Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı tarafından 1962’de Konya ve Kütahya’da “Çocuk Bakım Yurtları” açılmıştır. 27.05.1983 tarih ve 18059 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan 2828 Sayılı SHÇEK Kanunu ile Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu tarihe karışmıştır (Aktaran: Erol ve diğerleri, 2005, s. 35). 1991 yılında ise çıkarılan kanun hükmünde kararname ile Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) Başbakanlığa bağlanarak, SHÇEK Genel Müdürlüğü adı ile korunma ihtiyacı içinde olan aile, çocuk, genç, kadın, yaşlı ve engellilere hizmet veren bir kurum olarak yerine almıştır.

SHÇEK bünyesinde KİOÇ'lere yönelik öncelikli hizmet modeli kurum bakımı olup; çocuklar yuva ve yurt adı verilen kurumlarda kalmaktaydılar. Suç mağduru ya da suça sürüklenen çocuklar aynı kurumlarda kalabilmekteydiler. Daha çok toplu bakım modelleri şeklinde olan kurum bakımı uygulamasında, bakım personeli sayısı az olabilmekte ve çok sayıda çocuğa yeterli olmayan sayıda bakım personeli düşmekte idi. Bu nedenlerden ötürü, SHÇEK'in yürürlükte olduğu süreçte, çocukların bakımlarının sağlandığı kurumlar, pek çok eleştiri almıştır.

1990'lı yıllardan itibaren ihmal ve istismara maruz kalan çocukların rehabilitasyonları süresince ayrı kuruluşlarda bakılmaları konusunda önemli mesafeler kat edildiği belirtilmektedir (Söğütlü ve Keçe, 2014, s 8). Fakat bu yıllarda yapılan tartışmalardan bir diğeri de söz konusu süreçte var olan ekonomik destek yönetmeliği (Ayni Nakdi Yardım Yönetmeliği) ile çocukların Aileye Dönüş Projesi adlı proje kapsamında aile ortamına dönüşlerinin sağlanmasıyla ilgilidir. Söz konusu projenin, ailelerin koşullarının uygun olup olmadığına bakılmadığı, çocuğun korunma altına alınma nedenlerinin ve bu nedenlerin devam edip etmediğinin etraflıca irdelenmediği ve aileye ekonomik destek sağlanarak çocuğu yanına almaya zorlandığı yönünde ciddi eleştirilere maruz kaldığı belirtilmektedir (Karataş, 2007). 1949 yılından beri var olan koruyucu aile uygulamalarının ise bu dönemde pek yaygın olmadığı görülmektedir.

1.3.2.4.1.6. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı- Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı

08.06.2011 tarih ve 27958 sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile SHÇEK kaldırılarak Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı kurulmuştur.

Bakanlığın kurulması ile birlikte çocuk koruma sisteminde çocukların bakımlarının sağlandığı fiziki mekanlarda çağın koşullarına uygun değişime gidilmeye başlandığı görülmüştür. Yurt tipi

bakım modeli sonlandırılmış, aile sıcaklığında ev tipi bakım modeline geçilmiştir; böylece artık korunma ihtiyacı olan çocukların öncelikli olarak aile odaklı hizmetlerden yararlandırılması şeklinde bir politika benimsenmiştir. 2000’li yıllardan itibaren fiziksel koşulları ve yapılarında değişiklik yapılmaya başlanan kurumlarla birlikte çocuk yuvası ve yetiştirme yurtları gibi isimler de değişime uğramaya ve kaldırılmaya başlanmıştır. Çocukların yaş, durum ve korunma altına alınma nedenlerine göre ihtisaslaşan rehabilite amaçlı kurum ve kuruluşlar oluşturulmuştur. 1990’lı yıllarda çocukların suç mağduru, suça sürüklenme, madde kullanımı olma gibi özel durumlarına göre hizmet alabilecekleri ayrı kuruluşlar oluşturulmuştur. Aile yanında destek temelli bakım modelleri de yaygınlaşmaya başlamış; koruyucu aile hizmet modeli eskiye nazaran bilinen bir hizmet modeli haline gelmeye başlamıştır (Söğütlü ve Keçe, 2004).

2017 Yılı Haziran ayı itibari ile yuva ve yurt olarak anılan tüm kuruluşlar kapatılmış ve yerlerine Çocuk Evleri Sitesi ve Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezlerine bağlı çocuk evleri modeline geçilmiştir. Bakanlığın 2018 yılında yayınlanan bir raporunda bu durum “Kurum bakımında son 15 yıl içerisinde sessiz bir devrim gerçekleştirilmiştir. Yurt tipi bakım modeli 2017 yılında sonlandırılmış, ev tipi bakım modeline geçilmiştir” şeklinde ifade edilmiştir (ASPB, 2017a, s.4). ASPB’nin 2017 yılı verilerine göre 2002 yılında 18.106 çocuk fiilen kuruluş bakımında kalmakta iken 2017 yılı Aralık ayı itibarıyla fiilen bakılan çocuk sayısının 13.526’ya düştüğü ifade edilmiştir (2017a, s. 7; 2017b, s.17). 2018 yılsonu itibari ile fiilen kuruluş bakımında kalmakta olan çocuk sayısı ise 14.214 olmuştur.

2018 yılında gerçekleştirilen seçim sonrasında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Çalışma Bakanlığı ile birleştirilmiş; 02.07.2018 tarihli ve 703 sayılı KHK’nin 3 üncü maddesiyle Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, Sosyal Hizmetler Alanında Bazı Düzenlemeler Hakkında Kanun Hükmünde Kararname’ye dönüşmüştür.

AÇSHB’ye bağlı kuruluşlarda yıllara göre bakılan çocuk sayıları aşağıdaki gibidir:

Tablo 3: AÇSHB Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'ne bağlı Çocuk Kuruluşlarında Yıllara Göre Bakılan Çocuk Sayıları	
Yıllar	Kurum Bakımında Bakılan Çocuk Sayısı
2011	14.320
2012	13.772
2013	11.605
2014	12.171
2015	12.667
2016	13.319
2017	14.189
2018	14.214

Not: AÇSHB Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü Çocuk İstatistikleri verilerinden elde edilmiştir (<https://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/istatistikler>).

Mevcut durumda AÇSHB'ye bağlı kuruluşların bilgileri ise şöyledir:

Tablo 4: AÇSHB'nin Yıllara ve Adlarına Göre Kuruluş Sayıları								
Kuruluş Adı	Yıllara ve Adlarına Göre Kuruluş Sayıları							
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Çocuk Evleri (0-18 yaş)	448	649	906	1015	1057	1092	1195	1192
Çocuk Yuvası (0-12 yaş) ile Çocuk Yuvası ve Kız Yetiştirme Yurdu(0-18 yaş)	68	60	30	17	13	10	-	-
Yetiştirme Yurtları (13-18 yaş)	89	65	42	20	10	8	-	-
Sevgi Evleri (0-18 yaş)	36	45	61					
Çocuk Evleri Sitesi (Sevgi Evleri)				73	86	92	108	111
Çodem (KBRM+BSRM+ÇOGEM)	46	87	61	67	67			
ÇODEM						68	65	63

Not: Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü Çocuk İstatistikleri verilerinden elde edilmiştir (<https://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/istatistikler>).

1.3.2.4.2. Ülkemizde Mevcut Durumda Kurum Bakımı Modelleri

Mevcut durumda AÇSHB'ye bağlı kurum bakımı modelleri şunlardır:

1.3.2.4.2.1. Çocuk Evleri- Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi (ÇEKOM)

Çocuk evi hizmeti, korunma altında bulunan çocukların daha küçük birimlerde bakımının sağlanması amacıyla her ilin sosyal, kültürel ve fiziksel yapısı, çocuk yetiştirmeye uygun bölgelerinde, tercihen il merkezinde, okullara ve hastanelere yakın apartman dairesi veya müstakil dairelerde, 0-18 yaş grubu, 5 ile 8 çocuğun kaldığı yatılı sosyal hizmet modeli olarak tanımlanmaktadır. Aynı evde kalması uygun bulunan en küçük ve en büyük çocuk arasındaki yaş farkı en fazla 3'tür. Ancak çocukların kardeş olması durumunda yaş farkı aranmamaktadır. İlk olarak 2000 yılında Ankara ilinde uygulamaya başlanmış; uygulamadan alınan geri bildirimler sonucu 2005 yılından itibaren yaygınlaşmıştır (<https://alo183.aile.gov.tr/bilgi-bankasi/cocuk-evleri>, 18.12.2018).

1.3.2.4.2.2. Çocuk Evleri Sitesi

Çocuk Evleri Sitesi, korunma ihtiyacı olan çocukların bakımlarının sağlandığı aynı yerleşkede bulunan birden fazla ev tipi sosyal hizmet biriminden oluşan kuruluşlardır (2828 sayılı Kanun, madde 3- 12. fıkra). Çocuk Evleri Sitelerinin ÇEKOM' bağlı çocuk evlerinden farkı ise daha çok evlerin bulunduğu fiziksel mekân ile ilgilidir. Çocuk Evleri Sitelerinde, ayrı blok ya da daireler, aynı yerleşke içinde hizmet vermektedir. Çocuk Evleri Siteleri çocukların yaş ve cinsiyetlerine göre ayrılmışlardır. Yaşlarına göre ise, 0-6, 7-12 ve 13-18 yaş grupları olarak ayrılmışlardır.

1.3.2.4.2.3. Çocuk Koruma İlk Müdahale ve Değerlendirme Birimleri

Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün 2012/15 sayılı Çocuk Hizmetlerine İlişkin Genelge'nin 20. Maddesinde de belirtildiği üzere, kız ve erkek yatılı, en az 6 en fazla 20 kapasiteli olan kuruluşlarda; genellikle Savcılık talimatı ve kolluk kuvvetleri teslimi başta olmak üzere, hakkında yapılan ihbarların değerlendirilmesi sonucu uygun sosyal hizmet belirleninceye kadar yerleştirilmesi uygun görülen çocuklar faydalandırılmaktadır (2012/15 Sayılı Çocuk Hizmetlerine İlişkin Genelge).

1.3.2.4.2.4. Çocuk Destek Merkezleri (ÇODEM)

Çocukların mağduriyet, suça sürüklenme, sokakta yaşama, madde bağımlılığı gibi ihtisas alanlarında yaş gruplarına (11-14 ve 15-18) ve cinsiyetlerine göre ihtisaslaştırılan Çocuk Destek

Merkezleri’nde; korunma ve bakım altında bulunan çocukların yaşadıkları travmanın etkilerinin azaltılması, başa çıkma becerilerinin edinilmesi, sağlıklı kişilik gelişiminin sağlanması, suç ile ilgili davranış değişikliğinin sağlanması, madde bağımlılığı tedavisinin yapılması ve kurallı yaşam becerisinin kazandırılması ile en kısa zamanda kendi ailesine döndürülmesi nihai amaç olup, ÇODEM sonrası ailesi yanına döndürülemeyen çocukların ise diğer sosyal hizmet modellerinden yararlandırıldığı belirtilmektedir (ASPB, 2017b, s,17).

1.3.2.4.2.4.1. Umut Evleri

“Sürekli bakım hizmetlerinin sunulduğu yatılı bakım merkezlerinde kalmakta olan engelli bireylerin küçük gruplar halinde bir apartman dairesinde veya müstakil bir evde diğer komşuları ile birlikte yaşamalarını sürdürmesinin daha yararlı olacağı öngörüsü ile durumları uygun olanların, kuruluşların ek ünitesi konumunda olan “Umut Evi” olarak isimlendirilen evlerde, toplum yaşamına aktif katılımlarının sağlanarak, bakımlarının gerçekleştirildiği hizmet modelidir” (<https://eyh.aile.gov.tr/umut-evleri>, 20.12.2018).

Tablo 5: 2018 yıl sonu itibari ile Çocuk Kuruluşları ve Bu Kuruluşlarda Bakılan Çocuk Sayıları		
2018 yılı Aralık Ayı	Kuruluş Sayısı	Bakılan Çocuk Sayısı
Çocuk Evleri Sitesi	111	6383
Çocuk Evleri	1192	6199
Çocuk Destek Merkezi	63	1632
TOPLAM	1366	14.214
Not: AÇSHB Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü Çocuk İstatistikleri verilerinden elde edilmiştir (https://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/istatistikler , Erişim: 25.01.2018).		

1.4. KORUYUCU AİLE HİZMET MODELİ

Araştırmanın bu kısmında koruyucu aile hizmetinin içeriği, yasal dayanakları, ve dünyada uygulama örnekleri, ülkemiz boyutuyla karşılaştırılması, uygulamada karşılaşılan durumların ele alındığı araştırmalar ile koruyucu ailelerin görev ve yükümlülüklerine değinilerek, araştırmanın konusunu da oluşturan bu hizmete ilişkin ayrıntılı bilgilere yer verilecektir.

1.4.1. Koruyucu Aile Hizmetinin Tanımı

Ebeveynleri tarafından bakımları sağlanamayan çocuklar kurum bakımı ya da koruyucu aile yanına yerleştirilirler (Chamberlain ve diğerleri, 2006; Strijker ve Zandberg, 2005). Koruyucu bakıma ihtiyacı olan çocukların en büyük yüzdesi, çoğunlukla ebeveyn psikopatolojisi, ebeveyn suçluluğu, madde kullanımı ile bir araya gelen, istismar ve ihmal edici davranışlar gibi yetersiz ebeveynlik nedeniyle; geriye kalan daha küçük yüzde ise ebeveyn ölümü ya da hapiste olma nedeni ile ailelerinden alınarak koruyucu aile yanına yerleştirilirler (McDonald ve Brook, 2009; Shaw ve diğerleri, 2015).

Koruyucu bakım, çocuğun menşee ailesinden farklı bir aileye yerleştirildiği bir bakım şeklidir (Rock ve diğerleri, 2015 ; Strijker ve Van Oijen, 2008). Miller (2013) koruyucu aile için “çocukların kendi evlerinin dışında “24 saatlik aile (yerine) bakımı” olarak tanımlama yapmıştır.

Koruyucu aile hizmeti, kurum bakımı, ev tipi bakım gibi bakım modellerine göre oldukça farklı bir uygulamadır. Buna göre, koruyucu aile bakımı, çocuğa öz ailesi tarafından bakılmadığı, çocuğun evlat olarak verilmesinin mümkün olmadığı ya da uygun görülmediği durumlarda, bir aile yanına yerleştirilerek geçici veya devamlı bir süre içinde bakımının sağlanması olarak ifade edilmektedir (Erol ve diğerleri, 2005, s. 130).

Koşar (1992) da çocukların bir aile ortamında dengeli ve yakın bir ilişki içinde yetişmelerinin her yönden sağlıklı gelişimleri için gerekli olduğu inancı ile çocuğun öz ailesinin bu gereksinimi karşılayamadığı durumlarda onun görevlerini üstlenecek bir başka ailenin bulunmasının öngörüldüğünü belirterek, koruyucu aile bakımının, çocuğun aile ortamında yetişme, özel ilgi görme hakkını koruyan bir hizmet olarak kabul edildiğini ayrıca, sosyal hizmet disiplininin birincil alanlarından olan çocuk ve aile refahı alanının da önemli bir hizmeti olduğunu vurgulamaktadır.

14.12.2012 tarih ve 28497 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Koruyucu Aile Yönetmeliği'nin 4. Maddesinde ise “koruyucu aile”, “...yönetmelikte belirlenen esas ve usuller çerçevesinde korunmayı gerektiren duruma göre belirlenen sürede, il müdürlükleri denetiminde, ödeme karşılığı ya da karşılıksız olarak çocuğun bakımını ve yetiştirilmesini üstlenen, aile ortamında yaşamını sağlayan, tercihen (j), (k), (s) bentlerinde tanımlanan eğitimlerden en az birini almış ve (a), (e), (r), (ş) bentlerinde tanımlanan modeller kapsamındaki aileyi veya kişiyi” ifade etmektedir.

Araştırmada ise koruyucu aile hizmetinin içeriği ve anlamı dikkate alınarak bir tanım geliştirilmiştir. Buna göre koruyucu aile hizmeti: Çeşitli nedenlerden ötürü ebeveynleri tarafından bakımı üstlenilemeyen “korunma ihtiyacı olan çocuk” statüsünde ve devlet koruması altında bulunan çocukların; biyolojik aileleri ile olan bağının devam etmesi; ilgi, sevgi, şevkat ve kararlılıkla takibini yapmak suretiyle, uygun şartlar oluştuğunda biyolojik ailesine dönüşü sağlanana dek, temel ihtiyaç ve haklarının gerçekleştirilmesi bakımından bakım sorumluluğunun gönüllü ya da ödenek desteği ile üstlenerek, ebeveynlik görevini devletin kontrol ve takibinde yapan aileler tarafından sağlanan bir koruma ve bakım modelidir.

1.4.2. Koruyucu Aile Hizmetinin Önemi

Miller (2013, s.134), kurum bakımında bulunan çocuk ve gençlerin; ebeveynlerinin ölümü, hastalığı gibi sebeplerden ötürü desteksiz kalan, aile içi geçimsizlik, anlaşmazlık, boşanma, terk süreci ve sonrasında bahsedilen bu nedenlerden olumsuz etkilenen çocuk ve gençlerden oluştuğunu; ayrıca, çocuk ve gençlerin fiziksel ve psiko sosyal gelişimlerinin karşılanmadığında uyumsuz, suçlu ve korunma ihtiyacı içinde olabildiklerini ifade etmiştir.

Herhangi bir nedenle, çocuklar kendi ebeveynleri tarafından yetiştirilemezlerse, çocuk koruyucu bir aileye yerleştirilebilir. Çocuğun doğal ev ortamına çok benzemesi yönüyle koruyucu aile, konut ve grup bakımından daha iyi bir alternatif olarak önerilmektedir (Roy ve diğerleri, 2006). Bakım verenlerin sürekli olmayışı ile karakterize edilen kurumsal veya grup bakımının aksine, koruyucu aile hizmeti çocukların, ebeveynleri ile yakın ilişkiler kurabilmeleri nedeniyle koruyucu aile, bakımın sürekliliği ve devamlılığını sağlar (Tizard ve Hodges, 2978; Aktaran: Goemans ve diğerleri, 2015, s.121).

Biyolojik aileler çocuklarını sevmelerine rağmen; alkol, uyuşturucu bağımlılığı ve buna benzer daha başka sorunlara sahip olduklarından ve bunlarla uğraştıklarından, çocuklarının ihtiyaçlarının ne olduğu ile ilgilenemezler ve karşılayamazlar. Bunun sonucu olarak çocuklar “normal” bir yaşamın nasıl olduğunu bilemezler. Rutinden uzak ve normallik duygusundan yoksun olduğundan evlerinden ayrılmak zorunda kalan çocukların hayatları genellikle kaotiktir. Bu çocuklar, ayağa kalkmanın ve okula gitmenin, düzenli yemek yemenin ve program yapmanın nasıl bir şey olduğunu öğrenmelidir. Her gün hayatında ne olacağını bilmek, çocuğa genellikle eksik olan bir istikrar duygusu verir. Güvende hissedebilecekleri bir yere ihtiyaç duyarlar. Çoğu zaman ebeveynleri tarafından ihmal edildikleri veya istismara maruz kaldıkları için; sevgi dolu bir evin nasıl hissettirdiği hakkında hiçbir fikirleri olmayabilir. Koruyucu

ebeveynleri, güvenli bir yerde yemek yemenin, uyumanın ve oyun oynamanın nasıl bir şey olduğunu öğrenmelerine yardımcı olur (<https://adoption.org/foster-care-important>, 06.05.2019).

Tarihsel gelişimine bakıldığında koruyucu aile hizmetinin ön plana çıkması ve öneminin vurgulanmasında kurum bakımının çocukların fiziksel ve psiko-sosyal gelişimlerine olumsuz etkisinin anlaşılmasıyla orta çıktığı görülmektedir.

Toplu bakımın sağlandığı kurumlarda çocuklarda başta fiziksel olmak üzere psiko-sosyal gelişim geriliği gözlenmesine bağlı olarak 1945’li yıllarda Dr Spitz ve John Bowlby tarafından “kurum bakımı sendromu, anne figürü yoksunluğu” tanımlamalarının yapılmasının etkili olduğu bilinmektedir. Buna göre özellikle de küçük yaşta kurum bakımına alınan çocuklarda çevreye ilgisizlik, gelişme geriliği, tuvalet eğitimi ve yürümede gecikme gibi durumlar gözlemlendiği; ilerleyen yaşantılarında da ciddi sorunlar yaşadığından çocukların kurum bakımı yerine alternatif bakım yöntemleri ile bakılmaları gerektiği üzerinde durulmuştur (Erol ve diğerleri, 2005, s. 9). Özellikle de koğuş sistemine sahip toplu bakımın sağlandığı kurumlarda çok sayıda çocukla ilgilenecek yeterli sayıda personel olmaması, personelin bilgi, birikim ve eğitim açısından yeterli donanıma sahip olmaması, personelin tek görevinin çocukların bakımının sağlanması olmaması nedeni ile çocukların bakımlarının gereği gibi yerine getirilemediği, eleştirilerin başında gelmiştir.

Yapılan araştırmalar ciddi ve özel bir sağlık sorunu olmadığı müddetçe özellikle de küçük yaş çocukların toplu bakım hizmetine tabi tutulmaması gerektiğini vurgulamakta; özellikle bu noktada da Bowlby’nin Bağlanma Teorisi’nden bahsedilmektedir. Buna göre; bebeklik döneminde gelişen anne-çocuk bağlanma ilişkisi yetişkinlik döneminde de etkili olmaktadır ve bebeklik döneminde bakım veren kişi ile bebek arasında kurulan ilişkinin bebeğin “benlik” ve “başkası” algısını şekillendirdiği ve yetişkinlik döneminde kişilik problemlerinden nevrotik seviyede semptomlara, evlilik problemlerinden çocuk yetiştirmede yaşanan sorunlara kadar pek çok yetişkin işlevselliğinin içsel çalışan modellerin etkisiyle gerçekleştiği öne sürülmektedir (Özgür, 2011, s. 101). Bowlby’nin bağlanma teorisinde de belirtildiği üzere çocukluk döneminin bir birey olarak yetişkinlik döneminin nasıl geçebileceği yönünde ipucu veren önemli bir basamağı olduğu hususu, üzerinde önemle durulması gereken bir olgudur. Bu nedenle KİOÇ’ler için çocukların büyümeleri ve yetişmelerinde onları koşulsuz seven ve kabul eden bir aile yanında bakımlarının sağlanabileceği aile temelli bakım modelleri tercih edilmelidir.

Miller (2013, s.134)’a göre, çocukların fiziksel, duygusal ve ruhsal gelişimini tamamlaması; onlara sevgi dolu ve sıcak bir ortam sağlayacak bir aile tarafından sağlanabilir. Yine, çocukların

maruz kaldığı ihmal ve istismarla bağlantılı olarak gelişen hiperaktivite, kaygı, düşünmeden hareket etme, uyku bozukluğu gibi yaşadığı strese bağlı rahatsızlıklarla baş edebilmesi için, çocukların kendilerini koşulsuz bir şekilde seven, değer verdiğini hissettiren bir yetişkinin desteği ile aşabilecekleri ifade edilmektedir.

Bu doğrultuda devlet koruması altına alınan çocuk ve gençlerin durumuna uygunluğu değerlendirilerek kurum bakımı yerine; mümkün olduğunca onlara aile ortamı ve sıcaklığını sunacak aile yanında destek odaklı bakım hizmetlerinden yararlandırılması gerekmektedir. Aile yanında destek odaklı bakım hizmetlerinin ilki çocuğu kendi ailesi yanında desteklemek; kendi ailesi tarafından bakımının sağlanmadığı noktalarda ise çocuğun öncelikle evlat edindirme hizmet modeli kapsamında bir aile yanına yerleştirilmesini sağlamak; ancak eğer bu da mümkün değilse çocuğu bir diğer alternatif model olan Koruyucu Aile yanına yerleştirmektir.

1.4.3. Koruyucu Aile Hizmetinin İşlev ve Amacı

Koruyucu aile yerleşimlerinin temel amacı, çocuğun yaşam koşullarında istikrarı ve aile bağlantılarının ve ilişkilerinin korunmasını ifade eden kalıcılıktır (Bell ve Romano, 2017).

Koruyucu aile hizmeti ile ilgili yapılan literatür taramasında koruyucu ailenin bakım, koruma ve tedavi işlevinden bahsedilmektedir. Buna göre; koruyucu ailenin bakım işlevi, çeşitli nedenlerle geçici ya da sürekli olarak aile çevresinden yoksun kalan veya kendi yararı dikkate alınarak bulunduğu ortamda kalması uygun görülmeyen çocuğun, normal bir gelişim gösterebilmesi için gereken şartları hazırlama olarak ifade edilmektedir. Koruma işlevi, çocuğun daha fazla zarar görmemesini, örselenmemesini sağlamayı ifade etmekte ve tedavi işlevi ise; çocuğun kişiliğinin sağlıklı gelişimi için gerekli tedbirleri almak olarak ifade edilmektedir (Uluç, 1997, s.22).

Koruyucu aile hizmetinin bu üç işlevini yerine getirebilmesi için bazı amaçları gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bunlar ise; her çocuk için uygun bakım ve hizmeti sağlamak; çocuğun biyolojik ailesi ile ayrı olması nedeniyle sağlık açısından en az düzeyde zarar görmesini sağlamak ve biyolojik ailesi ile düzenli olarak bir araya gelmesini sağlamak; tekrar başka bir koruyucu aileye yerleşmenin önüne geçmek için ilişkinin sürekli olmasını sağlamak; doğru zamanlama ve çocuğun yararına bir sonuç olacağı kanaatine ulaşıldığı takdirde çocuğun biyolojik ailesinin yanına dönmelerini sağlamak olarak açıklanmıştır (Erol ve diğerleri, 2005, s. 62).

Bir çocuğun koruyucu aile yanına yerleştirilmesindeki amaç ayrıca şu şekilde belirtilmiştir: Çocuğun şefkatli ve destekleyici bir aile ortamında korunması, erken yaşlarda karşılaştığı ayrılıkla baş edebilmesini ve olumsuz yaşam deneyimlerinden kaynaklanan sorunlarının

iyileştirilmesini sağlamak, çocuk için karmaşık ve sorunlu olan bir dönemde özenli davranılarak çocuğun bu dönemi örselenmeden geçirmesini ve normal hayatını devam ettirmesini sağlamak ve çocuğun geleceği için kalıcı bir planın geliştirilmesi ve hayata geçirilmesini sağlamaktır (ASPB, (t.y.), s. 7).

1.4.4. Koruyucu Aile Hizmetinin Benzer Bakım Türlerinden Farkı

Günümüze gelinceye değin ailesi tarafından bakımı üstlenilmeyen ya da sağlanamayan çocukların bakımları, çeşitli adlar ile uygulamalar şeklinde başka aileler tarafından sağlanmıştır. Ülkelerin gelişmişlik düzeylerine ya da yaşam biçimlerine göre kimi yerlerde benzer türlerin halen olduğu söylenebilir.

Ülkemiz açısından genel bir değerlendirme yapıldığında ise bu tür uygulamaların daha çok gelenekler ya da dini inanışlarla ilgili olan “süt evlat, manevi evlat, besleme” olarak daha çok geçmişte var olan uygulamalar olduğu söylenebilir. Bu uygulamaların ortak özelliği, geleneklere dayanıp vicdani değerlendirmelerle uygulanmaları; çocuğun ihmal ya da istismara uğrama durumunu gözlemleyecek yahut denetleyecek bir yapı bulunmaması yani hukuki bir yaptırımı bulunmayan uygulamalar olmalarıdır (Aktaran: Şenocak, 2006, s.197). Genel olarak çok sık karıştırılan iki model ise şunlardır:

1.4.4.1. Gönüllü Aile

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüklerine başvurarak haklarında yapılan psiko sosyal inceleme ve değerlendirmelerle gönüllü aile olması uygun görülmesi sonucu; korunma ihtiyacı içinde olup, korunma ve bakım altına alınan ve kurum bakımında bulunan çocukların, haftanın belli günlerinde bahse konu aile ile çeşitli faaliyet ve etkinliklerde bulunması ya da hafta sonu, okul veya özel günler gibi ara tatil yahut günlerde aile yanında izinli olarak kalabilmesi şeklinde bir uygulamadır. Kurum tarafından takibi ve denetimi yapıldığından, aksi bir durum gözlemlendiğinde hukuki bir sonuç doğuran yaptırım içerebilecek uygulamadır.

1.4.4.2. Evlat Edinme

Koruyucu aile hizmeti biyolojik ailesine dönünceye dek çocukların bakımının sağlamaya yönelik geçici bir bakım modeli olmasına rağmen, ailelerin çoğu zaman hizmetin amacını evlat edinme ile karıştırdığı görülmektedir. Bu nedenle çocuk refahı alanında çalışan meslek

elemanlarının hizmetin amaçlarını dikkate alarak ailelere müdahalede bulunmaları önemlidir (Proch, 1982, akt. Gillis ve diğerleri, 1998, s. 719). Ülkemizde evlat edinme iki şekilde olmaktadır. Birincisi, AÇSHB’ce yürütülen korunma altındaki bir çocuğun evlat edinilmesi, diğeri ise yine mahkemeler aracılığı ile sonuçlandırılan kişilerarası anlaşma ile evlat edinmedir. Ülkemizde evlat edinme işlemleri; Türk Medeni Kanunu’nun 305’den 320’ye kadar maddeleri, Çocukların Korunması ve Ülkelerarası Evlat Edinme Konusunda İşbirliğine Dair Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun, Küçüklerin Evlat Edinilmesinde Aracılık Faaliyetlerinin Yürütülmesine İlişkin Tüzük, bu mevzuat ve işleyişe yönelik olarak hazırlanan genelge kapsamında yürütülmektedir.

Her iki hizmet modelinde de yanına çocuk yerleştirilmesi öngörülen ailelerde beklenen koşul ve istenen belge ve evraklarda benzerlik olsa da aile yanına yerleştirilecek çocukların statüsü hukuki açıdan farklıdır. Koruyucu aile hizmetinde Koruyucu Aile Yönetmeliği’nde gerekli koşulları sağlayan ve Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüklerine bağlı Koruyucu Aile Birimi’nce yapılan terapötik görüşmelerde bir çocuğun bakım sorumluluğunu üstleneceğine kanaat getirilen aile yanına çocuk; aile ve İl Müdürlüğü arasında imzalanan Koruyucu Aile Sözleşmesi ile yerleşmektedir. Koruyucu aile, çocuğun bakım, yetiştirme ve eğitim sorumluluğunu devlet ile paylaşır ve çocuğun velayeti öz ailesinde kalmaktadır. Yani, koruyucu aile yanına yerleştirilen çocuk ile koruyucu aile arasında çocuğun tutum ve davranışlarını sergileyebileceği ve şekillendirebileceği güvenli bağlanmanın sağlanabileceği bir aile ortamı olsa da çocuk ile aile arasında hukuki anlamda bir hısımlık ilişkisi yoktur.

Evlat edinmede ise, mahkeme kararı ile velayetin evlat edinen aileye geçmesi ile çocuk ile aile arasında kanuni olarak hısımlık oluşur, ayrıca çocuk ailenin soyadını alır ve kanuni mirasçısı olur. Ayrıca evlat edinen aile dilerse çocuğa yeni ad verebilir.

Yine koruyucu aile hizmetinde çocuğun bakım sorumluluğunu üstlenmesine rağmen velayetinin ailesinde ya da vasisinde kalması; uygun koşullarda çocuğun aile bağlarının güçlendirilmesi amacıyla aile ve akraba gibi yakın çevresi ile ziyaretleri söz konusu olup, koruyucu aile bahse konu biyolojik aile görüş günlerine çocuğu Koruyucu Aile Birimi rehberlik ve danışmanlığı ile hazırlama ve getirmekle yükümlü iken; evlat edinme süreci başlatılan çocuğun akraba gibi yakın çevresi ile görüştürülmesinin sağlanması gibi bir yükümlülük yoktur.

1.4.5. Koruyucu Aile Hizmetinin En Çok Karşılaştırıldığı Bakım Modeli: Koruyucu Aile ve Kurum Bakımı Karşılaştırmaları

Koruyucu aile bakım modelinin en çok karşılaştırıldığı ve aralarında kıyaslama yapıldığı bakım yöntemlerinin başında kurum bakımı gelmektedir. Tarihsel seyri incelendiğinde kurum bakımı ya da koruyucu ailenin zaman zaman birbiri yerine tercih edilmesi, zaman zaman ise uygunluklarının tartışıldığı görülmüştür.

Tüm bu gelişmelerin ise bir noktada çözüme ulaştığı söylenebilir. Çünkü, iki model de bir tercih meselesi değildir. Çocuğun durumuna uygunluğu açısından bu iki hizmetin birbirini tamamladığı söylenebilir. Her iki hizmetin farklı çocuk tipleri için gerekli olduğu ve çocuk refahı politikasında özel yeri olan hizmetler olduğu kabul edilmiştir. Bu görüş ile bir dönem kurum bakımına yapılan olumsuz eleştirilerin yumuşadığı, böylece çocuğa yönelik uygun bakımı hangi hizmet karşılayacaksa çocuğun o hizmetten yararlandırılması gerektiği düşüncesinin oluştuğu belirtilmektedir. Buna göre, iyi düzenlemiş, yeterli sayı ve nitelikte personelle donatılmış, özel tedavi ve rehabilitasyon süreci gerektiren bazı yaş grupları için kurum bakımının uygun olduğunun kabul gördüğü ifade edilmiştir. Kısacası her çocuk kurum bakımına konulamayacağı gibi, her çocuğun da aile yanına yerleştirilmesinin uygun olmadığı vurgulanmıştır (Koşar, 2008, s. 9).

Ancak koruyucu aile sisteminde bakım veren kişi genelde değişmediği ve uzun süreli olduğu için bu durum çocuk ve bakım veren arasında sağlıklı ve güvene dayalı bir ilişki oluşmasını sağlamakta ve çocuğun ruh sağlığını olumlu yönde etkilemektedir (Üstüner ve diğerleri, 2005, s. 131). Bu husus Bowlby'nin bağlanma teorisinde de bahsedilen güvenli bağlanma ile paralellik göstermektedir.

Bununla birlikte bugüne dek kurum bakımında bakımı sağlanan çocuk ile koruyucu aile yanında kalan çocuklara yönelik yapılan pek çok araştırma söz konusu olup, yapılan araştırmaların her iki model arasında farklılıklar olduğunu ortaya koyduğu görülmüştür.

Aile ve çocuklar üzerinde yapılan araştırmalarda ailelerinin yanından ayrılan çocukların psiko-sosyal anlamda sorun yaşama oranının %80 olduğu; ayrıca kurum bakımına alınan çocukların koruyucu aile yanında olan çocuklara göre daha fazla sorun yaşadıklarının tespit edildiği belirtilmektedir (Miller, 2010, s. 142). Yine kurum bakımında büyüyen çocukların aile yanında büyüyen çocuklara göre daha fazla saldırgan davranışlar, depresyon, anksiyete ve hiperaktivite gibi duygusal ve davranışsal sorunlar gösterdiğini ortaya koyan pek çok araştırma bulunmaktadır (Erol ve diğerleri, 2005; Roy ve diğerleri, 2000).

Kurumlar ile aynı kurum içerisindeki birimler arasında hatta çocuklara bireysel bakım yapan grupların kendi içerisinde bile çok büyük farklar vardır. Bu farklar bakım yapan kişi başına düşen çocuk sayıları, bakım yapan kişilerin ücretleri ve eğitim düzeyleri, çocuklar için psikolojik destekler ve ülkeler arasında da değişiklikler gösterebilir (The St. Petersburg-USA Orphanage Research Team, 2008; Zeanah ve diğerleri, 2003). Kurumlar arasındaki nitelik farkları çocukların gelişimine de doğrudan etki etmektedir (Nelson ve diğerleri 2007; Zeanah ve diğerleri, 2003; Zeanah ve diğerleri, 2006). Tutarlı ve özverili bakıcılar ile etkileşim, küçük çocukların gelişiminde anahtar rol oynamaktadır. Bu nedenle kurumların sahip olduğu olumsuz bakım koşulları, çocukların bakım verenleri ile olan bağlarını, uygun davranış ve psikolojik gelişimlerini olumsuz etkiler.

Kurum bakımında olan ve olmayan çocukları karşılaştıran birçok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalar, kurum bakımının etkilerine dair çarpıcı tespitlerde bulunmaktadır. Çoğu çalışma, kurum bakımında olan çocukların, yaşamlarının hemen hemen her alanında önemli gelişimsel eksikliklere sahip olduğunu ortaya koymaktadır. (Gunnar ve Van Dulmen 2007; O'Connor ve diğerleri, 2001; Rutter ve diğerleri, 2007, 2010; van IJzendoorn ve diğerleri, 2008). Koruyucu aile bakımına verilen ya da evlat edinilen çocuklarda, kurum bakımı altında yaşadıkları gelişimsel gecikme ve davranış bozukluklarının azaldığı veya kısmen düzeldiği gözlemlenmiştir (Van IJzendoorn ve Juffer, 2006).

Kurum bakımında çocukların bakıcılarına olan bağlanmaları ve bağlanmalarının niteliği önemli farklılıklar ortaya çıkarır. Aile içerisinde yetişmiş her çocuk bakım verenine bağlanır. Ancak kurum bakımında olan çocuklarda bu bağlanma ya tam değildir ya da hiç oluşmaz. Zeanah ve arkadaşları bağlanmanın boyutunu belirleyebilmek için bir ölçek oluşturmuştur ve bu ölçekte en yüksek puan geleneksel bağlanma miktarını net olarak göstermektedir. Kurum bakımında olan çocukların hiçbiri en yüksek puanı elde edememiş; ancak %3'ü istenilen puana erişebilmiştir. Bu çocukların %60'ı parçalanmış bağlanma davranışları göstermiş, %30'u ise hiçbir bağlanma davranışı göstermemiştir (Zeanah ve diğerleri, 2005).

Güvenli bağlanma ancak çocukların huzursuz oldukları durumlarda bakıcılarında rahatlama hissedebildikleri zaman oluşur. Fearon ve diğerlerinin (2010), yaptıkları bir metaanalize göre daha önce kurum bakımına alınmamış çocukların %62 'si bakıcıları ile güvenli bağlanma oluşturabilirmiş, %24 'ü güvensiz bağlanma oluşturmuş ve %15 'i ise karmaşık bağlanmalar oluşturmuştur.

Smyke ve arkadaşlarına göre (2010), koruyucu aile yanına verilen çocukların rastgele seçilerek kurum bakımında kalan çocuklarla karşılaştırıldığı bir araştırmada, koruyucu aile yanında kalan

çocukların kurum bakımında kalanlara göre daha fazla güvenli bağlanma oluşturduğu belirtilmiştir. Kurum bakımında kalan çocukların ancak %17'si bakıcıları ile güvenli bir bağlanma sağlayabiliyorken, koruyucu ailelere verilen çocukların %49'u bakım sağlayıcılarına güvenli bağlanma oluşturmaktadır. Bu çalışmada ayrıca çocukların tekrar bağlanma duyabilecekleri de vurgulanmıştır.

Bir başka araştırma ise ayırım gözetmeyen sosyal davranış bozukluğu ile ilgilidir. Ayırım gözetmeyen sosyal davranış bozukluğu çocukların tanımadıkları yetişkinler ile konuşma isteği, yabancılara dokunma ve aileden olmayan insanlar ya da figürler ile ilişki kurmada mesafe koyamama olarak tarif edilir (O'Connor ve diğerleri 2000). Zeanah ve diğerlerine göre (2003), kurum bakımındaki çocukların %44 'ü ayırım gözetmeyen sosyal davranış bozukluğu gösterirken kurum bakımında olmayan çocukların bu davranış bozukluğunu gösterme oranı %18'dir.

Koruyucu aile ve kurum bakımı hizmetinden yararlanmış gençlerin okul başarıları ile ilgili yapılan bir araştırmada koruyucu aile hizmetinden yararlananların lise eğitimi başarılarının daha yüksek olduğu belirtilmektedir (Dworsky ve Courtney, 2009; Harris ve diğerleri, 2010; Hook ve Courtney, 2011; Pecora ve diğerleri, 2006). Kurum bakımı içerisinde yetişmiş çocukların %64 'ü 19 yaşına kadar liseyi bitirirken genel popülasyonda bu oran %91'lerdedir. (Dworsky ve Courtney, 2009; Hook ve Courtney, 2011). Aynı araştırma koruyucu aile deneyimi olan çocuklara yapıldığında liseyi bitirme oranı %85 civarındadır ve genel popülasyon ile benzerlik göstermektedir (Pecora ve diğerleri, 2006).

1.5. KORUYUCU AİLE HİZMETİNİN YASAL ÇERÇEVESİ

Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 20. maddesi, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 327. Maddesi, 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu'nun 23. Maddesi, 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun Koruyucu ve Destekleyici Tedbirlerin yer aldığı 5- (1) c maddesi ile 2/7/2018 tarihli ve 703 sayılı Sosyal Hizmetler Alanında Bazı Düzenlemeler Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ve Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün görev ve yetkilerin belirtildiği düzenlemelerde Koruyucu Aile hizmet modeline ilişkin tanım ve devletin hakkında korunma ve bakım tedbiri alınan çocukları koruyucu aile hizmet modeli kapsamında aile yanına yerleştirebileceğine ilişkin devletin görev ve sorumluluğu belirtilmekte; özel olarak da 14.12.2012 tarih ve 28497 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Koruyucu Aile Yönetmeliği'nde koruyucu ailenin tanımı, görev ve yükümlülükleri, hizmetin esas ve işleyişine ilişkin yasal düzenlemeler yer almaktadır. 2012 yılında çıkan mevcut yönetmelik, 2015 yılında

bazı değişikliklerle revize edilmiş olup, yürürlüktedir. Ayrıca, 2015/6 sayılı Koruyucu Aile Hizmetlerine İlişkin Genelge, 2015/7 sayılı Koruyucu Ailelere Yapılacak Ödemelere İlişkin Genelge Koruyucu Aile hizmetinin uygulama süreci ile ilgili yasal dayanaklardır. Ülkemizde koruyucu aile hizmet modelinin takibi Aile ve Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nce İl Müdürlükleri bünyesinde oluşturulan Koruyucu Aile Birimleri tarafından gerçekleştirilmektedir.

1.6. KORUYUCU AİLE MODELLERİ

14.12.2012 tarih ve 28497 sayılı Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren KAY'ın 4. Maddesinde belirtilmiştir. Buna göre 4 tür Koruyucu Aile modeli bulunmaktadır:

1.6.1. Akraba veya Yakın Çevre Koruyucu Aile Modeli

KAY'ın 4. Maddesinin a) bendinde “veli ya da vasi dışında kalan kan bağı bulunan akrabalar ya da çocuğun iletişim içinde olduğu veya tanıdığı bakıcı, komşu gibi yakın çevresinde olan, tercih etmeleri halinde en az temel ana, baba eğitimleri kapsamında eğitim almış kişi ve ailelerin sağladığı bakım” Akraba veya Yakın Çevre Koruyucu Aile Modeli olarak tanımlanmıştır.

Biyolojik ailesi tarafından bakımı sağlanamaması nedeni ile korunma ihtiyacı olan çocuk durumuna gelen ve hakkında bakım tedbiri alınan çocukların örselenmemesi adına, tanıdığı ve bildiği, kendini yakın hissettiği bir ortamda bakımının sağlanması ya da sağlanmaya devam etmesi anlamına gelen bu model, çocuğun korunma altına alındıktan sonra kurum bakımına yerleştirilmeden sahip olduğu ve bildiği bir çevre ve ortamda kalması özelliği ile çocuğun yüksek yararını desteklemesi ve onun örselenmesini engellemesi nedeni ile önemlidir. Ancak burada akraba ya da yakın çevrenin koruyucu aile olmayı ve yükümlülüklerini yerine getirmeyi kabul etmesi; bunun yanı sıra yaşam şekli, çocuğa sunulacak fiziksel ve sosyal koşulların uygunluğu, çocuğun eğitim, sağlık, psiko sosyal gelişimi yönünden bakımını sağlamayı sağlıklı bir aile ortamı ile yapabilecek yeterlilikte olduğu izlenimi ve kanaatini oluşturması çok önemlidir.

Burada aile kendisi çocuğun koruyucu ailesi olmak için talepte bulunabileceği gibi çocuğun akrabası ya da yakınlarına ulaşılarak çocuğun koruyucu ailesi olabilmesi için uygun şartları taşıyıp taşımadıkları yönünde sosyal inceleme yapılarak uygunluğun tespiti halinde, çocuk hakkında mesleki çalışmayı yürüten meslek elemanı ya da kurum yetkilileri tarafında da aileye akraba veya yakın çevre koruyucu aile olması hususu sunulur. Öncelikli olarak çocuğun

istememesi ve kabul etmesi ile birlikte tabi ki ailenin de görüş ve isteği ile koruyucu aile olmayı kabul ettiği takdirde 2015/6 sayılı Genelgenin A-15 maddesinde de belirtildiği üzere aileler koruyucu aile olma için sıraya alınmaksızın çocuğun koruyucu ailesi olabilirler.

1.6.2. Geçici Koruyucu Aile Modeli

Yönetmeliğin 4. Maddesinin f) bendinde; *“Acil koruma gereken ya da hakkında hizmet planı oluşturulmamış ve kuruluş bakımına yerleştirilmemiş ya da kendisi için planlanan hizmet modelinden çeşitli nedenlerle henüz yararlandırılmamış çocuklar için, temel ana, baba eğitimleri ve Koruyucu Aile Birinci ve İkinci Kademe Eğitimini almış profesyonel kişi ve ailelerin sağladığı birkaç gün ile en fazla bir ay arasında değişen bakım”* olarak tanımlanan bu modelde ise korunma ihtiyacı içinde olduğu tespit edilen ancak hakkında hangi sosyal hizmet müdahalesinin uygulanmasının uygun olduğu kanaati oluşmamış olup, henüz bir kurum bakımına alınmamış çocuklardan bahsedilmektedir. Bir nevi çocuk hakkındaki uygun sosyal hizmet müdahalesi gerçekleşinceye kadarki süreçte “istasyon yapı” gibi düşünülebilir. Özellikle de korunma altına alınması gereken çocukların buldukları sosyal çevreden kurum bakımına girmek durumunda kalması farklı bir yapılanma ve sisteme geçiş sağlanacağı için çocuğu örseleyen bir durum olabileceken; çocuğu bilhassa da kurum bakımına girmeden yine bir aile ortamına girmesi onun örselenmesini ve bir nevi istemeden de olsa ihmalinin önüne geçilmesi anlamına geldiğinden bu model çok önemlidir. Çocukların acil durumlarda yerleştirilebilecekleri bir tür bakım modeli olan Geçici Koruyucu Aile hizmetinde ailelerin temel ana, baba eğitimlerini ve Koruyucu Aile Birinci ve İkinci Kademe Eğitimlerini almaları şartı bulunduğundan, gereken bilgi ve donanım sayesinde hizmet sürecinde oluşabilecek bir kriz anında da daha profesyonel bir yaklaşım sergilenerek çocuğun örselenmemesi ve içinde bulunduğu geçici durumdan en az zararla çıkabilmesi için çok önemlidir. Avrupa’da kullanılan bu modelin ülkemizde olmayışı maalesef en büyük eleştirel yorumlardan biridir. Bu nedenle çocuklar, içinde buldukları henüz karara bağlanmayan ve bir tür geçiş aşaması olan bu süreçte maalesef kendi doğal ortamlarına uzak olabilecek kurum bakımı gibi modellerden faydalanmak durumunda kalabilmektedirler.

1.6.3. Süreli Koruyucu Aile Modeli

Koruyucu Aile Yönetmeliği’nin 4. Maddesinin r) bendinde ise; *“Öz ailesi yanına kısa sürede döndürülme imkânı bulunmayan ya da kalıcı olarak aile yanına yerleştirilemeyen çocuklara,*

tercihen temel ana-baba eğitimleri ve Koruyucu Aile Birinci Kademe Eğitimini almış kişi ve ailelerin sağladığı bakımı” Süreli Koruyucu Aile Modeli tanımlanmaktadır.

Korunma ihtiyacı olan kimi çocuklardan kendi aileleri yanında bakımının uzun süre sağlanamayacağı gözlenen, kendilerine yapılan rehberlik ve danışmanlık hizmetleri ile sunulan ekonomik destek hizmetine rağmen bakımını üstlenecek herhangi bir akraba ve yakını olmayan; ayrıca hukuksal boyutta durumu evlat edinmeye uygun olmayan çocuklar için uygun olan koruyucu aile modelidir.

Bu modelde de aile üyelerinin temel ana-baba eğitimleri ve Koruyucu Aile Birinci Kademe Eğitimini almış olma şartı vardır.

1.6.4. Uzmanlaşmış Koruyucu Aile Modeli

Koruyucu Aile Yönetmeliği'nin 4. Maddesinin ş) bendinde “*Özel zorlukları ve ihtiyaçları olan çocuklara yardımcı olabilecek lisans eğitimine sahip olan veya eşlerden biri en az ilköğretim düzeyinde olmak üzere temel ana, baba eğitimleri, Koruyucu Aile Birinci ve İkinci Kademe Eğitimlerini almış kişi ve ailelerin sağladığı bakım”* olarak tanımlanan Uzmanlaşmış Koruyucu Aile modelinde diğer modellerden farklı olarak, koruyucu ailelerin lisans eğitimine sahip olması yahut eşlerden birinin en az ilköğretim düzeyinde eğitim almaları koşulu vurgulanmaktadır. Suça sürüklenme, engelli olma, davranış sorunu bulunma veya sahip oldukları özel zorluk ya da ihtiyacı olan çocukların; suça sürüklenmemesi, davranışlarının olumlu yönde istendik düzeyde ilerleme ve gelişme gösterebilmesi için ailelerin koruyucu aile olma görev ve yükümlülüklerini söz konusu çocuklar için sabır, özen ve hassasiyetle takip etmesi gerekmektedir. Burada koruyucu ailenin tedavi edici ve iyileştirici özelliği ön planda olup; bu yönüyle çocuk, aile ve kurum üçgeninde yer alan koruyucu aile, Koruyucu Aile Birimi ile kuracağı işbirlikçi yaklaşım ve tutumla, çocuğa yönelik çalışma yürüten sistemin önemli bir saç ayağı konumundadır.

1.7. KORUYUCU AİLE OLMA SÜRECİ

Koruyucu aile hizmeti için başvurmak isteyen ailelerin yazılı talepleri ile başlatılan süreç, aile ve yakın çevresi hakkında yapılan psiko sosyal inceleme ve değerlendirme, aileden istenen belge ve evrakların toplanması, çocuk ve ailenin eşleştirilmesi, uyum süreci, izlemeler ve izlemelere bağlı olarak sürecin devamı ya da sonlanma şeklinde ilerler.

1.7.1. Başvuru/ Müracaat Aşaması

Koruyucu Aile Yönetmeliği'nin "koruyucu ailenin tespiti ve istenen belgeler" başlıklı 8. maddesinde koruyucu aile olmak için gerekli şartlar yer almaktadır. Buna göre:

a) Türk vatandaşı olan ve Türkiye'de sürekli ikamet eden,

b) 25-65 yaş aralığında bulunan,

c) En az ilkokul düzeyinde eğitim almış olan

ç) Düzenli bir gelire sahip olan"

kişiler koruyucu aile olmak için başvurabilir. Bu kriterlere sahip olmayan kişilerin başvurusu kabul edilmemektedir. Bilindiği üzere ülkemizde koruyucu aile hizmetinin yürütülmesinden Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı sorumlu olup; bahse konu kriterlere sahip olan kişiler yazılı olarak ikamet ettikleri ilin Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü'ne başvurular. Başvuru sahibi evli ise eşler birlikte başvurmak zorundadır. Başvuru sonrası koruyucu aile hizmetinin esasları, işleyişi ve koruyucu ailenin özellikleri hakkında Koruyucu Aile Birimi'nde çalışan meslek elemanı tarafından koruyucu aile adayına bilgi verilerek ilk görüşme yapılır ve başvuru süreci dikkate alınarak aile ile İlk Görüşme Formu doldurulur ve ardından ailenin evli olan eşlerin her ikisinin de bilgilerinin yer aldığı Başvuru Dilekçesi alınır.

1.7.2. Görüşme ve İnceleme Süreci

Bu aşamada ailelerle yapılan görüşmelerin niteliği, görüşmelerde meslek elemanları tarafından yapılan gözlem ve izlenimler ile görüşmelerin terapötik bir süreçte ilerlemesi çok önemlidir. Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün 28.10.2015 tarih ve 2015/06 sayılı Genelgesinin A Başlığının 21. Maddesinde sosyal inceleme sürecinde olumlu kanaat oluşturulabilmesi için üç hafta ile bir ay aralıklarla en az beş görüşme yapıldıktan sonra sosyal inceleme raporunun düzenlenmesi gerektiği belirtilmektedir. Ancak sahada yapılan çalışmalardan edinilen bilgiye göre ailelerle görüşmeler gerçekleştirilmekte ancak, görüşmelerin Genelgede belirtildiği gibi belirtilen zaman aralığı veya adette olmayabildiği öğrenilmiştir.

Yapılan görüşmeler ve sosyal inceleme sürecinde aileler içinde buldukları psiko sosyal özellikleri itibari ile şu konularla değerlendirilmektedir: aile üyelerinin özellikleri, sağlık durumları, adli sicil durumları, evde birlikte yaşayan diğer aile üyeleri, okul durumu ve eğitimi destekleme becerileri, iş ve ekonomik durumları, ev ortamı, yaşanan çevre ve alınması gereken

önlemler, evlilik ilişkileri, sosyal yaşam ve ilişkileri, çocuklu yaşama ilişkin beklentileri, koruyucu aile hizmetine ilişkin bakış açıları. Söz konusu bilgiler doğrultusunda aile hakkında edinilen tüm bilgiler ışığında inceleme gerçekleştirilen meslek elemanı tarafından görüş ve kanaat bildirilir. Koruyucu aile olmalarının uygun olmadığına kanaat getirilen ailelerin karara itiraz etme hakları da vardır (ASPB, (t.y.), s.14).

Koruyucu aileler seçilirken ailenin çocuğun sevgi ve ilgiye ihtiyacı olduğunu anlamaları, bunu isteyerek verebilmeleri, ana baba rolünü yerine getirebilmeleri, çocukları anlayabilmeleri, çocuk yetiştirmeye uygun değer, davranış ve tutumlara sahip olmaları dikkate alınan özelliklerdir. Bunun yanı sıra çocuğun biyolojik anne ve babası ve kurumla olan ilişkilerini kabul edebilecek olmalarının da koruyucu ailelerin seçiminde önemli kıstaslar arasında yer aldığı belirtilmektedir (Erol ve diğerleri, 2005, s. 67). Bunun yanı sıra seçilecek koruyucu ailenin sağlıklı olması, hijyenik ve güvenlik standartlarına uygun evlere sahip olmaları, yaşanılan evin ikamet olarak da okul, sağlık kuruluşları ve oyun alanlarına yakın olması da değerlendirmede göz önünde bulundurulması gereken kıstaslar arasında yer almaktadır (Yazıcı, 2014, s. 255).

Koruyucu ailelerin seçiminde başvuruları sonrası görüşme ve sosyal inceleme sürecinde sahip oldukları özellikleri ve koşulların değerlendirilerek yerleştirme öncesinde iyi bir hazırlanma sürecinin tamamlanması gerekmektedir. İleride yanına çocuk yerleştirildikten sonra, sorun yaratacak ve çok boyutlu özellikleri olan riskler, değerlendirme aşamasında ancak bu konuda eğitimi ve bilgisi olan profesyoneller tarafından fark edilebileceğinden, bu nedenle yerinde ve zamanında yapılacak müdahalelerle ileride ciddi sorunların oluşmaması için koruyucu ve önleyici uygulamalar da yerine getirilmiş olacağı belirtilmektedir (Özbesler, 2009, s.88). Dolayısıyla ailelerin koruyucu aile olmadan önce sahip oldukları tüm özellikleriyle değerlendirilmeleri ve karşılaşılabilecekleri durumlara karşı hazırlanmaları, çözüm odaklı yaklaşım, tutum ve baş etme becerileri ile müdahalelerde bulunabilmek için öncelikle çocuğa nasıl bir ebeveyn tutumuyla yaklaşmak gerektiği, çocuğun davranış ve tutumlarının ne anlama geldiği konularını tanıyabilmeleri, bu konuları anlamlandırabilmeleri; ayrıca bunları yapabilme becerilerinin olup olmadığının gözlemlenmesi gerekmektedir. Yapılan değerlendirmeler sonucu ailenin koruyucu aile olma talebine kabul ya da ret bir sonuçla kanaat getirilmelidir.

Koruyucu aile adaylarının, yanlarına yerleştirilecek çocukların özelliklerinin iyi tanınması ve koruyucu ailelerin niteliklerinin dikkatli bir şekilde değerlendirilmesi gerekmektedir. Çünkü, bahse konu değerlendirmelerle yapılacak bir eşleştirme ile çocuğun aile yanına yerleşmesi durumunda çocuk için ideale en yakın bakım sağlanacağından, seçilen koruyucu ailelerin çocuğun gelişimini destekleyerek, öz anne ve babasıyla ilişkilerini geliştirecek özelliklere sahip olması çok önemlidir (Arnaz, 1983, s.119). Daha öncede belirtildiği gibi, koruyucu aile

hizmetinde, koruyucu aile, çocuk ve biyolojik aile üçgeninde koruyucu aileler Koruyucu Aile Birimi ile birlikte çalışan ekibin bir parçasıdır.

Koruyucu aile hizmetinde genel olarak evli olmayan kişilerin koruyucu aile olamayacağına ilişkin bir görüş yaygındır.

Ancak bilinenin aksine, çocuklara ihtiyaçları olan güven ortamını ve sevgi verilecek, anlayışlı ve iş birliğine açık, evli ya da bekâr yetişkinler Yönetmelikte belirlenen hususlar ile gerekli belgeleri tamamladıkları takdirde koruyucu aile olabilirler. Burada bir kişinin tek başına olması halinde çocuğa diğer ebeveynin yoksunluğunu hissettirmeyecek akraba ilişkilerine sahip olması hususları ile değerlendirmeye alınmaktadır (ASPB, (t.y.), s. 12). Ayrıca, ailede çocuğun birlikte yaşayacağı tüm aile üyeleri inceleme sürecine dâhil edilir. Örneğin evli bir çift başvuruda bulunduğu takdirde her iki yetişkinin yanı sıra, aile ile birlikte evde yaşayan ve çocuğun bakımı ile birebir ilgilenmeyecek olan yetişkinler de çocuğa karşı yaklaşım, sağlık ve sabıka kayıtları bakımından inceleme kapsamında ele alınmaktadır (ASPB, (t.y.), s. 13). Aynı anlayışla ailenin evde yaşadığı çocuklarının da ailelerine yeni bir üye katılacak olması nedeni ile görüşleri ve yaklaşımının ne yönde olduğu incelenir.

1.7.3. Eşleştirme ve Uyum Süreci

Bir çocuk için en uygun olan koruyucu aile seçimi sürecine eşleştirme denir (Strijker ve Zandberg, 2001; Quinton, 2012). Koruyucu aile hizmetinde olumlu ve olumsuz bir yerleştirme arasındaki fark, öncelikle yerleştirilecek çocuğun özellikleri, koruyucu ebeveynin özellikleri ve ebeveyn ile çocuk arasındaki etkileşim ile belirlenmektedir (Sinclair ve Wilson, 2003). Bu nedenle, çocuk ve ebeveyn özellikleri arasındaki faydalı bir etkileşimi öngörmek, koruyucu aile hizmetinde yerleştirmenin olumsuz etkilerini azaltabilir (O'Gorman, 2013).

Literatür çocuk ve koruyucu aileyi birbirine bağlayan eşleştirme çalışmalarında bazı değişkenlerin göz ardı edildiği takdirde yerleştirmelerin olumsuz sonuçlandığını belirtmektedir. Bunlar; çocuk ile koruyucu ailenin kendi çocukları arasındaki yaş farkı, (Boer ve Spiering, 1991); çocuğun davranışları ile koruyucu ailelerin ebeveynlik tarzı arasında uyumsuzluk (Doelling ve Johnson, 1990; Green ve diğeleri, 1996; Strijker ve Zandberg, 2001); ve koruyucu ailelerin beklentileri ile çocuğun yerleştirilmesinden sonraki gerçeklik arasındaki tutarsızlık (Doelling ve Johnson, 1990) olarak sıralanmıştır. Ayrıca koruyucu aile sayılarındaki yetersizliğinin de sosyal hizmet çalışanlarının çok da uygun olmayan eşleşmelere razı olmalarına sebebiyet verdiği (Hollows ve Nelson, 2006), sınırlı sürenin daha az çocuk odaklı

eşleşmeye neden olduğu (Waterhouse ve Brocklesby, 2001) belirtilmektedir (Aktaran: Zeijlmans ve diğerleri, 2018, s.458).

Eşleştirme için, koruyucu aile sözleşmesi imzalanıncaya kadar çocuk ve ailenin birlikte zaman geçirmeleri, birbirlerini tanımaları ve alışmalarına uygun ortam sağlanması planlanır. Bu süreçte çocuk önce saatlik, daha sonra günlük, haftalık ve iki haftalık gibi sürelerle, çocuk ile koruyucu ailenin uyumuna göre toplamda iki ayı geçmeyecek şekilde koruyucu aileye izinli verilebilir. Süreçte olumlu kanaat oluşması, çocuğun ve ailenin de istemeleri halinde yerleştirme işlemi başlatılır. Uyum süreci sonunda il müdürlükleri ile yanına çocuk yerleştirilen koruyucu aile arasında sözleşme imzalanır, mahalli mülki amir tarafından onaylanır (KAY, madde 14- (2 ve 3)).

Eşleştirme öncesi koruyucu ailelere çocuğun farklı gelişimsel ve bireysel özellikleri olabileceği konusunda yeterli bilgi verilmesinin çok önemli bir husus olduğu unutulmamalıdır. Çünkü ailelerin çocukların özellikle de başarıları ile ilgili kimi zaman yüksek beklentileri olabilmekte ve ailelere yeterli bilgilendirme yapılmadığı takdirde; ileride çocuğun aile yanına yerleşmesi sonrası, ailenin beklentilerini karşılamadığı noktada çocuğa karşı tutumunun değişmesine ve çocukta davranış sorunlarının ortaya çıkmasına neden olabileceği unutulmamalıdır (Özbesler, 2009, s. 91).

Koruyucu aile ve çocuk arasında karşılıklı uyumun sağlanmasında meslek elemanları tarafından aile ile çocuğun doğru eşleştirmesinin sağlanması çok önemlidir. Başarının sağlanmasında karşılıklı uyum çok önemlidir. Aksi takdirde, koruyucu aile hizmetinin başarı şansı da düşük olacaktır. Çocuk ve koruyucu aile arasında uyum yakalandığında, koruyucu aile modelinin en ideal yöntem olduğu görülecektir (Örs, 1966, s. 23). Eşleştirme, örselenmesi nedeni ile korunma ihtiyacı duyarak korunma ve bakım altına alınması sonrası tekrar örselenmeye sebebiyet vermemesi ve hizmetin olumlu yönde seyretmesi için ilgili meslek elemanı tarafından profesyonelce değerlendirme yapılması gereken çok önemli bir aşamadır. Doğru olmayan bir eşleştirme, çocuğun tekrar örselenmesi riski taşıyabilir. Bu nedenle çocuk tekrar başka bir aile yanına ya da kurum bakımına dönme seçenekleri ile karşı karşıya kalabilir.

Koruyucu aileler çocuğun yanlarına yerleştirildiği ilk haftalarda hem çocuk hem de kendileri açısından bir uyum süreci olduğunun farkında olmalıdır. Burada ailenin sürekli ve tutarlı bir aile yapısı sergilemeleri çok önemlidir. Çünkü çocuklar farklı yaşantıları nedeni ile korunma ve bakım altına alınmışlardır ve bu yaşantılarla koruyucu aile bakımına geldiklerinden; koruyucu aileler tarafından yaşam tarzına ve beklentilerine uyum sağlamaları tekrar, açıklama ve sabır isteyen bir süreç olabilir. İlk günlerde koruyucu ailelerin çocukların yanlarına gelmeden önceki

fotoğraflar, oyuncak vb. anılarına ait eşyalarını korumaları sağlanarak, önceki hayatı ve öz ailesi ve geçmişi hakkında konuşması yargılanmamalı ve kısıtlanmamalıdır (ASPB, (t.y.), 19-20). Burada çocukların ve tabii ki sonuç olarak ailelerin ve hizmetin istenmeyen bir sonuçla karşılaşmaması adına, ilk günler çocuklar için de yeni bir süreç olduğundan bu dönemin paylaşımı ile ilgili dikkat edilmesi gereken hususlar olabilmektedir.

Örneğin; Özbesler (2009, s.89), çocukların koruyucu aile yanına yerleştirilmeleri sorası yaşanabilecek sorunlarla ilgili olarak; kurum bakımından ve arkadaşları arasından seçilerek aile yanına gelen çocukların, yerleşmenin ilk günlerinde daha önce hayal edemedikleri hediyelere, oyuncaklara ve giysilere boğulabildiklerini, bu abartılı ilginin ise yetişkinlerin beklentileri doğrultusundaki çocuk sahibi olma, torun sahibi olma gibi gereksinimleri belli bir doygunluk noktasına ulaştığında ve çocuğun aile ortamına uyumu ile ilgili güçlükleri ortaya çıkmaya başladığında değişmeye başlayabileceğini; bu durum sonrasında çocuğun geldiği aile ortamının kendisi açısından ne kadar güvenli ve sürekli olduğunu doğrulamaya yönelik sergilediği davranışlarına ailenin anlam verememesi sonucunda ailenin bocalamaya başladığını belirtmiştir. Bu noktada eğer profesyonel bir müdahale ile ele alınmazsa da ailelerin çocuğu geri vermeyi bile düşünme noktasına gelebildiklerini belirtmiştir.

13 yaşına kadar çocukların koruyucu aile yanına yerleştirilmesinin uygun olduğu, ilerleyen yaşlarda çocuk ve aile arasında sorunlar olabileceği ifade edilmektedir. Diğer yandan Amerikan Çocuk Refahı Birliği bu yaşı 6 olarak belirtmiştir (Özdemir Uluç, 1997). Diğer yandan ülkemizde koruyucu aile yanına yerleşebilecek çocukların yaşı ile ilgili bir sınırlama olmamakla birlikte, KAY'da koruyucu aile çocuk arasındaki yaş farkını gözeten maddeler yer almaktadır. Buna göre; Akriba veya Yakın Çevre Koruyucu Aile Modeli hariç diğer modellerde çocuğun aile yanına yerleştirildiği tarih itibarıyla aralarından en az 18 yaş fark olması gerekir. Koruyucu aile adayı olan eşlerin yaş farkının on yaş veya daha az olması halinde yaşı küçük olan eşin yaşı, bunun haricindeki durumlarda eşlerin yaş ortalaması esas alınır. Koruyucu aile adaylarının yaşı değerlendirilirken, çocuğun yaş dönemine uygun davranış gösterebilme becerisi ve çocukla aralarında birebir ebeveyn-çocuk ilişkisi sağlanması esasları göz önünde bulundurulur (KAY, madde 8). Koruyucu aile ile çocuk arasındaki yaş farkının fazla olması nedeni ile çocuğun gelişimsel dönem özellikleri ve ihtiyaçlarını ilerleyen dönemlerde ailenin karşılayamayacak olması ihtimali nedeni ile eşleştirmelerde bu konuda özen ve hassasiyet gösterilmelidir. Aksi takdirde Özbesler (2009, s.90)'in de belirttiği gibi koruyucu ailelik sürecinde çocuk ve aile arasında sorunlar yaşandığında; yaşı büyük olan kişilerin değişme, gelişme kapasitelerinin sınırlı olması, görüşmeye çeşitli nedenlerle gelememeleri, motivasyon kazanmaya ve iş birliğine açık olmamaları gibi ciddi sorunlar ortaya çıkabilir.

1.7.4. İzleme Süreci

Koruyucu aileler yanlarına yerleşecek çocukla masallardaki gibi bir hayat süreçlerini hayal edebilirler, ancak birlikte yaşamak hayal edilenden farklı olabilir. İzlemelerde koruyucu ailelerin süreçle ilgili duygularını paylaşmaları, olası sorunlar için önlem alınabilmesi için izleme çok önemlidir. İzlemelerde hizmetin çocuğun yararına olup olmadığının gözlenmesi için yanı sıra ailelere danışmanlık verilmesi amaçlanmaktadır. Böylelikle hem çocuğun yüksek yararının sağlanması hem de ailenin desteklenmesi açısından izlemeler çok önemlidir. Koruyucu aileler; yanlarına yerleştirilen çocuğun bakımını sürdürürken kurumla beklenen iş birliğini yapabilen çocukla ilgili her türlü bilgiyi kurumla paylaşabilen izleme sürecinin profesyonel bir hizmetin gerekliliği olduğunun bilincinde olan özel aileler olduğunu bilmelidir. Bu nedenle koruyucu ailelerin izleme sürecinin çocuğun yararına olup olmadığının gözlemlenmesi olduğu kadar ailelere de danışmanlık verilmesi amaçlı olduğunu bilmeleri önemlidir (ASPB, (t.y.), 26-27). Dolayısıyla koruyucu ailelerin, bu hizmette kendilerini ekibin bir parçası olarak görmeleri, çocuğun bakımını iyi gözlemleyerek Koruyucu Aile Birimi ile her şeyi paylaşmaları ve meslek elemanı ile irtibat halinde olmaları gerekmektedir.

Özbesler (2009, s. 92)'in de belirttiği gibi koruyucu aile ve çocuğun izlenmesinde iki önemli boyuttan bahsetmektedir. Bunlardan ilki hem yerleştirme sonrası ileride ortaya çıkması olası sorunların önlenmesi; diğeri ise koruyucu aile hizmetlerinin profesyonel olarak belli bir standartta yürütülmesi için önemlidir.

“Koruyucu Aile Birimi’nde çalışan meslek elemanlarının en fazla yirmi vakadan sorumlu olması” öngörülmüştür. (KAY, madde 16-1). Ancak pek çok ilde özellikle de koruyucu aile ve yanına yerleştirilen çocuk sayısının yüksek olduğu illerde meslek elemanı başına 20’den fazla vaka düşebilmektedir. Ya da nüfus olarak küçük olan illerde de koruyucu aile biriminde çalışan meslek elemanı aynı anda birden fazla işin sorumluluğunu takip etmek zorunda kalabilmektedir.

KAY’a göre, koruyucu aileler için izlemeler, “ilk yıl en az her ay bir defa, ikinci yıldan itibaren ise yılda en az dört defadan az olmamak üzere düzenli olarak” yapılır. Yerleştirmeyi takip eden ilk haftalarda geçici ve uzmanlaşmış koruyucu aileler için izlemeler daha sık yapılır (KAY, madde 16- (1-2)).

İzleme çalışmalarında, gizlilik ilkesine uyularak koruyucu ailenin ve çocuğun sosyal çevresinde ve çocuk için risk oluşturacak koşullar dikkate alınıp araştırma yapılır. Aile yanına kimi zaman haberli kimi zaman ise habersiz olarak gidilerek mevcut doğal süreçlerinde çocuk ve ailenin gözlenmesi sağlanır. İzleme odaklı yapılan incelemelerde çocuk ve ailenin kurduğu iletişim,

çocuğun ev ortamındaki kurallar bağlamında rolü ile yeri, çocuğa kazandırılan beceriler, davranışları, kendisine tanınan haklar ve aylık bakım ödemesinin ne kadarının çocuk için kullanıldığını belirlemeye yönelik gözlem ve görüşmeler yapılır, hizmet süreci bütün boyutları ile birlikte değerlendirilir (KAY, madde 16- 2).

İzlemeler noktasında en önemli hususlardan biri de çocuğu sadece koruyucu ailesi ile birlikte yaşamış olduğu ev ortamında değil, KAY 'ın 16. Maddesinde "...iletişim halinde olduğu diğer kurumlardaki durumu da takip edilir." şeklinde de belirtildiği üzere ev dışında etkileşim içinde olduğu tüm ortamlarında takip etmek gerekir. Çocuk ve aile birlikte aile görüşmesi şeklinde yapılan görüşmelerin dışında çocuğun kendini muhtemel bir etki altına kalmadan rahatlıkla ifade edebileceği bireysel görüşmeler oldukça önemlidir. Bunun için özellikle çocuğun okul ortamında kendisi ile bireysel görüşme yapmak, ayrıca okuldaki öğretmenleri yetkililer ile görüşerek çocuk ve ailenin çocukla iletişimi, buna bağlı olarak çocuğun okuldaki tutum ve davranışına yansımalarının neler olabileceği şeklindeki inceleme ve değerlendirmeleri içeren görüşmeler çok önemlidir. Çocuğu ailesi başta olmak üzere etkileşim içinde olduğu tüm sistemleri inceleyerek gerçekleştirilen bu bilgiler ve uygulama planı ve oluşan değişiklikler hakkında çocuğun bakım tedbiri kararı gereği mahkemeye bilgi verilir.

Koruyucu aile hizmetinden yararlandırılan çocuk da korunan ve bakım altında olduğu için kurum bakımında bulunan çocuklar hakkında olduğu gibi süreç çocuğun ailesi yanına döndürülmesi için çocuğun biyolojik ailesinin de takibini gerektirmektedir.

1.7.5. Hizmetin Sonlandırılması

Koruyucu aile sisteminin etkinliği, artan hızla çocuk yerleştirmelerinin sonlandırılması sebebiyle tartışılmaktadır (Oosterman ve diğerleri, 2007). Ancak hizmetin sonlandırılması koruyucu aile yanına yerleştirilen çocuğun korunma altına alınma nedeninin ortadan kalmış olması, koruyucu ailenin görev ve yükümlülüklerini yerine getirmemesi ya da çocuktan kaynaklı sorunlardan ötürü somlandırılabilir. Bu durumda her iki tarafın da sonlandırma için hazırlanması gerekmektedir.

Bir çalışmada koruyucu aile hizmetinin 2 ile 5 yıl arasında sonlanabildiği belirtilmektedir (Minty, 1999, Aktaran: Vanderfaillie ve diğerleri, 2018, s. 337). Sonlanmalar pek çok nedenden ötürü olabilir. Bunlardan biri; koruyucu ailelerin, çocukların biyolojik aileleri ile yaşadıkları sözlü taciz, tehdit nedeni ile kişisel güvenliklerinin tehlikeye girmesi ve kültürel farklılıklardan kaynaklanan olumsuzluklar nedeni ile olabilir (Murray ve diğerleri, 2011).

Diğeri, davranışsal sorunları olan çocuklara nasıl tepki vereceği ya da davranacağından emin olmayan, bitkin, stresli ya da gerginleşmiş ailelerin bakım verme konusunda sorun yaşaması nedeni ile olabilir. Yüksek stres düzeyine sahip koruyucu ailelerin ebeveynlik yeteneklerinin azalması, çocuklar hakkında daha az kararlı, hassas, meşgul olmaları nedeni ile süreci yönetemediklerinden sürecin sonlanması söz konusu olabilir (Farmer ve diğerleri, 2005). Diğer yandan ise sosyal hizmet çalışanlarının koruyucu aileleri çok az ziyaret ettikleri, kanıta dayalı müdahaleler kullanmadıkları ve genellikle davranış yönetimi teknikleri konusunda eğitilmiş olmadıkları belirtilmektedir. Bu durumda verilen eğitim ve becerilerin koruyucu aileler tarafından nasıl uygulandığının gözleminin pek de mümkün olmadığı, bu nedenle çocuğun davranışlarının pek de anlamadıkları ifade edilmektedir. Dolayısıyla sosyal hizmet çalışanları bu durumda etkisiz hizmet içi eğitim ve etkisiz koruma sonucu koruyucu ebeveynlerin yetkinliğini arttırmak için çok az şey yapmaktadır. Bu durumda da koruyucu ebeveynlerin çocuğun problem davranışını nasıl yöneteceğini öngörme zorluğu ortaya çıkmaktadır (Aktaran: Vanderfaellie ve diğerleri, 2018, s 341). Ayrıca koruyucu ebeveynlerin kendi aralarında yaşanan çatışmalardan ötürü de koruyucu ailelik süreci bitebilir. Bir araştırmada 398 sona eren yerleşimin %25'inin koruyucu ebeveynler arasında yaşanan çatışmalar nedeni ile sonlandığı sonucu ortaya çıkmıştır (Vanderfaellie ve diğerleri, 2018, s 341). Bazı çocuklarda görülen bağlanma bozuklukları ve psikiyatrik sorunlar gelişebilir. Koruyucu ailelerin yetenek ve yetkinliklerine çok fazla talepte bulunulması koruyucu ailelik sürecini zorlayabilir. Ayrıca çocukların karmaşık sağlık ihtiyaçları da koruyucu ailelik sürecinde aksamalara yol açabilir (Tonheim ve Iversen, 2019, s.91).

Çocukların korunma altına alınma nedenlerinin de koruyucu ailelik sürecinin devamlılığı noktasında etkileyici bir faktör olduğu bilinmektedir. Kimi çalışmalarda cinsel istismara maruz kalan çocuk ve gençlerin koruyucu aile hizmetinden yararlanma sürecinin diğer istismar türlerine göre daha fazla sonlanmayla sonuçlandığı görülmektedir (Oosterman ve diğerleri, 2007; Rock ve diğerleri, 2015; Vanderfaellie ve diğerleri, 2008).

Kısacası, koruyucu aile yanındaki çocuğun ihmal ya da istismara uğradığı tespit edilirse, Yönetmelik gereği iki yılda bir yenilenen belgeler sonucunda fiziksel ve ruhsal sağlığın çocuğun bakımını üstelenecek durumda olmadığı sonucunun ortaya çıkması ve çocuğun toplum içinde alacağı konumu olumsuz etkileyecek her hangi bir suçtan ceza alması, sosyal ilişkileri açısından toplumun norm ve değerlerine aykırı düşen davranışlarının gözlenmesi ve mesleki danışmanlık hizmeti ve yönlendirmelere uygun davranmayarak Kurumla iş birliği yapmaması durumunda ailenin koruyucu aileliği sonlandırılır. (<https://koruyucu.ailevecalisma.gov.tr/koruyucu-aile/hizmetin-sonlanmasi-gerekli-mi>, 06.05.2019).

KAY'ın 20 ve 21. Maddelerinde çocuğun koruyucu aileden geri alınacağı haller, bağlantılı bir şekilde 22. Maddesinde ise koruyucu ailelerin statülerinin iptaline neden olacak durumlar belirtilmektedir.

1.8. KORUYUCU AİLE HİZMETİNDE ÇOCUKLARA VE AİLELERE SAĞLANAN OLANAKLAR

Devlet tarafından, koruyucu aile hizmeti kapsamında aile yanına yerleştirilen çocukların temel ihtiyaçları olmak üzere eğitim ve sağlık anlamında da bakımlarını sağlayabilmeleri adına koruyucu ailelere ekonomik destek yapılmaktadır.

Ekonomik destek amaçlı yapılan ödemeler, ailelere çocukların bakımlarının sağlanması noktasında kolaylık sağlamakla birlikte kimi zaman ailelerin ekonomik destekten yararlanmak için koruyucu aile olabileceği yönünde eleştiriler de bulunmaktadır. Elbette ki sırf ekonomik destek için koruyucu aile olma fikri olumsuz yaklaşılan bir durum olarak düşünülmektedir. Bu nedenle özellikle de koruyucu ailelere yapılan ödemeler dikkatlice incelendiğinde, ekonomik destek amaçlı ödeneklerin daha çok çocukların ihtiyaçlarını karşılayacak miktarda olduğunun gözlemlendiği ifade edilmektedir (Taştekil, 1990, s.8).

Diğer yandan devletler ülkelerin koruyucu ailelerin bulunduğu yere ve yaşına göre ailelere ödenek sunmaktadır. Ancak, terapi randevuları, reçeteler, giysiler, yiyecek veya sistem dışı bazı faaliyetler için ailelerin cebinden harcadığı maliyetler, devletin onlara sağladığı maliyetin çok üzerinde olabilir. Ayrıca, önemli ve akut gereksinimleri olan bir çocuğun bakımını üstlenen koruyucu ailelerin; mesai saatlerini azaltarak düzenli bir şekilde evde olmaları gerekebilir. Bu durum da aileleri maddi sıkıntıya sokabilir (Miller ve diğerleri, 2019, s. 109).

Koruyucu aile olan 20 kadınla yapılan bir araştırmada ise kadınların çoğunun çalışmaya ihtiyaç duydukları, birkaç istisna hariç diğerlerinin ise koruyucu bakım ile ilgilenmezse diğer ücretli işleri yapacaklarını söyledikleri belirtilmiştir. Yine aynı çalışmada koruyucu ailelerden yalnızca ikisi ödeme sona ererse hizmeti bırakabileceğini belirtirken, sekizi hizmetin devamlılığı için bağımsız bir kuruluşa sunacağını belirtmiştir. Diğer yandan koruyucu aile ödemelerinin artırılmasının koruyucu aile motivasyonu üzerine yapılan sorgulamada ise ailelerin çoğunun ellerinden gelenin en iyisini yaptıklarını ve artışın hoş görünse de hizmet sürecinde çok az etkisinin olacağını belirttiği sonucu ortaya çıkmıştır. Dört koruyucu ebeveyn ise artması halinde koruyucu çocuğu için daha fazla harcaacaklarını belirtmişlerdir (Kirton, 2001a).

Bu nedenle, en zorlu özelliklere sahip çocukların bakımını üstlenmeye yetecek kadar sayıda ve hizmeti iyi bir şekilde yapması mümkün olan koruyucu ailelerin bulunarak, hizmetleri karşılığında kendilerine “iyi” ücretler verilmesi gerektiği belirtilmektedir. Çünkü yaptıkları iş ve katkıları kahramancadır (Narey, 2016, s. 24). Yine koruyucu ailelerin uzun süre koruyucu aile olmaları ve sayılarını artırma konusunda koruyucu aile ödeneklerin teşvik edici olduğu ifade edilmektedir (McDermid, 2012, s.5).

1.8.1.Koruyucu Ailelere Çocuğun Eğitim ve Bakımı İçin Yapılan Ödemeler

Koruyucu aile yanına yerleştirilen her çocuk için ailelere, çocukların yaş aralıklarına göre belirlenen oranlar karşılığı tutarı, hiçbir kesinti yapılmaksızın aylık ve net olarak ödenir. Ekonomik destek hizmetinin miktarı her yıl Bütçe Kanunu ile tespit edilecek memur maaş katsayısına bağlı olarak Ocak ve Temmuz aylarında değişir. Bütçe imkânları dâhilinde Bakanlıkça gönderilen ödenekten, Koruyucu Aile ve çocuğun takip edildiği İl Müdürlüğüne ödeme yapılır. Engelli çocuklar için yaş grubuna uygun aylık bakım ödemesi yüzde 50 oranında artırılarak uygulama yapılır (KAY, madde 24-1-2).

Koruyucu aile yanında bakılıp okula giden çocuklara her yıl bir defaya mahsus olmak üzere okul masraflarının karşılanması için Eylül ayında üç kat, yıllık giyim masraflarının karşılanması için ise Nisan ve Ekim aylarında olmak üzere iki kat artırımlı olarak aylık bakım ödemesi yapılır (KAY, madde 26-5). Ancak 2015/7 sayılı Genelge'nin 18. maddesinde de belirtildiği üzere Millî Eğitim Bakanlığı Temel Eğitim Genel Müdürlüğü'nce zorunlu eğitim kapsamında olmadığı belirtilen anaokulu, anasınıfı, uygulama sınıflarını kapsayan okul öncesi eğitime devam eden çocuklar ile öğrenim çağı dışında olan engelli çocuklar için Eylül ayındaki artırımlı ödeme yapılmamaktadır. 2019 yılının ilk yarısı için ödemeler şu şekildedir:

Tablo 6: Koruyucu Aile Aylık Ödeme Miktarları					
Yaş Okul Durumu	Oranları %	Aylık Bakım Ücreti	Gösterge	Aylık Harçlık	Aylık Toplam
0-3 YAŞ	50	670,62	-		670,62
4-5 YAŞ	75	1.005,92	-		1.005,92
6-14 YAŞ 1-4. Sınıf	80	1.072,98	670	78,36	1.151,34
6-14 YAŞ 5-8. Sınıf	80	1.072,98	1072	117,54	1.190,52
15-18 YAŞ (Lise ve Dengi)	85	1.140,05	1140	156,72	1.296,76
19+ YAŞ (Yüksek Öğrenim)	90	1.270,11	1207	261,19	1.468,30
Aylık bakım ücreti Eylül ayında 3 kat, Nisan ve Ekim aylarında 2 kat yapılır.					
Kaynak: https://koruyucu.aile.gov.tr/koruyucu-aile/koruyucu-aile-aylik-odeme-miktarlari					

Koruyucu Aile hizmetinden yararlanan çocukların eğitimleri ile ilgili yapılan kurs ve servis ücretleri ise aşağıdaki gibidir. (<https://koruyucu.ailevecalisma.gov.tr/koruyucu-aile/koruyucu-aile-aylik-odeme-miktarlari>, Erişim: 15.08.2019).

Kurs: 2,436 TL (İlköğretim/Meslek Edindirme)
4,551 TL (Ortaöğretim)
7,074 TL (Üniversiteye Hazırlık)

1.8.2. Koruyucu Ailelere Çocuğun Sağlık Giderleri Kapsamında Yapılan Ödemeler

Koruyucu ailede bakılan çocukların sağlık harcamaları için kuruluş bakımındaki çocuklarda olduğu gibi 31/5/2006 tarihli ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu hükümleri uygulanır (KAY, madde 27). SGK tarafından ödenmeyen tedavi giderlerinin; tedavinin ya da teşhise yönelik tetkiklerin devlet/üniversite hastanesinde yapılamayacağı veya acil hareket edilmesi gerektiği için özel bir hastane/tıbbi görüntüleme merkezine yapılan sevk belgesi, çocuğun hastalığına ilişkin raporlar, harcama faturaları/ödeme makbuzları ve vakadan

sorumlu SÇG'nin durum değerlendirme raporu koruyucu aile vaka dosyasına konularak "03.9" ekonomik kodlu bütçe tertibinden karşılanmaktadır. (2015/7 sayılı Genelge, madde 20). Sağlık Uygulama Tebliği'nde belirtilen, görmeye, işitmeye yardımcı ya da dış tedavilerinde kullanılan tıbbi malzemeler, protez, ortez ve ortopedik malzemeler gibi tedavi vb. malzeme farklarının belgeleriyle birlikte koruyucu aile vaka dosyasına konularak, ödemeler "03.9" ekonomik kodlu bütçe tertibinden karşılanmaktadır (2015/7 sayılı Genelge, madde 21). Ayrıca yine bahse konu Genelge'nin 22. Maddesinde de belirtildiği üzere koruyucu aile yanındaki çocuklar 5510 sayılı Kanun kapsamında olup, katılım payından muaf oldukları için, tedavi veya tıbbi malzemelerinin masrafları kurum personelinden kayyum tayin edilmesi aracılığıyla koruyucu ailelere geri ödenmektedir.

1.8.3. Koruyucu Ailenin Kendisine Yapılan “İsteğe Bağlı Sigorta Primi” Uygulaması

Koruyucu ailelere sağlanan isteğe bağlı sigorta primlerinin ödenmesi, koruyucu aile hizmetinin yaygınlaştırılması, koruyucu ailelerin sayısının artırılması ve teşvik edilmesini sağlamak amacıyla KAY ile birlikte geliştirilen yeni hizmetlerden biridir (Yazıcı, 2014, s.254). “Koruyucu aile sözleşmesi devam eden koruyucu ailelerden, eşine veya bir yakınına bağlı olmaksızın emekliliğine esas sosyal güvencesi olmayan eşlerden birine bir asgari ücret tutarı üzerinden Sosyal Güvenlik Kurumu kapsamında isteğe bağlı sigortası yaptırılmakta ve ödeme belgesinin ibrazı halinde primleri aylık ödemelere ilave edilerek Bakanlıkça gönderilen ödenekten karşılanmaktadır” (KAY, madde 24-6). 2019 yılı ilk altı ayı için belirlenen isteğe bağlı sigorta primi ödemesi ise aylık 818,69 TL'dir. Zonguldak ilindeki koruyucu ailelerden 6 tanesinin isteğe bağlı sigorta primi kapsamında ödemesi sağlanmaktadır.

1.9. KORUYUCU AİLE EĞİTİMLERİ

Koruyucu aile adayları birlikte yaşayacağı çocuklarla rüya gibi bir yaşam sürdüreceklerini düşünebilirler. Ancak sadece koruyucu aileler için değil pek çok aile için çocuk yetiştirmek kolay bir süreç olmayabilir. Bunun yanı sıra koruyucu aile adayları koruyucu aile hizmetini evlat edinme hizmeti ile karıştırabilmekte ya da her ne kadar koruyucu aile hizmetinin özelliklerini bildiklerini iddia etseler de çocukların biyolojik aileleriyle görüşmeleri, çocuklarının bakımlarını sağlayabilir noktaya geldikleri ve bunun için uygun koşulları sağaldıklarının tespiti halinde, çocukların tıpkı kurum bakımında olduğu gibi koruyucu aile yanında iken de bir gün biyolojik ailesine dönüşünün mümkün olabileceği durumunu bilmedikleri görülmektedir.

Ayrıca literatürde zorlu duygusal ve davranışsal problemlerle koruyucu aile yanına yerleştirilen artan çocuk sayısına vurgu yapılmaktadır. Ancak aileler bu tür zorluklarla karşılaşmayı beklemedikleri gibi bu zorluklar sebebiyle ailelerin çocukların zor ve üzücü davranışlarını anlama konusunda desteğe ihtiyaç duydukları, eğitim almadıkları takdirde de hizmetin sona ermesinin kaçınılmaz olduğu belirtilmektedir (Fisher ve diğerleri, 2000).

Koruyucu aile adayları özellikle de ilk başvurdukları andan itibaren koruyucu aile oluncaya kadar geçen sürede hatta kimi zaman koruyucu aile olduktan sonra bile kafalarında bir takım soru işaretleri ya da hangi durumlarda ne yapmaları ile ilgili ayrıntılı bilgilendirmeye ihtiyaç duyabilmektedirler. Ayrıca bu hizmetin birer uygulayıcıları ve uygulamadaki ekibin bir ortağı olarak diğer insanlardan farklı bir bakış açılarının olması için profesyonel olarak eğitimden geçmeleri gerekmektedir. Çünkü Karataş'ın (2007, s.17) da belirttiği gibi koruyucu aile olmaya istekli, gönüllü aileler, çocuklarla çalışmak konusunda bilgili ve deneyimli olmayabilecekleri gibi, koruyucu aile yanına yerleştirilecek çocuklar da çeşitli nedenlerle korunma ihtiyacı duyduklarından dolayı, korunma ve bakım altına alınmış olup, korunma altına alınma nedenlerinden ötürü de “zor” çocuklar olabilmektedir. Bu nedenle koruyucu ailelerin iyi hazırlanmış eğitimlerden geçerek, yeterlilik belgesi almaları halinde koruyucu aile olması gerekir. Aksi takdirde koruyucu aile adayları, karşılaşabilecekleri zorluktan yeterince haberdar olmadıklarında, bunun için eğitilip, hazırlanmadıklarında, koruyucu ailelik süreci olumsuz sonuçlanabilir.

Koruyucu ailelerin ciddi anlamda eğitim gereksinimleri olduğundan, inceleme değerlendirme aşamasının, aynı zamanda ailelerin eğitilmesi sürecini de kapsamı gerektiği belirtilmektedir (Özbesler, 2009, s. 88). Yine, koruyucu ailelerin belli bir standart oluşturularak bu standartlar doğrultusunda seçilerek eğitilmesi gerektiği vurgulanmaktadır (Karataş, 2007, s.16).

Koruyucu ailelerin koruyucu aile eğitimlerine yönelik memnuniyetleri, algı ve ihtiyaçlarını incelemek üzere dört ülkeden benzer veri tabanına sahip toplam on üç yayın üzerinde yapılan bir araştırmaya göre, ailelerin çoğunluğu eğitimlerden memnun olduğu gösterilirken, özel gereksinimli çocukların koruyucu ailelerinin ise daha geliştirilmiş, pratik, esnek ve uygulanabilir özelliğe sahip eğitimlere ihtiyaç duydukları sonucu ortaya çıkmıştır (Kaasboll ve diğerleri, 2019, s. 33). Bazı araştırmalarda ayrıca, koruyucu ebeveyn eğitiminin potansiyel yararlarına rağmen, birçok koruyucu ebeveynin, çeşitli programlara katıldıktan sonra bile, koruyucu ebeveyn olma görevi için yeterince hazırlıklı olmadığını düşündüğü ortaya çıkmıştır (Cuddeback ve Orme, 2002; MacGregor ve diğerleri, 2006). Koruyucu aile eğitiminin ebeveynlik becerileri ve yıkıcı çocuk davranışları üzerindeki etkisine dair yapılan bir araştırma

sonuçlarına göre ise, eğitime katılan koruyucu ebeveynlerin, eğitimi almayan ebeveynlere göre daha az çocukla davranış sorunu yaşadıklarını ortaya çıkmıştır (Solomon ve diğerleri, 2017).

19'u hizmet içi/süreci eğitim, 2'si hizmet öncesi eğitim ve 1'i hizmet öncesi ve sürecine entegre olarak kullanılan 22 koruyucu aile eğitim programının içeriklerinin incelendiği bir araştırmada eğitimlerin içerikleri şöyle anlatılmıştır: Hizmet öncesi eğitimlerin belirli beceriler veya uygulamalar öğretmek yerine, daha çok ebeveynleri çocuk refah sistemine yönlendirmek ve onlara çocuk travmasını ve koruyucu ebeveynlerin rolü hakkında temel bir anlayış vermek için tasarlandığı belirtilmektedir. Hizmet ve destek programlarının içeriği ise daha fazla içeriğe sahip olup üç grupta incelenmiştir. Psiko - eğitim alanında hizmet veren ilk grup, ebeveynlere belirli konular hakkında daha fazla arka plan bilgisi sağlayan, daha kısa ve tartışma içeriğiyle ders içeriğini eşleştirme eğiliminde iken; ebeveynlerin belirli ebeveynlik becerileri edinmesi beklenen programları içeren ikinci grup programlar daha uzun olma eğilimindedir ve daha doğrudan beceri eğitimi ve uygulamaları içermektedir. Üçüncü grup ise, yansıtıcı eğitim, ebeveynlik deneyimlerini teşvik etmeyi ve problemler üzerinde işbirliğini paylaşmayı vurgulayan programları içermektedir. Bu grup diğerlerinin aksine, problem çözme konusunda rehberlik sağlayan bir yapıya sahiptir (Benesh ve Cui, 2017, s. 556).

Ülkemizde, 2012 yılında yürürlüğe giren KAY ile Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nce bahse konu hizmet kapsamında koruyucu aile hizmetinden yararlanacak ailelere yönelik eğitim modülleri hazırlanmış olup, 2013 yılından itibaren de eğitimcilerin yetiştirilmesi ile birlikte illerde koruyucu aile eğitimleri verilmiştir.

KAY 'ın 4. Maddesinde koruyucu aile eğitimleri şu şekilde tanımlanmıştır:

- 1- *“Temel Aile Eğitimi: Çocuğun desteklenmesi amacıyla çocuk gelişimi, ihtiyaçları ve etkili ebeveynlik yapılması kapsamında temel ana, baba eğitimini de içeren genel ebeveynlik becerilerinin kazanıldığı eğitimdir.*
- 2- *Koruyucu Aile Birinci Kademe Eğitimi (KABK): Korunmaya muhtaç çocuğun öz ailesi dışında bir başka aile yanında yetiştirilmesine ilişkin olarak verilen eğitimdir. Çocukla birlikte yaşamayı, güvenli bağ kurmanın önemini, “iki ailelik” kavramı ile yaşam düzenini anlatan ve travma ve istismara karşı bilgi ve beceri kazandırmaya yönelik bir içeriğe sahiptir.*
- 3- *Koruyucu Aile İkinci Kademe Eğitimi (KAİK): Özel zorlukları ve ihtiyaçları olan korunmaya muhtaç çocuğa hizmet vermek üzere koruyucu aile temel eğitimini almış*

kişilere verilen uzmanlık eğitimidir”. İçerik olarak suç mağduru ve suça sürüklenen çocuklarla ilgili ailelere bilgi veren ve rehberlik eden bir içeriğe sahiptir.

Benesh ve Cui'nin yapmış olduğu gruplandırma göre değerlendirildiğinde Temel Ana Baba Eğitimi ile KABK'nin daha çok hizmet öncesi özelliği, KAİK'in ise hizmet süreci/içi eğitim içeriğine sahip olduğu anlaşılmaktadır. Hatta KABK'in hem hizmet öncesi hem de hizmet sürecine entegre edilerek kullanılabilir özelliklere sahip olduğu görülmektedir.

Ancak ülkemizde Koruyucu Aile Birimi'nde çalışan meslek elemanlarının hepsinin bu eğitimi almadıkları, illerdeki koruyucu ailelerin hepsinin de bu eğitimi tamamlamadıkları bilinmektedir. Koruyucu aile eğitimlerinin hizmetin devamlılığı noktasında önemine rağmen, bu üzücü bir sonuçtur.

Şahin Kaya (2019, s. 121) tarafından farklı illerdeki koruyucu aile biriminde görevli 130 SÇG ile yapılan bir araştırmada SÇG'lerin 80'inin KABK Eğitimi almadığı, 116'sının da KAİK eğitimini almadığı; yani kademe eğitimi almayanların alanlardan daha fazla olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.

1.10. ZONGULDAK İLİNDE KORUYUCU AİLE HİZMETİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Zonguldak ilinde korunma ve bakım altında bulunan çocukların sayısı Haziran 2019 tarihinde 201'dir. Koruyucu aile hizmeti kapsamında toplam 45 aile yanında 58 çocuğun bakımı sağlanmaktadır. Bu doğrultuda Haziran 2019 tarihinde Zonguldak'ta korunma ve bakım altında bulunan çocukların yaklaşık %29'u koruyucu aile hizmetinden yararlanmaktadır.

Mevcut durumda Koruyucu Aile hizmetinden yararlanan çocukların yaş, cinsiyet ve yaş aralığına göre dağılımları Tablo 7'deki gibidir:

Tablo 7: Zonguldak İlinde Koruyucu Aile Hizmetinden Yararlanan Çocukların Cinsiyet, Vatandaşlık (Uyruk Durumu) ve Yaş Aralığına Göre Dağılımı									
Cinsiyet		Uyruğu		Yaş Aralığına Göre					
Kız	Erkek	T.C	Yabancı	0-3 Yaş	4-5 Yaş	6-9 Yaş	10-14 Yaş	15-18 Yaş	19+ Yaş
29	31	59	2	8	10	17	14	9	2
Toplam								60 Çocuk	
*Zonguldak Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü Verilerinden Oluşturulmuştur (Haziran, 2019).									

Koruyucu Ailelerin genel olarak bilgileri ise şu şekildedir:

Tablo 8: Zonguldak İlinde Koruyucu Aile Hizmetinden Yararlanan Aileler							
Yararlandıkları Koruyucu Aile Modeli				Kardeş Çocuğa Bakan Aile Sayısı			İsteğe Bağlı SGK Primi Ödenen Aile Sayısı
Akraba veya Yakın Çevre Mod.	Sürekli Koruyucu Aile	Geçici Koruyucu Aile	Uzmanlaşmış Koruyucu Aile	2 Çocuğa Bakan	3 Çocuğa Bakan	4 veya Daha Fazla Çocuğa Bakan	
12	35	-	-	7	3	-	6
Toplam							47 Aile
*Zonguldak Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü Verilerinden Oluşturulmuştur (Haziran, 2019).							

1.11. KORUYUCU AİLE HİZMETİNDE ÜLKE ÖRNEKLERİ ve TÜRKİYE KARŞILAŞTIRMASI

Bu başlık altında İngiltere, Amerika, Hollanda, Belçika ve Almanya gibi koruyucu aile hizmetinin en yaygın olarak kullanıldığı ülkelerdeki uygulamalara yönelik bilgilere yer verilmiştir.

1.11.1. İngiltere

İngiltere'de bakılan tüm çocukların yaklaşık dörtte üçü artık evde bakım hizmetlerinde yaşamaktadır (UK Department for Education, 2017). 31 Mart 2018'de Birleşik Krallıkta yaklaşık 55.000 koruyucu aile yanında 65.000'den fazla çocuğun bakımı sağlanmıştır. Bu oran Birleşik Krallık 'ta kendi evinde ve ailesi yanında bakılmayan 83.000 çocuğun yaklaşık %80'idir. 2018 yılında yaklaşık 30.000'den fazla çocuk bakım altına girmiştir (<https://www.thefosteringnetwork.org.uk/advice-information/all-about-fostering/fostering-statistics>, Erişim: 31.08.2019)

İngiltere'de koruyucu aile hizmetleri Sağlık ve Sosyal Hizmetler Kurumu, yerel otoriteler, vakıflar ve bağımsız koruyucu aile sağlayıcıları (ajanslar) tarafından sağlanmaktadır. Koruyucu aile adayları koruyucu aile olma başvurusunu bu sistemlerden birine yapabilirler. (<https://www.thefosteringnetwork.org.uk/providers>, Erişim: 31.08.2019). Koruyucu aile adaylarının başvuru için tercih ettikleri kurum ya da ajanslar tarafından koruyucu aile olma hazırlık ve değerlendirme süreci altı ile sekiz ay arası sürebilir. Bu süreçte adaylar, bağlanma, iletişim, zor davranışları yönetme ve çocuk koruma gibi konuları teşvik etmek ve keşfetmek amacıyla daha fazla bilgi edinmek için bir dizi hazırlık ve eğitim oturumuna katılırlar. Ayrıca sosyal çalışma görevlisi ile adayın evinde ya da sosyal çalışma görevlisinin daveti üzerinde ofisinde de sekiz ile on civarında görüşme gerçekleştirilir. Bu süreçte koruyucu ailenin uygunluğu değerlendirilir. Görüşme ziyaretlerinde ayrıca, adayların, yaşadıkları evin kontrolü, adayın sağlık, sabıka, istihdam ve referansları kontrol edilir. Sonunda sosyal hizmet görevlisi tarafından durumunun değerlendirildiği bir rapor hazırlanır ve aday bu raporu görebilir ve kendi yorumunu katabilir. Adayın hangi tür koruyucu aile modeli için uygunluğunun da değerlendirildiği rapor, muhtemelen adayın da davet edileceği koruyucu aile paneline sunulur. Panelde bulunan katılımcılar, profesyoneller ve kişisel bağlantıları olan çeşitli katılımcılardan oluşur ve aday hakkındaki tüm soruları sosyal çalışma görevlisinin yanıtlaması istenir. Panel katılımcıları, sonunda adayın koruyucu aile olup olmayacağına dair sosyal çalışma görevlisine öneride bulunurlar. Koruyucu aile olması onaylandıktan hemen sonra veya birkaç ay sonra ailelerin yanına çocuk yerleştirilir (<https://corambaaf.org.uk/fostering-adoption/fostering/how-do-i-become-foster-carer>, Erişim Tarihi, 31.08.2019). Türkiye'deki koruyucu aile modellerinin yanı sıra İngiltere'de ek olarak başka modeller de vardır.

Bu modeller şunlardır: (<https://corambaaf.org.uk/fostering-adoption/fostering/fostering-me>, Erişim Tarihi, 31.08.2019)

Kısa Molalar veya Geçici Bakım: Ortak Bakım olarak da adlandırılır. Part-time bakım türlerini kapsar. Özellikle engelli çocukların ya da özel ihtiyaç ve davranış problemleri olan çocukların koruyucu ailelerinin kısa bir mola vererek dinlenmeleri için çocukların yerleştirildiği koruyucu aile modelidir.

Ebeveyn ve Çocuk Modeli: Bir ebeveynin çocuğu ya da çocukları ile birlikte bir koruyucu aile yanına taşınması olarak adlandırılmaktadır.

Özel Koruyucu Aile: Ebeveynler tarafından çocukların yakın akraba veya ebeveyn sorumlulukları olmayan kişilere 27 günden fazla bir süreliğine bırakılmasıdır. Bu özel bir anlaşmadır. Yerel yönetimler bilgilendirildiğinde, çocuklar bu ailelerin yanında ziyaret edilir.

Koruyucu aile ajansları ve vakıfları tarafından sağlanan hizmetler arasında destek ve eğitim hizmetleri dikkati çekmektedir. Bunlar ise; yıl boyu 24 saat telefon desteği, terapötik, duygusal destek hizmetleri de dâhil olmak üzere sağlık, eğitim ve çocuk hizmetlerindeki meslek elemanlarının desteğine erişim, klinik psikologlardan psikolojik değerlendirme ve terapötik destek; koruyucu ailelerin bulunduğu aylık destek grupları ve tüm koruyucu ailelerin üyelikleri ile iletişim kurabilecekleri bir iletişim ağıdır. Eğitim ve kişisel gelişim için ailelerin yeni rollerine hazırlandıkları “koruyucu eğitime hazırlık” eğitimi, koruyucu aileliğin ilk yıllarında kendilerine yardımcı olacak “indüksiyon programı” ve ulusal olarak akredite ve uzmanlık eğitim anlamına gelen “gelişmiş program” ailelere sağlanmaktadır. Ayrıca ailelerin diledikleri zaman girebilecekleri çevrim içi kurslar, yüz yüze eğitimler, koruyucu aile grupları, bir koruyucu aile liderliğindeki arkadaş grupları, çocukların okul saatlerinde planlanan eğitimler de sağlanan diğer destek ve eğitim hizmetleri arasında yer almaktadır (https://www.birminghamchildrenstrust.co.uk/info/11/fostering/19/support_and_training_for_foster_carers/1, Erişim: 31.08.2019).

Koruyucu aileler bakımını üstlendikleri çocukların yaş ve gelişim durumuna göre aylık olarak belli ücretler alırlar, bu ücretler her yıl Nisan ayında güncellenir. Ayrıca ailelerin gelirlerinin her yıl 10.000 £’u vergiden muaftır. Bakımı üstlenilen çocuğa bakılan her hafta için vergi indirimi söz konusudur. 11 yaş altı çocuklar için bu miktar 200 £, 11 yaş üstü çocuk için 250 £’dir. Güncel verilere göre minimum haftalık koruyucu aile ödenekleri şu şekildedir: (<https://www.gov.uk/foster-carers/help-with-the-cost-of-fostering>, Erişim:31.08.2019).

	Bebekler	Okul öncesi	Birincil	11 - 15	16 - 17
Londra	£ 149	£ 152	£ 171	£ 193	£ 226
Güney doğu	£ 143	£ 147	£ 163	£ 185	£ 218
İngiltere'nin geri kalanı	£ 129	£ 132	£ 146	£ 167	£ 194

Kaynak: <https://www.gov.uk/foster-carers/help-with-the-cost-of-fostering>, Erişim: 31.08.2019

Koruyucu aile hizmetinin yaygınlaştırılması ve toplumda farkındalık oluşturmak amacıyla 20 yıldır her yıl Mayıs ayında “Foster Care Fortnight” kutlanmaktadır. “Foster Care Fortnight”, İngiltere'nin en büyük lider teşvik edici yardım kuruluşu The Fostering Network tarafından, koruyucu aile hizmetine yönelik farkındalık oluşturmak amacıyla düzenlenen en büyük kampanyadır. Kampanya, her yıl yaklaşık 900 medya organının, İngiltere'nin ünlüleri ve politikacılarının desteğini alıyor. Gelecek 12 ay içinde, sadece bir dizi çocuğa bakmak için 8.000'in üzerinde yeni koruyucu aileye ihtiyaç vardır ve bu kampanya ile yeni koruyucu ailelere ulaşılacağı belirtilmektedir. (<https://www.thefosteringnetwork.org.uk/fcf19>, Erişim: 31.08.2019).

1.11.2. Amerika Birleşik Devletleri

ABD Sağlık ve İnsani Hizmetler Bakanlığı'nın verilerine göre 2015 yılının sonunda 428.000 çocuk koruyucu bakımdan yararlandı. 2015 yılı boyunca 270.000 çocuk bakım altına alınırken 243.000 çocuk bakımdan çıktı. Eyaletler arasında çocukların korunma altına giriş oranı 1000 çocukta 1,5 çocuktan 10,4'e çıkmıştır. 2006 ve 2015 yılları arasında mali yılın son günü bakımdaki çocuk sayısı 428.000'den 505.000'e ulaştığından yüzde 15,2 oranında artmıştır. (<https://www.acf.hhs.gov/sites/default/files/cb/cwo2015.pdf#page=7>, Erişim Tarihi, 09.08.2019).

Eylül 2017 yılı verilerine göre, çocukların %45'i Akraba Olmayan Koruyucu Aile yanında, %32'si Akraba Modeli Koruyucu Ailelerin yanında, %7'si kurumlarda, %6'sı grup evlerinde, %4'ü evlat edinme öncesi aileleri yanında, %5'i deneme süreci koruyucu aile yanında, %1'i kaçak ve %1'i denetimli bağımsız yaşamda görülmüştür

(<https://www.childwelfare.gov/pubPDFs/foster.pdf>, Erişim Tarihi, 09.08.2019). Görüldüğü üzere ABD'de bakım altındaki çocukların %77'i akraba ve akraba olmayan koruyucu aile yanındadır. Kurum bakımı koruyucu aile hizmetinden daha az tercih edilen bir modeldir.

Amerika’da yönetim yapısına göre sosyal hizmet kuruluşları şu şekilde sıralanmıştır: Federal Hükümet düzeyinde Amerika Çocuk Refahı Birliği/Cemiyeti (Child Welfare League of America-CWLA) çocuklara yönelik hizmetler sunmakta ve organize etmektedir. İş ve Aile Hizmetleri Kurumu başta olmak üzere Kamu Çocuk Hizmetleri Kurumu ve Çocuk Refahı Eğitim Programı, eyalet düzeyinde çocuk refahı hizmetlerini sunmaktadır. Şehir yönetimleri eyaletler düzeyinde yönetilmekte ve belde/bölge yönetiminde ise Çocuk Hizmetleri Kurumu hizmet sağlamaktadır (Duman, 2008).

Koruyucu aile ve evlat edinme işlemleri, Evlat Edinme ve Güvenli Aile Kanunu’na göre yapılmaktadır. Koruyucu aile ve evlat edinme hizmetleri; resmi, lisanslı gönüllü veya özel kuruluşlar tarafından sağlanmaktadır (Şimşek, 2008). Bu kuruluşlar, verdiği hizmetler için çeşitli kuruluşlardan lisans alırlar, bu kurumlar tarafından denetlenirler ve denetimlerde eksiklik görülmesi durumunda lisansları durdurulmakta veya iptal edilmektedir (Duman, 2008).

Koruyucu aile hizmetinde meslek elemanları ekip çalışması mantığı ile çalışır. Ekipler; bir “süpervizör” danışmanlığında bir “psikososyal değerlendirme koordinatörü” ve üç-altı kişiden oluşan “tedavi koordinatörlerinden” oluşur. Tedavi koordinatörü, koruyucu aile bakımı ekibinde vaka takibinden sorumlu sosyal hizmet uzmanıdır (Duman, 2008, s. 284).

Çoğu eyalet, ruhsat almadan veya aile ve çocuğun eşleşmesinden önce 10 ila 30 saatlik (ya da eyalete göre saat daha fazla da olabilir) adayların bir eğitim almasını gerekli kılar. Yapılan bu çalışmalar sonrası aile hakkında sosyal hizmet çalışanı tarafından yazılan rapor ile uygun görülmesi halinde aile lisans alır ve ruhsatlandırılır. Ruhsat alınana kadar aileye çocuk yerleştirilmez (<https://nfpaonline.org/foster>, 09.08.2019).

Ulusal Koruyucu Aile Organizasyonu’na göre, ailelerin hizmet öncesi, çıraklık ve devam eden olmak üzere üç tür zorunlu eğitim almaları gerekir. (<https://nfpaonline.org/positionstatements#ps105.88>, Erişim: 09.08.2019). Koruyucu Aile Sertifika Eğitimi Programı’nda koruyucu aile türleri, çocuk bakımı, yetiştirilmesi, ebeveyn tutumları ve iletişim, çocuğun ailenin yanına yerleştiği ilk günler, uyum ve sonrasında karşılaşılan güçlükler, baş etme yolları, kısa süreli koruyucu aile olma, ilk yardım gibi konularda ailelerin alması gereken zorunlu bir eğitimidir. Eğitimi alan ailelerin koruyucu aile sertifikasının da 2 yılda bir yenilenmesi gerekir (Duman, 2008, s. 287). Eğitimlerin saat ve süreleri ile ilgili küçük farklılıklar olsa da eğitimler vardır ve zorunludur. Örneğin; Massachusetts Eyaletinde yapılan çalışmalarda koruyucu aileler, 10 hafta boyunca üç saat olmak üzere iki sosyal hizmet uzmanı ve bir deneyimli koruyucu aile tarafından eğitime hazırlanırlar. Ayrıca sadece koruyucu aileler değil sosyal hizmet uzmanları da bu alanda

çalıştıkları/işe alındıkları ilk on gün hizmette standardı sağlamak amacıyla temel eğitim alıp ilk bir yıl süpervizyon altında çalışmalarını yürüttürler (Erol ve diğerleri, 2005, s.21). Diğer yandan eyalette koruyucu aile ve evlat edinme konusunda araştırma yapmak, araştırma sonuçlarına göre politika üretmek ve ailelere yönelik eğitim programları düzenlemek için fakültelerde araştırma merkezleri kurulmuştur (Erol ve diğerleri, 2005, s.20).

Amerika'da 5 tür koruyucu aile modelinden bahsedilir: **İhtisaslaşmış Koruyucu Aile**, engeli olan, suça karışıp mahkûm olan veya tahliye olduktan sonra özel ilgi ve takibe ihtiyacı olan çocuklara hizmet verir. **Tedavi Edici Koruyucu Aile**, istismara maruz kalmış çocuk ve gençlerin maruz kaldığı durumun üstesinden gelmesi için destek verebilecek bu konuda bilgi ve deneyimi olan ailelerdir. **Tıbbi Bakıma İhtiyacı Olan Çocuklar İçin Koruyucu Aile**; diabet ve lösemi gibi uzun tedavi gerektiren sağlık problemi olan çocuklara hizmet veren koruyucu ailelerdir. **Acil Koruyucu Aile Hizmeti**; acilen korunma altına çocuklara hizmet verirler. **Geçici Süreli Koruyucu Bakım**, ailelerin dinlenme veya şehir dışı işleri olduğunda bakımını üstlendikleri çocukların başka bir koruyucu aile yanında en fazla 2 hafta gibi kısa süreliğine bakımının sağlandığı kısa ve geçici süreli koruyucu ailedir (Duman, 2008, s. 284).

Amerika'da STK'lar ve dini kurumlar koruyucu aile hizmetini yürütmektedir. Hizmetin yaygınlaştırılması için her yıl Mayıs ayında koruyucu aile haftası düzenlenmektedir (Duman, 2008). Hizmetin yaygınlaştırılması noktasında bir diğer çalışma ise; koruyucu ailelerin yeni koruyucu aile buldukları takdirde ücret ile özendirilmesidir (Şimşek, 2008).

1.11.3. Belçika

Belçika nüfusunun yarıdan fazlasına sahip Flanders bölgesindeki koruyucu ailelikle uğraşan 25 sivil toplum kuruluşu ve özel kuruluşlar, devlet tarafından sübvansede edilmektedir. Flanders'da Flanders Koruyucu Ailelik (Pleegzorg Vlaanderen) çatı bir kuruluş olup, STK'lar ve hükümet arasında aracı olarak hizmet vermektedir. STK'lar Flanders Koruyucu Ailelik'e üyedir (Telemans, 2011, s.11). Flanders'te koruma ve bakım altına alınma oranı 2014'ten bu yana % 25 artmıştır. 2017'de koruyucu aile içindeki çocuk ve genç sayısı, 2016 yılına göre % 8 artarak 7568'e yükselmiştir. (Weliswaar. Cijfers Jeugdhulp, 2017; Aktaran: Wilde ve diğerleri, 2019, s. 290).

Belçika'da, hakkında yardım çağrısında bulunan ailelere yapılan bilgilendirme ve rehberliğe rağmen bir değişim gözlenmiyorsa çocuk aileden alınmak zorunda kalınır ve eğer aile bunu onaylamazsa mahkeme aracılığıyla çocuk aileden alınır. Çocuklar aile yaşamı taklit edilen 6-10

kişilik grup evlerinde ya da koruyucu aile yanında kalır. Koruma altına alınan gençlerin okullarının devam ediyor olması ya da henüz hayatların tek başına idame ettiremiyor olması nedeni ile bakım hizmetlerinden 20 yaşına kadar yararlanmak için devletten izin alır (Telemans, 2011).

Flanders’de beş tür koruyucu aile modeli vardır. İlki; **acil** bir yerleşimdir ve ani bir kriz anında doğrudan bir müdahale ile çocuk için güvenli bir sığınak oluşturmak amacıyla çocuğun koruyucu aile yanına yerleştirilmesi ve çocuğun hızlı bir şekilde ailesine dönebilmesi için aile ortamının güçlendirilmesi sağlanır. İkincisi, **Destekleyici Koruyucu Aile** bakımındır. Biyolojik aile içinde yaşanan sorunların çözümü sürecinde, sınırlı bir süre için çocuk koruyucu aile yanına günler, haftalar ya da aylar süren bir zaman diliminde yerleştirilir. Üçüncüsü, birkaç ay süren yerleşimlerin yapıldığı **Kısa Vadeli Koruyucu Aile**’lerdir. Kısa süreli yerleşimler ve destekleyici koruyucu aile arasındaki fark, kısa süreli yerleşimlerde ebeveynleri geçici olarak çocuklarına bakamamaktadırlar. Dördüncüsü, **Uzun Süreli Koruyucu Aile** modelidir. Çocuğun bir yıldan daha fazla sürede koruyucu aile yanında bakımının sağlandığı modeldir. Son olarak ise **Tedavi Koruyucu Bakım** olarak adlandırılan modelde ise, duygusal, psikolojik ya da diğer zorluk veya sıkıntılarında koruyucu aileler ve çocuklar ek desteğe ihtiyaç duyduklarında koruyucu ebeveynler özel destek almak için başvurular (Wilde ve diğerleri, 2019, s. 291).

Telemans (2011), Flanders’da dört tür grubun koruyucu aile hizmetinden yararlandığını belirtmiştir. Bunlardan ilki, 18 ya da kimi zaman 20 yaş altında problemlili bir eğitim hayatı olan gençler ile suça sürüklendikleri için profesyonel yardıma ihtiyaç duyan çocuklardır. İkincisi, engelleri nedeni ile profesyonel desteğe ihtiyaç duyan çocuk ve yetişkinler koruyucu aile yanında kalabilmektedir. 2010 yılı içinde 300 çocuk ve 700 yetişkin koruyucu aile hizmetinden yararlanmıştı. Avrupa’da yetişkinlerin koruyucu aile yanında yaşayabildiği birkaç ülke arasında İngiltere, İsveç ve Finlandiya yer almaktadır. Bir diğeri psikiyatrik problemi olan çocuk ve yetişkinler koruyucu aile yanında kalmaktadır. Son olarak ise Aile Destek Koruyucu Hizmeti olarak adlandırılan 0-12 yaş arası çocukların ailelerin sorunlarını çözmelerine yardımcı olunarak çocukların, en kısa zamanda biyolojik ailelerine dönene kadar yerleştirildikleri koruyucu aile modelidir. Bu kapsamda yılda neredeyse 400 çocuk bu hizmete girmektedir.

Tek ebeveynler ile aynı cinsten çiftler (gey, lezbiyen) de koruyucu aile olabilirler. Koruyucu aile olmak isteyen adaylar, kendilerine koruyucu ailelikle ilgili bilgilendirmelerin yapıldığı, deneyimli koruyucu ailelerle tanıştıkları koruyucu aile gecesine katılırlar ve istekli olmaları halinde ve bu adaylar 7 toplantıdan oluşan bir kurs alırlar. Kurs sonrası istekli olan aileler koruyucu aile listesine alınır. Koruyucu aileler iki grupta toplanır. Seçilmiş koruyucu aileler ve akraba koruyucu ailelerdir. Akraba koruyucu ailelikte kendi içinde aileden olanlar ve sosyal

ağ içinde olanlar olmak üzere ikiye ayrılır. Kimi zaman çocuğun doğal ortamından ayrılmaması için öğretmeni, arkadaşının ailesi gibi tanıdığı biri de koruyucu aile olabilir. Bazen de anneanne/babaanne, dede, hala/teyze gibi akrabalarının ya da öğretmenin yanında kalan çocukların olduğu “enformel bakım” vardır. Çocuğun ailesi uzun süre sorununu çözemez ve altı ay sonra yapılan değerlendirme sonucu enformel bakımda kaldığı yerin çocuğun kalması için uygun olduğu anlaşılırsa koruyucu ailelik devam eder; uygun olmadığı anlaşılırsa bir çocuğa akrabası olan başka bir koruyucu aile bulunabileceği gibi çocuk, eve de dönebilir. Ya da seçilmiş bir koruyucu aile yanına yerleştirilebileceği gibi kurum bakımına da alınabilir. Belçika’da akraba koruyucu aileler seçilmiş koruyucu ailelerden daha fazladır (Telemans, 2011).

Her koruyucu ailenin bir danışmanı vardır ve ayda bir ya da gereksinime göre daha kısa sürelerle aile ve çocukla görüşmektedir. Koruyucu aileler, çocukla ilgili hangi okula gideceği, dini, dövme yaptırması, tatile gitmesi ya da ameliyat olması gibi durumlarda biyolojik ailesinden izin alır (Telemans, 2011).

1.11.4. Hollanda

Ebeveynlik sorunları olduğu için evde yaşayamayan 18 yaşın altındaki çocuklar geçici veya uzun süreli koruyucu aile hizmetinden yararlanabilmekte olup, her yıl yaklaşık 24.000 çocuk koruyucu bakıma alınmaktadır (<https://www.government.nl/topics/foster-care>, Erişim: 08.08.2019) 2018 yılında Hollanda’daki 16.647 koruyucu aile yanında 21.668 çocuğun bakımı sağlanmıştır (<https://www.dutchnews.nl/news/2018/01/minister-let-children-in-foster-families-stay-until-21/>, Erişim:08.08.2019).

Ailesi tarafından bakılmadığı tespit edilen çocukların kurum bakımı ya da koruyucu aile gibi koruyucu bakımlardan birine yerleştirilmesine çocuk ve aileden sorumlu sosyal hizmet uzmanı ya da hâkim karar verir. Sosyal hizmet görevlisi tarafından uygun görülen yerleşimler “gönüllü yerleşimler” olup, ailenin buna izin vermemesi durumunda; hâkim tarafından mahkeme kararıyla verilen yerleşimler de olabilir. Mahkeme emri ile yerleştirme durumunda, çocuk üzerindeki ebeveyn hakları ve resmi karar yetkileri bir denetleme kurumunca yapılır. Hem gönüllü yerleşimlerde hem de çocuk mahkemelerince belirlenen yerleşimlerde sosyal hizmet görevlileri yaklaşık 6 ayda bir yerleştirmeyi izleyerek, çocuğun ebeveynleri ile görüşme sıklığı gibi düzenlemelere de karar verir. Koruyucu aile ya da kurum bakımı gibi koruyucu bakım modellerine yerleştirilen çocukların ailesiyle yeniden birleşmesi ya da yararlandığı hizmetin bozulması sonucu yeniden çocuk ve aileden sorumlu sosyal hizmet görevlisi ya da çocuk

mahkemesi hâkimi ikinci bir hizmetin uygunluğunu değerlendirir. Bu yeni bir kurum bakımı yerleştirmesi ya da evde bakım odaklı bir hizmet olabilir (Mayers - Pasztor, 1987, Aktaran: Vanderfaeillie ve diğerleri, 2018, s.338). Ciddi sorunları olan çocuklar, koruyucu aile yerine daha çok kurum bakımına yerleştirilmektedir (Vanderfaeillie ve diğerleri, 2016).

Hollanda'da koruyucu aile hizmeti Gençlik Bakım Yasası kapsamında yürütülür. 2005 yılından itibaren koruyucu aile hizmeti belediyeler tarafından yürütülmeye başlamıştır. 28 koruyucu aile sağlayıcı kuruluş vardır. Bunlardan ikisi kilise temelli, biri zihinsel engelli çocuklara hizmet veren toplamda üç ulusal düzeyde koruyucu bakım sağlayıcı vardır. Geriye kalan 25'i ise kar amacı gütmeyen kuruluşlar olup; kurum bakımı, günlük bakım ve koruyucu aile hizmeti sunmaktadır (Strijker ve Knorth, 2007).

Bir bölge müdürü ve altında çalışan bir ya da daha fazla takım liderinden oluşan koruyucu aile sağlayıcılarında, takım lideri 30 kişiden sorumludur. Destek personelleri sosyal hizmet uzmanı ve psikologdan oluşmakta, verilen ilanlar ve web duyuruları ile ilgilenen adayların, başvurular için özel bir toplantıya çağrılarak sağlık beyanları alınmaktadır (Strijker ve Knorth, 2007, Aktaran: Dal, 2018, s.22).

Hollanda'da tek ebeveynler, evli çiftler, eşcinseller ve gayri resmi birlikte yaşayan kişiler koruyucu aile olabilir. Kuruma başvurarak bilgilendirilen adaylar kurum tarafından düzenlenen eğitimlere katılırlar. Eğitime katılım zorunlu olup, eğitim iki farklı programdan oluşmaktadır. İlki, Aday Koruyucu Ailelerin Takım Ruhu İşbirliği Programı'dır. 7 oturumdan oluşan eğitimin her bir oturumunda farklı konular ele alınır ve 2 ev ziyareti gerçekleştirilir. Diğer eğitim programı ise Koruyucu Bakım Hizmeti Veren Kişilerin Donanımı'dır, 2,5 saat süren toplam 4 akşam eğitimden oluşur. Eğitimler ile adaylar koruyucu aileliğin görev ve yükümlülükleri, çocukların hakları, karşılaşılabilecek güçlükler vb. konularda bilgi edinirler. Eğitim sonrası ailelere ev ziyaretinde bulunur. Ailenin evde yaşayan 12 yaş ve üzeri diğer üyelerinden de ailenin yazılı beyanı alınarak bir takım belge ve evraklar istenebilir (Koç, 2016, s. 38).

Hollanda'da Türkiye'deki koruyucu aile modellerinden farklı olarak hafta sonu ya da okul tatillerinde ailesi ya da arkadaşları yanında kalamayan çocuklar Hafta Sonu ya da Okul Tatili Koruyucu Aile hizmetinden yararlanabilirler (<https://www.government.nl/topics/foster-care/types-of-foster-care>, Erişim: 08.08.2019).

1.11.5. Almanya

Tam Zamanlı Koruyucu Aile yanında kalan çocukların sayısı 2008'de 60.000 iken, bu oran 2017'de 81.000'den fazladır. Ayrıca neredeyse 100.000 ilave çocuk ve ergen, 2017'de kurum bakımında tutulmuştur (<https://www.zeit.de/news/2019-04/30/zahl-der-pflegekinder-in-deutschland-auf-hochststand-190430-99-20378>, Erişim: 20.08.2019).

Bakım modellerinin ele alındığı bir çalışmada Almanya'da koruma altına giren çocukların %50'sinin kurum bakımında, %50'sinin ise koruyucu aile yanında bakımının sağlandığı belirtilmiştir (National Report- Germany, 2016).

Almanya'da koruyucu aile hizmetinin içeriği ve işleyişi aşağıdaki şekilde özetlenebilir: (https://www.pflegekinder-berlin.de/index.php?article_id=15, Erişim:20.08.2019)

Almanya'da bekâr, evli ve eşcinsel çiftler koruyucu aile olabilirler. Koruyucu aile olmak için kararlı ve istekli olan adaylar ücretsiz olarak kurumla veya yaşadığı bölgedeki Gençlik Yardım Ofisi'ne başvurur. Almanya'da koruyucu aile adaylarını bilgilendirmek amacıyla koruyucu ailelerle bir araya geldikleri bilgilendirme geceleri düzenlenmektedir. Aileler koruyucu aile olmadan önce bilgilendirme gecelerine ve sonrasında koruyucu aile hazırlık eğitimlerine katılırlar. Bilgilendirme akşamından yanına çocuk yerleştirilene kadar geçen süre dokuz aydır.

Başvurusu sonrası inceleme ve değerlendirme sürecinin sonunda, bağımsız gençlik sosyal yardım kurumlarının personeli veya gençlik sosyal yardım ofisleri personeli, aileye koruyucu bir çocuğu yerleştirmeyi uygun buluyorsa, koruyucu aile adayı olarak seçilirler, ancak nihai karar her zaman Gençlik Refah Dairesi tarafından verilir.

Temel eğitim koruyucu aile adayları ve uzmanlardan oluşan bir toplantı ile biter. Aile bu eğitimden mezun olmadan önce bir çocuğun koruyucu ailesi olabilir. Temel eğitim sonrası yazılı onay olan bir yeterlilik belgesi verilir. Koruyucu aile olduklarında ailelerle bir Bakım Sözleşmesi imzalanır ve sözleşme ile ailelere koruyucu aile ödeneği sağlanır.

Bir çocuğun koruyucu ailesi olmaya karar verildiğinde çocuğun biyolojik ailesinin tanınmasının ve iş birliği yapılabileceğine inanıldığı takdirde çocukla görüşme ve tanışma sürecine girilmesi gerekmektedir.

Yardım planı konferansları ile koruyucu ailesi olunan çocukla, çocuğun biyolojik aileleri ile yaşanan kriz ve çatışma durumlarında ücretsiz kamu kuruluşlarından danışma hakları vardır. Koruyucu aileler, danışmanlarla, düzenli yardım planlama konferanslarına hazırlanabilir. Ayrıca, koruyucu aileler koruyucu bakım grupları ve ileri eğitim kurslarına katılarak diğer

koruyucu ailelerle bilgi alışverişi yaparak koruyucu ailelik sürecine yeni fikirlerle devam edebilir ve uzmanlık bilgilerini geliştirebilirler.

Geçici Tam Zamanlı (çocuğun 3 ile 6 ay kalabildiği), **Kalıcı Tam Zamanlı** ve **Akraba Bakımı** olmak üzere üç tür koruyucu aile vardır. Akraba Bakımı, çocuğun ailesine dönüş durumu dikkate alınarak Geçici ya da Tam Zamanlı gibi belirtilen tüm bakım formlarıyla mümkündür.

Koruyucu aileler, gelirlerine bakılmaksızın Gençlik Refah Bürosundan, çocuğun yaşına göre, yiyecek, giyecek, kira, elektrik, ısıtma, okul malzemeleri, harçlık, oyuncaklar için doğrudan “geçim” ödemesi; eğitim masrafları için “eğitim” gideri ve kişisel ekipman, okul gezileri, yol parası ve bayramlar gibi özel günler için “ek” hizmet gideri alır; ayrıca ekstra harcamalar için de fazladan ödenek talebinde bulunabilir Koruyucu aileler, çocuk uzun süredir kendileriyle yaşıyorsa aile “çocuk parası” alır. Koruyucu ebeveynlerin çocuklarının ilk üç yılı ile en geç sekiz yılına kadar “ebeveyn izni” vardır. Çocuklar ailenin sigortası üzerine sigortalanabileceği gibi kurum tarafından da sigortalanabilir.

1.11.6. Ülke Örnekleri ve Türkiye Karşılaştırması

Ülke örnekleri incelendiğinde ilk olarak çocukların korunma altına alınmalarına yönelik işleyişte birtakım farklılıklar görülmektedir.

Öncelikle çocukların korunma altına alınmasını gerektirecek bir durum söz konusu olduğunda çocuğun öncelikle akraba ya da yakın çevresi gibi yakınlarının yanında bakımının sağlanabilmesi durumunun değerlendirilmesi bunlardan biridir. Buna göre, çocukların bakımı söz konusu yakınları yanında sağlanıyorsa çocuklar korunma altına alınmamaktadır. Bu tür vakalar hakkında 5395 sayılı ÇKK kapsamında herhangi bir koruyucu destekleyici tedbir kararı var ise ya da aile SED, engelli evde bakım vb. hizmetler ile destekleniyorsa çocuk ve aile, devlet tarafından takip edilmektedir. Ancak bahse konu çocuk ve aile hakkında herhangi bir tedbir kararı yok ise ya da kurum tarafından sağlanan bir hizmetten yararlanmıyorsa, bu tür durumlarda çocuklar ve ailelerini takip eden bir sistem yoktur. Ancak bu konuda göze çarpan ilk ayrıntı incelenen ülke örneklerinden özellikle Amerika, İngiltere, Belçika gibi ülkelerde, “enformel bakımın” olmasıdır. Enformel bakımda çocuklar korunma altına alınmasa da takibi sağlanmaktadır. Ülkemizde çocuk KİOÇ statüsünde olduğunda bakım modellerinden faydalandırılarak takip edilmektedir. Ancak çocuk refahı tüm çocuklar içindir, yalnızca KİOÇ durumunda olanları değil olmayanları da kapsayıcı bir çocuk refahı sistemi kurgulanmalıdır.

Yine çocukların devlet koruması altına alınması, ülkemizde mahkeme kararı ile olurken, incelenen örneklerin kimilerinde çocuklar hakkında mahkeme kararı alınmadan da çocuklar koruyucu aile gibi bakım modellerinden yararlanabilir. Örneğin, Hollanda’da sosyal hizmet çalışanları tarafından “gönüllü yerleşimler” ile çocuklar ailelerinden alınarak başka bir aile yanına yerleştirilebilir.

Koruyucu aile hizmeti uygulamaları ile değerlendirildiğinde, hizmetin “teoride” diğer ülke örnekleri ile bazı noktalarda benzediği görülmektedir. Bunlardan ilki; adaylardan başvuru sırasında istenen belge ve evrakların benzerliğidir. Suç işlemediğine dair adli sicil kayıtları, sağlıklı olduğuna dair belgeler, düzenli bir gelir, güvenli yaşanılan konut, çocuğun yaşaması için uygun bir oda gibi. Ayrıca, aday hakkında başvurusu sonrası sosyal hizmet çalışanlarınca yapılan incelemelerle kanaat bildirilmesi, ailenin koruyucu aile eğitimini alarak koruyucu aile olmaya hak kazanması ve çocuk eşleştirmesi yapılması süreci de benzerdir.

Bu noktada en temel farklılık, koruyucu aile eğitimleri ile ilgilidir. İncelenen ülke örneklerinde birden fazla eğitim programları, çevrim içi kurslar mevcut olup, bu eğitimlerin belirli aralarla tekrarlanması gerekmekte iken; ülkemizde halen aileler koruyucu aile eğitimlerini almadan koruyucu aile olabilmektedir. Diğer ülkelerde adaylar koruyucu aile eğitimlerini tamamlamadan koruyucu aile olmazken, ülkemizde adayların koruyucu aile eğitimlerini almadan da koruyucu aile oldukları görülmektedir. Ülkemizdeki KABK ve KAİK eğitimlerini verecek uzmanların sayıları yeterli olmamakla birlikte, alanların da farklı birimlerde görev aldıkları bilinmektedir. Diğer yandan KAY’da Temel Ana Baba eğitiminden bahsedilmekte olup, bu eğitimin KABK ve KAİK gibi AÇSHB’nin bir hizmeti olan koruyucu aile hizmeti için uyarlanmış ve yazılı bir doküman halinde modülü yoktur. Buna ek olarak Koruyucu Aile Genelgesi’nde koruyucu aile olmadan önce adaylarla ev ziyareti haricinde beş görüşme yapılması hususu belirtilirken, saha çalışmalarından elde edilen bilgilere göre, birimlerde çalışan meslek elemanlarınca beş görüşme yapılmamakta, çocuklar kurumlarda bekletilmek istenmediğinden sürecin hızlandırılması adına görüşmelerin sayısı azaltılarak koruyucu aile eşleştirmeleri yapılmaktadır. Sık sık ailelerin eğitime ihtiyaç duyduğu belirtilse de hatta ülkemizde yapılan araştırma sonuçları ile ortaya çıkmasına karşın- aileler eğitimlerini tamamlamadan koruyucu aile olabilmektedir. Mevcut durumda ülkemizde illerde koruyucu aile eğitimini tamamlamamış aileler; hatta KABK ve KAİK eğitimini almamış Koruyucu Aile Birimi çalışanları vardır.

Yine ülke örnekleri araştırmaları sırasında dikkat çeken bir husus ise, ülkelerin korunma altında olan, bakım modellerinden yararlandırılan çocuklarına ilişkin ayrıntılı verilerin yetkili kurumların web adreslerinde ya da yayınlarında açık açık verildiği gözlenmiş olup; ülkemizde bu tarz ayrıntılı verilere, bilgiye ulaşmak mümkün değildir. Ayrıca koruyucu aileler için ilgili

kurumların web adreslerinde koruyucu ailelere yönelik pek çok konuda sık sık yayımlanan bilimsel nitelikte yazılı dergi ve kitap gibi kaynaklar olduğu görülürken, ülkemizde koruyucu ailelere yönelik bu tür yayınların yalnızca tanıtım broşürü ya da el kitapçığı şeklinde olduğu ve yenilenmediği görülmektedir. Bunlara ek olarak, alan taramasında koruyucu aile hizmetinden yararlanan çocukların, koruyucu ailelerin hatta koruyucu ailelerin biyolojik çocuklarının dahi görüşlerinin alındığı çalışmalar mevcutken, ülkemizde bu tür kaynaklarla, aile hizmetten yararlandığı sürece çalışma yapmanın neredeyse imkânsız olduğu düşünülmektedir. Dolayısı ile hizmetin yararlanıcılarının görüşleri sık sık değerlendirilerek yeni koruyucu aile eğitimleri, aile değerlendirme ölçütleri ve ölçekleri gibi yeni sonuçlar ortaya çıkmakta iken, ülkemizde bu tür çalışmaların yapılamadığı, AÇSHB'nin de bu konularda çalışmalarının olmadığı görülmektedir.

Bir diğer konu meslek elemanlarının da hizmetle ilgili eğitim alması (Amerika gibi), ve süpervizörlük uygulaması olması, meslek elemanlarına yönelik bir “takım” çalışması (Hollanda gibi) olmasından bahsedilmektedir. Ülkemizde yapılan araştırmalarda meslek elemanlarının yeterliliği konusunda eleştiriler mevcut olup, onların da hizmet sürecinde bir süre eğitim almaları gerektiği düşünülmektedir. Kimi illerde deneyimli meslek elemanlarının meslektaşlarına süpervizörlük yaptığı bilinmekle birlikte, Takım Çalışması'na benzer olarak illerde Koruyucu Aile Komisyonları vardır. Ancak özellikle de komisyon çalışmaları için de bir standarttan bahsetmek mümkün olmayabilir.

Ülkemizde düzenli olarak koruyucu aile tanıtım akşamları ve koruyucu aile tanıtım ayı yoktur. Ancak, illerde düzenli olmasa da kamu kurum ve kuruluşları başta olmak üzere halka yönelik tanıtım seminerleri düzenlenmektedir.

Ülke örneklerinde koruyucu aile hizmeti, devletin yanı sıra devlet tarafından denetlenen vakıflar, ajanslar ve kiliseler ile gönüllü kuruluşlar tarafından sağlanmaktadır. Ülkemizde bu hizmetten yalnızca AÇSHB sorumludur. Bu konuyla ilgili olarak tarafımda, teorisi belli olmasına karşın uygulamada iller arasında bile farklılık gösterebildiği için, farklı uygulama sonuçlarına sebebiyet verilmemesi için ülkemizde bu hizmetin mevcut durumda AÇSHB gibi tek elden yürütülmesinin daha uygun olduğu düşünülmektedir.

Ancak kimi illerde koruyucu aile dernekleri vardır ve yapılan araştırmalarda kimi koruyucu ailelerin, dernekçe düzenlenen eğitimlere katıldıkları, diğer koruyucu ailelerle bir araya gelerek paylaşımlarda buldukları, sorunlarını çözme noktasında destek aldıkları görülmektedir (Koç, 2016; Certel, 2016, Dal, 2018). Bu çalışmalardan da yola çıkılarak, koruyucu aile derneklerinin olumlu yönleri olduğu görülmekte olup, hizmetin yaygınlaştırılmasında da önemli birer rol

üstlendikleri düşünüldüğünden derneklerin sayılarının artırılmasının önemli olduğu düşünülmektedir.

Son olarak diğer ülkelerde koruyucu ailelerin çocukla ilgili karar alma ve çocuğun görüştürülmesi durumunda biyolojik ailelerle bir araya gelmesi söz konusu iken, ülkemizde koruyucu aile ile biyolojik aileler bir araya gelmemektedir. Bunun da yine tarafımca uygulamanın tıkanmaması ve yaygınlaşması için doğru bir sınırlama olduğu düşünülmektedir. Aksi takdirde hizmeti yapmak istemeyen aileler, ortaya çıkabileceğinden bu da hizmetin yaygınlaşmasına engel bir durum olabilir.

1.12. ARAŞTIRMANIN SORUNU

Korunma ve bakım altındaki çocuklara yönelik bir “koruma” ve “bakım” yöntemi olan koruyucu aile hizmetinin, ülkemizde 1949 yılından itibaren yasal dayanakları ile anlamı, içeriği, kimlere ne için hizmet verdiği, takibinin nasıl yapıldığı gibi hususları ile uygulama örnekleri bulunmasına rağmen yeterince yaygın olmadığı görülmektedir. Halen, koruyucu aile hizmeti ile aile yanında bakılan çocukların sayısı kurum bakımından yararlanan çocukların sayısından azdır. Bunun yanı sıra 2012 tarihli Koruyucu Aile Yönetmeliği’nde dört tür koruyucu aile modeli bulunmakta iken, ülkemizde “Geçici” model koruyucu aileler bulunmamaktadır.

Diğer yandan, koruyucu ailelik sürecinde aileler birtakım sorunlarla karşılaşmakta, bunların önlenmesi; ailenin ve özellikle de çocukların örselenme riskini en aza indirmek için profesyonel müdahale ve değerlendirmelere gereksinim duyulabilmektedir.

Ayrıca, hizmetin etkililiğinin değerlendirilebilmesi için özellikle de bu hizmetin yararlanıcıları olan çocuklar, aileler ve kurumsal anlamda işlemi takip eden meslek elemanlarının deneyim ve görüşlerinin dikkate alınması gerektiği düşünülmektedir. Bu doğrultuda koruyucu aile hizmetinin mevcut durumda güçlü ve desteklenmesi gereken yanlarının belirlenmesi, tespit edilen bulgular ışığında gerekiyorsa hizmetin ilerleyişinin değiştirilmesi veya başta çocuklar ve aileler olmak üzere yararlanıcıların yüksek yararı için koruyucu ve önleyici müdahale yöntemleri geliştirilmesi gerekmektedir. Bunun için ise özellikle ülkemizde koruyucu aile hizmetinin uygulayıcıları olan ve korunma ve bakım altındaki çocukların bakım sorumluluğunu “devlet” ile paylaşan koruyucu ailelerin deneyim, gözlem ve görüşleri doğrultusunda hizmetin uygulanışı ile ilgili değerlendirmeleri dikkate alınmalıdır.

Bu nedenle araştırmanın problemini koruyucu aile hizmetinin, Türkiye’de yeterince yaygın olmaması ve hizmetin güçlü ve desteklenmesi gereken yanlarının belirlenmesi, tespit edilen

bulgular ışığında gerekiyorsa hizmetin ilerleyişinin değiştirilmesi veya başta çocuklar ve aileler olmak üzere yararlanıcıların yüksek yararı için koruyucu ve önleyici müdahale yöntemleri geliştirilmesi oluşturmaktadır. Bu bağlamda araştırma ile Zonguldak ilindeki koruyucu ailelerin koruyucu aile hizmeti uygulamalarına ilişkin değerlendirmelerinden yola çıkılarak, hizmetin güçlü ve desteklenmesi gereken yönlerinin belirlenmesi ayrıca; sonuçları itibari ile de Türkiye’de Koruyucu Aile Hizmetinin etkililiğinin değerlendirilmesi ve hizmetin yaygınlaştırılmasına yönelik nelerin yapılabileceği tespit edilmeye çalışılacaktır.

1.13. ARAŞTIRMANIN AMACI

Araştırmanın amacı; koruyucu aile hizmet modelinin birer uygulayıcıları olan koruyucu ailelerin, koruyucu aile olma süreçlerindeki gözlem, tecrübe ve görüşleri doğrultusunda Zonguldak ilindeki Koruyucu Aile Hizmeti uygulamalarının mevcut durumunu ortaya koymak; ayrıca Zonguldak ili örneğinden yola çıkarak Türkiye’de Koruyucu Aile Hizmetinin etkililiğinin değerlendirilmesi ve bu hizmetin yaygınlaştırılmasına yönelik yapılacak olan çalışmalara katkı sağlamaktır.

Araştırmanın alt amaçları soru cümleleriyle aşağıdaki gibi ifade edilmiştir:

1. Koruyucu ailelerin sosyo-demografik özellikleri nelerdir?
2. Koruyucu ailelerin koruyucu aile olma nedenleri nelerdir?
3. Koruyucu aileler koruyucu aile hizmet modelinin amacını nasıl ifade etmektedirler?
4. Koruyucu aileler, koruyucu aile hizmet modeli hakkında nasıl bilgi sahibi olmuşlardır?
5. Akraba ve yakın çevrelerinin koruyucu aile hizmetine ilişkin yaklaşımları, koruyucu aileleri nasıl etkilemiştir?
6. Koruyucu aileleri, yanlarına çocuk yerleştirilmeden önceki görüşmeler sırasında en çok düşündüren konular nelerdir?
7. Koruyucu aileler, yanlarına çocuk yerleştikten sonraki hizmetin uygulanması ve izleme sürecini nasıl değerlendirmektedirler?
8. Koruyucu ailelerin hizmet sürecinde en çok karşılaştıkları güçlükler nelerdir?
9. Koruyucu aileler, bahse konu güçlüklerin çözümünde nasıl bir yol izlemektedirler?

10. Koruyucu ailelerin koruyucu aile ödeneklerine ilişkin görüşleri nelerdir?
11. Koruyucu ailelerin koruyucu ailesi oldukları çocuğun biyolojik ailesi ile görüşmesine yönelik düşünceleri nelerdir?
12. Koruyucu aileler, koruyucu aile olma sürecine tanıklık eden akraba ya da yakın çevrelerinin koruyucu aile olmasında etkili midir?
13. Koruyucu ailelerin Koruyucu Aile Kademe Eğitimleri 'ne ilişkin görüşleri nelerdir?
14. Koruyucu ailelerin hizmetin yaygınlaştırılmasına ilişkin önerileri nelerdir?

1.14. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Araştırma, Zonguldak Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü'nce takibi sağlanan koruyucu ailelerin hizmet sürecindeki sorunlarının tanımlanması, sorunların çözümünde yeni yaklaşımlar oluşturulması ya da kurum ve meslek elemanları tarafından sorun oluşumunun önlenmesi aşamasında hangi odaklar üzerinde durulmasının, ne tür çalışmalar yapılmasının gerektiğine dair yol gösterici olması açısından önemlidir.

Ayrıca araştırma sonuçları itibari ile koruyucu ailelerin hizmet sürecindeki sorunlarını ortaya konulması ve sorunlarla başa çıkma yollarının belirlenmesi noktasında koruyucu ve önleyici faktörlerin ortaya koyulması, çalışmaların en çok hangi noktada üzerinde durularak yapılması gerektiği konusunda yönlendirici bir çerçeve ve model çizecek olması nedeniyle ve Zonguldak ili örneğinden yola çıkarak Türkiye'de Koruyucu Aile Hizmetinin etkililiğinin değerlendirilmesine ve hizmetin yaygınlaştırılmasına yönelik yapılacak olan çalışmalara ve literatüre katkı sağlayacak olması nedeni ile önemlidir.

Bu araştırmanın aynı zamanda çocuk refahı sistemi içinde koruyucu aile hizmet modeline ilişkin sosyal hizmet uygulamalarında, alanda çalışan personele ve akademisyenlere, bakım politikalarının geliştirilmesi yönünde çalışan uzmanlara ve yöneticilere katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

1.15. ARAŞTIRMANIN SAYILTILARI

Bu araştırmaya katılan koruyucu aile bireylerinin Görüşme formunda yer alan sorulara samimiyet ve içtenlikle doğru cevaplar verdikleri varsayılmaktadır.

1.16. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

1. Araştırma süre ile sınırlı olması nedeni ile Hacettepe Etik Komisyon ve AÇSHB 'nce çalışma izninin verildiği Mayıs-Haziran 2019 tarihlerini kapsamaktadır.

2. Koruyucu aile hizmetinin işleyiş akışı gereği AÇSH İl Müdürlükleri'ne koruyucu aile olmak üzere yeni başvuruların yapılması, ayrıca bazı çocukların da öz ailelerine dönüşü sağlanarak koruyucu aile hizmetinin sona erme ihtimali bulunabildiğinden koruyucu aile sayısı değişiklik gösterebilmekte, bu değişiklikler de haftalık olarak AÇSHB, ÇHGM 'ye haftalık veri tabloları ile bildirilmektedir. Bu nedenle araştırma, belirlenen tarihler arasında Zonguldak Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü'nce takibi sağlanan ve araştırmaya katılmak için Gönüllü Katılım Formu' nu dolduran aralarında tek ebeveynlerin de bulunduğu Koruyucu Aile olan ebeveynler ile sınırlıdır.

1.17. ARAŞTIRMANIN TANIMLARI

Koruyucu Aile: Koruyucu Aile olma başvurusu, Koruyucu Aile Yönetmeliği doğrultusunda gerçekleştirilen mesleki görüşmeler sonucu olumlu olarak değerlendirilip, yanına bakım sorumluluğunu üstlenmek üzere korunma ve bakım altında olan çocuk yerleştirilen ve Zonguldak AÇSH İl Müdürlüğüne takibi yapılan, aralarında tek ebeveynlerin de yer aldığı koruyucu anne ve koruyucu babalardan oluşan ailedir. Literatürde koruyucu aileler için “foster family” ya da “foster parent” ifadeleri kullanılmakta olup, araştırmaya koruyucu anne ve baba olarak her bir ebeveyn ayrı ayrı Görüşme Formları'nı doldurmak suretiyle katılım sağladığından, Bulgular ve Yorum kısmında katılımcılar için koruyucu aile'nin yanı sıra koruyucu ebeveyn ifadeleri de kullanılmıştır.

Koruyucu Aile Hizmeti: Çeşitli nedenlerden ötürü ebeveynleri tarafından bakımı üstlenilemeyen “korunma ihtiyacı olan çocuk” statüsünde ve devlet koruması altında bulunan çocukların; biyolojik aileleri ile olan bağının devam etmesi; ilgi, sevgi, şefkat ve kararlılıkla takibini yapmak suretiyle, uygun şartlar oluştuğunda biyolojik ailesine dönüşü sağlanana dek, temel ihtiyaç ve haklarının gerçekleştirilmesi bakımından bakım sorumluluğunun gönüllü olarak ya da ödenek desteği ile üstlenerek, ebeveynlik görevini devletin kontrol ve takibinde yapan aileler tarafından sağlanan bir koruma ve bakım modelidir.

Eşleştirme: Koruyucu aile hizmet modelinden yararlandırılması uygun bulunan çocuk için, hizmet kapsamında yanına yerleştirilmesinin “en uygun” olduğuna kanaat getirilen koruyucu aile adayının seçilmesi ve yerleştirme öncesi uyumlarının gözlenmesi için bir araya gelmeleri.

2. BÖLÜM

YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, veri toplama süreci, verilerin çözümlenmesi ile süre ve olanaklar hakkında bilgiler yer almaktadır.

2.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Araştırmanın modeli tarama modelidir. Tarama modeli, “geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları, herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez. Bilinmek istenen şey vardır ve ordadır. Önemli olan onu uygun bir biçimde “gözleyip” belirleyebilmektir (Karasar, 2005, s.77). Bu çalışmada da koruyucu ailelerin hizmet modeline ilişkin değerlendirmeleri olduğu gibi hiçbir değişikliğe uğramadan incelenmiştir.

2.2. ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ

Araştırmanın evreni Türkiye’de AÇSHB’ce takibi sağlanan koruyucu ailelerdir. Ancak bir çalışma evreni seçilmiştir. Bu çalışma evreni ise, Zonguldak AÇSH İl Müdürlüğü Koruyucu Aile Birimi’nce takibi sağlanan koruyucu ailelerdir.

Koruyucu ailelerin değerlendirmelerini yapmak üzere Görüşme Formları’nın uygulanacağı araştırmanın yapıldığı Mayıs 2019 tarihi itibari ile mevcut durumda Zonguldak ilinde içinde tek ebeveynlerin de yer aldığı 47 aile bulunmakta olup, bu durumda aralarında tek ebeveynlerin de olması nedeni ile koruyucu aile olan birey sayısı 88’dir. Ailelerden 4’üne (7 kişi) sağlık sorunları ve seyahatte olmaları gibi nedenlerden ötürü ulaşılamamış olup, sonuç olarak araştırma kapsamında aralarında tek ebeveynlerin de olduğu 43 aileye, birey olarak ise toplam 81 koruyucu ebeveyn ulaşılmıştır. Araştırmanın örnekleme, 81 koruyucu ebeveyn oluşmaktadır.

2.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Veriler, literatür taraması sonrasında araştırmacı tarafından geliştirilen Görüşme Formu aracılığıyla toplanmıştır. Görüşme Formları'nın uygulanacağı kişilere Gönüllü Katılım Formu sunulmuştur.

Oluşturulan Gönüllü Katılım Formu ve Görüşme Formu'nun uygulanabilmesi için öncelikle Etik Kurul izni alınmış, sonrasında da koruyucu aile hizmet modelini yürütmekle sorumlu AÇSHB'nden araştırma için onay alınmıştır. Verilen çalışma onayı sonrası Görüşme Formları, Gönüllü Katılım Formu'nu imzalayarak araştırmaya katılmayı kabul eden koruyucu ebeveynlere uygulanmıştır. Görüşme formları, her bir ebeveyn ayrı ayrı olmak üzere koruyucu anne ve babalar tarafından doldurulmuştur.

Koruyucu ailelerin, hizmetinin başvuru, görüşme ve inceleme, eşleştirme ve uyum ile izleme ve sonlandırma olmak üzere tüm aşamalarına ilişkin gözlem, tecrübe ve görüşleri doğrultusunda sorular sorulmuş ve değerlendirme yapmaları istenmiştir. Bu doğrultuda Görüşme Formu'ndan koruyucu ebeveynlerin bahse konu aşamalarla ilgili değerlendirmeleri alınmış olup; ayrıca koruyucu ailelerin sosyo demografik özellikleri ve koruyucu aile hizmeti uygulayıcısı olarak hizmet süreci ile ilgili genel bilgilerine de Bakanlığın da izni ile koruyucu ailelerin dosya bilgilerinden ulaşılmıştır.

Araştırma verileri, araştırmacı tarafından katılımcıların AÇSH İl Müdürlüğü Koruyucu Aile Birimi'ne görüşme için geldikleri zaman ve katılımcıların ikamet adreslerine gerçekleştirilen koruyucu aile izlemeleri kapsamında yapılan hane ziyaretlerinde toplanmıştır.

2.4. VERİLERİN ÇÖZÜMLERİ

Araştırma kapsamında öncelikle görüşme formunda yer alan kapalı ve açık uçlu sorulardan alınan cevapların çeteleme usulüyle dökümü yapılmış; kodlama yönergesine bağlı olarak tüm veriler SPSS 20 (Sosyal Bilimler İçin İstatistik Programı) Paket Programı kullanılarak "doğrudan çözümleme" tekniği ile çözümlenmiştir. Bu doğrultuda frekans dağılımı, toplam, oran, yüzde, ortalama vb. hesaplamalar kullanılarak yüzdeler dağılımlarının verildiği düz tablolar elde edilmiş ve yorumlamalar gerçekleştirilmiştir. Ayrıca değişkenlerin niteliğine bağlı olarak çapraz bulguların değerlendirilmesi için Ki Kare analizi yapılmıştır.

2.5. SÜRE VE OLANAKLAR

Araştırmanın veri toplama süresi 2019 Mayıs ayı içinde gerçekleştirilmiştir. Ayrıca araştırmanın maliyeti araştırmacı tarafından karşılanmıştır.

3. BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

Araştırmada elde edilen bulgular üç başlık altında ele alınmıştır. Birinci başlıkta, koruyucu aile bireylerinin sosyo demografik özellikleri, ikinci başlıkta, koruyucu aile hizmeti süreçlerini oluşturan başvuru, görüşme ve inceleme, eşleştirme ve uyum, izleme ve sonlandırma aşamaları hakkındaki düşünceleri, gözlem, tecrübe ve görüşleri doğrultusunda değerlendirmeleri ele alınmıştır. Üçüncü başlık altında ise değişkenlerin niteliğine bağlı olarak çapraz bulguların analizi yapılmıştır.

3.1. KORUYUCU AİLE BİREYLERİNİN SOSYO DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ

Bu başlık altında koruyucu ailelerin sosyo demografik yer verilmiştir.

Araştırmaya katılan koruyucu ailelerin cinsiyet durumlarına göre dağılımı Tablo 9’da gösterilmiştir.

Tablo 9: Koruyucu Ailelerin Cinsiyete Göre Dağılımı		
Cinsiyet	Sayı	Yüzde
Kadın	42	51,9
Erkek	39	48,1
Toplam	81	100,0

Zonguldak AÇSH İl Müdürlüğü Koruyucu Aile Birimi’nce takibi sağlanan koruyucu ailelerden araştırmaya katılan 81 kişinin %51,9’u (42’si) kadın, %48,1’i (39’u) ise erkektir. Katılımcıların cinsiyet açısından oranı birbirine yakındır.

Sakarya ve Kocaeli illerindeki koruyucu aile hizmetinin değerlendirilmesine yönelik yapılan nitel bir araştırmada koruyucu aile olan 11 kadın ve 3 erkek (Kahraman, 2007); Denizli ve İstanbul Koruyucu Aile Dernekleri’ne üye koruyucu ailelerin hizmete ilişkin değerlendirmelerinin ve derneklere üye olmanın hizmet sürecine etkisinin de incelendiği bir çalışmada 24 kadın, 2 erkek katılımcıyla (Certel, 2016), Türkiye ve Hollanda ülkeleri

örneklerinden yola çıkarak ülkemizdeki koruyucu aile sisteminin değerlendirildiği bir çalışmada 56 katılımcı içinde koruyucu aile olan 16 kadın, 3 erkek katılımcıyla (Koç, 2016), İstanbul ilinde koruyucu aile hizmetinin değerlendirilmesine yönelik koruyucu aile olan 225 kişilik bir araştırmada ise 133 erkek, 92 kadın katılımcıyla (Baysal, 2017) ve koruyucu aile hizmetinin geliştirilmesinde koruyucu aile derneklerinin rolünün ve koruyucu aile hizmetinin gelişmesi önündeki engellerin ele alındığı bir çalışmada 12 kadın, 6 erkek katılımcıyla (Dal, 2018) çalışmalar yapılmıştır. Son yıllarda ülkemizde yapılan araştırmalar arasında Baysal'ın çalışması dışında diğerlerinde kadın katılımcıların erkeklere oranla çoğunlukta olduğu görülmekte olup, bu durum çalışmaların bazılarında, bakımın daha çok anneler tarafından yapılması ile ilişkilendirilmiştir. Bu araştırmada böyle bir değerlendirme yoktur.

Tablo 10: Koruyucu Ailelerin Yaşa Göre Dağılımları

Yaş Aralığı	Sayı	Yüzde
25-35	3	3,7
36-45	28	34,6
46-56	32	39,5
56-60	9	11,1
61+	9	11,1
Toplam	81	100,0

Koruyucu ailelerin yaş durumlarının yer aldığı Tablo 10'daki bilgilere göre; araştırmaya katılan ailelerin büyük çoğunluğunun %39,5 gibi bir oranla 46-56 yaş aralığında olduğu görülmektedir. Bunu sırasıyla %34,6 ile 36-45 yaş aralığı, %11,1 ile 56-60 yaş aralığında olanlar, yine aynı yüzde ile 61 yaş ve üzeri olanlar, son olarak ise %3,7 ile 25-35 yaş aralığında olan aileler izlemektedir. Katılımcıların yaş ortalaması 45'tir.

Koruyucu aileler tarafından hizmetin değerlendirilmesine ilişkin çalışmalardan birinde ailelerin yaş ortalaması 41 (Kahraman, 2007); bir araştırmada 40,2 (Koç, 2016, s.61), başka bir çalışmada ise 46-55 yaş arasında olduğu görülmüştür (Baysal, 2017). Benzer sonuçlarla değerlendirildiğinde katılımcıların orta yaşlı ebeveynlerden oluştuğu sonucu ortaya çıkmıştır.

Tablo 11: Koruyucu Ailelerin Öğrenim Durumları		
Öğrenim Durumu	Sayı	Yüzde
Okuma Yazma Yok	3	3,7
Okuma Yazma Var	1	1,2
İlkokul	38	46,9
Orta Okul	7	8,6
Lise	17	21,0
Ön Lisans	6	7,4
Lisans	6	7,4
Yüksek Lisans	3	3,7
Toplam	81	100

Araştırmaya katılan ailelerin %46,9'unun ilkokul mezunu olduğu görülmekte olup, bunu %21 ile lise mezunları, %8,6 ile ortaokul mezunları, %7,4 ile ön lisans, yine aynı oranla lisans mezunları ve %3,7 ile yüksek lisans mezunları izlemektedir. Araştırmada dikkat çeken bir oran ise %3,7 oranı ile okuma yazma bilmeyen aile bireylerinin varlığıdır. Bu ise Akraba veya Yakın Çevre Modeli Koruyucu Ailelerin varlığını işaret etmektedir. Çünkü KAY'ın 8. Maddesinde koruyucu ailelerin en az ilkokul mezunu olması gerektiği belirtilmektedir. Ancak, ilgili Yönetmeliğin yine aynı maddesinin (6). Bendinde ise “*öncelikle akrabalara ya da belli bir süredir devam eden ana-baba-çocuk ilişkisinin kurulduğu yakın çevre ailelerden uygun olanlara koruyucu aile olmaları yönünde teklifte bulunulur. Bu kişilerin koruyucu aile olmak istemesi durumunda, yapılacak sosyal inceleme sonucuna göre Komisyon tarafından uygun görülmesi halinde yaş ve eğitim şartı aranmaz*” denilmektedir. Bu doğrultuda araştırmada yer alan okuma yazma bilmeyen bireylerin varlığı bu durumu göstermektedir. Yine aynı şekilde “*Okuma Yazmam Var*” diyen %1,2'lik oran da yine aynı maddede bahsi geçen yakınlarla karşılık gelmekte olup, 2012/7 sayılı Yönerge doğrultusunda komisyon kararı ile çocuğa akrabalığı ya da yakın çevresinden ötürü yakınlığı olan ailelerin varlığını göstermektedir.

Tablo 12: Koruyucu Ailelerin Çalışma Durumları		
Çalışma Durumu	Sayı	Yüzde
Ev Hanımı	32	39,5
Memur	10	12,3
İşçi	10	12,3
Emekli	23	28,4
İşletme/Mekân Sahibi	4	4,9
Diğer (Özel sektör)	2	2,5
Toplam	81	100

Tablo 12'ye göre araştırmaya katılan aile üyelerinin %39,5'i ev hanımıdır. Bu oranı %28,4 ile emekli olanlar, %12,3 ile memur olarak çalışanlar ile yine %12,3 ile işçi olarak çalışan bireyler takip etmektedir. %4,9'luk bir oranla işletme veya mekân sahibi olan bireyler yer almakta iken; geriye kalan %2,5'lik oranda ise iki kişi mühendis olarak çalışmakta olup, özel sektörde çalıştıkları için bu kesim "Diğer" seçeneği ile ifade edilmiştir. Yani, ev hanımları ve emeklilerin dışında toplamda %32,1'lik bir çoğunluğun da aktif olarak çalıştığı anlaşılmaktadır.

İstanbul ilinde koruyucu ailelerle yapılan nicel bir çalışmada ise çalışanların %27,6'sı gibi büyük çoğunluğunu emeklilerin oluşturduğu, bunu sırasıyla özel sektörde çalışanların ve ev hanımı olanların izlediği görülmüştür (Baysal, 2017). 1996 yılında 183 koruyucu ailenin katılımıyla yapılan bir araştırmada da koruyucu ailelerin %45,4'ünün herhangi bir işte çalışmadığı, %34,7'sinin serbest çalıştığı ve %21,3'ünün emekli olduğu görülmüştür (Tok, 1996, s.151).

Koruyucu ailelerin görüş ve değerlendirmeleri nicel yöntemle ele alınan çalışmalara bakılıp, yirmi üç yıl önce yapılan bir çalışma ile karşılaştırıldığında (Tok, 1996), ülkemizdeki koruyucu ailelerin çalışma durumlarında ilk üçün pek değişmediği anlaşılmış olup; ilk sırada ev hanımı olan ve herhangi bir işte çalışmayan ebeveynlerin, ikinci sırada ise emeklilerin olması dikkati çekicidir.

Tablo 13: Koruyucu Ailelerin Aylık Kazanç Durumları		
Gelir Durumu	Sayı	Yüzde
0-2000	41	50,6
2001-4000	19	23,5
4001-6000	14	17,3
6001-8000	3	3,7
8001+	4	4,9
Toplam	81	100,0

KAY doğrultusunda koruyucu ailelerin düzenli bir geliri olması dikkate alınarak gelire ilişkin tablo bilgilerinde gelir kısmı, asgari ücret de düşünülerek 2000 TL'den başlatılmıştır. Buna göre, koruyucu aile bireylerinin, aylık 2000 TL'ye kadar kazancı olanların oranı %50,6 olup, bunu 2001-4000'e kadar kazancı olan %23,5'lük bir kesim, 4001-6000'e kadar kazancı olan %17,3'lük bir kesim izlemektedir. Görüldüğü üzere Zonguldak ilindeki koruyucu aile bireylerinin çoğunluğunun 2019 yılı için belirlenen asgari ücret tutarı olan 2.020 TL'ye karşılık gelecek şekilde gelire sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 14: Koruyucu Aile Bireylerinin Medeni Durumları		
Medeni Durum	Sayı	Yüzde
Bekâr	2	2,5
Evli	76	93,8
Boşanmış	1	1,2
Eşi Vefat Eden	2	2,5
Toplam	81	100,0

Tablo 14'e göre, koruyucu ailelerin %93.8 gibi büyük bir çoğunluğunun medeni durumu evlidir. Kalan kesim ise tek ebeveynli koruyucu ailedir.

Benzer şekilde son on yılda yapılan araştırmaların çoğunda koruyucu ailelerin çoğunluğu evli, çok az kısmı bekâr, boşanmış ya da eşi vefat ettiği için tek ebeveyn olan koruyucu ailelerden oluşmaktadır (Kahraman, 2007; Yeşilkayalı, 2015; Baysal, 2017; Hız, 2018;). Tek ebeveynli aileler de koruyucu aile olabileceğinden, koruyucu aile başvurularında önemli olan koruyucu aile başvurusu yapan adayın, bir çocuğun bakımını üstlenme ve hayatında fark yaratabileceğine inanma noktasındaki istek ve kararlılığı ile Koruyucu Aile olma konusunda istenen belge ve evrakları tamamlamasının yanı sıra, çocuk bakımı ve tabii ki koruyucu aile olmanın görev ve yükümlülüğünü yerine getirme konusundaki yeterliliğinin Koruyucu Aile Komisyonu'nca iyi değerlendirilmesi gerektiğidir. Zonguldak ilinde Koruyucu Aile Birimi'nce takibi sağlanan 5 tek ebeveynli koruyucu aile bulunmaktadır.

Tablo 15: Koruyucu Ailelerin Biyolojik Çocuğa Sahip Olma Durumu		
Biyolojik Çocuk	Sayı	Yüzde
Var	39	48,1
Yok	42	51,9
Toplam	81	100,0

Tablo 15'de görüldüğü üzere, koruyucu ailelerin %51,9'unun biyolojik çocuğu yoktur. Buna karşılık geriye kalan %48,1'i çocuk sahibidir. Biyolojik çocuğu olmayan aileler arasında, tek ebeveyn olması nedeni ile çocuk sahibi olmayan aileler de yer almaktadır. Koruyucu aile başvurularında aranan özellikler arasında biyolojik çocuğa sahip olma ya da olmama gibi koşul yoktur.

Benzer şekilde nicel yöntemle koruyucu ailelerin değerlendirmelerine yönelik çalışmalar (Tok, 1996; Baysal, 2017) ile nitel yöntemle daha küçük örnekleme yapılan çalışmalarda da (Kahraman, 2007; Koç, 2016) çoğunluğun çocuksuz ailelerden oluştuğu görülmektedir.

Burada önemli olan hiç çocuğu olmayan koruyucu ailelerin neden koruyucu aile olduklarının iyi saptanması gerektiğidir. Çünkü bir koruyucu ailenin yararlandığı hizmet modelinin evlat edinmeden farkının ne olduğunu bilmesi gerekir. Buna bağlı olarak ailelerin, koruyucu ailesi olduğu çocuğu yakınları ile görüştürme konusunda kurumla iş birliğine hazır olma, ayrıca

çocuğu buna hazırlama konusunda görev ve yükümlülüklerinin farkında olması çocuğun yüksek yararı ilkesinden hareketle dikkat edilmesi gereken bir durumdur. Ayrıca, hiç çocuk sahibi olmayan ailelerin çocuk sahibi olarak ebeveynlik duygusunu yaşamaları neticesinde yanlarına yerleştirilen çocuğa karşı çocuk yetiştirmede kural ve sınır koymamaları/koyamamaları da çocuğun yetiştirilmesi ve kişiliğinin oluşturulmasında güçlüklerle karşılaşılmasına neden olabileceğinden; bilhassa da hiç çocuğu olmayan ailelerin bu konuda dikkatli olmaları ve özen ve hassasiyet göstermeleri hususunda rehberlik ve danışmanlık süreci önem arz etmektedir.

Tablo 16: Koruyucu Ailelerin Biyolojik Çocuk Sayıları		
Çocuk Sayıları	Sayı	Yüzde
Tek Çocuk	9	23
2 Çocuk	20	51,2
3 Çocuk	5	12,9
5 ve Daha Fazla Çocuk	5	12,9
Toplam	39	100

Tablo 16'da görüldüğü üzere çocuk sahibi olan koruyucu aile bireylerinin, %23'ü tek çocuk, %51,2'si iki çocuk, %12,9'u 3 çocuk ve yine %12,9'u ise beş ve daha fazla (5 ve 6 yaş olmak üzere) çocuk sahibidir.

Biyolojik çocuğa sahip koruyucu aile adayları ile ilgili koruyucu aile komisyonunca değerlendirilmesi gereken hususlar bulunmaktadır. Bunlardan ilki, çocuk sahibi olmayanların hizmeti, evlat edindirme hizmeti ile karıştırmamaları, diğeri çocuk sahibi olan bireylerin çocuklarının yaş ve cinsiyetleri ile bakım sorumluluğu üstlenilecek çocuğun yaş ve cinsiyeti dikkate alınarak uyumlarının değerlendirilmesi gerektiğidir. Bir diğeri göz ardı edilmemesi ve dikkat edilmesi gereken husus ise, ailenin biyolojik çocuğunun yanlarına yerleşecek yeni üyeye, "kardeşe" karşı neler düşündüğüdür. Yine koruyucu aile yanına yerleştirilecek çocuğun yerleşeceği evdeki çocuk ("kardeş") ile yaşama fikrine karşı bakış açısı ve tutumunun ne olduğunun dikkatle incelenmesi gereken bir husustur. Koruyucu aile bireylerinin, koruyucu ailesi olacağı çocuktan yaş olarak daha büyük yaşlarda çocuğu olan koruyucu ailelerin durumu, çocuk bakma konusunda tecrübeli olacağı düşünüldüğünden bu özellikleri, Koruyucu Aile Komisyonu'na değerlendirmede artı özellik olarak görülmektedir.

3.2. KORUYUCU AİLELERİN KORUYUCU AİLE HİZMETİNE İLİŞKİN DEĞERLENDİRMELERİ

Bu bölümde koruyucu ailelerin dosya taramalarında da elde edilen veriler doğrultusunda koruyucu ailelerin hizmet sürecindeki tanıtıcı bulguları ile koruyucu ailelerin, başvuru ve müracaat, eşleştirme ve uyum, izleme ve sonlandırma olarak belirtilen hizmetin aşamaları hakkındaki değerlendirmelerine yer verilmiştir.

3.2.1. Koruyucu Aileleri Tanıtıcı Bulgular

Aşağıda Tbalo 17’de koruyucu ailelerin yararlandıkları koruyucu aile modellerine ilişkin bilgilere yer verilmiştir:

Tablo 17: Koruyucu Ailelerin Yararlandıkları Koruyucu Aile Modelleri		
Koruyucu Aile Modeli	Sayı	Yüzde
Sürelî Koruyucu Aile	62	76,5
Akraba veya Yakın Çevre Koruyucu Aile	19	23,5
Toplam	81	100,0

Araştırmaya katılan ailelerin %76,5’i (62 kişi) Sürelî Koruyucu Aile hizmet modelinden, %23,5’i (19 kişi) ise Akraba veya Yakın Çevre Modeli Koruyucu Aile hizmet modelinden yararlanmaktadır.

Sanayileşmiş ülkelerde, ebeveynleri ile yaşayamayan çocuklar için akrabalık bakımı en çok tercih edilen bakım modelidir. Avustralya’da, yasal akrabalık bakımı, mevcut durumda tüm yasal bakımın yüzde 50’sini sağlamaktadır. Benzer şekilde Yeni Zelanda’da ev dışında bakım gören çocukların yüzde 51’i aile yanına yerleştirilmektedir. Birleşik Krallık’ta da çok fazla ilerleme olmasa da yasal olarak aile ve arkadaş yerleşimlerinin sayısında kayda değer bir artış olmuştur (Connolly ve diğerleri, 2017). Akraba bakımı, aileyi koruduğundan ötürü akraba olmayanlara göre daha çok tercih edilen bir bakım türüdür (Barth ve diğerleri, 1994, akt. Webb, 2011, s.294). Ülkemizde ise resmi olarak akrabaları yanında bakımı sağlanan çocukların sayısı, akraba olmayan Sürelî Koruyucu Aile Modeli’ne göre daha azdır.

Ayrıca, ülkemizde de ailesi tarafından bakımı sağlanamayan ancak bakım tedbiri olmayıp bir akrabasını yanında bakımı sağlanan çocuklar vardır. Bunların sayısı da tam olarak bilinmemektedir. Karataş (2007), bu durumu geleneksel koruyucu aile bakımı-enformel koruyucu aile bakımı olarak adlandırmıştır. Albayrak tarafından enformel koruyucu aileler yanında bakımı sağlanmış bireylerin gözünden yapılan değerlendirmelerle ilgili çalışmasında da belirtildiği gibi, bu bakım türü de akraba ve koruyucu aile bakımından farksız olup, çocukların bakımının nasıl yapıldığı konusunda bir takip ve denetimini yapan mekanizma yoktur (Albayrak, 2019).

Tablo 18: Akraba veya Yakın Çevre Modeli Koruyucu Ailelerin Çocuğa Yakınlıkları		
Yakınlık Derecesi	Sayı	Yüzde
Kardeş çocuğu/çocukları	11	57,9
Torun	2	10,5
Teyze, dayı, hala, amca çocuğu/çocukları	3	15,8
Diğer	3	15,8
Toplam	19	100,0

Akraba veya Yakın Çevre Modeli Koruyucu Ailelerin bakımını üstlendikleri çocuklara yakınlıkları ise, %57,9 oranında “kardeşinin çocuğu”, %15,8’i “teyze, dayı, hala, amca çocuğu/çocukları”, yine %15,8’i diğer seçeneği ile (1 kişi kardeşlerinin, 2 kişi ise kardeşinin torunları olmak üzere) akrabalarının ve %10,5’i ise torunlarının koruyucu ailesi olmaları şeklindedir.

Ülkemizde akraba veya yakın çevre modeli koruyucu ailelerin akrabalık türlerine çoğunlukla hangi yakının olduğu kesin olarak bilinmemektedir.

Ancak genel olarak torunlarına bakan büyükbaba ve büyükannelerin akrabalık bakımı ile eş anlamlı hale geldiği bilinmektedir. Bununla birlikte daha geniş bir akraba yelpazesi içinde erkek kardeşi veya kız kardeşi ile ilgilenen kardeşler olduğu gibi teyzeleri ve amcaları veya aile dostları ya da yakınlarının çocuklarıyla ilgilenen akraba veya yakın çevre bireyler de vardır. Örneğin İngiltere’de büyükanne/dedelerden sonra ikinci grubu kardeşler oluştururken (Selwyn ve Nandy 2012), Amerika’da büyükanne ve dedelerden sonra ikinci grup teyze/hala,

dayı/amcalar olmakta ve kardeşler üçüncü grupta (Denby ve Ayala, 2013) akraba modeli koruyucu aile olmaktadır (Connolly ve diğerleri, 2016, s. 90). Bu araştırmada ise, çoğunluk kardeşlerinin çocuklarına bakan koruyucu aile iken; ikinci çoğunluk ise teyze/hala, dayı/amca gibi akrabalarından oluşan koruyucu ailedir.

Tablo 19: Koruyucu Ailelerin Koruyucu Aile Olma Süresi		
Koruyucu Ailelik Süresi	Sayı	Yüzde
1 yıldır	20	24,7
1-2 yıldır	22	27,2
2-3 yıldır	9	11,1
3-4 yıldır	12	14,8
4-5 yıldır	6	7,4
5-10 yıldır	7	8,6
10-15 yıldır	5	6,2
Toplam	81	100,0

Araştırmaya katılan bireylerin %27,2'si koruyucu ailesi oldukları çocuğun bakımını 1-2 yıldır; %24,7'si 1 yıldır, %14,8'i 3-4 yıldır, %11,1'i 2-3 yıldır koruyucu ailedir. En uzun süre koruyucu aile olan kesimin ise %6,2'lik bir oranla 10-15 yıldır koruyucu aile olduğu görülmektedir.

Kahraman tarafından yapılan çalışmada çocukların çoğunluğunun 3-3,5 yıldır koruyucu ailesinin yanında olduğu (2007, s.145), Baysal tarafından yapılan araştırmada koruyucu ailelerin koruyucu ailelik süresinin 2-3 yıl olduğu (2017, s. 114) belirtilmektedir.

Koruyucu aile hizmetinde amaç en kısa sürede çocuğun biyolojik ailesine dönmesidir. Ancak, araştırmada 3-4 yıldan fazla koruyucu aile yanında kalan çocukların olduğu görülmektedir. Bu sonuç, biyolojik ailesine dönüşü mümkün olmayan ancak durumu evlat edinmeye de uygun olmayan çocukların varlığına işaret etmektedir. Diğer taraftan uzun süre koruyucu aile yanında

kalan çocuklarda güvenli bağlanma ve aidiyet duygularının da olumlu yönde geliştiği düşünülebilir.

Uzun süre koruyucu aile yanında kalan çocukların “aile ve ev” ile ilgili algı ve ait olma duygularının incelendiği bir çalışmada 3 yıldan daha fazla koruyucu aile yanında kalan otuz çocukla görüşüldüğü ve bu çocuklardaki “aile ve eve” aidiyet duyguları ile yükledikleri anlamın; yaşadıkları koruyucu ailelerdeki günlük yaşam düzeni, çocukların koruyucu aile ve biyolojik aileleri ile olan eylemleri ve bağlılıkları, çocukların biyolojik ailelerindeki geçmiş ve şimdiki deneyimlerinin zihinsel temsili ve bunların anlamı dâhil olmak üzere çeşitli faktörlerin etkileşimi ile şekillendiği; bunun da çocuğun hayatında ailesi ve kendisi ile ilgili belirsizlikler ve anlam karmaşası yaratabildiği belirtilmektedir (Biehal, 2014). Dal (2018, s. 107)’ın koruyucu ailelerin görüşlerine yer verdiği nitel bir araştırmada da kimi koruyucu ailelerin; Türkiye’de koruyucu aileliğin geçici değil uzun süreli olarak yapılması, çocuğun aşırı sahiplenilmesi nedeni ile çocuklarını kaybetme endişesi yaşadıklarını belirttikleri; bunun da hem koruyucu aile olarak kendilerini hem de çocukları rahatsız ettiğini ifade etmişlerdir. Burada çocuğun biyolojik ailesine dönme durumunun çocuk ve aileyi duygusal olarak anlam karmaşasına soktuğu ifade edilmektedir.

Tablo 20: Koruyucu Ailelerin Bakımını Üstlendikleri Çocuk Sayısı		
Koruyucu Aile Olarak Bakımı Üstlenilen Çocuk Sayıları	Sayı	Yüzde
Tek Çocuk	62	76,5
2 Çocuk	13	16,0
3 Çocuk	6	7,4
Toplam	81	100,0

Tablo 20’ye göre koruyucu aile bireylerinin %76,5’i yalnızca 1 çocuğun koruyucu ailesi iken, %16’sı (13 kişi) 2 çocuğun ve %7,4’ü (6 kişi) 3 çocuğun koruyucu ailesidir.

Ancak, kötü muameleye maruz kalma durumunda çocuklar biyolojik aileleri, ev, okul ve akranları gibi doğal ortamlarından ayrıldıklarında yaşamlarında kendileri için en uygun ilişki kardeş ilişkisidir. Olumlu bir kardeş ilişkisini sürdürmenin, çocukların bağlanma duygusu, duygusal destek ve hayatlarındaki süreklilik için kritik öneme sahip olduğu belirtilir. Kardeş bağı diğer ailevi kaynakların bulunmadığı durumlarda bir esneklik kaynağı olarak da işlev görebilir (Feinberg ve diğerleri, 2013). Ayrıca araştırmalar, çocukların yetiştirilmesinde, bir kardeşin varlığının, koruyucu ebeveynleriyle daha iyi ilişkiler geliştirmesinde (Hegar ve

Rosenthal, 2009), hizmet modelinin daha az değişmesinde (Akin, 2011) ve çocukların daha az kaygı ve depresyon belirtileri göstermelerinde olumlu sonuçlarla ilişkili olduğunu (McWey ve Helfrich, 2013) göstermektedir. Bu nedenle kardeş ilişkilerinin öneminin kabul edilerek devletler tarafından kardeşlerin birlikte yerleştirilmesi ve bunun mümkün olmadığı durumlarda ise kardeşlerin ziyaretlerinin teşvik edilmesi gerekmektedir (Akt. Kothari ve diğerleri, 2016, s.21). Gustavson ve Maceachron (2010), devletin çocuk refahı sistemlerinin yarısından fazlasının, kardeş eşleşmesini kardeş bağlarını korumanın bir aracı olarak önceliklendirmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

Ancak, koruyucu aileler arasında genellikle ekonomik nedenlerden ötürü ya da kendilerinin birden fazla çocuğa yetemeyeceğini düşündükleri için birden fazla çocuğa koruyucu aile olmak isteyen ailelerin sayısı azdır. Ülkemizde aileleri, kardeş çocukların koruyucu ailesi oldukları takdirde çocuk başına artırımlı ödeneklerle ve isteğe bağlı sigorta primi ile aileler teşvik edilmektedir. Buna rağmen kardeş çocuğa bakan koruyucu ailelerin sayısında gözle görünür bir ilerleme yoktur.

Tablo 21: Koruyucu Aile Hizmetinden Yararlanan Çocukların Yaş Aralıkları		
Yaş Aralıkları	Sayı	Yüzde
0-3	12	14,8
4-5	13	16
6-9	21	25,9
10-14	21	25,9
15-18	11	13,6
19 ve üzeri	3	3,8
Toplam	81	100

Tabloya göre mevcut durumda aynı anda 0-3 yaş, 4-5 ya, 6-9 yaş, 10-14 yaş, 15-18 yaş ve 19 yaş ve üzeri çocukların aynı anda koruyucu ailesi olan katılımcılar mevcut olup, Görüşme Formu'nda da belirtildiği üzere birden fazla çocuğun koruyucu ailesi olan bireylerden koruyucu ailesi olduğu ilk çocuğa göre soruları yanıtlamaları istendiğinden, Tablo 23'de koruyucu aile bireylerinin koruyucu ailesi oldukları ilk çocukların yaş aralıkları alınmıştır. Buna göre,

katılımcıların %25,9'u 6-9 yaş, yine %25,9'u 10-14 yaş aralığında çocukların koruyucu ailesi iken; %16'sı 4-5 yaş, %14,8'inin ise 0-3 yaş grubu çocuğa bakan bireyler olduğu görülmüştür.

Sakarya ve Kocaeli ilinde yapılan bir araştırmada koruyucu ailelerin %50'si 3-5 yaş aralığında çocukların (Kahraman, 2007), Denizli ilinde yapılan bir araştırmada ailelerin çoğunlukla 0-6 yaş çocukların (Koç, 2016), Denizli ve İstanbul illerinde yapılan bir araştırmada ailelerin çoğunluğunun 6-12 yaş çocukların (Certel, 2016), İstanbul ilinde yapılan bir araştırmada ailelerin çoğunluğunun 3-5 yaş aralığında çocukların (Baysal, 2017), koruyucu ailesi olduğu görülmüştür. Görüldüğü üzere genellikle 0-6 ve 7-12 yaş çocukların koruyucu aile yanında bakımlarının sağlandığı görülmekte, koruyucu aile yanına 15 yaş ve üzeri çocukların daha az yerleştirildiği, koruyucu aile yanında var olan 15 yaş ve üzeri çocukların da daha çok küçük yaşta koruyucu aile yanına yerleştirilerek yanlarında kalma süreleri uzadıkça koruyucu ailede büyüyen çocuklar olduğu bilinmektedir.

Bunun yanı sıra genellikle ailelerin 0-6 yaş gibi küçük yaş çocukların koruyucu ailesi olmayı tercih ettikleri bilinmekte olup, güvenli bağlanma teorisinden de hareketle öncelikle küçük yaş grupları ailelerle eşleştirilmeye çalışılmaktadır.

Tablo 22: Koruyucu Ailesi Olunan Çocuğun Engel ya da Sağlık Sorunu Olma Durumu		
Engel ya da Sağlık Sorununun Ne Zaman Öğrenildiği	Sayı	Yüzde
Koruyucu Ailesi Olmadan Eşleştirme Öncesi Tarafımıza Bildirilmiş Olup, Bilerek Koruyucu Aile Olduk	12	70,6
Koruyucu Aile Olduktan Sonra Öğrendik, Bilmiyorduk	3	17,6
Koruyucu Aile Yanında Bakımı Sağlandığı Süreçte Oluşturdu	2	11,8
Toplam	17	100,0

Katılımcılara koruyucu ailesi oldukları çocuğun var ise engel sorununu ne zaman öğrendikleri sorulduğunda, katılımcıların %17'si koruyucu ailesi oldukları çocukların engel ya da sağlık sorunu olduğunu belirtmiş; koruyucu ailelerin %70,6'sı (12 kişi) eşleştirme öncesi çocuğun durumunun kendilerine bildirildiğini ve durumunu bilerek koruyucu aile olduklarını belirtmiştir. %17,6'sı ise (3 kişi) durumunu bilmediklerini ve koruyucu aile olduktan sonra öğrendiklerini; %11,8'i ise (2 kişi) koruyucu aile yanında bakımının sağlandığı süreçte çocuğun engeli ya da sağlık sorunu oluştuğunu belirtmiştir.

Koruyucu aile olmadan önce koruyucu ailelere engelli bir çocuğun bakımını üstlenmeyi isteyip istemediğinin koruyucu ailelerle görüşülmesi gerekmekte olup, bu soru Koruyucu Aile Görüşme Formu'nda da adaylara sorulmak için yer almaktadır. Ayrıca çocuk ve ailenin eşleştirme sürecinde ailelere çocuğun sağlık ve engel durumu hakkında bilgi verilmekte olup, biyolojik ailesi hakkında da genel olarak bilgi sahibi olması sağlanmalıdır. Ancak buna rağmen bu araştırmada olduğu gibi başka araştırmalarda da benzer şekilde sağlık ya da engel durumu hakkında kendilerine bilgi verilmediğini belirten koruyucu aileler vardır.

Koruyucu ailesi olduğu çocuğun engel veya süregen hastalığı olduğunu belirten 33 koruyucu ailenin bu durumu hangi aşamada öğrendiğine ilişkin, koruyucu ailelerin görüşlerini belirttikleri yapılan başka bir çalışmada katılımcıların %51,5'i bu durumu bildiklerini, %39,4'ü bu durumu bilmediklerini, çocuk yanlarına yerleştikten yani koruyucu aile olduktan sonra öğrendiklerini belirtmişlerdir (Baysal, 2017, s.135).

Başka bir çalışmada ise, koruyucu aileler, kendilerine engelli bir çocuğun ailesi olmayı talep edip etmediklerinin kendilerine sorulmadığını, dahası koruyucu ailesi oldukları çocuğun engel durumunu bilmeden koruyucu aile olduklarını; benzer şekilde sağlık durumu hakkında bilgilendirilmediklerini, bunun ise özellikle çocuğun sağlık problemi yaşadığı dönemlerde aileleri zor bir durumda bıraktığı ifade edilmiştir (Certel, 2016, s. 169).

3.2.2. Koruyucu Ailelerin Koruyucu Ailelik Süreçlerine İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Bu başlık altında koruyucu ailelerin koruyucu aile hizmetinin başvuru/müracaat, görüşme ve inceleme, eşleştirme ve uyum, izleme ve son olarak hizmetin sonlandırılması süreci ile ilgili gözlem, deneyimleri ile hizmetin yaygınlaştırılması konusundaki görüş ve önerilerine ilişkin değerlendirmeleri doğrultusundaki bulgulara yer verilmiştir.

3.2.2.1. Koruyucu Ailelerin Koruyucu Aile Hizmetinin Anlamı, Koruyucu Aile Olma Nedeni ve Amacına İlişkin Düşünceleri

Tablo 23: KİOÇ ile Akla İlk Gelen Hizmet Modeli		
Hizmet Modeli	Sayı	Yüzde
Kurum Bakımı	18	22,2
Koruyucu	46	56,8
Evlat Edinme	12	14,8
Ekonomik Destekle Ailesi ya da Yakın Çevresi Yanında Bakım	5	6,2
Toplam	81	100

Araştırmaya katılan koruyucu ailelerin %56,8'i KİOÇ denildiğinde akıllarına ilk olarak koruyucu aile hizmetinin, %22,2'si kurum bakımının, %14,8'i evlat edinme hizmetinin ve %6,2'si ise çocukların ekonomik destekle ailesi ya da yakın çevresi yanında bakımın geldiğini belirtmişlerdir.

Koruyucu ailelere, KİOÇ'larla ilgili en etkili hizmetin ne olduğunun sorulduğu bir araştırmada da ailelerin öncelikli olarak %35'lik bir oranla koruyucu aile hizmeti olarak yanıt verdiği belirtilmiştir (Kahraman, 2007, s. 148). Bu doğrultuda her iki araştırmada da katılımcıların KİOÇ durumda olan bir çocuğun korunma altına alınması sonrası koruyucu aile hizmeti ile aile yanında bakımın sağlanması fikrine sahip olduğu görülmüştür. Bu durum ailelerin; çocuklara yönelik aile yanında bakım temelli hizmetlere verdiği önemi gösterebilir. Ancak, yine de Türkiye'de öncelik çocukların ailesinin koşullarının iyileştirilerek kendi ailesi yanında bakımının sağlanmasıdır. Görüldüğü üzere katılımcılar, çocukların daha çok kendi ailesi yanında değil koruyucu aile yanında bakımını akla ilk gelen hizmet modeli olarak ortaya koymuşlardır.

Aşağıda Tablo 24'de ailelerin koruyucu aile hizmetini ilk olarak nereden öğrendiklerine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

Tablo 24: Koruyucu Ailelerin Koruyucu Aile Hizmet Modelini İlk Olarak Nereden Öğrendikleri		
Nereden Öğrendikleri	Sayı	Yüzde
Sosyal Medyadan	10	12,3
Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın web sayfasından	8	9,9
Koruyucu Aile olan bir arkadaşım/tanıdığım dan	13	16,0
Koruyucu Aile olan bir akrabam dan	3	3,7
Zonguldak AÇSH İl Müdürlüğü'nce düzenlenen Koruyucu Aile Tanıtım Günü Etkinliği'ne katıldığımda	19	23,5
Televizyondan	5	6,2
Akrabam ya da yakın çevremden birinin kurum bakımında bulunan çocuğu/çocukları olduğu için kurum personelinden	17	21,0
*Diğer	6	7,4
Toplam	81	100

Araştırmaya katılan koruyucu ailelerin %23,5'i koruyucu aile hizmetini ilk olarak Zonguldak AÇSH İl Müdürlüğü'nce düzenlenen Koruyucu Aile Tanıtım Günü Etkinliği 'ne katıldığında öğrendiğini belirtmiş, %21'i akrabası ya da yakın çevresinden birinin kurum bakımında bulunan çocuğu/çocukları olduğu için kurum personeli tarafından bilgilendirilmesi sonucu öğrendiğini, %16'sı Koruyucu Aile olan bir arkadaşı/tanıdığı aracılığıyla öğrendiğini belirtmiştir. %12,3'ü sosyal medyadan, %9,9'u Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın web sayfasından bilgi edinerek %6'sı televizyonda görerek öğrendiğini belirtmiştir. %7,4 olarak "diğer" seçeneğini işaretleyen kişiler ise; kuruma müracaat ettiğinde kendisi öğrenen 2 kişi, evlat edinmek için başvurduğunda evlat edinme birimi tarafından yönlendirilen 4 kişiden oluşmaktadır.

Bu doğrultuda yapılan bir araştırmada ailelerin %33'ünün kendi çabasıyla, %25'inin bir tanıdığı aracılığıyla önceden bilgisi olduğu, %17'sinin televizyon aracılığıyla bu hizmeti öğrendiği (Kahraman, 2007, s.153); diğer bir çalışmada koruyucu ailelerin bu hizmeti yakın çevrelerinden

görmeleri, tanıtım programları ve sivil toplum kuruluşları ile medyadan öğrendikleri (Koç, 2016, s. 63), başka bir çalışmada ise ailelerin hizmeti öğrenme şekillerinde ilk sıralarda, %24'ünün tanıdıklarından, %16,4'ünün internet sitesinden, %14,2'sinin başka bir koruyucu aileden, %10,2'sinin televizyondan öğrendiği bilgileri yer almaktadır (Baysal, 2017, s.114). Benzer şekilde başka bir çalışmada da ailelerin öncelikle akraba ve yakın çevrelerinden, televizyon, gazete ve internet aracılığıyla öğrendikleri (Hız, 2018, s. 74) görülmüştür.

Koruyucu aile hizmetinin bilinirliğinin artırılması ve yaygınlaştırılması noktasında hizmetin nereden öğrenildiği, yaygınlaştırma çalışmalarına öncelik verilecek yerin neresi olduğunun bilinmesi açısından önemli bir husustur. Yapılan çalışmalarda ilk olarak ailelerin koruyucu aile olan tanıdıkları veya yakın çevrelerinden bu hizmeti öğrendikleri görülmekte; bu çalışmalardan farklı olarak Zonguldak ilinde yapılan bu çalışmada ise öncelikli sıranın AÇSH İl Müdürlüğü Koruyucu Aile Birimi'nce yapılan Koruyucu Aile tanıtım gün etkinliğinden öğrenildiği öncelikli sırayı almaktadır. Sonrasında sırasıyla korunma ve bakım altında olan bir yakınının çocuğu olması nedeni ile kurum personelinden ve koruyucu aile olan bir tanıdıktan öğrenilme şekli gelmektedir. Görüldüğü üzere görerek ve gözlem yaparak öğrenme en etkili öğrenme şeklidir ve Türkiye'de son yıllarda daha çok ağırlık verilen koruyucu ailelerin koruyucu aile adaylarına deneyimlerini de aktardıkları koruyucu aile tanıtım etkinliklerinin, hizmetin tanınması ve yaygınlaştırılması noktasında önemli bir başlangıç yeri olduğu anlaşılmaktadır. Ancak araştırma sonuçlarında da görüldüğü üzere üst sıralarda yer alan televizyon ve internet gibi görerek öğrenmeye kaynaklık eden medyanın da tanıtım ve yaygınlaştırma çalışmalarında önemli bir yeri olduğu ve bu konuda kullanılması gerektiği önemli bir sonuçtur.

Tablo 25: Koruyucu Ailelerin Koruyucu Aile Olma Nedenleri		
En Önemli Gördükleri Neden	Sayı	Yüzde
Akrabamın korunma ve bakım altında bulunan çocuğunun/çocuklarının bakımını üstlenerek kurum bakımında değil, bir aile yanında büyümesini istediğim için	19	23,5
Bir çocuğun bakımını üstlenmenin de sosyal bir sorumluluk olduğunu düşündüğüm için	14	17,3
Çocukları çok sevdiğim için	5	6,2
Hiç çocuğum olmaması nedeni ile bir çocuk sahibi olarak, annelik/babalık duygusunu tatmak için	26	32,1
Koruyucu ailesi olduğum çocuğu bir gün evlat edinebileceğimi düşündüğüm için	11	13,6
Kız çocuğum olmaması nedeni ile bir kız çocuk sahibi olmak istediğim için	4	4,9
Biyolojik çocuklarım kardeş istedikleri için	2	2,5
Toplam	81	100

Koruyucu aileler, koruyucu aile olmak istemelerindeki en önemli nedeni %32,1 ile hiç çocuk sahibi olmadıkları için bir çocuk sahibi olarak, annelik/babalık duygusunu tatmak olarak açıklamışlardır. Koruyucu aile bireylerinin %23,5'i ise korunma ve bakım altında bulunan çocuğu bulunan bir akrabasının çocuğunun kurum bakımında değil, bir aile yanında büyümesini istediği için koruyucu aile olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların %17,3'ü ise bir çocuğun bakımını üstlenmeyi sosyal bir sorumluluk olarak gördüğü için koruyucu aile olduğunu ifade etmiştir. %13,6 oranındaki bir kesim ise koruyucu ailesi olduğu çocuğu bir gün evlat edinebileceğini düşündüğü için koruyucu aile olmak istediğini belirtmiştir. Koruyucu aile ve evlat edinme hizmet modelinin birbirinden farklı amaçlı iki model olmasına ve ailelere özellikle de başvuru süreci ve bunu takiben yapılan bilgilendirme ve rehberlik çalışmaları ve mesleki görüşmelerde bu durum özellikle vurgulanmasına rağmen koruyucu aileler arasında %13,6'lık bir kesimin halen çocukları bir gün evlat edinme olasılığını düşünerek koruyucu aile olmak istedikleri sonucu ortaya çıkmıştır. Bunun dışındaki katılımcıların %6,2'si çocukları çok sevdiği

için, %40,9'u kız çocuğu olmadığından kız çocuğu sahibi olmak istediği için, %2,5 gibi bir kesim ise biyolojik çocuklarının kardeş istemesi nedeniyle koruyucu aile olduklarını belirtmişlerdir.

Literatürde ebeveynlerin koruyucu aile olma nedenleri farklı şekillerde sınıflandırılmaktadır. Bu sınıflandırmaların derlendiği güncel olanı ise Tyebjee (2003) ve Sebaa (2012) tarafından yapılan “üç motivasyon” tanımıdır. Buna göre, bir çocuğa sevgi vermek, iyi bir aile ve ev ortamı sunmak, ebeveyn olarak yeterli zamana sahip olmak gibi çocuk merkezli nedenlerden ötürü koruyucu aile olmak; bekâr olduğu için çocuk sahibi olma, hayatına anlam katma, inançlarını yerine getirme için koruyucu aile olma gibi koruyucu ailenin kendisi odaklı nedenlerden ötürü koruyucu aile olma ve toplum için bir şeyler yapmak gibi toplum odaklı nedenlerden ötürü koruyucu aile olma nedenleri vardır. Bunlardan özellikle bir çocuğa aile olmak istemek, onu zararlardan korumak, topluma faydalı birey yetiştirmek gibi çocuk ve toplum odaklı nedenlerle çocuk yerleştirme süresinde pozitif bir ilişki kurulduğu belirtilmektedir (Akt. Maeyer ve diğerleri, 2014, s. 144). Bu araştırmada koruyucu ailelerin %32,1'inin hiç çocuğu olmaması nedeni ile koruyucu aile olmak istemesi sonucunun daha çok “koruyucu aile odaklı” nedenlerden kaynaklı olduğu görülmektedir. Ancak bir çocuğun aile yanında büyümesini istemek, bir çocuğun bakımını üstlenmeyi de sosyal sorumluluk olarak görmek gibi nedenlerden ötürü koruyucu aile olma nedenleri de çoğunluktadır. Bu doğrultuda araştırmada ayrıca çocuk merkezli nedenlerin de çoğunlukta olduğu görülmektedir.

Türkiye’de son 10-15 yılda yapılan diğer araştırmalara bakıldığında da benzer oranda çocuk merkezli nedenlerin öne çıktığı görülmektedir: Kahraman tarafından yapılan bir araştırmada da koruyucu ailelerin koruyucu aile olma nedenleri incelendiğinde ailelerin %67'sinin bir çocuğa bakmak ve destek olmak için, %33'ünün çocuk özleminden (evlat edinme isteğine çıkarsama yapıldığı belirtilmiştir) dolayı koruyucu aile oldukları sonucu ortaya çıkmıştır (Kahraman, 2017, s. 159). Bir başka çalışmada koruyucu ailelerin %67,1'i bir çocuğun aile ortamında büyümesini istediği için ve %15,6'sı çocuk sahibi olmaması nedeni ile koruyucu aile olduklarını belirtmiştir (Baysal, 2017). Certel tarafından yapılan başka bir araştırmada da, bir çocuğu aile ortamında büyütmek, bu hizmeti sosyal sorumluluk görmek, gönüllü olarak yaptığı çalışmanın kendisine yetmemesi nedeni ile koruyucu aile olmak, hiç çocuğu olmaması nedeni ile çocuk sahibi olmak ya da kendi çocuğu olmasına rağmen farklı cinsiyette bir çocuğun koruyucu ailesi olmak gibi nedenleri olduğu belirtilmiştir (Certel, 2016).

Tablo 26: Koruyucu Ailelerin Koruyucu Aile Hizmetinin Amacına İlişkin Düşünceleri		
Koruyucu Aile Hizmetinin Amaçları	Sayı	Yüzde
Çocuğun aile sevgisini tatması ve topluma faydalı bir birey olarak yetiştirilmesi	53	65,4
Çocuk özlemi çeken bir ailenin özleminin giderilmesi	3	3,7
Geçmişte yaşadığı olumsuz yaşam deneyimlerinin çocuğun davranış ve tutumlarına olabilecek etkilerinin azaltılması, yok edilmesi	2	2,5
Hepsi	23	28,4
Toplam	81	100,0

Tablo 26’da ailelerin koruyucu aile hizmetinin amaçlarına ilişkin düşünceleri ele alınmıştır. Buna göre; katılımcıların %65,4 gibi büyük bir çoğunluğu hizmetin amacını, “çocuğun kendisine birebir sevgi ve ilgi verebilecek bir aile yanında büyüüp, aile sevgisini tatması ve topluma faydalı bir birey olarak yetiştirilmesi” olarak belirtmiştir. Katılımcıların %3,7’si çocuk özlemi çeken ailelerin özleminin giderilmesi, %2,5’i çocukların geçmişte yaşadıkları olumsuz yaşam deneyimlerinin çocuğun davranış ve tutumlarına olabilecek etkilerinin azaltılarak yok edilmesi olarak ifade ederken, %28,4’ü ise bahsi geçen tüm amaçların koruyucu aile hizmetinin amacı olduğunu belirtmişlerdir.

Benzer şekilde Türkiye’de yapılan araştırmalarda çoğunluğun çocuğun bir aile yanında sevgi ile büyümesi, topluma faydalı birey olması, ailelerin koruyucu aile hizmetine ilişkin amaçları arasında ifade edilmektedir.

Bu doğrultuda bir araştırmada koruyucu ailelere göre hizmetin temel amacının; %47,5 oranında iyi bir insan yetiştirmek, %28,5 oranında çocuk özlemini gidermek, %24 oranında da koruyucu aile olmaktan haz almak olduğu sonucu ortaya çıkmıştır (Kahraman, 2007, s.211). Bir araştırmada da benzer şekilde katılımcıların %72,9’unun çocuğun iyi bir aile ortamında sevgi ile büyümesi, %16,4’ünün topluma faydalı birey olarak yetiştirilmesi olarak ifade edilmiştir (Baysal, 2017).

Dal tarafından yapılan bir araştırmada ise koruyucu aile olmanın amacının daha farklı amaç ile öne çıktığı görülmektedir. Buna göre, çoğunluğun, evlat edinemeyen ve çocuğu olmayan ailelerin çocuk sahibi olma amacı ile koruyucu aile oldukları belirtilmiştir (Dal, 2018, s. 106).

Tablo 27: Koruyucu Aileleri En Çok Düşündüren Konu		
En Çok Düşündüren Konu	Sayı	Yüzde
Bakımını üstlendiği çocuğun bir gün biyolojik ailesine geri dönecek olmasının, kendisini ve ailesini duygusal olarak sarsabileceğini düşünme	52	64,2
Bakımını sağladığı çocuğun biyolojik ailesi ile görüşmesi düşüncesini kabullenememe	3	3,7
Biyolojik/kendi çocukları ile anlaşamayacaklarını düşünme	1	1,2
Dini anlamda inancı bakımından mahremiyetin ileride sorun olacağı düşüncesi	4	4,9
Akrabaları ya da yakın çevresinden olumsuz eleştiriler ve tepkiler alabileceği ve bunun motivasyonunu olumsuz etkileyeceğini düşünme	15	18,5
Diğer	6	7,4
Toplam	81	100

Buna göre, koruyucu ailelerin %64,2'si, bakımını üstlendiği çocuğun bir gün biyolojik ailesine geri dönecek olmasının, kendisini ve ailesini duygusal olarak sarsabileceğini düşündüğünü ifade etmiştir. Ailelerin %18,5'i koruyucu ailelerin akrabaları ya da yakın çevresinden olumsuz eleştiriler alma, %4,9'u da dini anlamda inancı bakımından mahremiyetin ileride sorun olacağını düşündüğünü belirtmiştir. Bu düşünceleri takiben ailelerin %3,7'si bakımını sağladığı çocuğun biyolojik ailesi ile görüşmesi düşüncesini kabullenemediğini, %1,2'si de bakımını sağlayacağı çocuğun biyolojik çocukları ile anlaşamayabileceğini düşündüğünü belirtmiştir. Katılımcıların %7,4'ü ise "diğer" cevabı ile "tek ebeveyn olmanın bakımını üstlendiği çocuğun hayatında diğer ebeveynin eksikliğini hissettirebileceğinden dolayı kaygılandığını" düşündüğünü (1kişi), bir diğeri "bakımını sağlayacağı çocuğa iyi bir eğitim sağlayıp sağlayamayacağı" konusunda endişe duyduğunu (1kişi), bir diğeri "bir düşüncesinin olmadığı" (1 kişi) belirtmiş olup; geri kalan kesim ise herhangi bir düşünce belirtmemiştir.

Ailelerin koruyucu aile olma nedenleri ile onları endişelendiren konular incelendiğinde iki değişkenin birbiri ile çeliştiği görülmektedir. Buna göre araştırmada katılımcıların %32,1 oranında çoğunluğu, hiç çocuğu olmaması nedeni ile ebeveynlik duygusunu tatmak için koruyucu aile olduklarını belirtirken; bu kez %64,2 gibi bir çoğunluk ise çocuğun biyolojik ailesine dönmesinin kendilerini endişelendirdiğini belirtmektedir.

Diğer çalışmalar da benzer sonuçlar ortaya çıkmıştır. Koruyucu ailesi oldukları çocuklara bağlanmaları sonrasında biyolojik ailelerine dönmeleri sonucu ayrılık yaşanma ihtimalinin aileleri endişelendirdiği sonuç olarak ortaya çıkmıştır (Baysal, 2017; Certel, 2016, ; Dal, 2018, Hız, 2018).

Çocuğun biyolojik ailesi ile görüşmesi ve bir gün dönebilme ihtimali koruyucu aile hizmet modelinde koruyucu aileler ve yeni koruyucu aile olmak isteyen adaylar için hizmetin ortaya çıkışından itibaren süregelen bir tartışmadır. Ancak çocuğun aile gerçeğini bilme ve ailesi ile görüşme ilkesi hizmetin doğasında vardır; koruyucu aile hizmet modeli ile ilgili biyolojik aile ile görüşme ve biyolojik ailesine geri dönme tartışmaları bu gerçeği değiştiremezken koruyucu ailelerin de bu gerçek karşısında duygusal olarak stres yaşamaları da çok sık karşılaşılan bir durumdur.

Tablo 28: Koruyucu Ailelerin Hangi Yaş Grubu Çocuk Tercih Ettikleri		
Yaş Grubu	Sayı	Yüzde
0-3 yaş	31	38,3
4-6 yaş	27	33,3
7-12 yaş	17	21,0
13-15 Yaş	4	4,9
Cevap Vermeyen	2	2,5
Toplam	81	100,0

Bu aşamada aile bireylerine ayrıca koruyucu ailesi olmak istedikleri çocukların yaş ve cinsiyetlerine ilişkin görüşleri de sorulmuştur. Araştırmaya katılan bireylerin % 97,5'i koruyucu ailesi olarak bakım sorumluluğunu üstleneceği çocuk için yaş tercihinde bulunmuştur. Yalnızca %2,5'lik bir oran (2 kişi) bu soruya yanıt vermemiştir. Genel toplam içinde bakıldığında ise,

koruyucu aile bireylerinin %38,3'ü 0-3 yaş grubunu, %33,3'ü 4-6 yaş grubu, %21'i 7-12 yaş grubu ve %4,9'u 13-15 yaş grubu çocuk tercihinde bulunmuştur.

Saha çalışmalarında da elde edilen bilgilerde ailelerin, küçük bir çocuğun eğitimi ve davranış kazandırılmasında daha çok küçük yaş grubu çocuk tercih ettikleri yönündedir.

Benzer şekilde yapılan araştırmalarda ailelerin çoğunlukla 0-6 yaş çocukları tercih ettikleri görülmektedir (Kahraman, 2007; Denizli Koruyucu Aile Derneği, 2011; Yeşilkayalı, 2015; Koç, 2016; Baysal 2017; Dal, 2018).

Tablo 29: Koruyucu Ailelerin Cinsiyete Göre Çocuk Tercihleri		
Cinsiyet Tercihi	Sayı	Yüzde
Kız	35	71,4
Erkek	14	28,6
Toplam	49	100,0

Araştırmaya katılan koruyucu aile bireylerinin %60,5'inin koruyucu ailesi olarak bakımını üstlenmek istediği çocuklarla ilgili cinsiyet tercihinde buldukları; cinsiyet tercihinde bulunan ailelerin % 71,4'nün ise kız çocuk tercih ettikleri görülmüştür.

Ailelerin koruyucu ailesi olacakları çocuklarla ilgili genellikle kız çocuk tercihinde buldukları görülmektedir (Kahraman, 2007; Yeşilkayalı 2015; Baysal, 2017; Hız, 2018; Dal, 2018). Bunun nedeni olarak ise, bir araştırmada kız çocukların toplumda daha dezavantajlı olduklarının bilinmesi nedeni ile kız çocuk tercih edildiği (Hız, 2018) ya da hiç kız çocuğu olmadığı için kız çocuk isteme ya da çocukların kız kardeş istemesi (Certel, 2016; Koç, 2016) ve kız çocuklarının daha uyumlu, savunmasız ve masum olduğu (Baysal, 2017) gibi nedenler belirtilmektedir.

Ailelerin çoğunlukla kız çocuk tercihinde bulunması nedeni ile kuruluşlarda özellikle de 0-6 yaş çocuk kuruluşlarında, erkek çocukların sayısının kızlarınkinden fazla olduğu bilinmektedir. Ancak cinsiyet tercihinde bulunmayan ya da kız çocuk tercih ettiği halde kendisi ile eşleştirilmesi uyum anlamında uygun olduğu kanaati getirilen ailelerle bir çocuğun koruyucu ailesi olmanın önemi üzerine değerlendirme yapıldığında ailelerin erkek çocukların da koruyucu ailesi olabildikleri görülmektedir.

Tablo 30: Koruyucu Aile ve Çocuğun Eşleştirme ve Uyum Sürecinde Görüşme Sayısı		
Görüşme Sayısı	Sayı	Yüzde
1 kez	33	40,7
2 kez	8	9,9
3 kez	14	17,3
4 kez	4	4,9
5 kez	22	27,2
Toplam	81	100,0

Araştırmaya katılan koruyucu ailelerin %40,7'sinin koruyucu ailesi olduğu çocukla yerleştirme işlemi öncesinde, eşleştirme ve uyum sürecinde 1 kez bir araya geldiği görülmektedir. Çoğunluğa göre, %27,2'lik bir oranın ise 5 kez, %17,3'lük bir oranın 3 kez, %9,9'luk oranın 2 kez ve %4,9'luk bir oranın ise 4 kez bir araya geldikleri görülmektedir. Biri en az (1 kez), diğeri en fazla (5 kez) gösterilen iki uç görüşme sayısının iki yüksek değerde olması, özellikle 0-2 yaş gibi küçük yaş grubundaki çocukların koruyucu aileye gitmesi konusunda düşüncelerini belirtecek gelişim döneminde olmamaları ve bu nedenle eşleştirme sürecinde aile yanına daha kısa sürede yerleştirilmesi ile ilgilidir.

Benzer şekilde aynı durum Baysal (2017)'in yaptığı bir çalışmada da görülmüştür. Ancak nitel olarak yapılan başka bir araştırmada ise ailelerin eşleştirilmeleri uygun görülen çocukla yalnızca bir ya da birkaç kez görüştükleri belirtilmiştir (Certel, 2016).

Yerleştirme öncesi eşleştirmelerde çocuk ve ailenin bir araya gelmesi uyumun gözlenmesi adına çok önemli bir husustur; aksi takdirde çocuğun ailenin yanına yerleştirildiği süreçte uyum sorunları ile karşılaşmasına ve başta çocuk olmak üzere ailenin örselenmesine sebebiyet verebileceği gibi hizmetin ilerleyişi açısından da sıkıntılı süreçler doğurabilir.

Tablo 31: Koruyucu Ailelerin Koruyucu Aile Ödeneğine İlişkin Değerlendirmeleri		
Ödeneğin Miktarını Değerlendirme	Sayı	Yüzde
Evet, yeterli	66	81,5
Hayır, yeterli değil	15	18,5
Toplam	81	100,0

Katılımcıların %81,5'i koruyucu aile ödeneğini yeterli bulduğunu belirtmiş olup, geriye kalan %18,5'i ise yeterli bulmadığını belirtmiştir.

Benzer şekilde kimi araştırmalarda ailelerin çoğunluğu ödenekleri yeterli bulurken (Koç, 2016; Baysal, 2017); kimi çalışmalarda ise farklı sonuçlar çıktığı görülmektedir. Örneğin Hayat Sende Derneği tarafından 36 koruyucu aileyle koruyucu aile ödemelerinin değerlendirilmesi konulu bir çalışmada araştırmaya katılan ailelerin %72'si ödeneklerin artırılması gerektiğini, %22'si ise aynı kalması gerektiğini belirtmiştir (Hayat Sende Derneği, (t.y.). Erişim: 06.05.2019). Yine Kahraman tarafından araştırmada koruyucu ailelerin %23'ünün ödeneği yetersiz bulunduğu belirtilmiştir (2007, s. 167). Başka bir araştırmada yine koruyucu ailelerin ödeneği yetersiz bulunduğu (Hız, 2018); bunun da profesyonel koruyucu aileliğin önünde engel olduğu belirtilmiştir (Dal, 2018).

Tablo 32: Koruyucu Ailelerin Koruyucu Aile Ödeneğine İlişkin Değerlendirmeleri		
Ödeneğin Kullanım Şekli	Sayı	Yüzde
Hiç kullanmayıp, tümünü çocuk adına açtırılan banka hesabında biriktirme	4	4,9
Bir kısmını çocuğun ihtiyaçları için harcayıp, bir kısmını yine çocuk için onun adına açtırılan banka hesabında biriktirme	8	9,9
Tümünü koruyucu ailesi olunan çocuğun ihtiyaçları için kullanma	38	46,9
Hem çocuğun hem de evin ihtiyaçları için kullanma	16	19,8
Üzerine kendisi de ilave edip, yine çocuk için harcama	13	16
Cevap Vermeyen	2	2,5
Toplam	81	100,0

Koruyucu ailelerin %46,9'u koruyucu aile ödeneğini koruyucu ailesi olduğu çocuğun ihtiyaçları için kullandığını, %19,8'i hem çocuğun hem de evin ihtiyaçları için kullandığını, %16'sı ödeneğin üzerine kendisinin de ilave ederek yine çocuk için kullandığını ifade etmiştir. Yani, katılımcıların büyük bir çoğunluğu, ödeneği çocuk için harcadığını belirtmektedir. Bunun yanı sıra %9,9'luk bir kesim ise ödeneğin bir kısmını çocuk için harcarsa da bir kısmını çocuk için açtırdığı banka hesabında biriktirdiğini belirtmiş, yalnızca 4,9'luk bir kesim ödeneği harcamayarak çocuk adına banka hesabında biriktirdiğini belirtmiştir.

Hayat Sende Derneği tarafından koruyucu aile ödemelerinin değerlendirilmesi konulu çalıştayın sonuçlarına göre ailelerin %54'ü ödemeleri, çocuğun günlük ihtiyaçları için, %5'i eğitim ihtiyaçları için kullandıklarını, %41'i ise çocuk adına bankaya yatırdığını belirtmiştir (Hayat Sende Derneği, (t.y.). Erişim: 06.05.2019). Baysal (2017)'in araştırma sonuçlarına göre ise, ailelerin %28'i çocuğun ihtiyaçları için ödeneklerin yetmediği gerekçesi ile kendisinin de ekleme yaptığını belirtmiştir.

Genel anlamıyla koruyucu aile ödeneklerinin çocuk için kullanıldığı düşünülmektedir, ancak miktarın yeterliliği tartışılabilir.

3.2.2.2. Koruyucu Ailelerin Bakımını Üstlendikleri Çocukların Biyolojik Aileleri ile Görüşmelerine İlişkin Değerlendirmeleri

Tablo 33: Çocukların Biyolojik Aileleri ile Görüşme Durumları		
Görüşme Durumu	Sayı	Yüzde
Evet, görüşüyor	54	66,7
Hayır, görüşmüyor	27	33,3
Toplam	81	100,0

Koruyucu ailelerin %66,7'si (54 kişi), koruyucu ailesi oldukları çocuğun biyolojik ailesi ile görüştüğünü, %33,3'ü ise görüşmediklerini ifade etmiştir.

Koruyucu aile hizmet modelinin temelinde çocuğun yüksek yararı dikkate alındığında temel prensiplerden biri, çocuğun biyolojik ailesi ile görüşmesidir. Ancak koruyucu aile yanında bakımı sağlanan çocukların tümünün biyolojik aileleri ile görüşmediği ya da onları ziyaret etmedikleri bilinmekte olup bu durum, çocuğun yüksek yararı ilkesine aykırı bir durumdur (Taplin, 2006). Bu araştırmada ise çocukların çoğunluğun biyolojik ailesi ile görüşmediği görülmektedir.

Tablo 34: Çocukların Biyolojik Aileleri İle Görüşme Sıklığı		
Görüşme Sıklığı	Sayı	Yüzde
Ayda 1 defa	8	14,8
İki ayda bir defa	9	16,7
Altı ayda bir defa	8	14,8
Yılda birkaç defa	25	46,3
Diğer	4	7,4
Toplam	54	100,0

Katılımcıların %46,3'ü koruyucu ailesi oldukları çocukların yılda birkaç kez biyolojik ailesinden yakınları ile görüştiklerini, %16,7'si iki ayda bir görüştiklerini, %14,8'i ise ayda bir defa ve yine %14,8'i altı ayda bir defa görüştiklerini belirtmiştir.

Benzer şekilde İstanbul ilindeki koruyucu ailelerin görüş ve değerlendirmelerinin alındığı bir başka araştırmada da çocukların biyolojik aileleriyle çoğunlukla yılda bir kaç kez görüştüğü belirtilmiştir (Baysal, 2017).

Çeşitli araştırmalar, biyolojik aile ziyaretlerinin sıklığının ve görüşme sırasındaki ebeveyn çocuk etkileşiminin kalitesinin; hem çocuğun refahı ve akrabalarıyla olan duygusal bağları üzerinde hem de koruyucu ailesi ile olan uyumu üzerinde etkili olduğunu belirtmektedir (McWey ve Mullis, 2004; McWey ve diğerleri, 2010). Bu nedenle de biyolojik aile görüşmelerinin durum bazında ve çocuğun ihtiyaç ve isteklerine göre uyarlanması gerektiği belirtilmektedir (Prasad, 2011).

Çocukların biyolojik ailesi ile görüşmesinin biyolojik ve koruyucu ailelerine aidiyet ya da sadakat duygularını barındırdığı ve çocukların bağlılıkla ilgili içsel bir çatışma yaşayabilmelerine neden olduğu belirtilmektedir. Biyolojik ailesi ile görüşen çocukların koruyucu ailesine karşı tepki olabildiği ya da onlara ihanet etmiş gibi hissedebildikleri; tam tersi koruyucu ailesi ile görüşen çocukların da biyolojik ailesine ihanet ettiği ve aidiyet konusunda çatışmalar yaşadığı belirtilmektedir. Bununla ilgili olarak Poulin (1985), yüz çocukla yaptığı bir çalışmada uzun süreli koruyucu aile bakımında olan çocuklardan, biyolojik aileleri tarafından sık sık ziyaret edilen çocukların, daha az ziyaret edilen çocuklara göre daha fazla bağlı oldukları ve daha fazla sadakat çatışması yaşadığını belirtmiştir (Akt. Leathers, 2004, s. 54).

Sanchirico ve Jablonka (2000) ise sosyal hizmet çalışanlarının; çocukların biyolojik aileleri ile sık görüşmeleri halinde çocukların olumsuz etkilendiklerini düşünmeleri ve koruyucu ailelerin bundan hoşnut olmamaları durumunda, ziyaret sıklığını azaltmalarını önermektedir.

Tablo 35: Çocukların Biyolojik Ailelerinden En Çok Hangi Yakını İle Görüştüğü		
En Çok Görüşülen Yakın	Sayı	Yüzde
Annesi	21	38,9
Babası	10	18,5
Anneanne, babaanne, dede	8	14,8
Teyze, hala, dayı, amca	2	3,7
Kardeş, abla, ağabey	12	22,2
Diğer	1	1,9
Toplam	54	100,0

Koruyucu ailelerin %38,9'u, bakımını üstlendikleri çocukların en çok anneleriyle, %22,2'si kardeş, abla ve ağabey gibi yakınlarıyla, %18,5'i babasıyla, %14,8'i anneanne, babaanne veya dede gibi yakınlarıyla, %3,7'si teyze, dayı, hala, amca gibi yakınlarıyla görüştiklerini belirtmiştir.

Çocuklar, biyolojik aileleriyle sahip olduğu etkileşim ve iletişimin derecesine göre aile üyelerinden herhangi biri ile görüşebilmektedir. Görüşmeler genellikle, biyolojik aile üyelerinin Koruyucu Aile Birimi ile irtibata geçmesi sonucu AÇSH İl Müdürlüğü Koruyucu Aile Birimi'nce uygun görülen mekânlarda; aile üyesinin talebi kimi zaman da çocuğun istekleri dikkate alınarak organize edilmektedir.

Genel olarak görüşmelerin çoğunluğa göre sırasıyla, anneleri, kardeşleri ve babaları ile görüştikleri sonucu ortaya çıkmıştır.

Biyolojik aile ziyaretine ilişkin koruyucu aileler, sosyal hizmet uzmanları ve çocukların görüşlerinin alındığı bir araştırmada 104 çocuğun yalnızca %53,8'inin (56 çocuk) biyolojik aileleri ile görüşüp; %42,2'sinin görüştüğü bir yakını olmadığı belirtilmiştir. Toplamda, 25 çocuğun babasıyla görüşmesi söz konusu iken (1'i sadece babasıyla, 24'ü anne ve babasıyla birlikte) ve 55'inin anneleriyle (31'i sadece annesiyle, 24'ü ise anne ve babası ile birlikte) görüştikleri belirtilmiştir (Martinez ve diğerleri, 2014).

2017 yılında İstanbul ilinde koruyucu ailelerin görüş ve değerlendirmelerinin yapıldığı bir araştırmada da görüşmelerin en çok anne ve babalar ile yapıldığı sonucu ortaya çıkmıştır (Baysal, 2017).

Tablo 36: Çocukların Biyolojik Aileleri İle Görüşmelerinin Koruyucu Ailelik Sürecini Nasıl Etkilediği		
Görüşmelerin Koruyucu Ailelik Sürecini Etkileme Durumu	Sayı	Yüzde
Etkilemiyor	28	51,9
Olumsuz Etkiliyor	23	42,6
Olumlu Etkiliyor	3	5,6
Toplam	54	100,0

Koruyucu ailelerin %51,9'u bakımları üstlendikleri çocukların biyolojik ailesi ile görüşmesinin koruyucu ailelik sürecini etkilemediğini, %42,6'sı olumsuz etkilediğini, % 5,6'sı olumlu etkilediğini belirtmiştir.

Biyolojik aile görüşmeleri ile ilgili olarak koruyucu ailelerin görüş ve memnuniyetlerinin incelendiği çalışmalar; koruyucu ailelerin çoğunlukla bu görüşme ve ziyaretlerden memnun olmadıkları ve bunu olumsuz buldukları yönündedir. Örneğin; Del Valle ve diğerlerinin (2008), akraba olmayan koruyucu aile yanında kalan ve 71'i yakınları tarafından ziyaret edilen 107 çocukla yaptığı bir çalışmada, koruyucu ailelerin %41'inin ziyaretlerin çocuklar üzerinde olumsuz bir etkiye sahip olduğunu belirttikleri sonucu ortaya çıkmıştır (Akt. Martinez ve diğerleri, 2014, s.474). Yine Triseliotis ve diğerleri (2000) koruyucu ailelerin çoğunluğunun biyolojik aile görüşmelerinin önemini kabul etmelerine rağmen, bunun çocuklar üzerinde olumsuz bir etkisi olduğunu da belirttiklerini ortaya koymuşlardır.

Moyers ve diğerleri (2006) tarafından yapılan bir araştırmada koruyucu ailelerin %34'ünün biyolojik aile ziyaretlerinin çocukların yüksek yararına olmadığına inandıkları ve %49'unun çocukların biyolojik aile üyeleriyle temaslarında zorluklar yaşadıklarına inandığı tespit edilmiştir.

Diğer yandan bazı araştırmalar; çocukların biyolojik ebeveynleri ile görüşmelerinin, hayatlarında daha az ilişki zorluğu yaşama ve yeni ilişkiler kurmalarını olumlu etkilediğini belirtmektedir (Finzi ve diğerleri, 2001).

Tablo 37: Olumsuz Etkilediği Belirtilen Biyolojik Görüşmeler Sonrası Karşılaşılan Durumlar		
Görüşmeler Sonrası Karşılaşılan Durumlar	Sayı	Yüzde
Hırçın ve Agresif Davranış ve Tutumlar Sergileme	9	39,1
Ders Başarısının Düşmesi	2	8,7
İçine Kapanma	9	39,1
Diğer	1	4,3
Cevap Vermeyen	2	8,7
Toplam	23	100,0

Koruyucu ailelik sürecinin olumsuz etkilendiğini belirten katılımcıların %39,1'i biyolojik ailesi ile görüşmesi sonrası çocuğun kendilerine karşı hırçın ve agresif davranış ve tutumlar sergilediğini belirtmişlerdir. %39,1'lik diğer bir kesim ise, biyolojik ailesi ile görüşmekten sonra koruyucu ailesi oldukları çocuğun içine kapandığını, %8,7 ise ders başarısının düştüğünü ifade etmiştir. Yapılan araştırmalar incelendiğinde, bu araştırmanın sonuçlarına benzer sonuçlar olduğu görülmektedir.

Del Valle ve diğerlerinin (2008) yaptığı çalışmada biyolojik aileleri ile görüşmelerinin çocukları olumsuz etkilediğini belirten koruyucu aileler tarafından, ziyaret sonrası çocuklarda ajitasyon, üzüntü, korku, ağlama ve yatak ıslatma gibi sorunlarla karşılaştıkları belirtilmiştir (Akt. Martinez ve diğerleri, 2014, s.474).

Çocukların biyolojik aileleri ile görüşmeleri sonrası; “sadık olma” ve “şefkat” duygularını biyolojik aileleri ve koruyucu aileleri ile bağdaştıramadığında “sadakat çatışması” yaşadıkları; bunun da çocuklarda kaygı oluşturabildiği belirtilmektedir (Metha ve diğerleri, 2013). Bunun yanı sıra biyolojik aile görüşmelerinden sonra özellikle küçük yaş grubu çocuklarda hiperaktivite, dikkat sorunları, olumsuzluk ve saldırganlık görülebildiği (Quinton ve diğerleri,

1997; Farmer ve diğ erleri, 2004; Haight ve diğ erleri, 2005; Moyers ve diğ erleri, 2006); ergenler gibi daha genç grupta ise depresyon, endiş e gibi durumların psikosomatik semptomlara neden oldu ğ u (Steinhauer,1991) belirtilmiştir (Akt. Martinez, 2014).

Tablo 38: Koruyucu Ailelerin Çocukların Biyolojik Ailesi İle Görüşmesi Konusundaki Görüşleri		
Biyolojik Aile İle Görüşme Konusundaki Düşünceler	Sayı	Yüzde
Aslında Görüşmesini Hiç İstemiyorum	17	21
İstiyorum	32	39,5
Kararsızım	26	32,1
Diğ er	3	3,7
Cevap Vermeyen	3	3,7
Toplam	81	100,0

Bakımını üstlendikleri çocukların biyolojik aileleri ile görüşmesi fikri ile ilgili olarak katılımcıların %39,5'i çocukların biyolojik aileleri ile görüşmesini istediklerini, %32,1'i bu konuda kararsız oldu ğ unu, %21'i biyolojik aileleri ile çocukların görüşmelerini istemediklerini belirtmişlerdir. %3,7'lik bir kesim ise bu konu ile ilgili olarak (2 kişi) “biyolojik ailesi ile sık görüşmesini istemediğini”, (1 kişi) “çocu ğ unu geri alıp bakımını sağlayamayacaksa kafasını karıştırarak çocu ğ u aşa ğ ı çekmesinin bir anlamı olmadığını” ifade etmiştir.

Benzer şekilde araştırmalarda ailelerin genel olarak ço ğ unlu ğ unun koruyucu ailesi oldukları çocukları olumsuz etkiledi ğ i gerekçesi ile biyolojik aileleri ile görüşmeleri konusunda görüşmelerin gerekli oldu ğ u düşünülse de ailelerin bir o kadar da bu konuda kararsızlık yaşadıkları ve görüşmelerini pek de istemedikleri sonucuna ulaşıldı ğ ı söylenebilir (Koç, 2016; Baysal, 2017).

Bazı çalışmalar çocukların biyolojik aileleri ile iletişiminin devam etmesinin koruyucu ailelik sürecinin devamlılı ğ ını destekledi ğ ini bildirirken, bazı çalışmalar ise koruyucu ailelik sürecinin olumsuz yönde etkiledi ğ ini rapor etmişlerdir (Oosterman ve diğ erleri, 2007; Rock ve diğ erleri, 2015)

Bir çalışmada çocuğun biyolojik aile görüşmeleri ve ziyaretlerini kolaylaştırma gibi bir yükümlülüklerinin olduğunu bilmelerine rağmen, koruyucu ebeveynlerin %17,2'sinin, biyolojik ebeveynler ile çocukları arasındaki görüşmeleri kolaylaştırmak konusunda çok açık bir isteksizlik içinde oldukları ve bunu da “eğer bana kalsaydı, o zaman birçok durumda, ebeveynlerin çocuklarını ziyaret etmesini yasaklardım” diyerek ifade ettikleri belirtilmiştir (Basiaga ve diğerleri, 2018).

Biyolojik aile ziyaretleri ile ilgili 104 çocuk, 86 koruyucu aile ve 10 sosyal hizmet uzmanının görüşlerinin değerlendirildiği bir çalışmada, biyolojik aile ziyaretlerinin nitelik açısından çok tatmin edici olmadığı, yüksek bir oranın zayıf ya da çok zayıf etkileşim içerdiği şeklinde değerlendirildiği (% 42) belirtilmiş olup; bu çalışmada koruyucu ailelerin çoğunluğunun çocukların biyolojik aileleri ile görüşmelerini olumsuz değerlendirdikleri sonucu ortaya çıkmıştır (Martinez ve diğerleri, 2014, s.481).

3.2.2.3. Koruyucu Ailelerin Bakımını Üstlendikleri Çocukların Okul Durumları ile İlgili Değerlendirmeleri

Tablo 39: Bakımı Sağlanan Çocuğun Okul Başarısını Değerlendirme		
Başarı Durumu	Sayı	Yüzde
Çok İyi	10	18,2
İyi	17	30,9
Orta	20	36,4
Düşük	7	12,7
Çok Düşük	1	1,8
Toplam	55	100,0

Koruyucu aile yanında bakımı sağlanan çocukların okul başarılarıyla ilgili olarak koruyucu ailesi oldukları çocukları okula giden 55 ailenin %36,4'ü koruyucu ailesi olduğu çocuğun okul başarısını “orta”, %30,9'u “iyi”, %18,2'si “çok iyi”, %12,7'si düşük ve %1,8'i çok düşük olarak ifade etmiştir.

Bir çalışmada, genel olarak koruyucu aile yanında bakımları sağlanan çocukların, bu hizmetten yararlanmayan çocuklara göre standart okul testlerinde %15 ile 20 daha düşük puan aldıkları; ayrıca Matematik ve okumada da sınıf düzeyinin altında oldukları belirtilmiştir (Emerson ve Lovitt, 2003). Çocukların yaşamış olduğu travmatik nedenlerden ötürü okul başarılarının da akranlarına göre düşük olduğu belirtilmektedir (Morton, 2015, s. 476).

Bu araştırmada ise çocukların çoğunluğunun okul başarılarının iyi ve orta düzeyde olduğu görülmektedir. Benzer şekilde ülkemizde farklı örneklerde yapılan iki araştırmada da çocukların okul başarıları koruyucu aileleri tarafından çok iyi olarak belirtilmiştir (Kahraman, 2007; Baysal, 2017).

Tablo 40: Bakımı Sağlanan Çocuğun Okulda Sorun Yaşama Durumu		
Sorun Yaşama Durumu	Sayı	Yüzde
Evet	11	20
Hayır	44	80
Toplam	55	100,0

Bakımını üstlendiği çocukların okula gittiğini belirten koruyucu ailelerin (55 ailenin), %80'i (44 kişi) koruyucu ailesi olduğu çocukların okul hayatı ile ilgili sorun yaşamadığını, %20'si (11 kişi) ise sorun yaşadığını belirtmiştir.

Koruyucu bakımdaki çocuklar, evlerinden taşınma, ebeveynlerinden ayrılma, ebeveynleri dışında yabancıların bakımına yerleşme ve bir çocuk refahı çalışanına yönlendirilme gibi nedenlerden dolayı genel popülasyondaki bireylerin anlayamayacağı stres ve travma yaşarlar. Evden ayrılmak demek, yeni bir mahalle, topluluk ve çevreye uyum için zaman kazanmadan yeni bir okula gitmek demektir. Devlet bu durumda çocuğun güvenliğini sağlamak için uğraşır ancak, bu yapılırken eğitim hayatının göz ardı edilmemesi gerekir (Zetlin ve diğerleri, 2004). Stres ve travma sonrası yaşanan her yeni yerleşim, yeni bir okula alışmak zorunda kalmak, sahip olunan engelden dolayı özel eğitime ve bireyselleştirilmiş bir eğitim planına ihtiyaç duymak, eğitimcilerin bu konuda yetersiz bilgi ve ilgisi, alışma sürecinde koruyucu ailenin bağımsızlığa hazırlama konusundaki yetersiz beceri ve donanımı gibi nedenlerden ötürü çocuklarda okul hayatına uyum ve ders başarısında olumsuz sonuçlara neden olmaktadır (Morton, 2015). Kısacası yaşamış oldukları deneyimleri, duygusal ve davranışsal sorunlar nedeni ile okulda sorun yaşanmasına neden olabilir.

Benzer şekilde yapılan araştırmalarda çocukların okulda sorun yaşadıkları belirtilmektedir (Certel, 2016; Koç, 2016; Baysal, 2017). Bu araştırmada ise çocukların okulda sorun yaşayanların oranı yaşamayanlara göre daha az çıkmıştır. Baysal'ın araştırma sonucu ile bu araştırma sonucu bu bakımdan benzer sonuç göstermiştir.

Tablo 41: Bakımı Sağlanan Çocukların Okul Hayatları İle İlgili En Çok Sorun Yaşanılan Konular		
En Çok Sorun Yaşanılan Konu	Sayı	Yüzde
Okula hiç gitmek istemiyor	5	45,5
Ders çalışmak istemiyor	4	36,4
Diğer	2	18,2
Toplam	11	100

Koruyucu aile yanında bakımı sağlanan çocukların okul hayatı ile ilgili sorun yaşadıkları konuların başında %45,5'i okula hiç gitmek istememe, %36,4'ü ise ders çalışmak istememe, %18,2'si ise, diğer seçeneği ile "akranları ile tartışma" seçenekleri belirtilmiştir.

Ülkemizde yapılan araştırmalara bakıldığında; bu araştırma sonuçlarında olduğu gibi, çocukların daha çok okula gitmek istememeleri şeklinde sorun yaşandığı belirtilmektedir (Kahraman, 2007; Certel, 2016; Hız, 2018).

Diğer yandan akademik zorluklarla yüzleşmenin yanı sıra, koruyucu bakımdaki çocuklar ve gençler davranış sorunları ile de mücadele etmektedir. Koruyucu aile yanındaki çocukların duygusal ve davranışsal zorluklarını bir sınıfa getirdiği, ancak eğitim sisteminin bu benzersiz ihtiyaçları karşılamak için yeterince hazırlıklı olmadığı açıktır (Morton, 2015, s. 477). Bu nedenle okula gitmek istememenin dışında, koruyucu aile yanında bakımı sağlanan çocukların kimi zaman okul idaresi tarafından istenmediği, okul yönetiminin ailelerle okul değişikliği yapmaları konusunda görüştükleri, çocukların özel eğitim ihtiyaçlarına karşı okulun ilgisiz olabildiği gibi sorunlar da eklenmektedir (Certel, 2016, Dal, 2018). Yapılan bir araştırmada çocukların % 24'ünün okul durumlarının ya askıya alındığı ya da okuldan atıldıkları belirtilmiştir. Yine koruyucu bakımdaki gençlerin, disiplin eylemleri yaşamalarının, bakım altında olmayan akranlarına göre 3 kat daha fazla olduğu belirtilmektedir (Akt. Morton, 2015, s. 477).

3.2.2.4. Koruyucu Ailelerin Çocuklarla Yaşadıkları Sorunlar ve Çözüm Yolları İle İlgili Değerlendirmeleri

Tablo 42: Çocukla Sorun Yaşama Durumu		
Sorun Yaşama Durumu	Sayı	Yüzde
Evet	34	42
Hayır	46	56,8
Cevap Vermeyen	1	1,2
Toplam	81	100

Koruyucu ailelerin %42'si (34 kişi), koruyucu ailesi oldukları çocukla, yanlarına yerleştirildiği andan itibaren sorun yaşadıklarını, %56,8'i (46 kişi) herhangi bir sorun yaşamadığını belirtmiş, 1 kişi ise bu soruya yanıt vermemiştir.

İhmal, istismar ve diğer mağduriyet biçimleri nedeniyle koruyucu aile bakımındaki çocuklar ve gençler sosyal, akademik, zihinsel ve sağlık sorunları yaşarlar (Dünya Sağlık Örgütü, 2018). Çocukların yaşadıkları sorunları birebir gözlemleyen aileler birlikte yaşamın gerektirdiği süreçte zorlanabilmekte hatta bu sorunlar koruyucu aileliklerini bitirmelerine neden olabilmektedir (Octoman ve diğerleri, 2014). Bu araştırmada da katılımcıların %42'si sorun yaşadığını belirtmiştir. Benzer şekilde ülkemizde çeşitli örneklerde yapılan çalışmalarda ailelerin, bakımı üstlendiği çocuklarla sorun yaşadıkları belirtilmiştir (Kahraman, 2007; Certel, 2016; Dal, 2018; Hız, 2018). Oran olarak bakıldığında bu araştırmada sorun yaşamayanların oranı, sorun yaşayanlardan fazladır. Sorun yaşama durumu bu anlamda Baysal (2017, s.136)'ın araştırması ile benzer bir sonuç göstermektedir. Ancak bunun aksine Üstüner ve diğerleri (2005, s. 136), tarafından 39 koruyucu aile ile yapılan bir araştırmada ise ailelerin %90'ı çocuklarla sorun yaşadıklarını belirtmişlerdir.

Bu bağlamda koruyucu ailelere çocukla yaşadıkları sorunların neler olduğu sorulduğunda aşağıdaki sonuçlar ortaya çıkmıştır:

Tablo 43: Koruyucu Ailelerin Koruyucu Ailesi Oldukları Çocukla Sorun Yaşadıkları Konular		
En Çok Yaşanan Sorun	Sayı	Yüzde
Okul başarısının yüksek olması beklentisine rağmen; okul başarısının beklenen düzeyde olmaması	5	14,7
Sağlık kontrollerinin yapılması ve ilaçlarını kullanması konusunda sıkıntı yaşama	4	11,8
Sosyal bir çocuk olması beklentisi ancak çocuğun içe kapanık olması	3	8,8
Çok hareketli ve hiperaktif olması, hızına yetişememe	10	29,4
Bilgisayar, tablet ve televizyon gibi ekranla çok uğraşma	3	8,8
Tutturma davranışı	3	8,8
Kişisel bakım ve hijyen konusunda olumsuz davranış örüntülere sahip olma	4	11,8
Diğer	2	5,9
Toplam	34	100,0

Sorun yaşadıklarını belirten aileler, en çok yaşadıkları sorunları sıralamışlardır. Buna göre bakımını üstlendiği çocukla sorun yaşadığını belirten 34 katılımcının %29,4'ü en çok yaşadıkları sorun olarak koruyucu ailesi oldukları çocuğun “çok hareketli ve hiperaktif olduğu ve hızına yetişemediklerini” belirtmişler, bunu %14,7'lik bir oran ile “okul başarısının yüksek olmasını istemelerine rağmen, beklenen düzeyde olmaması” olarak ifade eden kesim izlemiştir. %11,8 ile “sağlık sorunlarının tedavisi nedeni ile sağlık kontrolü ve ilaç kullanması gerekirken bu konuda isteksiz olduğu için, sağlık kontrollerinin yapılması ve ilaçlarını kullanması konusunda sıkıntı yaşama” ve yine %11,8'lik bir oran ile “kişisel bakım ve hijyen konusunda olumsuz davranış örüntüleri olması” en çok yaşanan sorunlar sıralamasını takip etmektedir. Bu oranları %8,8'lik bir oran ile “bilgisayar, tablet, televizyon gibi ekranla uğraşma” ve yine %8,8'lik bir oran ile “tutturma davranışı” takip etmektedir.

Üstüner ve diğerleri (2005, s. 136)'nin, koruyucu aile yanında yaşayan çocukların duygusal ve davranışsal sorunlarını çoklu bilgi kaynaklarından elde etmeye yönelik 39 aile ile görüştikleri bir araştırmada koruyucu ailesi oldukları çocuklarla sorun yaşadığını belirten ailelerin %90'ının yaşadıkları sorunlar; kuruluş ortamında yaşamanın getirisi olarak yüksek sesle konuşma, eşyaları özensiz kullanma, ailenin koyduğu kurallara uymada zorlanma, temel öz bakım becerisinde özensiz davranma olarak özetlenmiştir. Ayrıca kuruma geri verilme korkusuyla kendini sevdirmeye çabası içine girme, parmak emme, korku, altını ıslatma, ağız ve diş sağlığı, karın ağrısı ve cilt sorunları da yaşanan sorunlar olarak eklenmiştir.

Bir başka araştırmada ailelerin çocuklarla yaşadıkları sorunlar, duygusal ve davranışsal sorunlar, sağlık, değişen aile yapısına uyum, koruyucu ailenin biyolojik çocuğu ile yaşanan sorunlar olarak belirtilmiştir (Certel, 2016, s. 119). Başka bir çalışmada koruyucu aileler, koruyucu ailesi oldukları çocuğun sorumluluklarını yerine getirmemesi, okula devam ve dersleri konusunda sıkıntı yaşaması, biyolojik ailesi ile görüşmesi sonrası davranışsal sorunlar yaşaması; yalan söylemesi ve hırsızlık yapması gibi nedenlerden ötürü sorun yaşadıklarını belirtmişlerdir (Hız, 2018, s.73). Bu araştırmada ise çocukların çok hareketli ve hiperaktif olması en çok yaşanan sorun olarak belirtilerek, diğer araştırmalardan farklı bir sonuç olarak ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte, benzer olarak düşük okul başarısı ve kişisel hijyen benzer sonuçlar olarak ortaya çıkmıştır.

Aşağıda ailelerin biyolojik çocukları ile koruyucu ailesi olduğu çocuk arasında sorun yaşanma durumları hakkında sonuçlara yer verilmiştir:

Tablo 44: Koruyucu Ailesi Olunan Çocuk İle Biyolojik Çocuklar Arasında Sorun Yaşama Durumu		
Sorun Yaşama Durumu	Sayı	Yüzde
Evet	12	14,8
Hayır	27	33,3
Cevap Vermeyen	52	51,9
Toplam	81	100,0

Araştırmaya katılan biyolojik çocuğu olan koruyucu ailelerin %33,3'ü, koruyucu ailesi olduğu çocukla biyolojik çocuğunun sorun yaşamadığını ve %14,8'i (12 kişi) ise sorun yaşadığını belirtmiştir.

Koruyucu aile yanına yerleştirilen çocuk ile ailenin biyolojik çocuğu arasındaki iletişim ve ilişkinin niteliği çok önemlidir. Çünkü koruyucu aile yanında bakımı sağlanan da ailenin biyolojik olarak sahip olduğu iki birey de “çocuk”tur. Birinin bakımı temel ihtiyaçları başta olmak üzere psiko-sosyal gelişiminin sağlıklı olmasının takibi yapılırken diğlerinin de takibi yapılmaktadır ve aksatılmamalıdır. Hem çocuğun koruyucu aile yanına yerleşme aşamasında evdeki biyolojik çocuğun ailelerine katılacak yeni bir üyeye-“kardeşe” bakış açısının ve rızasının ne olduğuna ilişkin görüşü alınmalı hem de birlikte yaşama sürecinde uyumları gözlenmelidir. Aksi takdirde iki çocuk arasında sorun yaşandığında bu hem ki tarafı olumsuz etkileyen bir durum olduğu gibi hizmetin ilerleyişini de sıkıntıya sokabilir.

Bu araştırmada sorun yaşanma oranı yaşamama oranına göre düşüktür. Ülkemizde yapılan çalışmalara da bakıldığında biyolojik çocuk ile koruyucu ailesi olunan çocuklar arasında sorunlar yaşandığı görülmektedir (Certel, 2016, Baysal, 2017).

Höjer (2007) tarafından koruyucu ailelerin biyolojik çocukları ile bu hizmet kapsamında yanlarına yerleştirilen koruyucu kardeşleri ile yaşamının günlük yaşamları üzerine etkisinin incelendiği bir çalışmada 684 biyolojik genç ile görüşülmüş; koruyucu çocuklarla ilgili deneyimleri ile ilgili olarak bu gençlerin %34'ü koruyucu çocuklar ile olumsuz bir deneyime sahip olduklarını belirtirken, %23'ü bu deneyimleri nötr olarak %2'si “bilmiyorum” şeklinde değerlendirmişlerdir. Ayrıca, katılımcıların %23'ü kendilerini çoğunlukla koruyucu çocuklarla çatışma yaşadıklarını, %63'ü nadiren ve %14'ü asla çatışma yaşamamış olduklarını belirtmişlerdir.

Koruyucu aile yanında bakımı sağlanan çocuk ile ailenin biyolojik çocuğu arasında yaşanan sorunlar ise aşağıda yer almaktadır.

Tablo 45: Koruyucu Ailesi Olunan Çocuk İle Biyolojik Çocuklar Arasında Yaşanan Sorunlar		
Yaşanan Sorunlar	Sayı	Yüzde
İletişim sorunları	6	50
Evde ortak eşyaları paylaşamama	2	16,7
Anne/babayı paylaşamama	3	25
Akademik (okulla ilgili) başarı konusunda çekişme yaşama	1	8,3
Toplam	12	100,0

Tabloya göre, koruyucu ailesi olunan çocuk ile biyolojik çocuğu arasında sorun yaşandığını belirten ailelerin %50'si bu sorunları, iletişimsel aksaklıklardan kaynaklı sorunlar olarak nitelendirmişlerdir. Bunu %25 ile anne ve babanın paylaşılmaması, %16,7'si evdeki ortak eşyaların paylaşamamadan kaynaklı sorunlar ve %8,3'ü ise akademik (okulla ilgili) başarı konusunda çekişme yaşamadan kaynaklı sorunlar olarak ifade etmiştir.

Karataş (2007, s.17), koruyucu aile yanındaki çocukla ailenin biyolojik çocuğu arasında süreç içerisinde kıskançlık başta olmak üzere çeşitli sorunlar yaşanabildiğini ve psiko-sosyal yönden doğru destek sağlanamadığı takdirde çocuğun kuruma geri dönüşü gibi olumsuz ve tarafları incitecek sonuçlara sebep olabildiğini belirtmiştir.

Bu araştırmada sorunların %50'si iletişimden kaynaklı iken diğer yarısı ise anne babayı, evdeki eşyaları paylaşamama ve okul başarısı ile çekişmeden kaynaklı çocuklar arasındaki "çekişme" ya da Karataş'ın da belirttiği gibi "kıskançlık" durumu olarak ifade edilebilir. Certel (2016) tarafından koruyucu ailelerin görüşlerine ilişkin değerlendirmelerin yapıldığı nitel araştırmada ise çocuklar arasındaki sorunlar, koruyucu ailenin biyolojik çocuğunun duygusal olarak süreci kabullenmek istememesi, koruyucu ailesi olunan çocuğun kendisini, ailenin biyolojik çocuğu ile kıyaslaması ve çocuklar arasında yaşanan kıskançlık duyguları olarak belirtilmiştir.

Koruyucu ailelerin biyolojik çocuklarının koruyucu kardeşleri ile yaşamının günlük yaşamları üzerine etkisinin incelendiği bir çalışmada 684 biyolojik çocuk ile yapılan çalışmada çocukların, yaşamış oldukları olumsuz deneyimlerin daha çok çocuklar arasında iletişimsel olarak ve koruyucu ailesi olunan çocuğun yalan söylemesi, geçmiş yaşantısından etkilenmesi sonucu ortaya koyduğu davranışsal sorunlar ve bu nedenden ötürü yaşanan çatışmalar ve ailelerine

katılan yeni üyeye birlikte kısıtlayıcı ve disiplinli bir aile yaşantısına uyum nedeni ile sorun yaşadıkları belirtilmiştir. Ayrıca çocukların %19'u ebeveynlerinin kendileri ile daha az ilgilendikleri ve daha az zaman geçirdiklerini belirtmişlerdir. Yine ebeveynlerini daha fazla strese sokmamak için koruyucu ailesi olunan çocukla ilgilenmeleri adına kendilerini geri çektikleri de belirtilen diğer bir sonuçtur (Höjer, 2007).

Koruyucu ailelerden koruyucu ailelik sürecinde çocukla bir sorun yaşadıklarında nasıl bir çözüm yolu aradıklarını ilk ikiye göre sıralamaları istendiğinde sonuçlar aşağıdaki gibi ortaya çıkmıştır:

Tablo 46: Koruyucu Ailesi Oldukları Çocukla Yaşanan Sorunlara Yönelik Aradıkları Çözüm Yolları		
Aranan İlk Çözüm Yolu	Sayı	Yüzde
Kendim konuşurum.	76	93,8
Eşim ya da aile büyükleri konuşur.	3	3,7
Kendileri konuştukları halde çözülmezse Koruyucu Aile Birimi'yle irtibata geçilerek çocukla görüşme yapılmasını talep etmek.	2	2,5
Soruna göre bir profesyonelden destek alınıp, durumu Koruyucu Aile Birimi ile paylaşma	0	0
Diğer	0	0
Toplam	81	100,0

Koruyucu aile bireylerinin %90,1'i, koruyucu ailesi oldukları çocukla bir sorun yaşadıklarında kendilerinin konuştuklarını, %3,7'si eşi ya da aile büyüklerinin konuştuklarını belirtmişlerdir. %2,5'i ise kendileri konuştukları halde çözümlenmezse Koruyucu Aile Birimi ile iletişime geçilerek çocukla görüşme yapmalarını talep ettiklerini belirtmişlerdir.

Koruyucu ailelerin koruyucu ailesi oldukları çocukla sorun yaşamaları durumunda aradıkları ikinci çözüm yolu ise aşağıda Tablo 47'da yer almaktadır.

Tablo 47: Koruyucu Ailesi Oldukları Çocukla Yaşanan Sorunlara Yönelik Aradıkları Çözüm Yolları		
Aranan İkinci Çözüm Yolu	Sayı	Yüzde
Kendim konuşurum.	0	0
Eşim ya da aile büyükleri konuşur.	0	0
Kendileri konuştukları halde çözülmezse Koruyucu Aile Birimi'yle irtibata geçilerek çocukla görüşme yapılmasını talep etmek.	67	82,7
Soruna göre bir profesyonelden destek alınıp, durumu Koruyucu Aile Birimi ile paylaşma	14	17,3
Diğer	0	0
Toplam	81	100,0

Tablo 47'e göre, koruyucu ailesi oldukları çocukla sorun yaşamaları durumunda ikinci çözüm yolu sıralamasında koruyucu ailelerin %82,7'si kendileri konuştukları halde çözülmezse Koruyucu Aile Birimi'yle irtibata geçilerek çocukla görüşme yapılmasını talep ettiklerini, %17,3'ü ise soruna göre bir profesyonelden destek alıp, durumu Koruyucu Aile Birimi ile paylaştıklarını belirtmiştir.

Benzer şekilde Kahraman tarafından yapılan bir araştırmada da sorunların çözümü ile ilgili olarak ailelerin %75'inin koruyucu ailesi olan çocukla karşılıklı konuştukları, %25'inin çocuk gelişim uzmanı ya da psikolog gibi bir profesyonelden yardım aldıkları belirtilmiştir (2007, s.164). Başka bir çalışmada da ailelerin %36,9'unun bir profesyonelden yardım alarak, %25,3'ü kendisi konuşarak, %20,9'u ise İl Müdürlüğü'ndeki sosyal çalışma görevlisinden destek alarak çözmeye çalıştığı belirtilmiştir (Baysal, 2017, s. 135). Certel (2016)'in araştırmasında da koruyucu ailelerin sorun yaşadıklarında psikolog ya da psikiyatrist gibi bir profesyonelden destek aldıkları, ayrıca Koruyucu Aile Dernekleri ile iletişime geçerek sorunlarını çözmeye çalıştıkları belirtilmiştir.

Aşağıda koruyucu ailelerin yaşadıkları sorunları çözemediğinde koruyucu ailesi olduğu çocuğu kuruma geri verme düşüncesine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

Tablo 48: Çocuğun Kuruma Teslim Edilmesi Düşüncesi		
Çocuğu Kuruma “Geri Verme” Düşüncesi	Sayı	Yüzde
Evet	3	3,7
Hayır	78	96,3
Toplam	81	100,0

Koruyucu ailelerin koruyucu ailelik sürecinde yaşadıkları sorunları çözemediklerinde hizmetin sonlandırılması sonucu ile karşılaşılabilir. Hizmetin sonlandırılmasının pek çok sebebi olabilir. Cooley ve diğerleri (2015)'nin de belirttiği gibi özellikle de davranış problemleri olan çocuğun bu problemlerini nasıl yöneteceğini bilmeyen, yorgun, stresli koruyucu aileler, çocuğa nasıl tepki ve bakım verebileceği görüşünü kaybedebilir.

Yaşanan sorunların çözülememesi sonucunda ise, kimi koruyucu ailelerin çocuğu kuruma geri vermeyi düşündükleri bilinmektedir. Çocuğun yeniden örselenmesi ve ihmali olarak görülen bu durum, pek çok araştırmada düşük oranlarda da olsa görülmektedir. Tablo 49'da görüldüğü üzere araştırmaya katılan koruyucu aile bireylerinin yalnızca %3,7'si (3 kişi) yaşadıkları sorunları çözemediğinde koruyucu ailesi olduğu çocuğu kuruma geri vermeyi düşündüğünü belirtmiştir.

Yapılan başka bir çalışmada, koruyucu ailelerin %22,9'unun çok bunaldığında çocuğu kuruma geri vermeyi düşündüğü ve bunu çocuğa söyledikleri belirtilmiştir (Üstüner ve diğerleri, 2005, s. 136). Başka bir çalışmada koruyucu ailelerin %5'inin koruyucu ailesi oldukları çocukla iletişim kuramadıkları veya sorun yaşadıklarında çocuğu kuruma geri vermeyi düşündükleri belirtilmiştir (Bilican Gökkaya, 2014, s. 253). Yine bir çalışmada ise koruyucu aile bireylerinin %6,7'sinin (15 kişi) çocukla yaşadığı sorunlar nedeni ile koruyucu aile olmaktan vazgeçerek çocuğu kuruma teslim etmeyi düşündüğü, ayrıca bu oran içindeki bireylerin %46,7'sinin (7 kişi) bu düşüncesini çocuğa söylediği saptanmıştır (Baysal, 2017, s.140).

Tablo 49: Kuruma Teslim Edilmesi Düşüncesini Çocuğa Söylenme Durumu		
“Geri Verme” Düşüncesini Çocuğa Söylenme Durumu	Sayı	Yüzde
Evet	1	33,3
Hayır	2	66,7
Toplam	3	100,0

Hizmet sürecini sonlandırarak çocuğu geri vermeyi düşündüğünü belirten bireylerden yalnızca 1'inin bu düşüncesini çocuğa söylediği öğrenilmiştir. Sonuçlardan anlaşılacağı üzere çocuğu geri vermeyi düşünme ve bunun çocuğa söylenmesi durumu çok küçük bir orandır. Ancak ne olursa olsun çocuğun öz ailesi yanından bakımı gereği gibi sağlanamadığı için ayrılık süreci geçiren ve kurum ya da başka bir aile yanına yerleşen çocuk, ayrılma ve yerleşme gibi iki yeni süreçle değişim süreci geçirmektedir. Çocuğa yaşanan durumlardan ötürü bir de kuruma “geri götürüleceğinin” söylenmesi durumu yeni ayrılık ve yerleşme süreci, değişim için uyum gerektiren bir zamanlama olabileceği gibi, kendisini terk edilen ya da istenmeyen olarak algılamasına, etiketlemesine neden olabileceğinden; söz konusu durum bir örselenme yani yeni bir ihmal anlamına gelir. Ancak Özbesler (2009, s.89)'in de belirttiği gibi özellikle de çocuğun davranış sorunlarını düzeltmediği takdirde kuruma geri verileceğinin söylenmesi hem koruyucu aileler hem de koruyucu aile hizmetini yürüten meslek elemanlarınca bir disiplin tekniği olarak dahi kullanılmamalıdır.

3.2.2.5. Çocukların Sağlık Durumları İle İlgili Yaşanan Güçlüklere İlişkin Değerlendirmeler

Aşağıda koruyucu ailelerin, koruyucu ailesi oldukları çocukların sağlık muayene ve kontrolleri ile tedavi süreçlerinde sorunla karşılaşp karşılaşmadıklarına ilişkin bilgiler yer almaktadır.

Tablo 50: Çocuğun Sağlık Muayene ve Kontrollerinde Sorunla Karşılaşma Durumu		
Sorunla Karşılaşma Durumu	Sayı	Yüzde
Evet	16	19,8
Hayır	65	80,2
Toplam	81	100,0

Tabloya göre; koruyucu ailelerin %80,2'si (65 kişi) herhangi bir sorunla karşılaşmadıklarını belirtirken, %19,8'i sorun yaşadıklarını ifade etmiştir. Sorun yaşayanların oranı yaşamayanlardan azdır.

Çocuklar, çocuk istismarı ve ihmali dâhil olmak üzere sağlık ve iyilik durumlarına zarar veren deneyimler nedeniyle korunma ve bakım altına alınırlar. Korunma altına alınmada fiziksel, zihinsel ve gelişimsel dâhil olmak üzere tüm sağlık problemlerinde belirgin olarak daha yüksek oranlara sahiptir (Kools ve diğerleri, 2009).

Koruyucu ailelerle yapılan bir araştırmada da koruyucu ailelerin (225 koruyucu ailenin) %12,9'u (Baysal, 2017), bir diğerinde (12 koruyucu ailenin) %67'si (Kahraman, 2007) koruyucu ailesi olunan çocuğun sağlık ve tedavi süreçlerinde sorun yaşadıklarını belirtmiştir.

Tablo 51: Çocuğun Sağlık Muayene ve Kontrollerinde En Çok Yaşanan Sorun		
En Çok Yaşanan Sorun	Sayı	Yüzde
Aynı aile hekimi üzerine kayıtlı olmama nedeniyle muayene, kontroller ve aşı takiplerinde sıkıntı	0	0
Sünnet ya da ameliyat gibi sağlığı ile ilgili operasyon gerektiren durumlarda biyolojik ailenin, vasi ya da kayyumun iznini beklemenin süreci uzatması	3	18,8
Reçete ile ilaç alımında eczanelerde kota uygulamasına takılmak ya da ilaçlara ödeme çıkması	13	81,3
Diğer	0	0
Toplam	16	100,0

Koruyucu ailelerin 81,3'ü, koruyucu ailesi oldukları çocukların sağlık durumları ile ilgili en çok sorun yaşadıkları konuyu; “reçete ile ilaç alımında eczanelerde kota uygulaması olduğu için kotası dolmayan eczanelere ulaşmaya çalışmaları ya da ilaçlara ödeme çıkması”, %18,8'i ise; çocuğun “sünnet ya da ameliyat gibi operasyon gerektiren durumlarda biyolojik ailesinin, vasi ya da kayyumun iznini beklemenin süreci uzattığından çok beklemek zorunda kalmaları” olarak belirtmiştir.

Bir araştırmada, koruyucu ailesi olunan çocuğun sağlık ve tedavi süreci ile ilgili olarak ailelerin %25 oranında sevk konusunda problem yaşadıkları, %37,5 oranında anlaşılabilir eczane bulmada

zorluk, yine %37,5 oranında hastanelerin koruyucu aile hizmetini bilmemesinden kaynaklı sorunlar yaşandığı belirtilmiştir (Kahraman, 2007, s. 169). Nicel oranlarla sonuçların ortaya konulduğu başka bir araştırmada ailelerin %20,7'sinin koruyucu ailesi oldukları çocuğun vatandaşlığı olmaması nedeni ile sağlık kuruluşuna kayıt ve kabulde sıkıntı yaşadıkları, yine %20,7'si ücret talebi ve sevk istenmesi, %17,2'si çocuğun detaylı sağlık geçmişi ve kalıtsal özelliklerinin bilinmemesi ve %10,3'ü biyolojik ailenin onayı gerekmesi gibi nedenleri yaşanan sorunlar olarak belirttikleri anlaşılmıştır (Baysal, 2017, s. 139). Bazı araştırmalarda da çocuğun aile yanına yerleştirilmesi sürecinde ailelere, koruyucu ailesi olunan çocuğun herhangi bir sağlık sorununun olup olmadığı, aşı takipleri gibi sağlık durumu hakkında yeterli bilgi verilmediği için çocuğun sağlık durumunun takibi sürecinde güçlükler yaşandığı belirtilirken (Koç, 2016; Certel, 2016, Hız, 2018); koruyucu aile ödeneklerinin çocuğun sağlık problemleri ve tedavi giderleri için yetersiz olduğu da ifade edilmektedir (Hız, 2018). Bu araştırma ve yapılan diğer araştırma sonuçlarına bakıldığında sağlıkla ilgili sorunların genel olarak; reçete, ilaç alımı ve eczane uygulamaları ve operasyonel durumlarda koruyucu ailenin dışında veli ya da vasi izni için bekleme ile ilgili olduğu görülmüştür.

3.2.2.6. Koruyucu Ailelerin Koruyucu Aile Eğitimlerine İlişkin Değerlendirmeleri

Aşağıda Tablo 52'de KABK Eğitimi'ni alan koruyucu ailelerin bu eğitime ilişkin düşünceleri yer almaktadır.

Tablo 52: KABK Eğitimi Alan Ailelerin Eğitime İlişkin Düşünceleri		
KABK Eğitimi'ne Yönelik Değerlendirme	Sayı	Yüzde
Yeni bilgiler öğrendim	9	32,1
Bilgilerime yenileri eklendi, bazı konularda farkındalığım arttı	19	67,9
Toplam	28	100,0

Tablo 52'de görüldüğü üzere koruyucu aile KABK'i alan bireylerin %67,9'u aldıkları eğitimlerle birlikte bilgilerine yenilerini kattıklarını ve böylece farkındalıklarının arttığını belirtmişlerdir. %32,1'lik bir kesim ise yeni bilgiler öğrendiklerini belirtmişlerdir.

Yapılan diğer araştırmalar incelendiğinde koruyucu ailelerin bir kısmının eğitim almışken, henüz eğitim almayanların da olduğu anlaşılmaktadır (Certel, 2016; Koç, 2016)

Eğitim, yerleştirme bozulmalarını önlemek ve bakımdaki çocukların refahını sağlamak için evrensel olarak gerekli görölmektedir (Corie ve diğerleri 2018). Koruyucu aileler, koruyucu aile hizmetinde önemli bir rol üstlenirler ve koruyucu aileler için yeterli ve tutarlı bir eğitimin yokluğu, sistemdeki çocukların refahı için bir tehdit oluşturur (Benesh ve Cui, 2017). Eğitim, ebeveynleri oyun, teşvik ve teşvikler kullanmaya ve davranış problemleriyle başa çıkmak için ortamı düzenlemeye teşvik eder. İngiltere ve İrlanda'da yapılan bir çalışmada koruyucu ailelerin, aldıkları eğitim sonrası koruyucu ailesi oldukları gençlerin davranışsal problemlerinde azalma olduğunu; ayrıca kendilerinin de eğitime katıldıktan sonra depresyon seviyelerinde % 40 oranında bir düşüş olduğunu bildirdikleri ifade edilmiştir (Bywater ve diğerleri, 2010).

Ancak bu çalışmadan anlaşılacağı üzere Zonguldak ilinde koruyucu ebeveynlerden araştırmaya katılan yalnızca 28'i (%34,5'i) KABK eğitimini almıştır. Bunun nedeni olarak ise araştırmanın yapıldığı ilde görev yapan sosyal çalışma görevlilerinin Birinci ve İkinci Kademe Eğitimci Eğitimi sertifikası olmaması nedeni ile ailelerin geri kalan kısmının henüz Kademe Eğitimi'ni tamamlamadıkları öğrenilmiştir. Ancak AÇSHB'nin talimatları doğrultusunda illerinde eğitimcisi bulunmayan illere bölge illerden eğitimci desteği sağlandığı için eğitimlerin planlandığı bilgisi edinilmiş olup; araştırmanın yapıldığı süreçte eğitimler henüz tamamlanmadığından daha önce 1. Kademe Eğitimini tamamlamış olan koruyucu aile bireylerinin bu konudaki düşünceleri alınmıştır.

Aşağıda KABK Eğitimi'ni almış ailelerin bu eğitimin yeterliliğine ilişkin düşünceleri ele alınmıştır.

Tablo 53: Koruyucu Ailelerin Aldıkları Eğitimlerin Yeterliliğine İlişkin Değerlendirmeleri		
Eğitimlerin Yeterliliği	Sayı	Yüzde
Evet	21	75
Hayır	1	3,6
Kısmen	6	21,4
Toplam	28	100,0

Koruyucu ailelerin %75'i eğitimi yeterli bulduklarını, %21,4'ü kısmen yeterli bulduğunu, %3,6'sı ise yeterli bulmadıklarını belirtmişlerdir.

Yapılan bazı araştırmalarda koruyucu ailelerin verilen eğitimleri yetersiz buldukları belirtilmiştir (Dal, 2018, s.121; Certel, 2016). Bununla birlikte bir araştırmada ise koruyucu aile eğitimini almış koruyucu ailelerin ise %71,6'sının ise eğitime ihtiyacı olmadığını belirtirken, %25,3'ü eğitime ihtiyaç duyduğunu belirttiği görülmüştür (Baysal, 2017). Araştırma sonuçlarına göre, ailelerin eğitimlerle ilgili düşünceleri farklılık göstermektedir.

Tablo 54: Koruyucu Ailelerin Eğitim Almak İstedikleri Konular		
Eğitim Konuları	Sayı	Yüzde
Gelişimsel dönem özellikleri	4	14,2
Ailelerin karşılaştıkları sorunlarda (çocuklara davranış kazandırma/değiştirme gibi) konularda	10	35,8
Ergenlik dönemi özellikleri	2	7,1
Cevap Vermeyen	12	42,9
Toplam	28	100,0

Koruyucu ailelere verilen eğitimlere ek olarak hangi konularda eğitim almak istedikleri sorularak ihtiyaçları öğrenilmek istenmiş olup; KABK Eğitimini alan ailelerin %35,8'i ailelerin karşılaştıkları sorunlarda özellikle de davranış problemleri olan çocuklara yönelik davranış kazandırma/değiştirme gibi konularda eğitime ihtiyaç duyduklarını, 14,2'si çocukların gelişimsel dönem özellikleri ve %7,1'i ise ergenlik dönemi ile ilgili eğitim almak istediklerini belirtmişlerdir.

Literatür koruyucu ailelerin, profesyonel bir ekibin üyesi olarak ele alınması yaklaşımını vurgulamaktadır (Price ve diğerleri, 2008; Corie ve diğerleri, 2018). Onlardan eğitim ihtiyaçları hakkında bilgi istemek bu yöndeki ilk adımdır. Mevcut araştırmacılar, koruyucu ebeveynlerin ihtiyaçları konusunda kendilerine danışıldıklarında gerekli eğitime katılmaya daha duyarlı ve motive olduklarını bulmuşlardır (Corie ve diğerleri, 2018, s.263).

Yapılan bir araştırmada ailelerin deneyimlerini paylaşabildikleri, problem çözme becerilerini artıran eğitimlere ihtiyaç duydukları ve buldukları ilde koruyucu aile derneği bulunan ailelerin daha çok dernek tarafından düzenlenen koruyucu aile eğitim ve paylaşım günlerine

katıldıkları öğrenilmiştir (Dal, 2018). Bir başka araştırmada çocukların gelişimsel özelliklerini kapsayan iletişim dinamikleri, engeli olan çocuklarla çalışmanın zorlukları dikkate alınarak özel ihtiyaçları olan çocuklarla ilgili eğitime ihtiyaç duydukları belirtilmiştir (Certel, 2016, s. 116). Başka bir çalışmada da ailelerin %33,3'nün gelişim dönemi özellikleri hakkında, %14'ünün genel bilgilendirme ve seminerler,%12,3'ünün ergenlik dönemi özellikleri ve %10,5'inin davranış kazandırma ve değiştirme, yine aynı oranla çocuğa koruyucu ailesi olduğunu uygun şekilde söyleme ile ilgili eğitime ihtiyaç duydukları belirtilmiştir (Baysal, 2017, s. 155).

Sonuç olarak iyi yapılandırılmış, kapsamlı ve sürekliliği olan eğitimlerin ailelerin kendilerini daha yeterli hissetmelerini ve çocuğu daha uygun biçimde ele almalarını sağladığından, koruyucu ailelerin ciddi anlamda eğitim gereksinimleri olduğu görülmektedir (Akt. Özbesler, 2009, s. 88).

3.2.2.7. Koruyucu Ailelerin Kurum ve Meslek Elemanlarına İlişkin Değerlendirmeleri

Aşağıda koruyucu ailelerin Koruyucu Aile Birimi'nce yapılan izleme ve takiplere ilişkin görüşleri yer almaktadır.

Tablo 55: Koruyucu Ailelerin İzleme ve Takiplere İlişkin Görüşleri		
İzleme ve Takipleri Yeterli Bulma	Sayı	Yüzde
Evet	80	98,8
Hayır	1	1,2
Toplam	81	100,0

Katılımcıların %98,8'i Koruyucu Aile Birimi'nce yapılan izleme ve takipleri yeterli bulduğunu belirtmiştir. Yalnızca %1,2'si (1 kişi) izleme ve takipleri yeterli bulmadıklarını belirtmiştir. Ailelerin çoğunluğu izleme ve takipleri yeterli bulmuştur.

Benzer şekilde bir araştırmada da ailelerin %91,6'sı kurum tarafından yapılan takip ve kontrollerin yeterli olduğu belirtilmiştir (Baysal, 2017, s. 146). Tam tersi bir sonuçla başka bir araştırmada personelin dosya sayısının mevzuatta belirtilenden fazla olması nedeni ile koruyucu aile ziyaretlerinin mevzuatta belirtilen oranda gerçekleştirilemediği belirtilmektedir (Dal, 2018,

s.167). Buna benzer sonuçların ortaya çıktığı diğer araştırmalarda da meslek elemanlarının sayısının az olması nedeni ile iş yüklerinin fazla olması sonucu ailelere ziyaret ve izlemelerin yeterli yapılmadığı belirtilmektedir (Kahraman, 2007; Certel, 2016, s. 144; Hız, 2018).

Yapılan araştırmalarda dikkat çeken bir diğer husus ise ailelerin izleme ve denetimlere gidilme sıklığının az olmasına ailelerin olumlu bakabildiği; kimilerinin de “sorun yaşama” ya da “kendilerine güven” ile ilgili anlam yüklemiş olmalarına sebebiyet vermesinin gözlenmiş olmasıdır. Buna göre koruyucu ailelerin, sorunu olan ailelere sık gidilmesi, kendilerine çocuk bakma konusunda güvenilen ailelere sık gidilmemesi gibi bir anlam yükledikleri anlaşılmıştır (Certel, 2016, s. 146; Hız, 2018, s. 81).

Aşağıda Tablo 56’da koruyucu ailelerin ihtiyaç duymaları halinde Koruyucu Aile Birimi’ndeki meslek elemanları ile kolaylıkla iletişim kurup, onlara ulaşabilme durumları incelenmiştir.

Tablo 56: Meslek Elemanlarıyla İhtiyaç Halinde İletişim Kurabilme		
İletişim Kurabilme	Sayı	Yüzde
Evet	78	96,3
Hayır	2	2,5
Cevap Vermeyen	1	1,2
Toplam	81	100,0

Katılımcıların %96,3’ü (78 kişi) ihtiyaç duydukları anda, Koruyucu Aile Biriminde görevli meslek elemanlarıyla kolaylıkla iletişim kurabildiklerini belirtirken, yalnızca %2,5’i iletişim kuramadığını belirtmiştir. 1 kişi de bu soruya cevap vermemiştir.

Koruyucu aileler bakımını üstlendikleri çocuğun geleceği hakkında karar verirken; meslek elemanları onları düzenli olarak ziyaret ederek, göstermiş olduğu çabaları kabul ederek, onları dinleyerek, endişe ve şüphelerini netleştirerek, ekibin bir parçası olarak hissetmelerini sağlayarak ve görüşlerini dikkate alarak koruyucu ailelerin görev ve yükümlülükleri için daha iyi hazırlanmalarına yardımcı olabilir. Bunun yanı sıra, koruyucu ailelerin sosyal hizmetlerden yardım isteyebileceği ve zamanında cevap alabileceği 24 saat boyunca ücretsiz bir yardım hattı sağlamak da faydalı olacak bir yöntemdir (Salas ve diğerleri, 2016, s. 152). 105 koruyucu aileyle, çalıştıkları sosyal hizmet uzmanı ve onlardan aldıkları destek hakkındaki görüşlerinin alındığı bir çalışmada koruyucu aileler, kendilerini sık sık ziyaret eden ve telefonla temas

sağlayan sosyal hizmet uzmanları ile iletişimi olan ailelerin, koruyucu ailelik süreçlerinin, hizmetin devamı noktasında belirleyici olduğu sonucu ortaya çıkmıştır (Fisher ve diğerleri, 2000)

Görüldüğü gibi ailelere ulaşabilmenin en temel aracı öncelikle koruyucu ailelere yapılan izleme ve denetimlerdir. Ancak tabii ki özellikle de acil durumlarda ve ihtiyaç halinde koruyucu aile ve meslek elemanının birbirlerine ulaşmalarında en etkili yöntem telefon görüşmeleridir.

Yapılan araştırmalar incelendiğinde izleme ve denetimlerin sıklığı konusunda aksaklık yaşansa da genel olarak koruyucu ailelerin telefon ile meslek elemanlarına iletişime geçebildiği belirtilmektedir (Kahraman, 2007, s.172; Certel, 2016, s.145; Hız, 2018, s.80). Başka bir çalışmada kimi ailelerin, meslek elemanlarına özel numaralarını vermedikleri için yalnızca kurumdan ulaşabildikleri belirtilirken (Dal, 2018, s. 118), bir başkasında ise koruyucu ailelerin Koruyucu Aile Birimi'nde kendilerinden sorumlu olan meslek elemanları ile istedikleri saatte iletişime geçip, kimileri ile mesai dışında görüşemedikleri belirtilmiştir (Koç, 2016, s.97).

Sonuç olarak bu araştırmada ailelerin çoğunluğu meslek elemanları ile kolaylıkla iletişim kurabildiğini belirtirken; ülkemizdeki uygulamalara bakıldığında ailelerin meslek elemanlarına iletişime geçebilmeleri konusunda izleme ve denetimlerin yetersiz ve düzensiz olduğu; telefon ile ulaşılabilirlik noktasında ise belli bir standart olmadığını anlaşılmaktadır. Özellikle telefonla iletişim kişisel olanaklarla sağlanmaktadır. Ülkemizde koruyucu ailelere özel, acil durumlarda ulaşabileceği 7/24 sistemi üzerine kurulu bir telefon ve destek hattı yoktur.

Tablo 57: Meslek Elemanlarının İletişim Becerileri ve Yetkinlikleri		
İletişim Becerisi ve Yetkinliğin Değerlendirilmesi	Sayı	Yüzde
Çok İyi	60	74,1
İyi	20	24,7
Orta	1	1,2
Toplam	81	100,0

Koruyucu aileler, Koruyucu Aile Birimi'nde görevli meslek elemanlarının kendileri ile olan iletişim becerilerini, bu konudaki yetkinliklerini değerlendirmişlerdir. Buna göre ise; katılımcıların %74,1'i meslek elemanlarının iletişim becerileri ve bu konudaki yetkinliklerini

“çok iyi” bulduklarını, %24,7’si “iyi” bulduklarını belirtirken, %1,2’si ise “orta” olarak değerlendirme yapmıştır.

Kahraman (2007, s. 172) tarafından yapılan çalışmada koruyucu ailelerin %65’inin meslek elemanlarıyla olan iletişimlerini “iyi”, %35’inin de “çok iyi” olarak nitelendirdiği belirtilmiştir. Benzer şekilde bir başka çalışmada da koruyucu ailelerin %78,2’si Koruyucu Aile Birimi’nde kendisinden sorumlu meslek elemanı ile iletişimlerini “çok iyi”, %16,9’u “iyi” olarak nitelendirmiştir (Baysal, 2017, s. 144). Nitel olarak yapılan bir çalışmada meslek elemanlarının genç ve alanında yeni dolayısıyla tecrübesiz oluşunun hizmet sürecini olumsuz etkilediği belirtilmiştir (Certel, 2016,s. 145). Yapılan araştırma sonuçları ile bu araştırmanın benzer sonuçlar ortaya koyduğu görülmektedir.

Sonuç olarak meslek elemanları tarafından koruyucu ailelere yapılan doğru bilgilendirme, düzenli görüşme ve onaylandığını gösteren iyi bir iletişimin, sistemin ilerleyişi açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Denby ve diğerleri (1999) tarafından yapılan bir çalışmada 539 koruyucu aileden oluşan örnekleme, ailelerin yüksek memnuniyet düzeyine etki eden faktörler incelenmiş; kurumun ve çalışanlarının kendilerine yeterince bilgi sağlanması ve özellikle olumlu bir şey yaptıklarında bunun için onaylanmalarının, ailelerin memnuniyet derecesini olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Kurum personeli ile iletişimin ve takım çalışmasının, koruyucu ailelerin memnuniyetle ilgili olarak koruyucu rol oynaması gerekçesi ile memnuniyetin anahtar bileşenleri olduğu belirtilmektedir (Akt. Randle ve diğerleri, 2018). Fisher ve diğerleri (2000) tarafından yapılan bir çalışmada da koruyucu aileler, kendileri ile sık sık iletişime geçen, duygularını tarafsızlıkla dinleyen, sorunların çözümünde kendisine yardımcı olan, süreçte kendisini gönüllü bir işçi gibi değil, ekibin bir parçası olan profesyonel olarak görüp saygı gösteren bir sosyal hizmet uzmanını, olumlu ve yetkin olarak değerlendirmişler, bu şekilde bir meslek elemanı ile çalışmak istediklerini belirtmişlerdir.

3.2.2.8. Koruyucu Ailelerin Tekrar Koruyucu Aile Olma Konusunda Değerlendirmeleri

Koruyucu ailelere hizmetin değerlendirilmesi sürecinde en sık sorulan sorulardan biri de koruyucu ailesi oldukları çocuğun biyolojik ailesine döndürülmesi sonrası ve mevcut durumda koşulları uygun olduğu takdirde başka bir çocuğun daha koruyucu ailesi olmaya ilişkin yorumlarıdır. Bununla ilgili olarak Zonguldak ilinde koruyucu aile olan katılımcıların düşüncelerine ise aşağıda Tablo 58 ve 59’da yer verilmiştir.

Tablo 58: Koruyucu Ailesi Olunan Çocuğun Biyolojik Ailesine Dönmesi Halinde Başka Bir Çocuğun Koruyucu Ailesi Olma Düşüncesi		
Tekrar Başka Bir Çocuğun Koruyucu Ailesi Olma Düşüncesi	Sayı	Yüzde
Evet	50	61,7
Hayır	31	38,3
Toplam	81	100,0

Katılımcıların %61,7'si koruyucu ailesi olduğu çocuğun biyolojik ailesine dönmesi halinde tekrar başka bir çocuğun koruyucu ailesi olabileceklerini belirtmişlerdir. Ancak katılımcıların %38,3'ü ise bahse konu durumda tekrar koruyucu aile olmak istemediklerini belirtmişlerdir.

Benzer bir şekilde yapılan bir araştırmada da koruyucu ailelerin %52,4'ü çocukların biyolojik ailelerine dönmeleri halinde tekrar başka bir çocuğun koruyucu ailesi olabileceklerini, %36'sı ise olmak istemediklerini belirtmiştir (Baysal, 2017, s.151). Başka bir çalışmada ise koruyucu ailelerin %55,7'sinin koruyucu ailesi oldukları çocukların bir şekilde kendilerinden geri alınması sonucu tekrar koruyucu aile olamayacakları belirtilmiş olup, bunun nedeni ise %46,9'luk bir oranla başka çocuğa alınamama olarak belirtilmiştir (Tok, 1996, s.187).

Süreç içerisinde çocuğun korunma ve bakım altında kalmasını gerektirecek nedenlerin ortadan kalkması ve uygun koşulların oluşması sonrası çocukların yeniden ailelerine dönüşleri gerçekleşebilir. Bu süreçte gerçekleşen ayrılık, koruyucu aileler için duygusal anlamda zorlu geçebilir. Bu nedenle kimi aileler tekrar koruyucu aile olmak isterken kimileri istemeyebilir. Örneğin 19 koruyucu ebeveyn ile yapılan bir çalışmada, koruyucu ailesi oldukları çocukların biyolojik ailelerine dönüşü sonrası ailelerin bir keder yaşadıkları, bunun "haklarından mahrum edilmiş keder" olarak tanımlandığı belirtilmekte; bu kederi layıkıyla yaşayıp, hakkında konuşup, sosyal hizmet uzmanları tarafından da bu konuda gerekli desteği görmedikleri takdirde, ailelerin kiminin duygularını gereği gibi yaşayamadığı için duygusal olarak karmaşıklık yaşadığı, bir sonraki süreçte de tekrar koruyucu aile olmak istemedikleri ve olmadıkları sonucu ortaya çıkmıştır (Lynes ve Siteo, 2019). Bu nedenle koruyucu ebeveynlerin yaptıkları iş için onay, saygı ve tanıma ihtiyacı duydukları unutulmamalıdır. Yani, çocukların biyolojik ailelerine dönüşü sonrası yaşanan keder sistemdeki bütün tarafları etkileyen bir faktördür ve çözülmezse, koruyucu ebeveynlerin güvenlerini yitirmesine neden olabilir. Bunun

sonucunda da gelecekte dezavantajlı çocuklara yardım etmekten ya da daha da kötüsü bir daha koruyucu aile olmaktan vazgeçebilirler (Herbert ve diğerleri, 2013).

Benzer bir şekilde katılımcılara sahip oldukları mevcut koşulları uygun olduğu takdirde koruyucu ailesi oldukları çocuğun yanı sıra başka bir çocuğun daha koruyucu ailesi olma durumları da sorulmuş olup, bu konudaki düşüncelerine Tablo 59'da yer verilmiştir.

Tablo 59: Mevcut Koşullarına Göre Koruyucu Ailesi Olunan Çocuğun Yanı Sıra Başka Bir Çocuğun Daha Koruyucu Ailesi Olma		
Başka Bir Çocuğun Koruyucu Ailesi Olma Düşüncesi	Sayı	Yüzde
Evet	42	51,9
Hayır	39	48,1
Toplam	81	100,0

Katılımcıların %51,9'u mevcut koşullarının uygun olması halinde koruyucu ailesi olduğu çocuğun yanı sıra başka bir çocuğun daha koruyucu ailesi olabileceğini belirtirken, %48,1'lik bir kesim ise olmayacaklarını belirtmişlerdir.

Bu araştırmada ailelerin bu konudaki düşüncelerinin oran olarak birbirine yakın olduğu görülmüştür. Ancak mevcut koşulları uygun olduğu takdirde tekrar bir çocuğun daha koruyucu ailesi olmayı tercih eden ailelerin oranı bir başka çalışmada ise %68'dir (Baysal, 2017, s.151).

Koruyucu ailelerin yanlarındaki çocukların yanı sıra şartları uygun hale geldiğinde başka bir çocuğun daha koruyucu aile olması durumunun etkileyecek bazı faktörler olabilir. Bunların başında ailelere sağlanan ekonomik desteğin artırılması ki KAY'da aile yanına yerleşecek çocukların sayılarına göre ödemeli artırımlar yapıldığı belirtilmektedir. Bir diğeri, ailenin, sahip olduğu aile üyeleri ve yakın çevresi tarafından olumlu yönde desteklenmesi ve teşvik edilmesi olabilir. Ayrıca Denby ve diğerleri (1999) ve Randle ve diğerleri (2018) tarafından da daha önce belirtildiği üzere koruyucu ailelik sürecinde ailelerin olumlu bir davranış ya da iş yaptığı kurum ve meslek elemanları tarafından onaylanmaları da onları teşvik edici bir unsur olabilir. Diğer yandan ailelerin mevcut süreçte koruyucu ailesi olduğu çocukla yaşadığı ilişkinin niteliği de yeni bir çocuğun ailesi olma fikrini etkileyebilir. Örneğin, davranış problemleri, sağlık sorunları, engel durumu vb. nedenlerden ötürü aile ile çatışma halinde olan çocuklardan ötürü ailelerin stresli bir sürece sahip olması, neticesinde ailenin motivasyonunun düşmesi gibi

nedenler de ailenin başka bir çocuğun koruyucu ebeveyni olması düşüncesini olumsuz etkileyebilir.

3.2.2.9. Koruyucu Ailelerin Çevresindeki Bireylerin Koruyucu Aile Olmaya İlişkin Düşünceleri

Tablo 60: Yakın Çevrelerinin Koruyucu Aile Olmalarına Yönelik Tepkileri		
Tepkiler	Sayı	Yüzde
Olumlu	70	86,4
Olumsuz	5	6,2
Diğer	6	7,4
Toplam	81	100,0

Araştırmada katılımcıların %86,4'ü koruyucu aile olmalarından ötürü akraba ve yakın çevrelerinden “olumlu” tepkiler aldıklarını, %7,4'ü ise diğer seçeneği ile 4 kişi “hem olumlu hem olumsuz”, 2 kişi “tepki almadıklarını” belirtmiş; %6,2'si ise “olumsuz” tepkiler aldıklarını belirtmişlerdir.

Bu araştırma sonucunda olduğu gibi yakın çevrelerinin koruyucu aile olmalarından dolayı kendilerine olumlu tepkiler verdiğini belirten ailelerin çoğunlukta oldukları başka bir çalışmada bu oran %97,3'tür (Baysal, 2017, s.149). Üstüner ve diğerleri (2005) tarafından yapılan bir araştırmada ailelerin %15,8'inin komşularına, %42,9'unun çocuğun okuluna önyargılı ve olumsuz davranma ihtimaline karşı koruyucu aile olduklarını söylemedikleri belirtilmiştir. Nitel olarak yapılan araştırmalarda ise yakın çevrelerinin bir kısmının kendilerine önyargılı davrandıkları ve olumsuz tepkiler verdikleri ve ailelerin bu nedenle koruyucu aileliklerini zaman zaman gizledikleri, kimi zaman da olumlu tepkiler verdikleri belirtilmektedir (Koç, 2016, s.75; Certel, 2016, s. 104; Hız, 2018, s. 78).

Araştırmaya katılan bireylerin koruyucu ailelik sürecinde güçlüklerle karşılaşma durumları da olsa hepsi (%100'ü) koruyucu aile olmayı başkalarına da önereceklerini belirtmişlerdir.

Aşağıda Tablo 61'de kendilerinden etkilenecek koruyucu aile olmak isteyen yakınların olma durumları ve başvuru aşamaları hakkında bilgiler yer almaktadır.

Tablo 61: Koruyucu Ailelerden Etkilenen Yakınlarının Koruyucu Aile Olma Düşüncesi		
Koruyucu Aile Olmak İsteme Durumu	Sayı	Yüzde
Evet	53	65,4
Hayır	28	34,6
Toplam	81	100,0

Katılımcıların %65,4'ü kendilerinden görüp olumlu yönde etkilenecek koruyucu aile olmak isteyen yakınları olduğunu, %34,6'sı ise olmadığını belirtmiştir.

Tablo 24'de ailelerin koruyucu aile olmayı ilk nereden öğrendiği bulgularına bakıldığında ailelerin çoğunlukla AÇSH İl Müdürlüğü'nün Koruyucu Aile tanıtım günü, akraba veya yakın çevrelerinden birinin çocuğunun kurum bakımında olması nedeni ile kurum personelinin ve koruyucu aile olan bir tanıdığından öğrendiği bilgileri öne çıkmış, bu bilgilerin de en iyi tanıtımın gözlemleyerek öğrenme olduğunu kanıtlayan bir sonuç olduğu görülmüştür. Bu bilgilerle benzer şekilde yakınlarının kendilerinden görerek koruyucu aile olmak istemesi de yine çoğunluktadır.

Tablo 62: Koruyucu Ailelerden Etkilenen Yakınların Koruyucu Aile Olma Başvuru Süreci		
Başvuru Aşaması	Sayı	Yüzde
Henüz Başvuru Yapmadılar	35	66
Yazılı Başvuru Yaptılar, Görüşme Sürecindedir	8	15,1
Koruyucu Aile Oldular	9	17
Talepleri Uygun Bulunmadı	1	1,9
Toplam	53	100,0

Kendilerinden görerek yine koruyucu aile olmayı isteyen yakınları ile ilgili olarak koruyucu ailelerin %66'sı (35 kişi) yakınlarının henüz başvuru yapmadıklarını, %17'si (9 kişi) başvuru yapan yakınlarının koruyucu aile olduklarını, %15,1'i (8 kişi) yazılı başvuru yaptıklarını ve

görüşme sürecinde olduklarını, %1,9'u (1 kişi) ise başvuru yapan yakınlarının talebinin uygun bulunmadığını ifade etmiştir.

Benzer bir sonucun olduğu başka bir araştırmada ise, koruyucu ailelerin %49,3'ü yakınlarının kendilerinden görerek koruyucu aile olmayı düşündüklerini ancak henüz başvuru yapmadıklarını belirtmiştir (Baysal, 2017). Her iki araştırmada ailelerin çoğunluğunun bu hizmetten etkilenmesine rağmen henüz başvuru yapmadıkları görülmektedir. Bu durum ailelerin endişelerinden ya da bilgi eksikliğinden kaynaklı olduğu düşünülebilir. Örneğin, Dal (2018) tarafından yapılan bir çalışmada kimi aileler kendilerinden görerek koruyucu aile olmak isteyen ailelerin olduğunu ancak çocukların biyolojik ailelerine geri dönebilme olasılığının kendilerinde endişe yarattığı bu nedenle başvuru yapmadıklarını ifade etmişlerdir. Aynı çalışmada diğer yandan; koruyucu ailelerin yaşadıkları olumsuzlukları gören ailelerin yapamayacakları endişesine kapılıp vazgeçtikleri; olumlu ve başarılı koruyucu aileleri gördüklerinde başvuruların artacağı belirtilmiştir.

Tablo 63: Koruyucu Aile Olduktan Sonra Hayatında Nelerin Değiştiği		
Yaşanan Değişimler	Sayı	Yüzde
Hayatımıza Renk, Neşe, Huzur ve Mutluluk Geldi	29	35,9
Anne/Babalık Duygusunu Tattım, Hayatım Anlam Kazandı	23	28,3
Gençleştik, Yaşama Sevincimiz ve Enerjimiz Arttı	4	4,9
Sorumluluk Duygumuz Arttı ve Sabretmeyi Öğrendik	7	8,7
Bir Çocuk İçin Ailenin Ne Kadar Önemli Olduğunu Anladım	8	9,9
Geniş ve Kalabalık Bir Aile Olduk	6	7,4
Hayatımızı Çocuğa Göre Programlayarak Ondaki Değişimi Gözlemlemenin Mutluluğunu Gördük	4	4,9
Toplam	81	100,0

Koruyucu ailelerin %35,9'u koruyucu aile olduktan sonra hayatlarına renk, neşe, huzur ve mutluluk geldiğini; %28,3'ü anne/babalık duygusunu tattıklarını ve bu şekilde hayatlarının anlam kazandığını belirtmiştir. Katılımcıların %9,9'u koruyucu aile olduktan sonra bir çocuk için ailenin, ne kadar önemli olduğunu anladıklarını, %8,7'si koruyucu aile olduktan sonra sorumluluk duygularının arttığını ve sabretmeyi öğrendiklerini, %7,4'ü geniş ve kalabalık bir aile olduklarını ve %4,9'u ise gençleştiklerini, yaşama sevinçlerinin ve enerjilerinin arttığını; yine %4,9'luk başka bir kesim ise hayatlarını çocuğa göre programlayarak ondaki değişimi gözlemlemenin mutluluğunu gördüklerini ifade etmiştir.

Benzer sonuçlar Kahraman (2007, s. 180) tarafından araştırma sonucunda da bulunmuştur. Ailelerin %35'i tarafından hayatlarının anlam kazandığı, evlerine mutluluk geldiği, sosyalleştikleri ve ailelerinin bir araya geldiği belirtilmiştir.

Katılımcıların koruyucu aile hizmetinin yeterince yaygın olmamasının nedenlerine ilişkin düşünceleri ise Tablo 64'de ele alınmıştır.

Tablo 64: Koruyucu Aile Hizmetinin Yeterince Yaygın Olmamasının Nedenleri		
Yaygın Olmamasının Nedenleri	Sayı	Yüzde
Reklam ve tanıtım faaliyetlerinin yetersizliği	7	8,7
İnsanların genel olarak çocukları, çok sevdiğini belirtmelerine rağmen, bir çocuğun bakımını üstlenme konusunu sosyal sorumluluk olarak görmemeleri	35	43,2
Koruyucu aile hizmetinin önemli görev ve yükümlülükleri olması	11	13,6
Genel olarak insanların bu konuda bilinçsiz olması	19	23,4
Koruyucu Aile ödeneklerinin yetersiz olması	1	1,2
Kimi aileler tarafından dini inançları bakımından mahremiyetin ileride sorun olacağı düşünülmesi	5	6,1
Diğer	3	3,8
Toplam	81	100,0

Koruyucu aile hizmetinin yeterince yaygın olmamasının nedenleri ile ilgili olarak koruyucu ailelerin %43,2'si insanların genel olarak çocukları çok sevdiğini belirtmelerine rağmen, bir çocuğun bakımını üstlenme konusunu sosyal sorumluluk olarak görmemeleri, %23,4'ü genel olarak insanların koruyucu aile hizmetinin anlamı ve içeriği ile ilgili bilinçsiz olduklarını, %13,6'sı ise koruyucu aile hizmetinin önemli görev ve yükümlülükleri olmasının insanları koruyucu aile olma konusunda ürktmesi olarak belirtmektedir. Bunu sırasıyla %8,7 ile reklam ve tanıtım faaliyetlerinin yetersizliği, %6,1 ile kimi aileler tarafından dini inançları bakımından mahremiyetin ileride sorun olacağı düşünülmesi, %1,2 ile Koruyucu Aile ödeneklerinin yetersiz olması izlerken; %3,8 ile (3 kişi), 2 kişi koruyucu ailesi olunan çocuğun bir gün geri gidecek korkusunun hizmetin yaygınlaşmasını olumsuz etkileyen en büyük neden olarak ifade etmiş, 1 kişi ise seçeneklerin hepsini neden olarak göstermiştir.

Koruyucu aile hizmetinin az tercih edilmesinin nedenleri ise bir başka araştırmada %28 oranda sosyal hizmetlerden kaynaklanan sorunlar olarak belirtilmiştir. Söz konusu sorunlar ise hizmetin yeterince tanıtılmaması, hizmetin içeriğinin bilinmemesi, uygulamanın Batı merkezli olmasının

yarattığı uyum sorunları, meslek elemanı azlığı ve hizmetin önemsenmemesi olarak ifade edilmiştir. Koruyucu ailelerin %37'si aynı araştırmada Türkiye'de koruyucu aile hizmetinin yaygınlaştırılmamasının nedenini, reklam ve tanıtım yapılmaması, %50'si koruyucu ailelere rehberlik hizmeti verilmemesi, %29'u koruyucu ailelerin kendi kendilerini yetiştirmek zorunda kalması, olarak belirtmiştir (Kahraman, 2007). Bir diğer çalışmada çocukların biyolojik ailelerine dönme durumunun hizmetin yaygınlaşmamasında engel olduğu (Baysal, 2017; Dal, 2018), hizmetin yaygınlaştırılması için bilgilendirme ve tanıtım yetersizliği (Certel, 2016; Baysal, 2017; Dal, 2018), STK ve derneklerle işbirliği yapılmaması, (Uluç, 1997; Certel, 2016; Dal, 2018; Hız, 2018); meslek elemanlarını tecrübesizliği (Dal, 2018); ailelere sağlanan ödemelerin yetersizliği (Özkara, 2005; Dal, 2018); ailenin biyolojik çocuğun ihmal edilebileceği düşüncesi (Hız, 2018); dini inanışları gereği mahremiyet algısı (Hız, 2018) gibi nedenlerden ötürü hizmetin yaygınlaşmadığı belirtilmektedir.

Bu araştırmada da benzer sonuçların görüldüğü, ancak insanların çocukları sevmelerine rağmen bir çocuğun ailesi olmayı sosyal sorumluluk olarak görmemeleri; hizmet hakkında bilgi sahibi olmamaları ve hizmetin ailelere önemli görev ve yükümlülükler getirmesi öne çıkan yaygınlaşmama nedenleridir.

3.3. DEĞİŞKENLERE AİT İSTATİSTİKİ ANALİZLER VE YORUM

SPSS 20 programı aracılığıyla elde edilen çapraz tablolar ile araştırmanın amaçlarına ilişkin sonuçlar yorumlanmıştır. Araştırmanın amaçlarına ilişkin de sonuçları ortaya koyacak olması sebebiyle bazı verilerin, birbirleri ile bağlantı ve ilişkilerinin değerlendirildiği Pearson Ki Kare sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 65: Koruyucu Ailenin Cinsiyeti ile Çocukla Sorun Yaşama Durumu						
Çocukla Sorun Yaşama	Cinsiyet					
	Kadın		Erkek		Toplam	
	S	%	S	%	S	%
Evet	19	42,5	16	41	35	43,2
Hayır	23	54,8	23	59	46	56,8
Toplam	42	100	39	100	81	100

$X^2=0,087$; $SD=2$; $P=0,768$; $P>0,05$

Koruyucu ailelerin cinsiyetlerinin koruyucu ailesi oldukları çocukla sorun yaşamaları üzerine etkisine bakıldığında; sorun yaşadığını belirten 35 kişinin 19'u kadın, 16'sı erkektir. Bulgulara göre, ailelerin cinsiyetleri ile çocuk sorun yaşama üzerinde anlamlı bir ilişki olmadığı görülmektedir.

Benzer şekilde daha önce 183 koruyucu aile ile yapılan bir araştırmada da ebeveynlerin cinsiyeti ile koruyucu ailesi olunan çocukla sorun yaşama arasında anlamlı bir ilişki olmadığı görülürken (Tok, 1996, s.190); başka bir araştırmada ise kadınların daha çok sorun yaşadığı sonucuna ulaşılarak, cinsiyetle sorun yaşama arasında farklılık bulunmuştur (Baysal, 2017, s. 158).

Koruyucu ailelik sürecinde yaşanan sorunların anlamlandırılmasında koruyucu ailelerin eğitim durumları ile sorun yaşama arasında fark olup olmadığı da araştırılan diğer konulardandır. Aşağıda ailelerin eğitim durumları ile çocukla sorun yaşamalarına ilişkin değişkenler analiz edilmiştir:

Tablo 66: Koruyucu Ailelerin Eğitim Durumu ile Çocukla Sorun Yaşama Durumu								
Çocukla Sorun Yaşama	Eğitim Durumu							
	İlköğretim (İlk ve Orta Okul)		Lise		Üniversite		Toplam	
	S	%	S	%	S	%	S	%
Evet	14	31,8	7	41,2	12	80	33	43,4
Hayır	30	68,2	10	58,8	3	20	43	56,6
Toplam	44	100	17	100	15	100	76	100

$X^2=10,616$; $SD=2$; $P=0,005$; $P<0,05$

Koruyucu ailesi olunan çocukla sorun yaşamaları ile ailelerin eğitim durumu arasında anlamlı bir fark olduğu ortaya çıkmıştır. Buna göre ebeveynlerden ilköğretim (ilk ve ortaokul) mezunu olanların %31,8'inin, lise mezunu olanların %41,2 ve üniversite mezunu olanların ise %80'inin koruyucu ailesi olduğu çocukla sorun yaşadığı anlaşılmıştır. Bu ilginç bir sonuç olarak karşımıza çıkmıştır. Elbette eğitim düzeyi arttıkça sorun yaşanmayacağı anlamına gelmemektedir. Ancak, eğitim düzeyi ve sorun yaşama ilişkisi denildiğinde, eğitim seviyesi yükseldikçe daha az sorun yaşanabileceği kanısı ilk olarak akla gelmektedir. Araştırmamızda ise, eğitim düzeyi yükseldikçe çocuklarla sorun yaşama oranlarının arttığı görülmüştür. Bu durumla ilgili olarak; engeli, sağlık sorunu ya da özel durumu nedeni ile akranlarına oranla daha yakından ilgi ve alaka ile bakımı sağlanması gereken çocukların, eğitimleri de dikkate alınarak

daha bilinçli ve farkındalık düzeyi yüksek aileler ile eşleştirildiği düşünülebilir. Ya da insanların eğitim düzeyleri arttıkça sorun olarak gördükleri konuların içeriğinin değişebileceği aklı gelmektedir.

Koruyucu ebeveynlerin eğitim düzeyi ile sorun yaşama arasındaki ilişkinin incelendiği nicel bir araştırmada eğitimi ilkokuldan az koruyucu ailelerin başvuruları sonrası biyolojik çocukları ile olan ilişkileri dâhil koruyucu aile oldukları çocukla hiç güçlük yaşamadıkları, lise ve yükseköğretim mezunlarının ise koruyucu aile olma başvuruları sırasında bir güçlükle karşılaşmadıkları belirtilmiştir (Tok, 1996). Başka bir çalışmada ise koruyucu ailelerin yaşadıkları sorun sonrası aradıkları çözüm yolları ile mezuniyet durumları incelenmiş, ilk, orta ve lise mezunlarını benzer, yüksek lisans mezunlarının daha farklı çözüm yolları aradıkları belirtilmiştir (Baysal, 2017).

Tablo 67: Ailenin Biyolojik Çocuğa Sahip Olması ile Koruyucu Ailesi Olduğu Çocukla Sorun Yaşama Durumu						
Çocukla Sorun Yaşama	Biyolojik Çocuğa Sahi Olma					
	Var		Yok		Toplam	
	S	%	S	%	S	%
Evet	23	59	11	26,1	34	42
Hayır	16	41	31	73,9	47	58
Toplam	39	100	42	100	81	100

$X^2=7,187$; $SD=1$; $P=0,007$; $P<0,05$

Biyolojik çocuğu olan koruyucu ailelerin %59'unun koruyucu ailesi olduğu çocukla sorun yaşadığı, %41'inin ise sorun yaşamadığı görülmektedir. Biyolojik çocuğu olmayan ailelerin ise %26,1'inin sorun yaşarken %73,9'unun sorun yaşamadığı görülmüştür. Anlaşılacağı üzere biyolojik çocuğu olan bireylerin koruyucu ailesi oldukları çocukla daha çok sorun yaşadığı anlaşılmış olup; bu doğrultuda biyolojik çocuğa sahip olma ile koruyucu ailesi olduğu çocukla sorun yaşama arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

Koruyucu ailelerin biyolojik çocukları ile yapılan bir araştırmada 392 katılımcının %34'ü, koruyucu ailesi oldukları çocuklarla olumsuz deneyimleri olduğunu belirtmiştir (Höjer, 2006). Bir başka araştırma sonucunda ise benzer şekilde koruyucu ailenin biyolojik çocukları ile koruyucu ailesi olunan çocuk ile aralarında yaşanan kıskançlık ve rekabet yaşanması nedeniyle koruyucu ailelik sürecinin kimi zaman sonlandırma ile sonuçlanabileceği gibi kimi zaman da

ailenin biyolojik çocuğunun olmasının koruyucu ailelik sürecini kuvvetlendiren bir durum olduğu belirtilmektedir (Rock ve diğerleri, 2015).

Tablo 68 :Koruyucu Ailelerin Eğitim Durumları ve Koruyucu Ailesi Olunan Çocuğun Biyolojik Ailesiyle Görüşmesine İlişkin Düşüncesi								
Biyolojik Ailesi İle Görüşmesine İlişkin Düşünce	Eğitim Durumu							
	İlköğretim (İlk ve Orta Okul)		Lise		Üniversite		Toplam	
	S	%	S	%	S	%	S	%
Aslında Görüşmesini İstemiyorum	11	25,6	3	17,6	3	27,3	17	23,9
İstiyorum	20	46,5	6	35,3	3	27,3	29	40,8
Bu Konuda Kararsızım	12	27,9	8	47,1	5	45,5	25	35,2
Toplam	43	100	17	100	11	100		100

$X^2=3,041$; $SD=4$; $P=0,551$; $P>0,05$

Koruyucu ailelerce en çok eleştirilen konulardan biri çocukların biyolojik aileleri ile görüşmesi durumu olup, Zonguldak ilindeki koruyucu ailelerin izleme ve takipler ile saha izlemelerinde de zaman zaman bu durumu dile getirdikleri bilinmektedir. Bu nedenle koruyucu ailelerin eğitim durumlarına göre çocukların biyolojik aileleri ile görüşmesine yönelik anlamlı bir fark olup olmadığı merak edilmiştir. Ancak araştırmada çocukların biyolojik ailelerine ile görüşmesi konusundaki düşünceleri, koruyucu ailelerin eğitim durumuna göre farklılık göstermemiştir.

Koruyucu aile ile biyolojik aile arasında yaşanan anlaşmazlık ve çatışmaların koruyucu ailelik sürecinin sonlanmasına neden olması (Vanderfaellie ve diğerleri, 2017), bu ziyaretlerin çocuğun biyolojik ve koruyucu ailesine karşı aidiyet ve sadakat duyguları arasında anlam karmaşası yaşamasına neden olması (Leathers, 2004) ya da çocuğun biyolojik ailesine geri dönecek olması nedeni ile ailelerin endişe ve kaygılarının çocukla bağlanması önünde engel teşkil ettiğinin (Buehler ve diğerleri, 2006, s.534) belirtildiği araştırma sonuçlarında da görüleceği üzere; çocukların biyolojik aileleri ile görüşmeleri koruyucu ailelerce genel olarak olumsuz yorumlanan bir konudur. Yine bu araştırmada da ailelerin çocukların biyolojik aileleri ile görüşmelerine ilişkin düşüncelerinin yer aldığı Tablo 38'a bakıldığında ailelerin istemeyenler ve kararsız olanların birlikte değerlendirildiğinde bu konuya pek de sıcak bakmadıkları görüldüğünden, ailelerin eğitim durumlarının hangi düşüncede daha yaygın

olduğu öğrenilmeye çalışılmıştır. Ancak bu konuda bireylerin eğitim düzeyleri ile ilgili bir ilişki ortaya çıkmamıştır. Bu durum eğitim düzeyi ne olursa olsun, ailelerin çocukları çok sahiplendikleri, geri dönme ihtimali endişesi ve çocukta davranış ve duygusal problemlere neden olduğu gerekçesi ile biyolojik aile görüşmelerine sıcak bakmamalarının koruyucu aile hizmetinde genel bir kanı olarak yerleşik olduğunu göstermektedir.

Diğer yandan aşağıda Tablo 69’de çocukların biyolojik aileleri ile görüşmelerinin koruyucu ailelik sürecinde koruyucu ailesi ile sorun yaşamaları arasındaki ilişki incelenmiştir.

Tablo 69: Çocuğun Biyolojik Ailesi ile Görüşmesi ve Koruyucu Ailesi İle Sorun Yaşama Durumu						
Biyolojik Ailesi İle Görüşmesi Durumu	Çocukla Sorun Yaşama					
	Evet		Hayır		Toplam	
	S	%	S	%	S	%
Evet	20	60,6	28	60,9	48	60,8
Hayır	13	39,4	18	39,1	31	39,2
Toplam	33	100	46	100	79	100

$X^2=,000$; $SD=1$; $P=1,000$; $P>0,05$

Buna göre, koruyucu aile bireylerinin 48’i, koruyucu ailesi oldukları çocuğun biyolojik ailesi ile görüştüğünü belirtmiş olup, bu bireylerin 20’si sorun yaşadığını, 28’i ise sorun yaşamadığını belirtmiştir. Bu durumda çocukların biyolojik aile ile görüşmeleri ile koruyucu ailenin çocukla sorun yaşaması arasında bir fark olmadığı görülmüştür.

Çocukların biyolojik ailesi ile görüşmelerinin çocukların yararına olup olmadığı ya da koruyucu ailelik sürecini nasıl etkilediği ile ilgili farklı görüşler vardır. Kimileri olumsuz olduğunu vurgularken kimileri ise aslında olumlu da olabileceğini belirtmektedir. Uzun süreli koruyucu ailelerle yapılan bazı araştırmalarda çocukların biyolojik aileleri ile görüşmelerinin çocuğun sosyal ve duygusal gelişimini desteklediği ve koruyucu aile yanında yerleşimin daha istikrarlı olduğunu (McWey ve Mullis, 2004); ayrıca çocuğun refahını, güvenli bağlanma ve çocuğun kimliğinin gelişimini desteklediğini (Schofield ve Ward, 2011) belirtmektedir. Başka bir araştırmada da biyolojik aileleri ile görüşen çocukların koruyucu ailelerin, bu görüşmeleri faydalı ve gerekli gördükleri sonucu ortaya çıkmıştır (Baysal, 2017).

Aşağıda Tablo 70’de ise koruyucu ailelerin, yararlandığı koruyucu aile modeli ile koruyucu ailesi oldukları çocukla sorun yaşama arasında bir fark olup olmadığına bakılmıştır:

Tablo 70 :Koruyucu Aile Modeli İle Çocukla Sorun Yaşama Durumu						
Çocukla Sorun Yaşama Durumu	Yararlandığı Koruyucu Aile Modeli					
	Sürelili Koruyucu Aile		Akraba veya Yakın Çevre Modeli Koruyucu Aile		Toplam	
	S	%	S	%	S	%
Evet	28	45,9	6	31,6	34	42,5
Hayır	33	54,1	13	68,4	46	57,5
Toplam	61	100	19	100	80	100

$X^2=0,701$; $SD=1$; $P=0,403$; $P>0,05$

Koruyucu ailesi olduğu çocukla sorun yaşamaları ile ailelerin yararlandıkları koruyucu ailelik modelleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığına bakıldığında Sürelili Koruyucu Aile modeli koruyucu ailelerin %45,9'unun sorun yaşarken, %54,1'inin sorun yaşamadığı; Akraba veya Yakın Çevre modeli koruyucu ailelerin de %31,6'sının sorun yaşarken %68,4'ünün sorun yaşamadığı görülmüştür. Bu durumda Ki Kare analizi sonuçlarına göre yararlandıkları koruyucu aile modeline göre bireylerin koruyucu ailesi olduğu çocukla sorun yaşama durumları arasında anlamlı bir fark olmadığı anlaşılmıştır.

Bir çalışmada akraba modeli koruyucu ailelerin iki tür stres ve sıkıntı ile karşılaştığı belirtilmiş, bunların %77'si biyolojik ailelerle yaşanan çatışma ve %52'si ise gelir desteği ya da borç içinde olmak gibi finansal stres olarak açıklanmıştır (Bremner, 2014). Koruyucu ailelerin sorunlarının oluşumunda buldukları yaşam evreleri (genç, orta yaş ve yaşlılık ve sahip olunan hastalıklar, engeller gibi) ve deneyimlerinin de etkili olduğu belirtilmektedir (Purcal ve diğerleri, 2014). Diğer yandan çocuğun ihmal ve istismar mağduru olması sonucu çocukla temas kurmada sorunu yaşama (Király ve Humphrey, 2013), çocuğun zihinsel sağlık problemleri olması, özel eğitime ihtiyaç duyması (Wise ve Connolly, 2014), özellikle de genç akraba bakmanın getirdiği finansal yük, torunlarına bakan büyükbabaların ebeveynlikleri ile ilgili keder ve suçluluk hissetmesi, bunların yanı sıra zihinsel ve sağlık endişeleri, bazılarının yaşlılık ve yalnızlık deneyimlemesi gibi sorunlar yaşadıkları (Harms, 2010) belirtilmektedir.

Diğer yandan akraba modeli koruyucu ailelerin koruyucu aile hizmetinin devamlılığı noktasında biyolojik ebeveynleri bekletebildikleri için çok ciddi sorunlarda bile koruyucu bir faktör oldukları belirtilmektedir (Sallnäs ve diğerleri, 2004). Diğer yandan akraba veya yakın çevre koruyucu ailelerin, daha öncesinde çocukları tanıdıkları için ciddi davranış sorunları olan bir

çocuğa bakmaları daha az olası bir durumdur. Ayrıca çok karmaşık ve ciddi sıkıntılar çeken bir çocuğun da akraba yanına değil daha çok kurum bakımı gibi bakım modellerine yerleştirilmesine dikkat edilmelidir (Vanschoonlandt ve diğerleri, 2012). Buna göre akraba modeli koruyucu ailelerin çocukla sorun yaşamalarının daha az olası olabileceği ifade edilmektedir.

Diğer yandan akraba modeli koruyucu ailelerin yaşadıkları sorunlar bu şekilde sıralanırken, yapılan bazı araştırmalar, koruyucu ailelik sürecinin sonlandırılması ile koruyucu aile modelleri üzerinde yorum yapmaktadır. Buna göre, bir araştırmada akraba modeli koruyucu ailelerin, akraba olmayanlara göre daha uzun süre koruyucu aile oldukları ortaya konmuştur (Rock ve diğerleri, 2015). Diğer yandan yapılan bir araştırmada ise akrabalar, çocukları biyolojik aileleri ile görüşürme konusunda kurallara uymaması gibi konularda meslek elemanları tarafından eleştirilmiştir (Baysal, 2017).

Aşağıda koruyucu ailelerin biyolojik çocukları olmasına göre koruyucu aile olma nedenleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığı incelenmiştir.

Tablo 71 :Koruyucu Aile Olmadaki En Önemli Neden ile Biyolojik Çocuk Sahibi Olma						
Koruyucu Aile Olmanın En Önemli Nedeni	Biyolojik Çocuğa Sahip Olma Durumu					
	Var		Yok		Toplam	
	S	%	S	%	S	%
Akrabasının çocuğunun/çocuklarının bakımını üstlenerek kurum bakımında değil, bir aile yanında büyümesini istediği için	18	54,5	1	2,4	19	25,3
Bir çocuğun bakımını üstlenmenin de sosyal bir sorumluluk olduğunu düşündüğü için	11	33,3	3	7,1	14	18,7
Çocukları çok sevdiği için	2	6,1	3	7,1	5	6,7
Hiç çocuğu olmaması nedeni ile bir çocuk sahibi olarak, annelik/babalık duygusunu tatmak için	0	0	26	61,9	26	34,7
Koruyucu ailesi olduğu çocuğu bir gün evlat edinebileceğini düşündüğü için	2	6,1	9	21,4	11	14,7
Toplam	33	100	42	100	75	100

$X^2=63,345$; $SD=4$; $P=0,000$; $P<0,05$

Biyolojik çocuğu olmayan koruyucu ailelerin %61,9'unun "hiç çocuğu olmaması nedeni ile bir çocuk sahibi olarak, annelik/babalık duygusunu tatmak için" koruyucu aile oldukları,

%21,7'sinin ise "koruyucu ailesi olduğu çocuğu bir gün evlat edinebileceğini düşündüğü için" koruyucu aile oldukları sonucu ortaya çıkmıştır. Biyolojik çocuk sahibi olan koruyucu ailelerin %54,5'i akrabalarının çocuklarının koruyucu ailesi oldukları, %33,3'ü ise bir çocuğun koruyucu ailesi olmanın da bir sosyal sorumluluk olduğunu düşündükleri için koruyucu aile oldukları görülmüştür. Buna göre, biyolojik çocuk sahibi olanlar ile olmayanların koruyucu aile olma isteme nedenleri arasında farklılık vardır. Yani, koruyucu aile olma nedenleri ile ilgili olarak; biyolojik çocuk sahibi olanların daha çok akrabası olması gerekçesi ile veya sosyal sorumluluk olarak gördüğü için koruyucu aile olduğu görülürken, biyolojik çocuğu olmayanların ise daha çok ebeveynlik duygusunu tatmak veya evlat edinmek gibi duygusal nedenlerle koruyucu aile oldukları anlaşılmıştır.

Koruyucu aile olma nedenleri literatürde koruyucu aile motivasyonu olarak adlandırılmaktadır. Tyebjee (2003) ve Sebba (2012) tarafından koruyucu aile olma motivasyonu çocuk odaklı, öz odaklı ve toplum odaklı olarak üç grupta ele alınmaktadır. Araştırmalar içsel, çocuk merkezli ve öz odaklı nedenlerin olumlu sonuçları olduğunu belirtmektedir. Örnek olarak sevgi dolu bir ebeveyn olmak istemek, çocukları daha fazla zarardan kurtarmak gibi içsel motivasyonları olan ebeveynlerin koruyucu ailelik süreçlerinin devamlılığının daha yüksek olduğu ifade edilmektedir. Biyolojik çocuğu olmaması, çocukluğunun yoksunluğu nedeni ile çocuklarla özdeşleşebilme gibi kendi kendine yönelen nedenlerin de koruyucu aile olmak için olumlu bir neden olup, yerleştirme sürelerinin uzun süreli olduğu belirtilmektedir. Kendine yönelik gereksinimlerden oluşan nedenlere sahip koruyucu ailelerin koruyucu aile yerleşimlerinde kesintiler olabileceği ya da sonlanma yaşanabileceği belirtilmektedir (Akt. Maeyer ve diğerleri, 2014). Bu araştırmada biyolojik çocuğu olanların daha çok toplum odaklı nedenlerden, biyolojik çocuğu olmayanların ise ebeveynlik duygusunu tatmak ve evlat edinebilmek gibi kendi gereksinimlerinden kaynaklı öz odaklı nedenler olduğu görülmüştür.

Biyolojik çocuğu olan ailelerin koruyucu aile olma nedenleri kadar koruyucu ailelik süreçlerindeki endişe ve kaygıları da merak edilmiş ve aşağıda ailelerin biyolojik çocuğu olması ile koruyucu aile hizmetiyle ilgili en çok düşündükleri özellik arasındaki ilişki incelenmiştir.

Tablo 72: Koruyucu Aile Olmadan Önce En Çok Düşündüren Konu ile Biyolojik Çocuk Sahibi Olma						
En Çok Düşündüren Konu	Biyolojik Çocuğa Sahip Olma Durumu					
	Var		Yok		Toplam	
	S	%	S	%	S	%
Çocuğun bir gün biyolojik ailesine geri dönme ihtimalinin kendisi ve ailesini duygusal olarak sarsacağını düşünme	14	35,9	38	90,5	52	64,2
Çocuğun biyolojik ailesi ile görüşmesi fikrini kabullenememe	1	2,6	2	4,8	3	3,7
Biyolojik/ kendi öz çocuklarıyla anlaşamayacaklarını düşünme	1	2,6	0	0	1	1,2
Dini anlamda inancı bakımından mahremiyetin ileride sorun olacağını düşünme	4	10,3	0	0	4	4,9
Akrabaları ya da yakın çevresinden olumsuz eleştiriler ve tepkiler alabileceğini ve bunun motivasyonunu olumsuz etkileyeceğini düşünme	15	38,5	0	0	15	18,5
Diğer	4	10,3	2	4,8	6	7,4
Toplam	39	100	42	100	81	100

$X^2=40,142$; $SD=5$; $P=0,000$; $P<0,05$

Ortaya çıkan Ki Kare analizine göre, biyolojik çocuk sahibi olan bireylerin koruyucu aile olmadan önce yapılan görüşmeler sırasında en çok düşündükleri, endişelendikleri konular arasında fark olduğu görülmüştür. Biyolojik çocuğu olmayan 42 kişinin %90,5'i bakımını sağlayacağı çocuğa duygusal olarak bağlanacak olması nedeni ile çocuğun bir gün biyolojik ailesine geri dönme ihtimalinin kendisini ve ailesini duygusal olarak sarsacağını düşündüğü için endişelendiğini belirtmiştir. Bu; koruyucu ailelerin hizmetle ilgili en bilinen kaygısıdır. Biyolojik çocuğu olan 39 koruyucu ailenin ise %38,5'i akrabaları ya da yakın çevrelerinden olumsuz eleştiriler ve tepkiler alabileceğini ve bunun motivasyonunu olumsuz etkileyeceğini düşündüğünü belirtirken, diğer çoğunluğu olan %35,9'u ise koruyucu ailesi olduğu çocuğun biyolojik ailesine dönmesinin ona bağlanacak olmaları nedeni ile sonrasında kendilerini olumsuz etkileyeceğini düşündükleri belirtilmiştir. Görüldüğü üzere ailenin kendi çocuğunun

olması ile olmaması; koruyucu aile hizmeti ile ilgili sorguladıkları ve kendilerini endişelendiren, düşündürülen konuların da önceliğini etkilemektedir.

Araştırmada ayrıca, çocukların okul başarı durumları ile okul hayatlarında sorun yaşamaları arasında bir ilişki olup olmadığı incelenmiştir.

Tablo 73: Okul Başarısı İle Okul Hayatında Sorun Yaşama Durumu										
Okul Hayatında Sorun Yaşama	Okul Başarısı									
	Çok İyi		İyi		Orta		Düşük		Toplam	
	S	S	S	%	S	%	S	%	S	%
Evet	0	0	0	0	6	30	5	62,5	11	20
Hayır	10	100	17	100	14	70	3	37,5	44	80
Toplam	10	100	17	100	20	100	8	100	55	100

$X^2=20,025$; $SD=3$; $P=,000$; $P<0,05$

Koruyucu aile yanında bakımı sağlanan çocukların okul başarıları ile okulda sorun yaşama durumları incelenmiş olup; çocuklarının okul başarısının düşük olduğunu belirten koruyucu ailelerin %62,5'i, çocuklarının aynı zamanda okul hayatında da sorun yaşadığını, okul başarısını orta olarak nitelendiren ailelerin ise %30'u çocuklarının okulda sorun yaşadığını belirtmiştir. Okul başarısının iyi ve çok iyi olduğunu belirten koruyucu ailelerin ise koruyucu ailesi oldukları çocukların okul hayatında sorun yaşamadıklarını belirttikleri görülmüştür. Sonuç olarak okul başarıları ile okul hayatında sorun yaşama arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yani, okul başarıları düşük olanların okul hayatında da sorun yaşadığı, okul başarıları iyi ve çok iyi olanların sorun yaşamadığı görülmüştür.

Daha önce de belirtildiği gibi çocukların gelişimsel gerilikleri, yaşamış oldukları ihmal ve istismar, duygusal ve davranışsal problemler ya da korunma altında iken sık yer değiştirme/hareketlilik gibi nedenlerden ötürü okul hayatlarında devamsızlık, devamsızlık nedeni ile akademik başarıda sorunlar yaşayabildikleri, ayrıca akademik hayatlarında ve okul hayatında sosyal ilişkilerinde zorluklarla karşı karşıya kaldıkları bilinmektedir (Morton, 2015).

Bu araştırmada da düşük de olsa okul hayatında sorun yaşayan çocuklar vardır ve bu durum okul başarılarıyla bağlantılı çıkmıştır. Burada önemli olan çocukların okul hayatlarında sorun yaşamalarını azaltmak ve tabii ki okul başarısının artırılması yönünde ne yapılacağıdır. Skilbred

ve diğ erleri (2017), tarafından 16 çocuk ve 13 koruyucu aile ile yapılan bir araştırmada okul hayatlarında sorun yaşayan çocukların koruyucu ailelerinin öncelikle okula gitmeyi ve ödev yapmalarını uymaları gereken bir kural olarak çocuklara yansıtıkları belirtilmiştir. Kendileri ile yapılan görüşmede çocuklar, ilk başta okula gitmek istemese bile bunu bir rutin olarak algıladıkları; bir süre sonra hayatlarında bir rutinin olmasının kendilerini iyi hissettirdiğini ifade etmişlerdir. Düzenli bir şekilde okula gitmenin akademik açıları ile yüzleşmelerine neden olduğu, ailelerinden gördükleri, gerç ek sevgi, sıcaklık, kabul ve hoşgör ü ile aidiyet duygularının kendilerini olumlu motive ettiğ i ve kazandıkları amaçlı ve sistematik çalışma becerisi sayesinde okul hayatında akademik başarılarında olumlu sonuçlar ve değ işimler gözlendiğ i belirtilmiştir.

Skilbred'in çalışmasında da belirtildiğ i gibi koruyucu ailelerin okul başarısı ve okulda yaşanan sorunlarla ilgili olarak benzer bir yöntem ve yaklaşım sergilemeleri gerektiğ i düşünölmektedir. Bu konuda Koruyucu Aile Birimi'nden destek almanın, birlikte çalışmanın önemli olduğu düşünölmektedir.

Koruyucu ailelerin tekrar koruyucu aile olmaya ilişkin düşüncelerinde çocukla yaşadıkları sorunların etkili olup olmadığ ı sorgulanan konulardan biridir. Aşağ ıda ailenin koruyucu ailesi olduğu çocukla sorun yaşaması ile biyolojik ailesine döndürölmesi halinde tekrar koruyucu aile olmayı düşünmesi arasında bir ilişki olup olmadığ ına bakılmıştır.

Tablo 74 : Çocukla Sorun Yaşama ile Çocuğ un Biyolojik Ailesine Döndürölmesi						
Halinde Tekrar Koruyucu Aile Olma						
Çocukla Sorun Yaşama Durumu	Tekrar Koruyucu Aile Olma					
	Evet		Hayır		Toplam	
	S	%	S	%	S	%
Evet	20	40,8	14	45,2	34	42,5
Hayır	29	59,2	17	54,8	46	57,5
Toplam	49	100	31	100	80	100

$X^2=0,023$; $SD=1$; $P=0,880$; $P>0,05$

Buna göre, koruyucu ailesi olduğu çocukla sorun yaşadığını belirten ebeveynlerin %40,8'i, yaşamadığını belirtenlerin ise %59,2'si tekrar koruyucu aile olabileceklerini belirttiklerinden, yanlarına yerleştirilen çocukla sorun yaşamalarının, biyolojik ailelerine döndüröldükleri takdirde tekrar başka bir çocuğ un koruyucu ailesi olmayla aralarında anlamlı bir ilişki olmadığ ı sonucu ortaya çıkmıştır.

Koruyucu ailelik süreci çocuk, biyolojik aile, kurum ve meslek elemanları, yakın çevre gibi pek çok sistemle etkileşim içindedir. Yapılan çalışmalarda özellikle duygusal ve davranışsal sorunları olan çocukların koruyucu aile hizmetinin sonlandırıldığı, ailelerin koruyucu ailelikten vazgeçebildikleri belirtilmektedir (Cox ve diğerleri, 2011). Ayrıca çocukların biyolojik ailelerine dönüşünde olabildiği gibi başka bir aileye evlat edindirildiğinde koruyucu ailelerin duygusal olarak keder ve üzüntü yaşadıkları ve yeniden koruyucu aile olmak istemedikleri bilinmektedir (Lynes ve Siteo, 2019). Ancak her ne kadar iki değişken arasında anlamlı bir fark olmasa da ailelerden tekrar koruyucu aile olmak istemediğini belirten aileler de vardır. Koruyucu aile olmak isteğe bağlı bir hizmet modelidir ancak, çocuğun geri dönüşü sonrası koruyucu ailelerin deneyimli bir aile/profesyonel olarak tekrar koruyucu aile sistemi içinde yer almasının sağlanması için meslek elemanlarının anında ve kolay ulaşılabilir bir şekilde aileye destek hizmeti sunması gerektiği unutulmamalıdır.

Teşvik edici ödeneklerin varlığının hem mevcut durumda koruyucu aileleri motive etmesi hem de yeni koruyucu aile adaylarının sürece dahil olması açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Aşağıda koruyucu ailelerin aylık gelirleri ile ödeneye ilişkin değerlendirmeleri arasındaki ilişki incelenmiştir.

Tablo 75: Koruyucu Ailelerin Aylık Gelirleri İle Koruyucu Aile Ödenegini Yeterli Bulma Durumları										
Ödenegi Yeterli Bulma	Aylık Gelir									
	0-2000		2001-4000		4001-6000		6001-8000		Toplam	
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
Evvet, Yeterli	26	86,7	15	78,9	9	64,3	5	71,4	55	78,6
Hayır, Yeterli Değil	4	13,3	4	21,1	5	35,7	2	28,6	15	21,4
Toplam	30	100	19	100	14	100	7	100	70	100

$X^2=2,999$; $SD=3$; $P=0,392$; $P>0,05$

Yapılan Ki Kare analiz sonuçlarına göre; her gelir grubunda farklı sonuçlar çıkmış olup, araştırma sonuçlarına göre katılımcıların gelir durumları ile koruyucu aile ödeneğini yeterli bulmaları arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanılmamıştır. Akla ilk gelen haliyle geliri düşük olanların koruyucu aile ödeneğini yeterli bulmadığı ya da geliri yüksek olanların ödeneğini yeterli bulduğu gibi bir sonuca ulaşamamıştır.

Yapılan başka bir araştırmada da bu araştırmayla benzer bir sonuç bulunmuştur (Baysal, 2017, s. 157).

Diğer yandan Oldfield tarafından koruyucu ailelerin teşvik demelerine ilişkin yapılan bir araştırmada, ailelerin koruyucu ailesi oldukları çocuklara bakma maliyetinin kendi çocuklarına bakma maliyetinden %50 daha yüksek olduğu görüşü ortaya çıkmıştır. Yiyecek, giysi ve yakıttan, eğlence, eğitim ve sosyal ihtiyaçlara, mülk zararından güvenliğine kadar uzanan çok çeşitli nedenlerle ekstra maliyetler ortaya çıkabileceği gibi dahası çocukların psikososyal yoksunluğunu çözme gereği ortaya çıkabilir. Bu nedenle ödeneklerin tüm masrafları karşılamada yetersiz olduğu savunulmuştur (Kirton, 2001b, s.305).

Her ne kadar bu araştırmada gelir ile ödeneğin yeterliliği arasında bir fark bulunamamışsa da ailelere yapılan denek desteğinin onları teşvik ettiği ve motive edici olduğu, çocukların ihtiyaçlarının sağlanması noktasında özellikle de duygusal ve davranış problemleri olan çocukların koruyucu ailelik süreçlerinde yaşanan sorunlarla başetme sürecinde ödeneklerin aileleri motive ettiği dşnlmektedir.

4. BÖLÜM

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Bu bölümde Zonguldak ilindeki koruyucu ailelerin sosyo demografik özellikleri ve koruyucu aile hizmeti uygulayıcıları olarak tanıtıcı bilgileri ile gözlem, tecrübe ve görüşleri doğrultusunda, koruyucu aile hizmet modelinin süreç ve işleyişi hakkındaki değerlendirmelerine ilişkin sonuçlara yer verilmiştir. Ardından ortaya çıkan sonuçlarla bağlantılı olarak koruyucu aile hizmet modeline ilişkin öneriler ele alınmıştır.

4.1. SONUÇLAR

4.1.1. Koruyucu Ailelerin Sosyo Demografik Özellikleri

Zonguldak ilinde yapılan bu araştırmaya, aralarında tek ebeveynlerin de olduğu koruyucu 88 koruyucu ebeveyn, 7'sine sağlık nedenleri, seyahat durumu gibi özel durumlarından ötürü ulaşılmadığından toplamda 81 ebeveyn katılmıştır. Katılımcıların %51,9'u kadın olup, katılımcıların yaş ortalaması 45'dir. Öğrenim durumlarına bakıldığında koruyucu ailelerin çoğunluğunun ilköğretim mezunu olduğu görülmüş; bunu sırasıyla lise ve üniversite mezunları izlemiştir. Koruyucu ailelerin çalışma durumlarına bakıldığında ise ilk iki sırayı ev hanımı ve emeklilerin oluşturduğu görülmüştür. Geriye kalan %32,1'lik bir çoğunluğun ise aktif olarak çalıştığı görülmektedir. Yine ebeveynlerin çoğunluğu evlidir ve en az asgari ücretli gelire sahiptirler.

Koruyucu ailelerin biyolojik çocuklarının olması hizmet sürecinin işleyişi ile devamlılığını etkileyen konulardan biridir. Araştırmaya katılan ailelerin %51,9 gibi büyük bir çoğunluğunun biyolojik çocukları yoktur. Biyolojik çocuğu olan 39 kişi arasında ise; sırayla 2 çocuğu ve tek çocuğu olanlar çoğunluktadır.

4.1.2. Uygulayıcısı Oldukları Koruyucu Aile Hizmet Modeli Çerçevesinde Koruyucu Ailelerin Tanıtıcı Bilgileri

Koruyucu ailelerin bakımını üstlendikleri çocukların yaş ve cinsiyet tercihlerinde ülkemizdeki yaygın görüş, 0-6 yaş ve kız çocuk tercihi yapılması şeklinde olup; bu araştırmada da koruyucu

aile hizmeti öncesinde, ailelerin yaş ve cinsiyet tercihlerinde benzer bir sonuç olduğu ortaya çıkmıştır.

Araştırmaya katılan koruyucu ailelerin yararlandıkları koruyucu aile modellerine bakıldığında çoğunluğun ülkemizdeki mevcut durumla örtüştüğü görülmüş olup, ailelerin %76,5 gibi büyük çoğunluğu Süreli Koruyucu Aile Modeli'nden yararlanmaktadır. Akraba Modeli Koruyucu Ailelerin koruyucu ailesi oldukları çocuklara yakınlıklarını ilk sırada "kardeş çocukları" oluşturmaktadır. Yine aileler sırasıyla 1 ve 1-2 yıldır koruyucu ailelik yapmakta iken, diğer yandan yarıya yakın bir çoğunluğun ise 5 yıldan fazla koruyucu ailelik yaptıkları görülmüştür. Koruyucu aile hizmetin amacı mümkün olan en kısa sürede çocuğun biyolojik ailesine dönüşü iken, çocukların 5 yıldan fazla koruyucu aile yanında kalmaları; ailesine dönüşü mümkün olmayan çocukların durumlarının evlat edinmeye de uygun olmadığı gerekçesi ile uzun süredir koruyucu aile yanında kaldıkları sonucunu ortaya çıkarmıştır.

Ailelerin koruyucu ailesi oldukları çocuk sayılarına bakıldığında çoğunluğun tek çocuğun ve bunu takiben sırasıyla 2 ve 3 çocuğun koruyucu ailesi olduğu anlaşılmıştır. Bakımı sağlanan çocukların ise çoğunlukla 6-9 ve 10-14 yaş arası çocuklar olduğu görülmüştür. Ülkemizde son on yılda yapılan araştırmalarla karşılaştırıldığında diğer araştırmalarda daha çok 0-6, 3-5 ve 6-12 yaş arası çocuklardan oluştuğu tespit edilmiş olup; bu araştırma ile birlikte ele alındığında daha çok 0-6 ve 7-12 yaş çocukların koruyucu aile yanında bakıldıkları anlaşılmıştır.

Koruyucu aileler tarafından engel ya da sağlık sorunu olan çocukların durumunun kimi zaman koruyucu aile olduktan sonra öğrenilmesi ailelerin koruyucu ailelik sürecinde sağlık durumunu takip etmeyi zorlaştırdığı ve kendilerine bilgi verilmemesi nedeni ile kurumla güven ilişkisini zedelediği gerekçesi ile eleştirilen bir durum olup; bu araştırmada ailelerin çoğunluğu çocukların engel ve sağlık sorunları hakkında bilgi sahibi olarak koruyucu aile olduklarını belirtirken, az da olsa (3 kişi) kimi aileler bu durumdan haberleri olmadıklarını belirtmiştir.

Koruyucu aile hizmetinin yaygınlaştırılması çalışmaları içinde en önemli konulardan biri mevcut durumda koruyucu ailelerin bu hizmeti nereden öğrendikleridir. Genellikle yapılan çalışmalarda ailelerin koruyucu aile olan yakınları ya da tanıdıklarından bu hizmeti öğrendikleri belirtilmektedir. Bu araştırmada ise ailelerin öncelikle AÇSH İl Müdürlüğü Koruyucu Aile Birimi'nce yapılan Koruyucu Aile tanıtım günü etkinliğinden, sırasıyla kurum bakımındaki bir yakınının çocuğu bulunması sebebiyle kurum personelinden ve koruyucu aile olan bir tanıdığından öğrenme şekli ilk üç sırada yer almaktadır. Görüldüğü üzere bir hizmeti öğrenmenin en etkili yolu görerek öğrenmedir.

Tyebjee (2003) ve Sebaa (2012) tarafından yapılan “üç motivasyon” tanımında ailelerin koruyucu aile olma nedenleri ele alınmıştır. Araştırmada koruyucu ailelerin çoğunluğu koruyucu aile olma nedeni olarak sırasıyla hiç çocuğu olmadığı için ebeveynlik duygusunu tatmak (ailenin kendisi odaklı), bir yakının çocuğunun koruyucu ailesi olmak (çocuk odaklı) ve çocuk bakmanın bir sosyal sorumluluk olduğunu düşünmek (toplumsal odaklı) olarak belirtmişlerdir. Koruyucu aile olma amacını, ailelerin büyük bir çoğunluğu, çocuğun aile sevgisini tatması ve topluma faydalı bir birey olarak yetiştirilmesi olarak ifade etmişlerdir.

Diğer yandan aileler, koruyucu aile olmadan önce bakımını üstlendiği çocuğun bir gün biyolojik ailesine geri dönecek olmasının, kendisini ve ailesini duygusal olarak sarsabileceğini düşüncelerinin; başka bir çoğunluk ise akraba veya yakın çevrelerinden olumsuz eleştiriler alacak olmalarının, kendilerini endişelendiren konular olduğunu belirtmişlerdir.

Koruyucu aile ödeneğinin yeterliliği tartışılan konulardan biri olup, ailelerin çoğunluğu ise ödeneği yeterli bulduklarını belirtirken; çoğunluk, ödeneğin tümünün koruyucu ailesi olunan çocuk için, ikinci bir kesim ise hem çocuğun hem de evin ihtiyaçları için kullandıklarını belirtmişlerdir.

Koruyucu ailelerin %66,7’si koruyucu ailesi oldukları çocukların biyolojik ailelerinden yakınları ile yılda birkaç kez görüştiklerini belirtmiştir. Çocukların biyolojik ailelerinden en çok sırasıyla anne ve babaları ile görüştikleri ifade edilmiştir. Ailelerin çoğunluğu çocukların biyolojik aileleriyle görüşmelerinin koruyucu ailelik sürecini etkilemediğini belirtse de bu orana yakın bir oran ise süreci olumsuz etkilediğini; bu etkinin ise çoğunlukla ya çocukların hırçın, agresif davranış ve tutumlar sergilemesi ya da tam tersi içine kapanması şeklinde görüldüğünü belirtmiştir. Koruyucu ailelerin çocukların biyolojik aileleri ile görüşmesi konusundaki düşüncelerinde “aslında hiç görüşmesini istemeyenler” ile bu konuda “kararsız” olanlar, “görüşmesini isteyenlerden” daha fazladır.

Koruyucu aileler çocuklarının okul başarılarını çoğunlukla orta olarak tanımlamışlar ve çocuğun okula gitmek istememesini karşılaştıkları en büyük sorun olarak göstermişlerdir.

Koruyucu ailelerin büyük bir çoğunluğu koruyucu ailesi oldukları çocukla sorun yaşamadığını belirtirken, sorun yaşayanlardan bunları ilk ikiye göre sıralaması istendiğinde ilk sırayı çocukların çok hareketli ve hiperaktif olması, hızına yetişememe, ikinci sırayı ise okul başarısının yüksek olması beklentilerine rağmen beklenen düzeyde olmaması almıştır.

Biyolojik çocuğa sahip olan koruyucu ailelerin çoğunluğu, biyolojik çocukları ile koruyucu ailesi olunan çocuk arasında, sorun yaşanmadığını belirtirken; sorun yaşandığını belirten kesim

bunların daha çok iletişimden kaynaklanan ve anne babayı paylaşamamadan ötürü kaynaklanan sorunlar olduğunu belirtmiştir.

Ailelerin koruyucu ailesi oldukları çocukla sorun yaşadıklarında ilk önce kendileri konuşarak, eğer çözüm bulamazlarsa Koruyucu Aile Birimi'nden görüşme talep ederek çözüm aradıkları anlaşılmıştır. Çocuğu yeniden ihmal ve örseleme anlamına gelebilecek çocuğu “kuruma geri verme” düşüncesi beklenmedik bir sonuç olmakla birlikte, araştırmada ailelerin yalnızca %3,7'si gibi küçük bir kısmının yaşadıkları sorunları çözemediklerinde çocuğu kuruma geri vermeyi düşündüğü; bunlardan yalnızca 1 kişinin bu düşüncesi çocuğa söylediği ortaya çıkmıştır.

Çocukların sağlık muayene ve kontrollerinde ailelerin büyük oranla sorun yaşamadıkları, yaşayanların ise en çok reçete ile ilaç alımında eczanelerde kota uygulamasına takılmak ya da ilaçlara ödeme çıkması nedeniyle sorun yaşadıkları tespit edilmiştir.

Araştırmada en dikkat çekici sonuçlardan biri ise özellikle de yabancı ülke örnekleri ile karşılaştırıldığında ülkemizde eksik oluşu nedeni ile öne çıkan, koruyucu aile eğitimleri ile ilgilidir. Yabancı ülke örneklerinde ailelerin düzenli olarak koruyucu aile eğitimleri almalarına, hatta Amerika'da olduğu gibi belirli aralıklarla bu eğitimleri yenilemelerine; koruyucu ailelere yönelik çevrim içi kurslar ve paylaşım toplantılarına rağmen, ülkemizde KABK ve KAİK eğitimlerini tüm koruyucu ailelerin halen tamamlamadıkları bilinmektedir. Bu araştırmada da maalesef koruyucu ailelerin yalnızca %34, 5'inin KBK eğitimini almış olduğu görülmektedir. Eğitimi alan ailelerin çoğunluğu bu eğitimi yeterli bulduklarını ve eğitim sayesinde bilgilerine yenilerinin eklendiği ve farkındalığının arttığını belirtmiş olup; buna rağmen eğitim almak istedikleri konular sorulduğunda KABK eğitimi modülleri içinde ye alan çocukların gelişimsel dönem özellikleri ve çocuklarda davranış değişikliği gibi konularda eğitim almak istediklerini belirtmişlerdir. Bu durum ailelerin yeniden eğitim alma ihtiyacının olduğunu göstermektedir.

Koruyucu ailelerin, Koruyucu Aile Birimi'nde görevli SÇG ile ihtiyaç duyduklarında iletişim kurabildikleri; ayrıca SÇG'lerin iletişim ve yetkinlikleri ile izleme ve denetimlerini “çok iyi” buldukları sonucu ortaya çıkmıştır.

Koruyucu ailesi olduğu çocuk biyolojik ailesine döndüğü ya da mevcut koşulları uygun olduğu takdirde, ailelerin büyük çoğunluğu tekrar koruyucu aile olabileceklerini belirtmişlerdir.

Yakın çevresindekilerin koruyucu aile olmalarına çoğunlukla olumlu yönde tepkiler verdiklerini belirten ailelerin, kendilerinden gören yakınlarından etkilenecek koruyucu aile olmak

isteyenlerin olduğu, ancak büyük bir kısmının henüz başvuru yapmadığı sonucu ortaya çıkmıştır.

Sonuç olarak ise koruyucu ailelerin büyük bir kısmı koruyucu aile olduktan sonra anne ve babalık duygusunu tattıklarından hayatlarının anlam kazandığını ve hayatlarına huzur ve mutluluk geldiğini belirtmiştir. Koruyucu ailelere göre, bu hizmetin yeterince yaygın olmamasının en büyük nedeni ise; insanların genel olarak çocukları çok sevdiğini belirtmelerine rağmen, bir çocuğun bakımını üstlenme konusunu sosyal sorumluluk olarak görmemeleridir.

4.1.3. Değişken Analizlerine İlişkin Sonuçlar

Koruyucu ailesi olunan çocukla sorun yaşama durumları ile kimi değişkenler arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı sorgulanmıştır. Buna göre, koruyucu ailelerin cinsiyetiyle ve yararlandıkları koruyucu aile modeliyle, bireylerin koruyucu ailesi olduğu çocukla sorun yaşama durumları arasında anlamlı bir fark olmadığı anlaşılmıştır. Ayrıca çocukla sorun yaşama durumları ile çocuğun biyolojik ailesine döndüğü takdirde tekrar koruyucu aile olması arasında da anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Ancak koruyucu ailelerin eğitim düzeyi arttıkça koruyucu ailesi olunan çocukla, koruyucu ebeveynlerin sorun yaşama oranlarının arttığı görülmüştür.

Biyolojik çocuğu olan bireylerin olmayanlara göre, koruyucu ailesi oldukları çocukla daha çok sorun yaşadıkları ortaya çıkmıştır.

Bu araştırmada çocuğun biyolojik ailesi ile görüşmesini istemeyen ve bu konuda kararsız olanların, görüşmelerini isteyen çoğunluktan fazla olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Ancak biyolojik aileleri ile görüşmesi konusundaki düşünceleri, koruyucu ailelerin eğitim durumuna göre farklılık göstermemiştir. Bunun yanı sıra yine çocukların biyolojik aileleri ile görüşmelerinin, koruyucu ailenin çocuk ile sorun yaşamasında etkili olmadığı anlaşılmıştır.

Bir diğer analiz, koruyucu ailelerin biyolojik çocukları olması değişkeni ile ilgilidir. Koruyucu ailelerin koruyucu aile olma nedenleri ile biyolojik çocuğa sahip olma durumları incelenmiştir. Buna göre; biyolojik çocuk sahibi olan koruyucu ailelerin; daha çok akrabası olması gerekçesiyle ya da sosyal sorumluluk olarak gördüğü için koruyucu aile oldukları; biyolojik çocuğu olmayanların ise daha çok ebeveynlik duygusunu tatmak veya evlat edinmek gibi duygusal nedenlerle koruyucu aile oldukları sonucu ortaya çıkmıştır.

Koruyucu ailelerin en önemli görevlerinden biri de çocukların eğitimlerini sağlamaları konusudur. Bu araştırmada çocukların okul başarısı ile okul hayatında sorun yaşama arasında

anlamalı bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır. Çünkü okul başarısı düşük olanların okul hayatında da sorun yaşadığı, okul başarısı iyi ve çok iyi olanların sorun yaşamadığı görülmüştür.

Bir diğer değerlendirme koruyucu ailelerin gelirleri ile koruyucu aile ödeneğinin yeterliliğinin değerlendirilmesi ile ilgilidir. Buna göre koruyucu ailelerin gelirleri ile ödeneği yeterli bulmaları arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır.

4.2. ÖNERİLER

Araştırma bulgularından elde edilen sonuçlar doğrultusunda öneriler; koruyucu aile eğitimleri, psiko sosyal haklar ve olanaklar; rehberlik, danışmanlık ve izleme çalışmaları; yaygınlaştırma ve tanıtım çalışmaları; kurum ve meslek elemanlarına yönelik olmak üzere başlıklar halinde ele alınmıştır.

4.2.1. Koruyucu Aile Eğitimlerine Yönelik Öneriler

Literatürde ailelerin koruyucu aile olmak için eğitime ihtiyaçları olduğu sürekli vurgulanan bir konu olmasına rağmen, ülkemizde yapılan araştırmalarda ailelerin neredeyse çoğunluğuna kurum (AÇSH İl Müdürlükleri Koruyucu Aile Birimleri) tarafından eğitim verilmediği anlaşılmıştır. Bu araştırmada da ailelerin yalnızca %34,5'i KABK eğitimini almıştır. Eğitimin önemine sık sık vurgu yapıp, koruyucu aile hizmetinin aslında profesyonel bir hizmet olarak algılanması gerektiği ifade edilirken ailelerin eğitim ayağının eksik kalması oldukça ilginçtir. Araştırmanın kuramsal çerçeve bölümünde yabancı ülke örnekleri incelemesinde Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere, Hollanda, Belçika, Almanya gibi ülkelerde koruyucu ailelerin eğitimlerini tamamlamadan koruyucu aile olamayacakları belirtilmekte, hatta Amerika'da ailelerin belirli aralıklarla eğitimlerini yenilemeleri gerektiği ifade edilmektedir. Yine bu ülkelerde ailelerin, kendilerini yenileyebilecekleri, SÇG'ler ve kendileri ile aynı görev ve sorumluluğu yüklenen koruyucu ailelerle bir araya gelebilecekleri paylaşım toplantıları, konferanslar, paneller, çevrim içi kurslar ve grup çalışmaları düzenlenmektedir. Ayrıca SÇG'ler ailelerle sözleşme imzalanmadan önce en az sekiz ile on görüşme yapmaktadırlar.

Öncelikle ülkemizde 2015/06 sayılı Genelge'nin A Başlığının 21. Maddesinde belirtilen sosyal inceleme sürecinde olumlu kanaat oluşturulabilmesi için üç hafta ile bir ay aralıklarla en az beş görüşme yapılması hususu belirtilirken, saha uygulamalarında elde edilen bilgilere göre kimi kez görüşme sayılarının tam olarak tamamlanmadığı öne sürülmektedir. Bu nedenle koruyucu aile hizmet modelinde de ailelerin hizmet modeline karşı daha profesyonelce bir bakış açısı

geliştirmeleri için bu görüşmeler düzenli bir şekilde yapılmalıdır. Görüşme süreleri arasındaki zamanlamanın (üç hafta ile bir ay aralığının) uzun olduğunun düşünülmesi nedeniyle; ailelerdeki istek ve kararlılığı olumsuz yönde etkileyip değiştirmemesi için gerekirse görüşme aralarındaki bu sürelerin en az “on güne düşürülerek *on gün ile iki hafta aralığı*” gibi sürelerle yapılabilmesi yönünde değişiklik olmalıdır. Koruyucu aile sayısını artırmak için acele davranılmamalı, koruyucu aileye uygun çocuk değil, çocuğa uygun koruyucu aileyi bulmak ve eşleştirmenin esas amaç olduğu unutulmamalıdır. **Ancak en az beş görüşme mutlaka yapılmalıdır.**

Hizmette birlik ve standart oluşturmak adına görüşmelerin içeriği doldurulmalıdır, ancak adayın ihtiyaç ve durumuna göre, konulara ağırlık verilerek görüşmeler yapılmalıdır. Adayın endişe ve düşüncelerine ilişkin sorularına görüşmeler sürecinde yer verilmelidir. Buna göre görüşmelerin çerçevesi şu şekilde olabilir:

İlk görüşmede; aile ile tanışma, aile ve sosyal yaşantısı hakkında kısa bilgi edinme, çocuğun aday için ne anlam ifade ettiği ve neden koruyucu aile olmak istediği hakkında adayın görüşünün alınması, adayın koruyucu ailelikle ilgili varsa korku ve endişelerinin neler olduğu hakkında konuşmasının sağlanması, hizmet sürecinde kurumla iletişim ve işbirliğinin öneminin vurgulanması.

İkinci görüşmede; KİÖÇ tanımının ne anlama geldiği, hangi tür durumlarda çocukların korunma ve bakım altına alındığı, ne tür hizmetlerden yararlandıkları, koruyucu aile hizmetinin benzer bakım modellerinden farkının ne olduğu, hizmetin asıl amacının çocuğun biyolojik ailesine dönüş olduğu ve çocuğun aile ziyaretlerine karşı nasıl bir yaklaşıma sahip olmak gerektiği hakkında görüşülmesi, hizmet sürecinde kurumla iletişim ve işbirliğinin öneminin vurgulanması.

Üçüncü görüşmede; güvenli bağlanmanın önemi, geçmiş yaşam deneyimlerinin çocukların korunma altına alındıktan sonraki yaşam dönemlerinde tutum ve davranışlarında ne tür şekillerde ortaya çıkabileceği, etkilerinin nasıl olabileceği, koruyucu ailelerin bu durumlarda görev ve yükümlülüklerinin ne olduğu ve nasıl davranmaları gerektiği; empati yapma, hizmet sürecinde kurumla iletişim ve işbirliğinin öneminin vurgulanması

Dördüncü görüşmede; çocuğa sınır koyma ve ebeveyn tutumları ile kaliteli vakit geçirme, oyunun önemi ve çocuk, ekran ve çocuk (ekran ve teknolojinin çocuğun gelişimsel özelliklerine göre nasıl kullanılması gerektiği), genel olarak ailenin yaş tercihinine yönelik çocukların

gelişimsel dönemlerine özgü sorunları ve bunlara yönelik yaklaşım gibi çocuk yetiştirme ve güncel konular hakkında önemli genel bilgilere değinilmesi, hizmet sürecinde kurumla iletişim ve işbirliğinin öneminin vurgulanması

Beşinci görüşmede; koruyucu aile adayının ayrıntılı bir şekilde aile ve sosyal yaşantısı hakkında konuşulması; eşleştirme ve uyum süreci hakkında bilgilendirme ve uyum sürecinde nelere dikkat edilmesi gerektiği, hizmet sürecinde kurumla iletişim ve işbirliğinin öneminin vurgulanması içerikli konuların yer aldığı terapötik görüşmelerle, Yönetmelik doğrultusunda istenen koşul ve evraklar sağlanarak başvuru süreci ilerlemelidir.

Görüşmeler sürecinde koruyucu aile olması uygun görülmeyen ya da kendi isteği ile süreçten vazgeçen adayların görüşmeleri sonlandırılır. Görüşmeler çoğunlukla kurumda olmak üzere ailenin ikamet adresinde de yapılabilir. Beş görüşme sonrası mutlaka adayın ikamet adresine pisko-sosyal inceleme ve çevre araştırması için ayrıca gidilmelidir. Bu şekilde koruyucu aile adayının görev ve yükümlülükleri, hizmetin işleyiş ve esasları, evlat edinmeden farkı, biyolojik aile ile görüşmenin önemi, bu durumda koruyucu ailesi olarak nasıl davranmaları gerektiği gibi konularda ailenin hizmeti daha iyi özümsemesi ve koruyucu aile olarak hizmetin bir parçası olarak daha profesyonel bir yaklaşım geliştirmesi sağlanmalıdır.

Adayların beş görüşme ve ikamet adreslerinde yapılan sosyal inceleme sonrası, koruyucu aile statüsü kazanabilmesi ve bir çocuk ile eşleştirme yapılabilmesi için temel bir yeterlilik alması sağlanmalı, bunun için Temel Ana Baba ve KABK eğitimlerini alarak Hizmet Öncesi Eğitim tamamlamaları sağlanmalıdır. Bu eğitimi almadan adayın yanına çocuk yerleştirilmemelidir.

Bu süreçte sosyal çalışmacıların mikro düzeyde bireyle terapötik çalışmanın inceliklerinin özen ve hassasiyetle kullanması gerektiği unutulmamalıdır.

Diğer bir öneri Temel Ana Baba Eğitimi ile KABK ve KAİK eğitimi ile ilgilidir. Bu eğitimleri verecek SÇG'lerin yetiştirilmesi için AÇSHB'nca yeni eğitici eğitimleri düzenlenmelidir. Eğitimleri almayan ve tamamlamayan ailelerin yanına çocuk yerleştirilmemelidir. Böylece koruyucu aile adayının bilinç, farkındalık ve hazır bulunuşluğu sağlanarak çocuk eşleştirilmesi sağlanmalıdır. Sonuç olarak, bu araştırmada da KABK Eğitimi almamış ailelerin de olduğu göz önünde bulundurularak en kısa sürede eğitimlerini tamamlamaları için ailelere, SÇG'ler tarafından eğitim verilmelidir.

Tıpkı sağlık raporu, adli sicil kaydı gibi belgelerinin yan sıra ailelerin adlıkları eğitimler de **iki yılda bir yenilenmelidir**. Ancak koruyucu ailelik sürecinde ailelerin statü kazanma ve sonrasında sıraya girme, eşleştirme, yanına çocuk yerleştirilerek sözleşme imzalama ve

koruyucu aileliğin devam ettiği izleme süreçlerinde, söz konusu süreçlere özgü bilgilerin verilebileceği ve deneyimlerin paylaşılacağı **grup çalışmaları** düzenlenmeli ve ailelerin katılımı sağlanmalıdır. Bahse konu grup çalışmalarında bilgilendirme yapmak üzere SÇG'ler ve alanında uzman kişiler görev alabileceği gibi özellikle de deneyimli koruyucu ailelerin katılarak deneyimlerini paylaşması sağlanmalıdır. Bu aileler ise özellikle iki yıl ve üzeri koruyucu aile olup, koruyucu ailelik süresine atıfta bulunularak yeni statü kazanan ailelerden seçilmelidir.

İki yıl ve üzeri gibi belirlenen süreler sonrası, koruyucu ailelik hizmeti sürecinde daha profesyonel bir koruyucu aile olduğu ve kademe ilerlediği anlamına gelen “anlam ve isimler” verilerek koruyucu ailelerin statüsü yenilenmelidir. Örneğin; 0-2 yıldır koruyucu aile olanlar için “3. Derece Koruyucu Ailelik”, 3-5 yıldır koruyucu aile olan aileler için “2. Derece Koruyucu Ailelik” ve 6 ve daha fazla yıldır koruyucu aile olanlar için “1. Derece Koruyucu Ailelik” gibi. Bundan sonraki süreçte bahse konu ailelerin koruyucu aile grup çalışmalarında aktif görev alması sağlanabilir. Kazandıkları yeni statü ve paylaşım toplantı ve grup çalışmalarında görev almak; hizmetin uygulayıcısı olarak ailelerin motivasyonlarını olumlu yönde etkileyebileceğinden önemli bir uygulama olabilir.

Özellikle de akraba veya yakın çevrelerinden bir çocuğun koruyucu ailesi olan ailelerin çocuğun biyolojik ailesini tanıyor olması nedeni ile biyolojik aile ve yakınları ile yaşanabilecek sorunları olabileceği ya da özel gereksinimli, suç mağduru, kronik rahatsızlığı, duygusal veya davranışsal sorunları olan çocukların ailelerinin de farklı ihtiyaç ve sorunları olabileceği dikkate alınarak; ailelerin koruyucu ailesi olduğu çocuğun özelliklerine ve kendilerinin ne tür koruyucu aile olduğuna göre farklı eğitimlere ihtiyaç duyabileceği unutulmamalıdır. Bu nedenle, koruyucu ailelerin yararlandığı Akraba veya Yakın Çevre, Süreli, Geçici veya Uzmanlaşmış Koruyucu Aile gibi koruyucu aile modellerine ve ihtiyaçlarına özgü ayrı ayrı hizmet içi eğitim programları oluşturulmalıdır.

Koruyucu aile hizmetinde esas amacın çocuğun biyolojik ailesine döndürülmesi olduğu unutulmamalıdır. Ancak hep çocukla ve koruyucu aile ile görüşme yapılması ve koruyucu ailelere yönelik eğitimlerden bahsedilmektedir. Bu noktada mümkün olduğunca hizmetin bir diğer ayağı olan biyolojik ailelerin de eğitimi unutulmamalıdır. Çocuğunun kendi yanına dönebilmesi noktasında neleri düzeltmesi ve şekillendirmesi, koruyucu aile yanında olan çocuğu ile görüşme ve ziyaretler konusunda nelere dikkat etmesi gerektiği, koruyucu aile yanında çocuğu bulunan bir ebeveyn olarak; çocuğunun hizmet sürecine devamı noktasında, çocuğuna karşı yaklaşım ve tutumlarının nasıl olabileceği konusunda rehberlik ve danışmanlık yapılmalıdır. Ayrıca; etkili iletişim, ebeveynlik vb. konularının da yer aldığı temel ana baba

eğitimi konularında biyolojik ailelere de bireysel ve küçük grup çalışmaları şeklinde eğitimler verilebilir.

Araştırmanın bir sonucu olan, okul başarısı düşük olan çocukların okulda sorun yaşamasıyla ilgili olarak; çocukların okul hayatlarındaki bazı konuları hayatlarının günlük rutinleri olarak görmeleri sağlanmalıdır. Araştırmanın kuramsal çerçevesinde Skilbred ve diğerleri (2017) tarafından yapılan araştırma sonucunda da belirtildiği gibi; ailelerin; okula devam, derse katılma, ödev yapma, akademik başarıyı artırma gibi okul hayatları ile ilgili konuları çocukların günlük rutinleri olarak görmelerini sağlamalarının, çocukların okula devam ve akademik başarılarını değiştirdiği ve artırdığı sonucu dikkate alınarak; bu araştırmada da ailelerin bahse konu değişkenleri günlük hayatının rutini olarak görerek çocuğun hayatına kazandırabilmesi için gerekli rehberlik yapılmalı. Bu noktada SÇG özellikle de okulda sorun yaşayan çocukların okulları ile aile arasında arabulucu görevi üstlenmelidir.

Ayrıca araştırmada sorun yaşadığında çocuğu kuruma geri vermek istediği düşüncesini çocuğa söylediğini belirten küçük bir oran da olsa katılımcıların varlığı dikkate alınarak, ailelerde çocuğu geri verme düşüncesini oluşturan nedenlerin ne/neler olduğu araştırılarak; bu düşüncenin çocuğu söylenmesinin ne gibi anlamlar içerdiği ve özellikle de çocuğun psiko sosyal gelişimini nasıl etkileyebileceği konusunda bilgilendirme yapılmalı; ailelere verilen eğitimler sırasında konunun bir disiplin tekniği olarak kullanılmaması gerektiği vurgulanmalıdır. Ayrıca, özellikle duygusal veya davranışsal sorunları olan çocukların koruyucu ailelerine, sorunların çözümü ve yaşanan sorunlarla baş etme konularında eğitimler verilmelidir.

4.2.2. Rehberlik, Danışmanlık ve İzleme Çalışmalarıyla İlgili Öneriler

Ailelerin memnuniyeti ile ilgili yapılan çalışmalarda da görüldüğu üzere ailelerin koruyucu ailelik sürecinde kendilerini dinleyen ve kolay ulaşılabilir bir SÇG ile çalışması çok önemlidir. Ailelerin kendilerini, hizmetin profesyonel bir parçası olarak algılaması ve bu sayede koruyucu aile hizmeti sağlayıcısı olarak sistemin içinde kalmaya devam etmesi, hizmetin devamlılığının sağlanması konusunda önemli bir algıdır. Bu nedenle ailelere, henüz adaylık aşamasında iken sorularının yanıtlanması ve endişelerinin paylaşımı için hizmet öncesinde **İlk Danışmanlık** ve yanına çocuk yerleştirilerek koruyucu aile olduktan sonra hizmet sürecinde, koruyucu ailelik sürecinde yaşanan sorunların çözümü, sorunlarla baş etme ve yeni beceri kazanma, ayrıca deneyimlerini paylaşabilmesi için **Süreç Danışmanlığı** adı altında; bilgilendirme yapmak, sorularını yanıtlamak ve paylaşımlarını dinlemek amacıyla rehberlik ve danışmanlık yapılması

çok önemlidir. Bu doğrultuda koruyucu aile birimlerince yapılan rehberlik ve danışmanlık çalışmaları, söz konusu başlıklar altında adlandırılarak yapılacak çalışmaların belirli bir sistematik ve düzende ilerlemesi için her ailenin ihtiyacına göre planlama yapılmalı, koruyucu aile izleme kartları gibi danışmanlık süreçleri için yazılı basit formlar düzenlenmelidir. Örneğin, İlk Danışmanlık sürecinde beş görüşmenin hangi sıklıkta ne zaman yapılacağı, hizmet öncesi eğitimin ne zaman yapılacağı gibi konular planlanmalıdır. Ya da Süreç Danışmanlığı sürecinde ailenin, sorununa ve ihtiyacına göre çocuk ve aile ile hangi konuda çalışılacağı; ailenin eğitim alması gereken konuların belirlenmesi, ne tür bir grup çalışmasına katılması gerektiği gibi.

İlk Danışmanlık sürecindeki adayların da koruyucu aile tanıtım ve bilgilendirme gecelerine katılımları sağlanarak, hizmet hakkında deneyimli koruyucu ailelerden bilgi almaları sağlanmalıdır.

Koruyucu ailelerin, acil durum ve kriz anında sorularına ve yardım çağrılarına anında cevap alabilecekleri, sosyal hizmet çalışanlarına rahatlıkla ve 24 saat boyunca ulaşabilecekleri bir danışma ve iletişim hattı hizmeti sunulmalıdır. Bunun için “**nöbetçi koruyucu aile danışmanı**” adı altında bir uygulama oluşturularak koruyucu aile biriminde çalışan meslek elemanlarının icap usulü ile belli bir sırayla, arandığında iletişim hattına cevap verebilecekleri bir yardım ve iletişim sistemi oluşturulabilir.

İzlemelerin sıklığı ve düzenli oluşu hem koruyucu ailelerin memnuniyetini artıracak hem de çocuk ve ailenin yakından takibinin yapılmasına neden olacaktır. Bu süreçte meslek elemanının çocuk, koruyucu ailesi ve biyolojik ailesi ile “ayrı ayrı, bireysel” ve kimi zaman da “birlikte, aile” görüşmeleri yapılmalıdır. İzleme çalışmalarında özellikle de çocukla birebir ve aileden farklı bir ortamda görüşmek, süreç hakkında doğru bilgi edinmek ve buna göre hizmeti şekillendirmek için çok önemlidir. Bu nedenle özellikle çocukla yapılan bireysel görüşmelerin, ailelerin dahil olmadığı ve müdahale edemeyeceği, çocuğun etki altında kalmayacağı görüşme ortamlarında yapılmasına özen gösterilmelidir.

4.2.3. Psiko–Sosyal Haklar ve Olanaklara Yönelik Öneriler

Her ne kadar araştırma sonuçlarına göre çoğunluk tarafından koruyucu aile ödenekleri aileler tarafından yeterli görülse de özellikle 0-3 ve 4-5 gibi küçük yaş grupları için ödenek artırılmalıdır.

Aileleri koruyucu ailelik konusunda teşvik etmek için KAY’da yer alan İsteğe Bağlı Sigorta Piriimi uygulaması ile aileler desteklenmeye devam edilmeli; ayrıca beş ya da daha fazla yıldan

beri (süresi mevzuata göre değerlendirilebilir) koruyucu aile olan ailelere yabancı ülke örneklerinde olduğu gibi vergi indirimi, konut ve kaza sigortası sağlanması gibi teşvik edici maddi olanaklar sağlanmalıdır.

KAY doğrultusunda istenen belge ve evrakların sağlanması noktasında, ayrıca sağlık muayene ve kontrolleri noktasında çocukların reçete ve ilaç kullanımlarındaki kota uygulaması ile ilgili sorunların giderilmesi ya da koruyucu aile Kimlik Kartı'nın Aile Hekimlikleri ya da diğer sağlık kuruluşlarında işlerliği ve kabulünün sağlanması noktasında Sağlık Bakanlığı'nca gereken kolaylık sağlanmalıdır.

Koruyucu aile yanında engel ve sağlık sorunları nedeni ile sık muayene ve kontrol gereksinimi duyan çocukların olabileceği düşünülerek, ayrıca duygusal ve davranışsal sorunları olan çocuk ve ailelerin terapötik ve psikiyatrik sağlık muayene ve kontrollerine ihtiyaç duyabileceği düşünülerek; Sağlık Bakanlığı'nca ailelerin; anında ve ücretsiz, sağlıkla ilgili sorunlarını paylaşabilmeleri; terapötik ve psikiyatrik görüşme ve randevu hizmeti alabilmeleri için sağlık kurum ve kuruluşları ile anlaşma yapılması sağlanmalıdır.

4.2.4. Yaygınlaştırma ve Tanıtım Çalışmalarına Yönelik Öneriler

Koruyucu aile hizmetinin yaygınlaştırılması noktasında ülke örneklerinde görüldüğü üzere, söz konusu ülkelerde kurum ve kuruluşlarca ayrıntılı yazılı bilgi ve dökümanlara rahatlıkla ulaşılmakta iken ülkemizde koruyucu aile hizmetinin yalnızca basılmış broşür ve küçük el kitapçığından oluştuğu görülmektedir. Ülkemizde bu hizmetin yürütücüsü olan AÇSHB'ce koruyucu aile hizmeti ile ilgili olarak; koruyucu aile çocuk eşleştirmeleri, koruyucu aile modeline göre eğitimler, koruyucu ailelerin biyolojik çocukları ile koruyucu ailesi olunan çocuk arasındaki iletişim, sorunlara yönelik çözüm önerileri; hizmetin sonlandırılması ve çocuk ile ailelere etkileri vb. çeşitli spesifik konularda, başta koruyucu aile olmak isteyenler ve koruyucu aileler olmak üzere bu konuda bilgi sahibi olmak isteyen herkesin kolaylıkla ulaşabileceği çeşitli araştırma ve yayımlar yapılarak yazılı olarak basımı sağlanmalı ve elektronik ortamda erişime açılmalıdır. Bu konuda ülke örneklerinde olduğu gibi ülkemizde de saha çalışmaları doğrultusunda dergi, makale, kitap, çalışma raporu gibi bilimsel yayımlar üretilmelidir. Ayrıca koruyucu ailelerin tespit edilen ihtiyaçlarına göre yeni eğitim programları da oluşturulmalıdır. Bunun için AÇSHB ya da AÇSHB ile birlikte işbirliği içinde çalışacak bir üniversite bünyesinde Koruyucu Aile Araştırma Merkezi kurulmalıdır. Böylece ülkemizde de kendi verilerimiz hem uygulama ve teori temelinde birleştirilecek hem de kanıta dayalı bilgi ve yayın kaynağı sistemimiz oluşturulacaktır.

Yaygınlaştırma çalışmaları kapsamında ülkemizde de yabancı ülke örneklerinde olduğu gibi belli aralıklarda koruyucu aile Bilgilendirme geceleri düzenlenerek adayların ya da bilgi sahibi olmak isteyenlerin katılımı sağlanmalıdır.

Adayların koruyucu aile olmadan katılabileceği hizmet öncesi eğitim programları düzenlenmeli, eğitim sonunda koruyucu aile olma konusunda kararlı olan adayların başvuruları alınmalıdır.

Yine her yıl, belirlenen bir ayın, belli haftalarında (diğer ülkelerle aynı ay olan Mayıs ayı olarak belirlenebilir) ortak yürüyüşler, kutlamalar gibi geleneksel koruyucu aile günleri ile koruyucu aile yaygınlaştırma kampanyaları başlatılmalıdır. Bu kampanya yalnızca AÇSHB ve taşra teşkilatının katılımıyla değil, diğer ülke örneklerinde de olduğu gibi ulusal medyanın desteklediği, ayrıca sanatçı ve politikacılar gibi ülkenin önde gelenlerinin de katılacağı geniş katılımlı bir formatta olmalıdır.

Yine tanıtım ayağında görsel medyanın çok geniş kitlelere ulaştığı gerçeği dikkate alınarak koruyucu aileliğin başta eğlenceli, keyifli ve duygusal yanları olmak üzere hizmette karşılaşılabilecek güçlüklerle karşı izleyenleri cesaretlendirebilecek reklam, kısa film hatta Amerika’da vizyona giren “Instant Family” gibi ülkemize özgü yapımlar yapılmalıdır.

4.2.5. Kurum ve Meslek Elemanlarına Yönelik Öneriler

Akrabaları ya da yakın çevreleri tarafından korunma ve bakım altına alınmadan bakımı sağlanan “enformel bakım” altındaki çocukların da gerekmedikçe korunma ve bakım altına alınmadan Akraba veya Yakın Çevre Modeli Koruyucu Aile Modeli kapsamında takip edildiği bir çocuk koruma sistemi oluşturulmalıdır.

Kuruluşlarda çocuklarla birebir çalışan SÇG’lerin çocuklarla çalışırken onların içsel dünyasını daha iyi tanımlamak, her yönüyle ihtiyaçlarını kavramak adına AÇSHB ya da Koruyucu Aile Araştırma Merkezi tarafından interaktif özelliğe sahip, materyalleri olan, eğitici, bireysel ve grup oyunlarının düzenlendiği modüller oluşturulmalıdır.

Diğer taraftan ülkemizde koruyucu aile Birimi’nde çalışan meslek elemanlarının da bu birimde çalışmaya başladıkları ilk bir yıl eğitim almaları ve vakaların yürütülmesi noktasında süpervizörlük almaları sağlanmalıdır. Gerekirse koruyucu aile biriminde tecrübeli SÇG’lerin çalışması sağlanmalı, deneyim kazanmaları adına SÇG’lerin önce birimde süpervizörlük olarak hizmeti tanınması ve bu şekilde koruyucu aile seçimi ve çocuk eşleştirmesi yapması sağlanmalıdır.

AÇSHB tarafından yapılan 0-6 Yaş çocuklara yönelik oluşturulan okuma listesi gibi; koruyucu aile ve evlat edinme aile adayları ile koruyucu aile ve evlat edinme ailelerinin, kendini yetiştirme adına ebeveynlik becerileri ve çocuk yetiştirme, kişisel gelişim içerikli kitapların listesi oluşturulmalı; uygulamada birlik olması açısından tüm illerde Koruyucu Aile Kitaplıkları oluşturulmalı, koruyucu aile adaylarının eşleştirme öncesi önerilen okumaları yapmaları sağlanmalı, hatta beş görüşme sürecinde duruma göre bu okumalar üzerinden de görüşmeler şekillendirilmelidir.

Özellikle de izleme ve denetimlerde çocuk ve aile ile “ilgi, sıcaklık, saygı, kabul ve empati” olarak bilinen temel ilişki değişkenlerinin tam anlamıyla oluşturulabilmesi için SÇG’nin kullanabileceği eğitici materyaller ve bilhassa da çocuklara yönelik küçük hediye ve armağanların (kitap, kırtasiye malzemeleri, çocuğun özel ilgi alanları da dikkate alınarak alınacak doğum günü hediyesi gibi) alınabilmesi için AÇSHB’nca Koruyucu Aile Birimi’ne bütçe kalemi açılmalıdır.

Koruyucu Aile Birimi’nde görevli SÇG’lerin başka bir alanda görevlendirilmemesi sağlanmalı, yalnızca bu birimdeki değil çocuk refahı alanındaki meslek elemanlarının doğru müdahale ve adımları atabilmesi adına kendisini geliştirmesi, bu şekilde kurumsal kapasitenin de artırılmasına katkıda bulunulması adına günümüz şartlarına göre var olan konularda (oyun terapisi ve resim analizi, interaktif eğitim teknikleri, eğitici drama, masal terapisi gibi) illerde hizmet içi eğitimler verilmesinin sağlanmalı, bu alanda çalışan SÇG’lerin bahse konu eğitimlerle alanında uzmanlaşması sağlanmalıdır. Bu şekilde çocuklarla iletişim teknikleri ve yeni metodları kullanılarak iletişime geçilmeli, çocuğun düşünceleri alınmalıdır.

Biyolojik ailesi ile görüşme, koruyucu aile hizmetinden yararlanması gibi konularda çocuğun ilgi, istek ve talepleri dikkate alınmalıdır, çocuğa doğru bilgilendirme yapılmalıdır.

4.2.6.Koruyucu Aile Hizmetine Yönelik Bir Model Önerisi

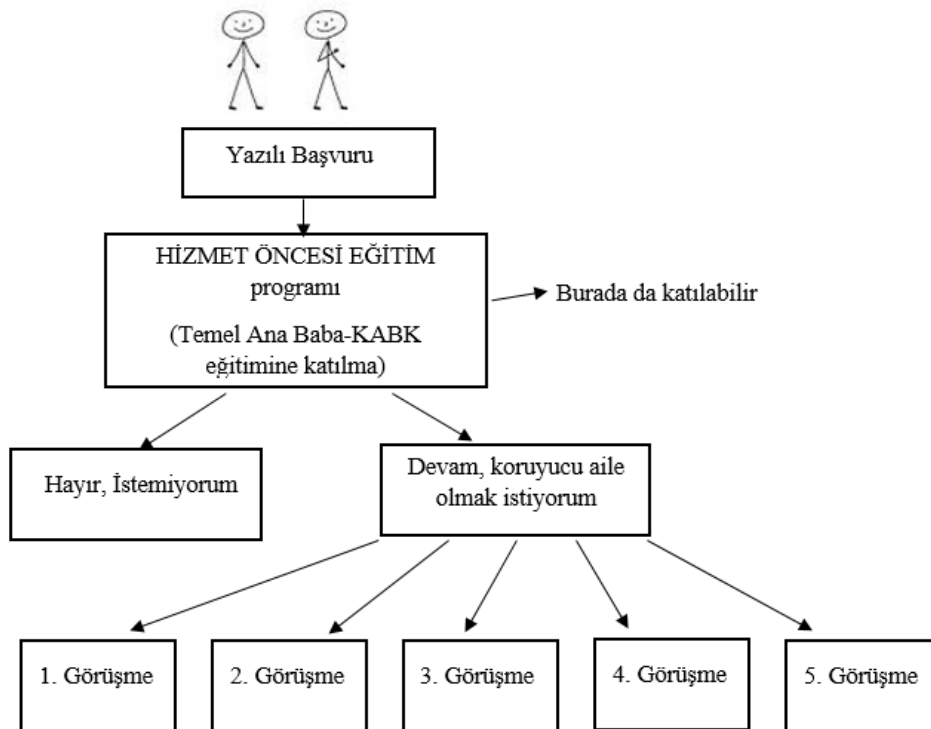
Araştırmanın kuramsal çerçevesinde yer verilen ülke örnekleri ve uygulamaları ile ülkemizde KAY doğrultusunda varolan koruyucu aile olma süreci ve işleyişi incelendiğinde; ülkemizde genel olarak bu hizmetin, başvuru aşaması ile koruyucu aile olana dek geçen sürede diğer ülke örnekleri ile benzer bir işleyişe sahip olduğu görülmektedir. Ancak, literatürdeki mevcut araştırmalar ile ülkemizde son yıllarda yapılan çalışmalar ve bu araştırma sonucunda ailelerin düşünce ve görüşleri doğrultusundaki değerlendirmeleri dikkate alındığında ise; özellikle de ailelerin eğitimi, teşvik amacıyla ödemeler, ücretsiz danışma hatları ve randevular gibi ailelere

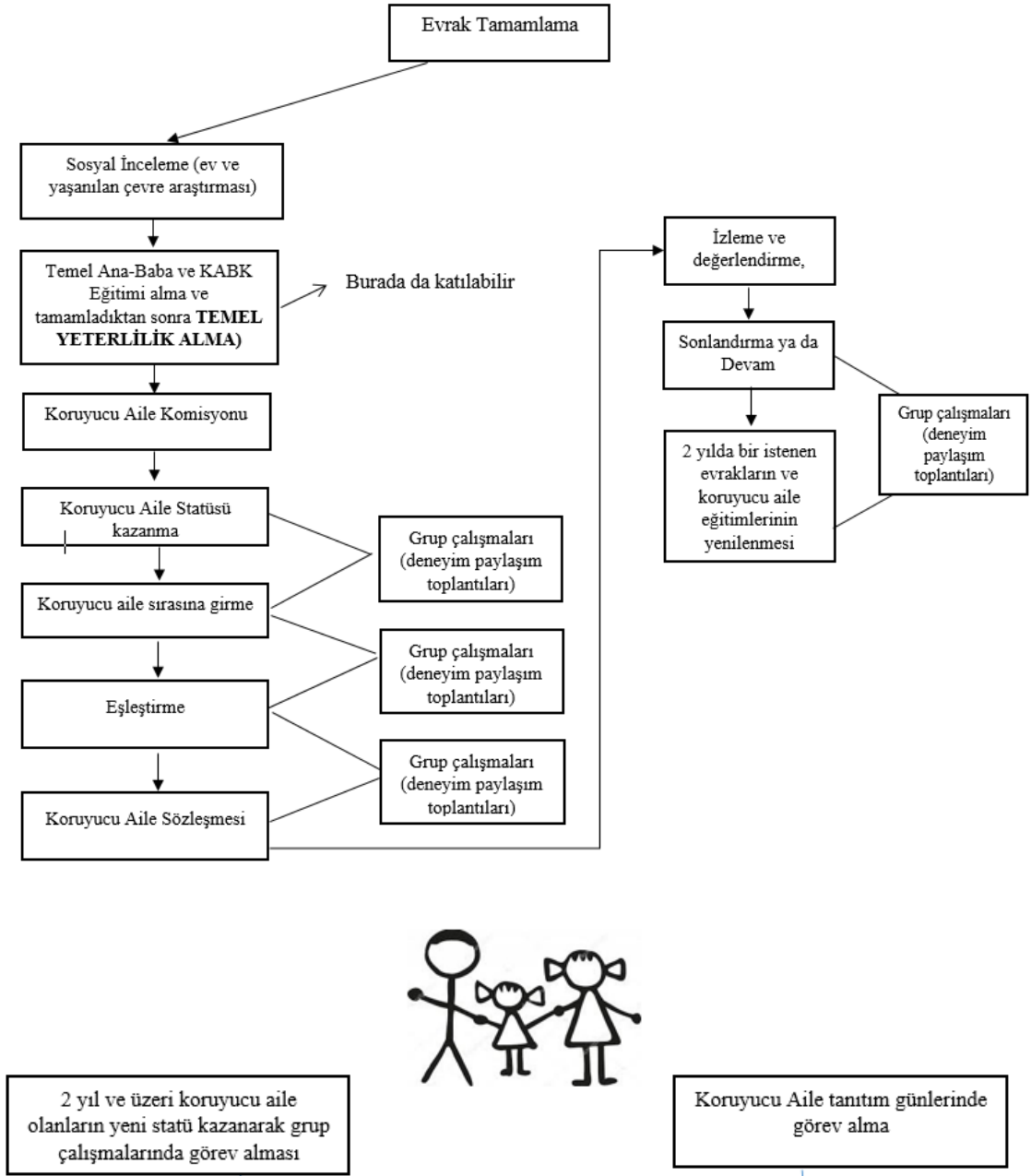
teşvik amacıyla sunulan hizmetler ile hizmetin yaygınlaştırılması ve çeşitli araştırma ve yayınlarla bilgi temeli oluşturma gibi konular kapsamında koruyucu aile hizmet akışının desteklenmesi gerektiği düşünülmektedir.

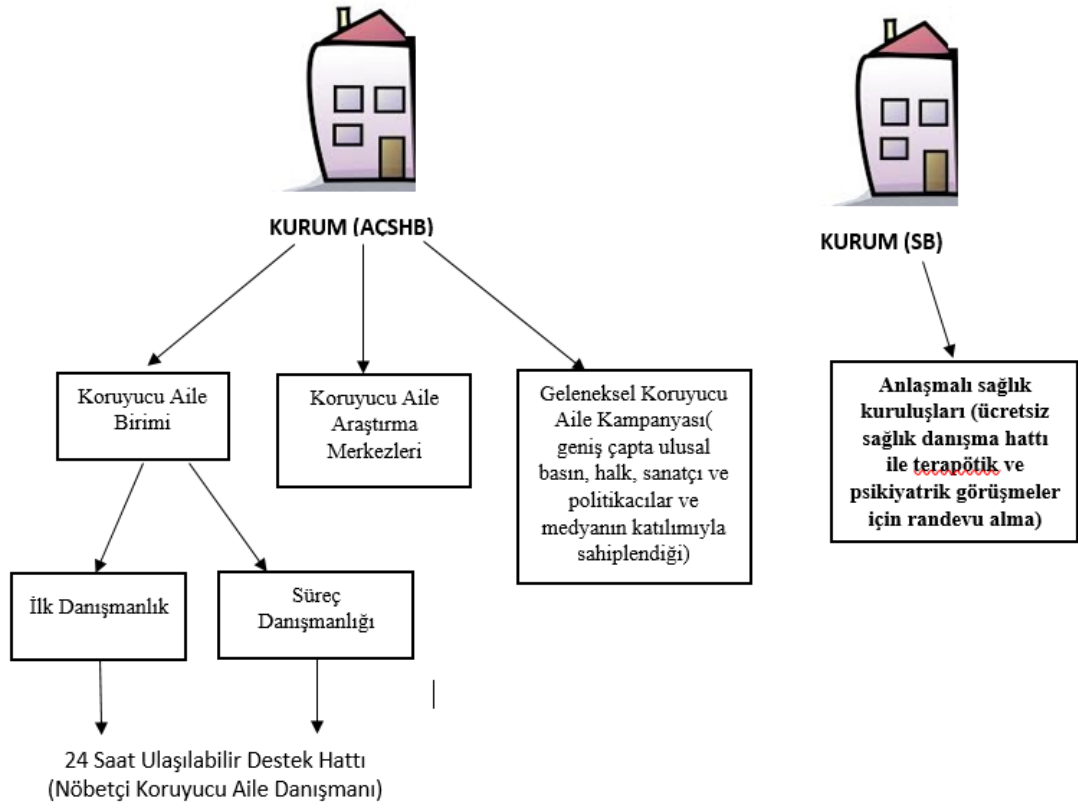
Aileler; başvuru sonrası Temel Ana Baba ve KABK eğitimi ile hizmet öncesi eğitim sürecini tamamlayabilecekleri gibi, evrak tamamlama ve yapılan beş görüşmenin ardından Koruyucu Aile Komisyonu tarafından statü kazandırılmadan önce de Temel Ana Baba ve KABK eğitimini alarak hizmet öncesi yeterlilik kazanmak için eğitim sürecini tamamlayabilir. Ama eğitimi tamamlamadan aile yanına çocuk yerleştirilmemelidir. Koruyucu aile eğitimleri, koruyucu ailelik sürecinin aşamalarına göre, grup çalışmaları ve paylaşım toplantıları ile desteklenmeli; ailelerin buldukları aşamaya göre grup çalışması ve paylaşım toplantıları şeklindeki eğitimlere katılımı sağlanmalıdır. Ayrıca deneyimli ailelere eğitimlerde görevler verilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Ailelere; başvuru aşamasından yanına çocuk yerleştirilinceye kadarki süreçte Koruyucu Aile Birimi'ndeki SÇG tarafından yapılan rehberlik ve danışmanlık sürecine İlk Danışmanlık; çocuk yerleştikten sonraki izleme süreci de dâhil yapılan rehberlik ve danışmanlık sürecine ise Süreç Danışmanlığı adı verilebilir.

Bu doğrultuda Öneriler başlığında ele alınan konuların aktarıldığı model önerisine aşağıda yer verilmiştir:

KAYNAKÇA

- 2012/15 Sayılı Çocuk Hizmetlerine İlişkin Genelge. (2012).
- 2015/6 sayılı Koruyucu Aile Hizmetine İlişkin İşlemler Genelgesi. (2015). *T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 158618, 28.10.2015.*
- 2015/7 sayılı Koruyucu Ailelere Yapılacak Ödemelere İlişkin Genelge. (2015). *T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 158618, 28.10.2015.*
- 2828 Sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu. (1983). *T.C. Resmî Gazete, 18059, 27.05.1983.*
- 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu. (2005). *T.C. Resmî Gazete, 28876, 15.07.2005.*
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü. (2017'a). *Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü 2017 Bülteni.* Ankara
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü. (2017b). *Türkiye'de Çocuklara Yönelik Koruyucu Ve Önleyici Politikaları Değerlendirme Çalıştayı Raporu.* O. Gündüz (Haz.). (Rapor No:5). Ankara
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü. (t.y.). *Koruyucu Aile Adayları İçin El Kitabı.* N. Soylu, H. Bilgiç, Ö. Tok Kızıldağ ve E. L. Toprak (Hazırlayanlar). Ankara
- Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (06.11.2015). Erişim: 18.12.2018, <https://alo183.aile.gov.tr/bilgi-bankasi/cocuk-evleri>
- Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (23.02.2018). Erişim: 18.12.2018, <https://alo183.aile.gov.tr/bilgi-bankasi/koruyucu-ve-onleyici-hizmetler>
- Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (t.y.). Erişim: 20.12.2018, <https://eyh.aile.gov.tr/umut-evleri>
- Albayrak, S. (2019). *Enformel Koruyucu Aile Bakımı Üzerine Geçmişte Bu Deneyimi Yaşamış Kişilerin Gözünden Bir Değerlendirme.* Yüksek Lisan Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Ankara.
- ARNAZ, Z. (1983). Koruyucu Aile Bakımındaki Çocuğun Gelişim Özellikleri. *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu Dergisi, 1(2-3), s. 111-155.*

- Basiaga, J. P, Rog, A. and Zięba-Kołodziej, B. (2018). Professional Foster Families In The Reunification Process—Polish Experience. *Child & Family Social Work*, 23(4), 649-656.
- Baysal, A. E. (2017). *Koruyucu Aile Uygulamaları ve Sonuçları: İstanbul Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, T.C. Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bell, T. and Romano, E. (2017). Permanency And Safety Among Children In Foster Family And Kinship Care: A Scoping Review. *Trauma, Violence & Abuse*, 18 (3), 268-286.
- Benesh, A. S. and Cui, M. (2017). Foster Parent Training Programmes For Foster Youth: A Content Review. *Child and Family Social Work*. 22, 548–559.
- Biehal, N. (2014). A Sense of Belonging: Meanings of Family and Home in Long-Term Foster Care. *The British Journal of Social Work*, 44, 955–971, <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcs177>
- Bilican Gökkaya, V. (2014). Koruyucu Ailelerin, Yanlarına Yerleştirilen Çocuk ya da Çocuklarla Aile İçinde Yaşadıkları Sorunlar ve Başa Çıkma Yolları (Sivas İli Örneği). *The Journal of Academic Social Science Studies*, 25(1), s. 249-267.
- Breman, R. (2014). Peeling Back the Layers: Kinship Care in Victoria. *Complexity in Kinship Care*, Research Report, Bapcare Research Unit in Partnership With Ozchild and Anchor, Melbourne.
- Buehler, C. , Rhodes, K. W. , Orme, J. G. and Cuddeback, G. (2006). The Potential for Successful Family Foster Care: Conceptualizing Competency Domains for Foster Parents. *Child Welfare*, 85(3), 523-558.
- Bywater, T. , Hutchings, J. , Link, P. , Whitaker, C. , Yeo, S. T. and Edward, R. T. (2010). Incredible Years Parent Training Support For Foster Carers In Wales: A Multi-Centre Feasibility Study. *Child. Care, Health and Development*, 37(2), 233– 243.
- Certel, N. (2016). *Koruyucu Aile Derneklerine Üye Olan Koruyucu Ailelerin Bu Modele İlişkin Deneyim Ve Değerlendirmeleri*, Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Hizmetler Anabilim Dalı, Kocaeli.
- Chamberlain, P., Price, J. M., . Reid, J.B., Landsverk, J., Fisher, P.A. and Stoolmiller, M. (2006). Who Disrupts From Placement In Foster And Kinship Care? *Child Abuse & Neglect*, 30 (4), 409-424, 10.1016/j.chiabu.2005.11.004
- Connolly, M., Kiraly, M., McCrae, L. And Mitchell, G. (2017). A Kinship Care Practice Framework: Using a Life Course Approach. *The British Journal of Social Work*. 47(1), 87–105.

- Cooley, M. E. , Farineau, H. M., and Mullis, A. K. (2015). Child Behaviors As A Moderator: Examining The Relationship Between Foster Parent Supports, Satisfaction, And İntent To Continue Fostering. *Child Abuse & Neglect*, 45, 46–56.
- Corie G., Hebert, C. G. and Kulkin, H. (2018). An İnvestigation Of Foster Parent Training Needs. *Child and Family Social Work*, 23(2), 256-263.
- Cox, M. E., Cherry, D. J and Orme, G. (2011). Measuring the willingness to foster children with emotional and behavioral problems. *Children and Youth Services Review*, 33(1), 59-65
- Cuddeback, G.S. and Orme, J.G. (2002). Training And Services For Kinship And Nonkinship Foster Families. *Child Welfare*, 81(6), 879-909.
- Çavuşoğlu, T. (2004). Kazım Karabekir ve Savaş Çocukları. *Türkiye’de Sosyal Hizmet Uygulamaları İhtiyaç ve Sorunlar Sosyal Hizmet Sempozyumu. 4-6 Kasım 2004, Başkent Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmetler Bölümü, Bildiri Özetleri* (38). Alanya.
- Çavuşoğlu, T. (2014). Mithat Paşa ve İslahhaneler. B. İlik (Haz.). *Sosyal Hizmetler Tarihinde Kilometre Taşları* (9-17). Ankara: Kadın ve Sosyal Hizmetler Vakfı.
- Çavuşoğlu, T. (2014). Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu ve Çocuk Bayramı 1921-1983. B. İlik (Haz.). *Sosyal Hizmetler Tarihinde Kilometre Taşları*. (68-114). Ankara: Kadın ve Sosyal Hizmetler Vakfı.
- Çavuşoğlu, T. ve Çetinkaya, J. (2014). Darülaceze ve Sosyal Hizmetler. B. İlik (Haz.). *Sosyal Hizmetler Tarihinde Kilometre Taşları* (18-38). Ankara: Kadın ve Sosyal Hizmetler Vakfı.
- Çavuşoğlu, T. ve Sevindi, F. (2004). Darü’l Eytamlar. *Türkiye’de Sosyal Hizmet Uygulamaları İhtiyaç ve Sorunlar. Sosyal Hizmet Sempozyumu. 4-6 Kasım 2004, Başkent Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmetler Bölümü, Bildiri Özetleri* (37). Alanya.
- Çocuk Haklarına Dair Sözleşme. (1995). *T.C. Resmi Gazete*, 22184, 27.01.1995
- Çocuk Koruma Kanunu’na Göre Verilen Koruyucu ve Önleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik. (2006). *T.C. Resmi Gazete*, 26386, 24.12.2006.
- Dal, V. (2018). *Koruyucu Aile Hizmetinin Geliştirilmesinde Koruyucu Aile Derneklerinin Rolü*. Doktora Tezi, T.C. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Politika Anabilim Dalı, Ankara.

Denby R. and W.Ayala J. (2013). Am I My Brother's Keeper: Adult Siblings Raising Younger Siblings. *Journal of Human Behavior in the Social Environment*, 23, 193–210.

Denby, R., Rindfleisch, N., and Bean, G. (1999). Predictors of foster parents' satisfaction and intent to continue to foster. *Child Abuse & Neglect*, 23(3), 287-303.

Department For Education, (2017). Children Looked After in England Including Adoption: 2016 to 2017, Department For Education, London. Available: <https://www.gov.uk/government/collections/statistics-looked-after-children>

Duman, N. (2008). *Amerika Birleşik Devletleri'nin Ohio Eyaletinde Çocuk Koruma Sistemi İçinde Koruyucu Aile Hizmetleri*. Erol, N. (Ed.) Koruyucu Aile, Evlat Edinme Hizmetleri ve Ruh Sağlığı, Prof. Dr. Mualla Öztürk Anısına XX. Sempozyum Sunumları 15-16 Şubat 2007, Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk/Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı Yayınları No:6, Ankara, 265-270.

Dworsky, A., and Courtney, M. E. (2009). Homelessness And The Transition From Foster Care To Adulthood. *Child Welfare*, 88(4), 23–57

Ekşi, A. (2004). Koruma Altında Çocuklar: Dünyada Beş Kıtanın Çeşitli Ülkelerinden Örnekler. R. Uslu (Haz.). *Koruma Altındaki Çocuklar, Prof. Dr. Mualla ÖZTÜRK Anısına XVII. Sempozyum Sunumları, 23-25 Şubat 2004*, (s. 9–24). Ankara Üniversitesi Çocuk Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı Yayınları, Yayın No: IX. Ankara Üniversitesi Basımevi.

Emerson, J., and Lovitt, T. (2003). The Educational Plight of Foster Children in Schools and What Can Be Done About It. *Remedial and Special Education*, 24(4), 199–203. doi:10.1177/07419325030240040301

Erol, N., Şimşek, Z ve Üstüner, S. (2005). *Dünya'da ve Türkiye'de Çocuk Koruma Sistemleri; Kurum Bakımı, Koruyucu Aile, Evlat Edinme. Çiçekli Dünyamda Elimi Yalnız Bırakma*. Ankara: Ümit Ofset.

Farmer, E., Lipscombe, J., and Moyers, S. (2005). Foster Carer Strain And Its Impact On Parenting And Placement Outcomes For Adolescents. *British Journal of Social Work*, 35(2), 237– 253.

Fearon R.P., Bakermans-Kranenburg M.J., Van IJzendoorn M.H., Lapsley A.M. and Roisman G.I. (2010). The Significance Of Insecure Attachment And Disorganization In The Development Of Children's Externalizing Behavior. *A Meta-Analytic Study. Child Development*. (s. 435–456).

Finzi, R., Ram, A., Har-Even, D., Shnit, D. and Weizman A. (2001). Attachment Styles And Aggression İn Physically Abused And Neglected Children. *Journal of Youth and Adolescence*, 30, 769–786

Fisher, T., Gibbs, I., Sinclair, I and Wilson, K. (2000). Sharing The Care: The Qualities Sought Of Social Workers By Foster Carers. *Child and Family Social Work*, 5(3), 225-233.

Gilbert, N., Parton, N. and Skivenes. M. (2011). *Child Protection Systems International Trends and Priention*. America: Oxford University Press. <https://adoption.org/foster-care-important>, 06.05.2019).

Gillis-Arnold, R., Crase, S. J., Stockdale, D. F. and Shelley, M. C. (1998). Parenting Attitutes, Foster Parenting Attitutes, And Motivations of Adoptive and Nonadoptive Foster Parent Traniees. *Chidren and Youth Services Review*. 20(8), 715-732. DOI: 10.1016/S0190-7409(98)00033-4

Goemans, A., Geel, M.V., and Vedder, P. (2015). Over Three Decades Of Longitudinal Research On The Development Of Foster Children: A Meta-Analysis. *Child Abuse & Neglect*, 42, 121-134.

Gökçearslan Çiftci, E. (2009). Türkiye’de ve Dünyada Korunma İhtiyacı Olan Çocuklara Yönelik Hizmetlerin Tarihsel Gelişimi. *Aile ve Toplum Dergisi*, 11(5), 53-65.

Gunnar, M.R. and Van Dulmen, M.H.M. (2007). The International Adoption Project Team. Behavior Problems in Postinstitutionalized İnternationally Adopted Children. *Development and Psychopathology*, 19, 129–148. 10.1017/S0954579407070071

Gustavsson, N. S. and MacEachron, A.E. (2010). Sibling Connections And Reasonable Efforts İn Public Child Welfare. *Families in Society*, 91, 39-44.

Harms, L. (2010). *Understanding Human Development: A Multidimensional Approach*, 2nd Ed., South Melbourne: Oxford University Press.

Harris, M. S., Jackson, L. J., O'Brien, K. and Pecora, P. (2010). Ethnic Group Comparisons İn Mental Health Outcomes Of Adult Alumni Of Foster Care. *Children and Youth Services Review*, 32(2), 171–177.

Hayat Sende Derneği. (t.y.). Erişim: 06.05.2019, <file:///C:/Users/win7/Desktop/TTZ/HAYAT%20SENDE%20%C3%96DENEK%20DE%C4%9EERLEND%C4%B0R%C4%B0LMES%C4%B0%20RAPORU.pdf>

Hegar R. L. and Rosenthal J. A. (2009). Kinship Care And Sibling Placement: Child Behavior, Family Relationships And School Outcomes. *Children and Youth Services Review*, 31, 670-679.

Herbert, C, Kulkin, H and McLean, M (2013) Grief And Foster Parents: How Do Foster Parents Feel When A Foster Child Leaves Their Home? *Adoption & Fostering* 37(3), 253–267.

Hetherington, R. (2002). *Learning From Difference: Comparing Child Welfare System. Partnerships for Children and Families Project*. Keynote Adress at the Positive Systems of Child Welfare Conference, Waterloo, ON.

Hetherington, R. (2002). *Learning From Difference: Comparing Child Welfare System. Partnerships for Children and Families Project*. Keynote Adress at the Positive Systems of Child Welfare Conference, Waterloo, ON.

Hız, Ö. (2018). Türkiye’de Çocuk Refahı Kapsamında Koruyucu Aile Hizmeti Denizli İli Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.

Hook, J. L., and Courtney, M. E. (2011). Employment Outcomes of Former Foster Youth As Young Adults: The Importance Of Human, Personal, And Social Capital. *Children and Youth Services Review*, 33(10), 1855–1865.

Höjer, I. (2006). Sons and Daughters of Foster Carers and The Impact of Fostering On Their Everyday Life. *Child & Family Social Work*, 12(1), 73-83.

<https://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/istatistikler>, Erişim: 05,05,2019

<https://corambaaf.org.uk/fostering-adoption/fostering/fostering-me>, Erişim Tarihi, 31.08.2019

<https://corambaaf.org.uk/fostering-adoption/fostering/how-do-i-become-foster-carer>, Erişim Tarihi, 31.08.2019

<https://koruyucu.ailevecalisma.gov.tr/koruyucu-aile/hizmetin-sonlanmasi-gerekli-mi>, Erişim: 06.05.2019

<https://koruyucu.ailevecalisma.gov.tr/koruyucu-aile/koruyucu-aile-aylik-odeme-miktarlari>, Erişim: 15.08.2019

<https://nfpaonline.org/foster>, 09.08.2019

<https://nfpaonline.org/positionstatements#ps105.88>, Erişim: 09.08.2019

<https://www.acf.hhs.gov/sites/default/files/cb/cwo2015.pdf#page=7>, Erişim Tarihi, 09.08.2019

https://www.birminghamchildrenstrust.co.uk/info/11/fostering/19/support_and_training_for_foster_carers/1, Erişim: 31.08.2019

<https://www.childwelfare.gov/pubPDFs/foster.pdf>, Erişim Tarihi, 09.08.2019

<https://www.dutchnews.nl/news/2018/01/minister-let-children-in-foster-families-stay-until-21/>, Erişim:08.08.2019

<https://www.gov.uk/foster-carers/help-with-the-cost-of-fostering>, Erişim: 31.08.2019

<https://www.gov.uk/government/publications/fostering-in-england-1-april-2016-to-31-march-2017/fostering-in-england-2016-to-2017-main-findings>, Erişim tarihi: 09.08.2019

<https://www.government.nl/topics/foster-care>, Erişim: 08.08.2019

<https://www.government.nl/topics/foster-care/types-of-foster-care>, Erişim: 08.08.2019

https://www.pflegekinder-berlin.de/index.php?article_id=15, Erişim:20.08.2019

<https://www.thefosteringnetwork.org.uk/advice-information/all-about-fostering/fostering-statistics>, Erişim: 31.08.2019

<https://www.thefosteringnetwork.org.uk/fcf19>, Erişim: 31.08.2019

<https://www.thefosteringnetwork.org.uk/providers>, Erişim: 31.08.2019

<https://www.zeit.de/news/2019-04/30/zahl-der-pflegekinder-in-deutschland-auf-hochststand-190430-99-20378>, Erişim: 20.08.2019

J. Strijker, J and Zandberg, T. (2001). *Matching in de Pleegzorg: Hulpvraag Versus Pedagogisch Aanbod, Matching in Foster Care: Treatment Demands Versus Pedagogical Offer*. Amsterdam: SWP Publishers.

Kaasbøll, J., Lassemo, E., Paulsen, V, Melby, L. and O. Osborg,. S. (2019). Foster Parents' Needs, Perceptions And Satisfaction With Foster Parent Training: A Systematic Literature Review. *Children and Youth Services Review*, 101, 33-41.

Kahraman, F. (2007). *Türkiye'de Çocuk Refahı Alanında Koruyucu Aile Hizmeti Sakarya ve Kocaeli Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyoloji Anabilim Dalı, Sakarya.

Kalkınma Bakanlığı. (2014). *X. Kalkınma Planı 2014-2018 Çocuk Çalışma Grubu Raporu*. Ankara

- Karataş, K. (2007). Türkiye’de Çocuk Koruma Sistemi Ve Koruyucu Aile Uygulamaları Üzerine Bir Değerlendirme. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 18 (2), 7–20.
- Kimberlin, S.E., Anthony, E. K. and Austin, M.J. (2009). Re-entering Foster Care: Trends, Evidence and Implications. *Children and Youth Service Review*, 31(4), 471-481.
- Kiraly, M. and Humphreys, C. (2013), Family Contact For Children In Kinship Care: A Literature Review. *Australian Social Work*, 66(3), 358–74.
- Kirton, D. (2001a). Love and Money: Payment, Motivation And The Fostering Task. *Child And Family Social Work*, 6(3), 199-208.
- Kirton, D. (2001b). Family Budgets and Public Money: Spending Fostering Payments. *Child And Family Social Work*, 6(4), 305-313.
- Koç, T. (2016). *Türkiye’de Koruyucu Aile Hizmetinin Etkinliğinin Artırılmasına Yönelik Çözüm Önerileri: Türkiye ve Hollanda Karşılaştırması*. Yüksek Lisans Tezi, T.C. Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Manisa.
- Kools, S., Paul, S., M., Norbeck, J. and Robbins, N. (2009). Dimensions of Health in Young People in Foster Care. *Int J Adolesc Med Health*, 21(2), 221–233.
- Koruyucu Aile Yönetmeliği. (2012). *T.C. Resmi Gazete*, 28497, 14.12.2012.
- Koşar, N. (1992). *Sosyal Hizmetlerde Aile ve Çocuk Refahı Alanı*. Yargıçoğlu Matbaası, Ankara.
- Koşar, N. G. (2008). *Türkiye’de Çocuk Refahı Hizmetlerinin Dünü*. N. Erol (Haz.). *Koruyucu Aile, Evlat Edinme Hizmetleri ve Ruh Sağlığı. Prof. Dr. Mualla ÖZTÜRK Anısına XX. Sempozyum Sunumları, 15-16 Şubat 2007*, (s. 7-17). Ankara: Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk/Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı Yayınları No:6.
- Kothari, B. H., Mcbeath, B., Sorenson, P., Bank, L., Waid, J., Webb, S. J. And Steele, J. (2017). An Intervention to Improve Sibling Relationship Quality Among Youth in Foster Care: Results of A Randomized Clinical Trial. *Child Abuse & Neglect*, 63, 19-29.
- Kreppner, J.M., Rutter, M., Beckett, C., Castle, J., Colvert, E., Groothues, C., and Sonuga-Barke, E.J.S. (2007). Normality and Impairment Following Profound Early Institutional Deprivation: A Longitudinal Follow-Up into Early Adolescence. *Developmental Psychology*, 43, 931–946. 10.1037/0012-1649.43.4.931 [PubMed: 17605526]

- Kurtuluş Akbulut, S. (2011). *Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Aracılığıyla Evlat Edinme ve Koruyucu Aile Kurumu*, Yüksek Lisans Tezi, T.C. Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Leathers, S., J. (2004). Parental Visiting, Conflicting Allegiances, And Emotional And Behavioral Problems Among Foster Children. *Family Realatioans*, 52(1), 53-63.
- Lynes, D. and Siteo, A. (2019). Disenfranchised Grief: The Emotional İmpact Experienced By Foster Carers On The Cessation Of A Placement. *Adoption and Fostering*, 43(1), 22-34.
- MacGregor, T.E., Rodger, S., Cummings, A.L and Leschied, A.W. (2006). The Needs Of Foster Parents: A Qualitative Study Of Motivation, Support, And Retention. *Qualitative Social Work*, 5(3),351-368, 10.1177/1473325006067365
- Maeyer, S., Vanderfaeillie, J, Vanschoonlandt, F., Robberechts, M. and Holen V. (2014). Motivation for foster care. *Children and Youth Services Review*, 36, 143-149
- Martinez, M. D. S., Fuentes, M. J., Bernedo, I. M., Garcia-Martin, M. A. (2014). Contact Visits between Foster Children and Their Birth Family: The View of Foster Children, Foster Parents and Social Workers. *Child & Family Social Work*, 21, 473–48, doi:10.1111/cfs.12163
- McCarthy, J., Marshall A., Collins, J., Arganza, G, Deserly, K. ve Milon, J. (2003). *A Family's Guide to the Child Welfare System*. Washington.
- McDermid, S. (2012). The Demographic Characteristics of Foster Carers in The UK: Motivations, Barriers And Messages for Recruitment and Retention. Erişim: file:///C:/Users/win7/Desktop/TTZ/MC%20DERM%C4%B0DFosterCarerDemographicsreport_23_MAY_2012_FINAL.pdf
- McDonald, T. and Brook, J. (2009). Typologies Of Children İn Foster Care For Reasons Other Than Abuse Or Neglect. *Journal of Public Child Welfare*, 3 (4), 391-408, 10.1080/15548730903347861
- McWey, L. M., Acock, A. and Porter, B.E. (2010). The Impact of Continued Contact with Biological Parents upon the Mental Health of Children in Foster Care. *Children and Youth Services Review*, 32, 1338–45.
- McWey, L.M. and Mullis, A. (2004). Improving the Lives of Children in Foster Care: The Impact of Supervised Visitation. *Family Relations*, 53, 293–300

- Miller, A. E., Green, T. D. and Lambros, K. D. (2019). Foster parent self-care: A conceptual model. *Children and Youth Services Review*, 99, 107-114
- Miller, C. L. (2013). Adoption and Foster Family Care *Development-Behavioral Pediatrics*, Section 13. William Bacon Carey (Ed), Crocker Coleman, Elias Feldman, 4. Baskı.
- Morton, B. M. (2015). Barriers to Academic Achievement For Foster Youth: The Story Behind The Statistics. *Journal of Research in Childhood Education*, 29, 476–491.
- Moyers, S., Farmer, E. and Lipscombe, J. (2006). Contact With Family Members And Its Impact On Adolescents And Their Foster Placements. *British Journal of Social Work*, 36, 541–559.
- Munro, E.R. ve Manful, E. (2012) *Safeguarding children: a comparison of England's data with that of Australia, Norway and the United States*, Department for Education, Childhood Wellbeing Research Centre, Research Report DFE-RR198, https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/183946/DFE-RR198.pdf, Erişim: 07.08.2019
- Murray, L., Tarren-Sweeny, M., and France, K. (2011). Foster Carer Perceptions Of Support And Training İn The Context Of High Burden Of Care. *Child and Family Social Work*, 16, 149–158.
- Narey, M. (2016). *Residential Care İn England Report Of Sir Martin Narey's Independent Review Of Children's Residential Care*. Erişim:https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/534560/Residential-Care-in-England-Sir-Martin-Narey-July-2016.pdf (06.08.2019)
- Nelson, C.A., Zeanah, C.H., Fox, N.A., Marshall, P.J., Smyke A.T. and Guthrie, D. (2007). Cognitive Recovery in Socially Deprived Young Children: *The Bucharest Early Intervention Project Science*. 21 (p.1937– 1940),10.1126/science.1143921 PubMed: 18096809
- O'Connor T.G., Rutter M., Beckett C., Keaveney L. and Kreppner J. (2001). *The Effects Of Global Severe Privation On Cognitive Competence: Extension And Longitudinal Follow-Up. Child Development*. The English And Romanian Adoptees Study Team. (s. 71-90).
- Octoman, O., Mclean, S. and Sleep, J. (2014). Children in Foster Care: What Behaviors Do Carers Find Challenging? *Clinical Psychologist*, 18, 10-20. doi:10.1111/cp.12022.

- O'Gorman, S. (2013). Towards a second-order view of child protection placement-related decision-making. *Child & Family Social Work*, 18(4), 403-416.
- Oosterman, M., Schuengel, C., Slot, W., Bullens, R., and Doreleijers, T. (2007). Disruptions In Foster Care: A Review And Meta-Analysis. *Children and Youth Services Review*, 29, 53– 76.
- Örs, M. (1966). Koruyucu Aile. *Sosyal Hizmet Dergisi*, 2(2-3), s. 23-25.
- Özbesler, C. (2009). Koruyucu Aile Hizmetlerinde Değerlendirme Süreci. *Aile ve Toplum Dergisi*, 4(16), s. 86-94.
- Özdemir Uluç, F. (1997). *Psiko-Sosyal ve Hukuksal Açıdan Koruyucu Aile Bakımı*. Ankara: Attila Kitabevi.
- Pecora, P. J., Williams, J., Kessler, R. C., Hiripi, E., O'Brien, K. and Emerson, J. (2006). Assessing The Educational Achievements of Adults Who Were Formerly Placed In Family Foster Care. *Child and Family Social Work*, 11(3), 220–231.
- Prasad, N. (2011). Decision Making Principles around Contact Visits: A Literature Review, Research Paper No. 3. Social Justice Unit, Uniting Care: Children, Young People and Families. Parramatta
- Price, J. M., Chamberlain, P., Landsverk, J., Reid, J. B., Leve, L. D., and Laurent, H. (2008). Effects Of A Foster Parent Training İntervention On Placement Changes Of Children İn Foster Care. *Child Maltreatment*, 13(1), 64–75.
- Purcal, C., Brennan, D., Cass, B. and Jenkins, B. (2014). Grandparents Raising Grandchildren: Impacts of Life Course Stage on The Experiences and Costs of Care. *Australian Journal of Social Issues*, 49(4), 467–87.
- Quinton, D. (2012). *Rethinking matching in adoptions from care: A conceptual and research review*. British Agencies for Adoption and Fostering, London.
- Randle, M., Miller, L And Dolnicar, S. (2018). What Can Agencies Do To İncrease Foster Carer Satisfaction? *Child And Family Social Work Dergisi*, 23(2), 212-221.
- Rock, S., Michelson, D., Thomson, S. and Day C. (2015). Understanding Foster Placement İnstability For Looked After Children: A Systematic Review And Narrative Synthesis Of Quantitative And Qualitative Evidence. *British Journal of Social Work*, 45, 177-203.

- Roy P., Rutter M., And Pickles A. (2000) Institutional Care: Risk From Family Background Or Pattern Of Rearing? *Journal Of Child Psychology And Psychiatry*, 41, 139-149.
- Salas, M., D., Fuentes, M., J., Bernedo, I., M. and Garcia-Martini, M., A. (2016). Predictors Of Behavioural Problems In Foster Children: The Key Role Of Impulsivity. *Child and Family Social Work*, 21(2),146–155.
- Sallnäs, M., Vinnerljung, B., and Westermarck, P. K. (2004). Breakdown Of Teenage Placements In Swedish Foster And Residential Care. *Child and Family Social Work*, 9, 141–152.
- Sanchirico, A and Jablonka, K. (2000). Keeping Foster Children Connected To Their Biological Parents: The Impact Of Foster Parent Training And Support. *Child and Adolescent Social Work*,17,185–203.
- Schofield, G. and Ward, E. (2011). *Understanding and Working With Parents of Children Growing Up in Foster Care*. London: Jessica Kingsley Publishers.
- Schofield, G., Beek, M., Sargent, K. & Thoburn, J. (2000). Growing Up in Foster Care. British Association for Adoption and Fostering (BAAF), London.
- Schröer, W., Thomas, S., Ehlke, C., Mangold, K. and Oehme, A. (2016). *An Effective Reponse to Care Leavers' Professional Integration National Report-Germany*. Abeona.
- Selwyn J. and Nandy S. (2012). Sibling Kinship Carers In England: Evidence From The 2001 Population Census. *Children and Youth Services Review*, 34(1), 194–199.
- Shaw, T. V., Bright C. L. And Sharpe T. L. (2015). Child Welfare Outcomes For Youth In Care As A Result Of Parental Death Or Parental Incarceration. *Child Abuse & Neglect*, 42, 112-120, 10.1016/j.chiabu.2015.01.002
- Sinclair, I., and Wilson, K. (2003). Matches and mismatches: The contribution of carers and children to the success of foster placements. *British Journal of Social Work*, 33(7),871-884. 10.1093/bjsw/33.7.871
- Skilbred, D. T., Iversen, A. C. and Moldestad, B. (2017). Successful Academic Achievement Among Foster Children: What Did the Foster Parents Do? *Child care in Practice*, 23(4), 356-371.

- Smyke, A.T., Zeanah, C.H., Fox, N.A., Nelson, C.A. and Guthrie, D. (2010). Placement In Foster Care Enhances Quality of Attachment Among Young Institutionalized Children. *Child Development*, 81(1), 212-223. doi:10.1111/j.1467-8624.2009.01390.x
- Solomon, D.T., Niec, L.N. and Schoonover, C.E. (2017). The Impact of Foster Parent Training On Parenting Skills And Child Disruptive Behavior: A Meta-Analysis. *Child Maltreatment*. 22(1), 3-13, 10.1177/1077559516679514
- Söğütlü, A ve Keçe, H. (2004). Türkiye’de Çocuk Koruma Sistemi. *Biz Bir Aileyiz*. s. 6-9. Aile ve Sosyal Politika Bakanlığı Yayını, Erişim: 15.12.2018, [http://eydb.aile.gov.tr/data/54534ab7369dc340d8e9a18d/AILE%208%20INTERA KTIF.pdf](http://eydb.aile.gov.tr/data/54534ab7369dc340d8e9a18d/AILE%208%20INTERA%20KTIF.pdf)
- Strijker, J. and T. Zandberg. (2005). Breakdown in Foster Care. *International Journal of Child and Family Welfare*, 8, 76-87.
- Strijker, P. and Knorth E.J. (2007). *Family Fostering Behind The Dykes: Practice And Research*. Germany:1st International Network Conference on Foster Care at Siegen.
- Strijker, J and Van Oijen, S. (2008). Agreement In Foster Care. Discrepancies Between Foster Child And Foster Parent About The Severity Of Problem Behavior. *International Journal of Child & Family Welfare*, 11, 66-76.
- Şahin Kaya, Z. (2019). *Uzmanların Gözünden Türkiye’de Koruyucu Aile Programı Üzerine Bir Değerlendirme*. Yüksek Lisan Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Ankara.
- Şenocak, H. (2006). Korunmaya Muhtaç Çocuklara Sağlanan Bakım Yöntemleri. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, (51), 176-228.
- Şimşek, Z. (2008). *Amerika Birleşik Devletleri’nin Ohio Eyaletinde Çocuk Koruma Sstemi İçinde Koruyucu Aile Hizmetleri*. Erol, N. (Ed.) Koruyucu Aile, Evlat Edinme Hizmetleri ve Ruh Sağlığı, Prof. Dr. Mualla Öztürk Anısına XX. Sempozyum Sunumları 15-16 Şubat 2007, Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk/Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı Yayınları No:6, Ankara, 271-289.
- Taplin, S. (2006). *Is All Contact Between Children in Care and Their Birth Parents ‘Good’ Contact? A Discussion Paper*. NSW Department of Community Services, Sydney.
- Taştekil, S. (1990). Korunmaya Muhtaç Çocuklara Yönelik Bir Bakım Yöntemi Olarak Koruyucu Aile Bakımı. *Çimento İşveren Dergisi*, 4(2), s. 7-13.

- Telemans, K. (2011). *Avrupa’da Koruyucu Aile Hizmet Modelinin İşleyişi*, 1. Ulusal Koruyucu Aile Çalıştayı, Denizli Koruyucu Aile Derneği, Denizli.
- The St. Petersburg–USA Orphanage Research Team, (2008). The effects of early social-emotional and relationship experience on the development of young orphanage children. *Monograph of the Society for Research in Child Development*, 73(3), Serial No. 291
- Tok, Ö. (1996). *Koruyucu Aile Hizmeti, Standartları ve Ülkemizdeki Durumu*. Yüksek Lisans Tezi, T.C Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Tonheim, M and Iversen, A. C. (2019). “We Felt Completely Left To Ourselves.” Foster Parents' Views On Placement Disruption. *Child and Family Social Work*, 24(1), 90-97.
- Triseliotis, J., Borland, M. and Y Hill, M. (2000). *Delivering Foster Care. British Association for Adoption and Fostering (BAAF)*, London.
- Üstüner, S., Erol, N., ve Şimşek, Z. (2005). Koruyucu Aile Bakımı Altındaki Çocukların Davranış ve Duygusal Sorunları. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 12(3), 130-140.
- Van IJzendoorn, M.H. and Juffer, F. (2006). The Emanuel Miller Memorial Lecture Adoption As Intervention. Meta-Analytic Evidence For Massive Catch-Up And Plasticity İn Physical, Socioemotional And Cognitive Development. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 47, 1228–1245. 10.1111/j.1469-7610.2006.01675
- Van IJzendoorn, M.H., Luijk, M. and Juffer, F. (2008). IQ Of Children Growing Up İn Children’s Homes: A Metaanalysis on IQ Delays in Orphanages. *Merrill-Palmer Quarterly*, 54, 341–366. 10.1353/mpq. 0.0002
- Vanderfaeillie, J., Damen, H., Pijnenburg, H., van den Bergh, P. and Van Holen, F. (2016). Foster Care Assessment: An Exploratory Study Of The Placement Assessment Process İn Flanders And The Netherlands. *Child and Family Social Work*, 21, 358– 368.
- Vanderfaeillie, J., Goemans , A., Damen, H. Van Holen, F. and Pijnenburg, H. (2018). Foster Care Placement Breakdown İn The Netherlands And Flanders: Prevalence, Precursors, And Associated Factors. *Child and Family Social Work*, 23(3), 337-345.
- Vanderfaeillie, J., Van Holen, F. and Coussens, S. (2008). Why Do Foster Care Placements Break Down? A Study Into The Factors İnfluencing Foster Care Placement Breakdown İn Flanders. *International Journal of Child and Family Welfare*, 11, 77–87.

Vanschoonlandt, F., Vanderfaeillie, J., Van Holen, F., De Maeyer, S., and Andries, C. (2012). Kinship and Non-Kinship Foster Care: Differences in Contact With Parents and Foster Child's Mental Health Problems. *Children and Youth Services Review*, 34, 1533– 1539.

Vinnerljung, B. and Hjern, A. (2011). Cognitive, Educational And Self-Support Outcomes Of Long-Term Foster Care Versus Adoption. A Swedish National Cohort Study. *Children and Youth Services Review*, 33(10), 1902–1910. <http://dx.doi.org/10.1016/j.chilcyouth.2011.05.016>

Webb, N. B. (2011). Çocuklarla Sosyal Hizmet Uygulaması (E. Erbay, Çev.). Ankara: Nika Yayınevi. (2017)

Wilde, L., Devlieghere, J., Vandenbroeck, M. and Vanobbergen, B. (2019). Foster Parent Between Voluntarism and Professionalisation: Unpacking the Backpack. *Children and Youth Services Review*, 98, 290-296.

Wise, S. And Connolly, M. (2014). Using Early Childhood Development Research İn Child Protection: Benefits, Boundaries and Blind Spots. *Developing Practice*, 39, 16–27.

Yazıcı, E. (2014). Türkiye’de Çocuk Koruma Sistemi ve Koruyucu Aile Bakım Yönteminde Yeni Yaklaşımlar. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(2), 247-270.

Yeşilkayalı, H. D. (2015). *Koruyucu Aile Bireylerinin Sosyodemografik Özellikleri ile Empatik Becerileri ve Özgeçmiş Durumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Hizmetler Anabilim Dalı, Ankara.

Yılmaz, G. (2006). Yetiştirme Yurdu ve Yuvalarda Yaşayan Çocuklar. *Pediyatrik Bilimler*, 2(2), 103-108.

Yolcuoğlu İ. G. (2009). Türkiye’de Çocuk Koruma Sisteminin Genel Olarak Değerlendirilmesi. *Aile ve Toplum Dergisi*, 5(18), 43-57.

Zeanah C.H., Smyke A.T., Koga S.F. and Carlson E. (2005). Attachment İn Institutionalized And Community Children İn Romania. Child Development. *The Bucharest Early Intervention Core Group*. (S. 1015–1028).

Zeanah, C.H., Nelson, C.A., Fox N.A., Smyke, A.T., Marshall, P., Parker, S.W. and et. (2003). Designing Research to Study the Effects of Institutionalization on Brain and Behavioral Development: The Bucharest Early Intervention Project. *Development and Psychopathology*. 15(s.885–907), 10.1017/ S0954579403000452, PubMed: 14984131

Zeanah, C.H., Smyke, A.T. and Settles, L. (2006). Children in orphanages in. McCartney, K. and Phillips, D. (editors.). *Blackwell Handbook of Early Childhood Development. Malden, MA* (p. 224-254). Blackwell Publishing.

Zeijlmans, K. López, M., Grietens, H. And Knorth, E. J. (2018). “Nothing Goes As Planned”: Practitioners Reflect On Matching Children And Foster Families. *Child And Family Social Work, 23*(3), 458-465.

Zetlin, A., Weinberg, L. And Luderer, J. (2004). Problems And Solutions to Improving Educational Services For Children in Foster Care. *Preventing School Failure, 48*(2), 31–36. doi:10.3200/PSFL.48.2.31-36

EK 1. GÖRÜŞME FORMU

Sayın Koruyucu Anne / Koruyucu Baba,

Bu çalışma, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı tez çalışması kapsamında yapılmaktadır. Bu araştırmanın konusu “Koruyucu Ailelerin Koruyucu Aile Hizmetine İlişkin Değerlendirmeleri: Zonguldak İli Örneği”dir.

Bu araştırma ile Koruyucu Aile Hizmetinin birer uygulayıcıları olan siz değerli Koruyucu Ailelerin, Koruyucu Aile olma sürecinize ilişkin gözlem, tecrübe ve görüşleriniz doğrultusunda Zonguldak ilindeki Koruyucu Aile Hizmeti uygulamalarının mevcut durumunu ortaya koymak; ayrıca Zonguldak ili örneğinden yola çıkarak Türkiye’de Koruyucu Aile Hizmetinin etkililiğinin değerlendirilmesine ve hizmetin yaygınlaştırılmasına yönelik yapılacak olan çalışmalara katkı sağlanması amaçlanmaktadır.

Elde edilen cevaplar gizli tutulacak ve bilimsel amaçlar için kullanılacaktır. Görüşme Formu’na isim yazmanız gerekmemektedir. Düşüncelerinizi içten ve samimi olarak ifade etmeniz çalışmamız için çok önemlidir. Lütfen tüm soruları yanıtlayınız.

Eğer birden fazla çocuğun Koruyucu Ailesi iseniz, Koruyucu Ailesi olduğunuz ilk çocuğa göre soruları cevaplayınız.

Yardımlarınız, içtenliğiniz ve samimiyetiniz için teşekkürler.

1. Korunma ihtiyacı olan çocuğun ne anlam ifade ettiğini biliyor musunuz?

1. ( ) Evet 2. ( ) Hayır

2. Korunma ihtiyacı olan çocuk deyince aklınıza ilk olarak hangi bakım modeli geliyor?

1. ( ) Kurum Bakımı

2. ( ) Koruyucu Aile

3. ( ) Evlat Edinme

4. ( ) Ekonomik Destekle Ailesi ya da Yakın Çevresi Yanında Bakım

5. ( ) Diğer (Belirtiniz).....

3. Koruyucu Aile hizmet modelini ilk nereden öğrendiniz?

1. ( ) Sosyal Medyada gördüm.

2. ( ) Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının web sayfasından bilgi edindim.

3. ( ) Koruyucu Aile olan bir **arkadaşım/tanıdığım** aracılığıyla öğrendim

4. ( ) Koruyucu Aile olan bir **akrabamdan** öğrendim

5. ( ) Zonguldak Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü'nce düzenlenen Koruyucu Aile Tanıtım Günü Etkinliği'ne katıldığımda öğrendim.
  6. ( ) Televizyonda gördüm.
  7. ( ) Zonguldak Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü'ne bağlı yatılı hizmet veren bir çocuk kuruluşunda gönüllü olarak çalışırken öğrendim.
  8. ( ) Akrabam ya da yakın çevremden birinin kurum bakımında bulunan çocuğu/çocukları olduğu için kurum personeli tarafından bilgilendirildim.
  9. Diğer (Belirtiniz).....
4. Koruyucu Aile olmak için yazılı bir başvuru yapmadan önce bilgi almak için kuruma gittiniz mi?
    1. ( ) Evet 2. ( ) Hayır
  5. Koruyucu aile olmak için başvurduğunuzda size yapılan bilgilendirmeyi nasıl buldunuz?
    1. ( ) Yetersiz
    2. ( ) Tüm sorularımızın cevabını alamadık
    3. ( ) Ayrıntılı olarak bilgilendirildik ve tüm sorularımızın cevabını aldık.
    4. ( ) Diğer (Belirtiniz).....
  6. Bilgi edindikten ne kadar süre sonra Koruyucu Aile olmak için başvurduunuz?
    1. ( ) 6 ay içinde
    2. ( ) 1 yıl içinde
    3. ( ) 2 yıl içinde
    4. ( ) 3 yıl içinde
    5. ( ) 4 yıl ve daha fazla
  7. Koruyucu Aile olmadan önce görüşme gerçekleştirdiğiniz meslek elemanlarının mesleki bilgi, birikim ve iletişim becerilerini genel olarak nasıl değerlendiriyorsunuz?
    1. ( ) Yetersiz 2. ( ) İyi 3. ( ) Orta 4. ( ) Çok İyi

8. Koruyucu Aile olmadan önce Koruyucu Aile Birimi meslek elemanları ile yaptığınız görüşmelerin sayısı sizce yeterli mi?
1. Yeterli
  2. Yeterli değil, görüşme sayıları artırılmalı
  3. Görüşme sayıları azaltılmalı
  4. Diğer (Belirtiniz).....
9. Çocuk sahibi olmak için Evlat Edinme Hizmeti için başvurunuz var mı?
1. Evet 2. Hayır
10. Evlat edinmek için nereye başvurduunuz?
1. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü Evlat Edinme Birimi'ne
  2. Kişilerarası anlaşma ile çocuk bakıyordum ve evlat edinme işlemleri için mahkemeye başvurduk.
11. Eğer Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü aracılığı ile evlat edinme hizmetine başvurduysanız, işlemlerinizi şu an hangi aşamada?
1. Evlat Edinme müracaatımı yeni yaptım ve görüşmelerim devam ediyor.
  2. Evlat Edinme talebim reddedildi.
  3. Evlat Edinmede ....yaş grubunda sıradayım.
12. Kaç yıldır evlat edinme sırasındasınız?
1. 1-2 yıl arası
  2. 3-5 yıl arası
  3. 6-8 yıl arası
  4. 9 yıl ve daha fazla
13. Herhangi bir sosyal sorumluluk projesinde yer alıyor musunuz?
1. Evet 2. Hayır

14. Koruyucu Aile olmak istemenizin **en önemli nedeni** nedir?

1. ( ) Akrabamın korunma ve bakım altında bulunan çocuğunun/çocuklarının bakımını üstlenerek kurum bakımında değil, bir aile yanında büyümesini istediğim için
2. ( ) Yakın çevremden tanıdığım birinin korunma ve bakım altında bulunan çocuğunun/çocuklarının bakımını üstlenerek kurum bakımında değil, bir aile yanında büyümesini istediğim için
3. ( ) Bir çocuğun bakımını üstlenmenin de sosyal bir sorumluluk olduğunu düşündüğüm için
4. ( ) Çocukları çok sevdiğim için
5. ( ) Hiç çocuğum olmaması nedeni ile bir çocuk sahibi olarak, annelik/babalık duygusunu tatmak için
6. ( ) Yalnız olduğum için
7. ( ) Koruyucu ailesi olduğum çocuğu bir gün evlat edinebileceğimi düşündüğüm için
8. ( ) Kız çocuğum olmaması nedeni ile bir kız çocuk sahibi olmak istediğim için
9. ( ) Erkek çocuğum olmaması nedeni ile bir erkek çocuk sahibi olmak istediğim için
10. ( ) Biyolojik çocuklarım kardeş istedikleri için
11. ( ) Ekonomik destek almak için
12. ( ) Dini anlamda inancım gereği sevap işlemek için
13. ( ) Diğer (Belirtiniz).....

15. Sizce Koruyucu Aile Hizmetinin **amacı** nedir?

1. ( ) Çocuğun kendisine birebir sevgi ve ilgi verebilecek bir aile yanında büyüüp, aile sevgisini tatması ve topluma faydalı bir birey olarak yetiştirilmesi
2. ( ) Çocuk özlemi çeken bir ailenin çocuk özleminin giderilmesi
3. ( ) Geçmişte yaşadığı olumsuz yaşam deneyimlerinin çocuğun davranış ve tutumlarına olabilecek etkilerinin azaltılması, yok edilmesi
4. ( ) Hepsi
5. ( ) Diğer (Belirtiniz).....

16. Koruyucu aile olarak yanınıza çocuk yerleştirilmeden önceki görüşmeler sırasında sizi **en çok düşündüren konu** ne oldu?
1. ( ) Bakımını sağlayacağım çocuğa duygusal olarak bağlanacak olmam/olmamız nedeni ile çocuğun bir gün biyolojik ailesine geri dönme ihtimalinin beni ve ailemi duygusal olarak sarsacağını düşündüm
  2. ( ) Bakımını sağladığım çocuğun biyolojik ailesi ile görüşmesi fikrini kabullenemedim.
  3. ( ) Biyolojik/ kendi öz çocuklarımla anlaşamayacaklarını düşündüm.
  4. ( ) Dini anlamda inancım bakımından mahremiyetin ileride sorun olacağını düşündüm.
  5. ( ) Akrabalarım ya da yakın çevremden olumsuz eleştiriler ve tepkiler alabileceğimi ve bunun motivasyonumu olumsuz etkileyeceğini düşündüm.
  6. ( ) Diğer (Belirtiniz).....
17. Koruyucu Aile olmak için gerekli başvuru evraklarını hazırlama sürecinde herhangi bir sorun yaşadınız mı?
1. ( ) Evet 2. ( ) Hayır
18. Eğer yanıtınız “Evet” ise, koruyucu aile olmak için gerekli başvuru evraklarını hazırlama sürecinde hangi konu/konularda sorun yaşadınız? Belirtiniz.....
- .....
19. Yanınıza çocuk yerleştirilmeden önce hangi yaş grubu çocuğun koruyucu ailesi olmayı tercih ettiniz?
1. ( ) 0-3 yaş 2. ( ) 4-6 yaş 3. ( ) 7-12 yaş
  4. ( ) 13-15 yaş 5. ( ) 16-18 yaş 6. ( ) 19 yaş ve yukarı
20. Koruyucu aile olmadan önce yanınıza yerleştirilecek çocukla ilgili bir cinsiyet tercihiniz var mıydı?
1. ( ) Evet 2. ( ) Hayır
21. Yanıtınız “Evet” ise, koruyucu aile olmadan önce yanınıza yerleştirilecek çocukla ilgili cinsiyet tercihiniz neydi?
1. ( ) Kız 2. ( ) Erkek

22. Koruyucu aile olarak yanınıza çocuk yerleştirilmeden önce, koruyucu ailesi olmayı istediğiniz çocuk sayısı ile ilgili bir tercihiniz var mıydı?
1. Yalnızca 1 çocuğun koruyucu ailesi olmayı tercih ettim.
  2. 2 çocuğun koruyucu ailesi olmayı tercih ettim.
  3. 3 çocuğun koruyucu ailesi olmayı tercih ettim.
  4. Çocuk sayısı belirtmedim, çünkü ayrılmalarını istemediğim için kardeş olan çocukların da koruyucu ailesi olabileceğimi belirttim.
  5. Diğer (Belirtiniz).....
23. Eşleşme ve uyum sürecinde kaç farklı çocukla bir araya geldiniz, tanıştınız?
1. 1 çocukla
  2. 2 çocukla
  3. 3 çocukla
24. Koruyucu ailesi olmadan önce yanınıza yerleştirilen çocuğu tanıyor muydunuz?
1. Evet, akrabam olduğu için
  2. Evet, yakın çevremden bir tanıdığımın çocuğu olduğu için
  3. Evet, koruyucu ailesi olmadan önce kaldığı kurumda gönüllü ailesi olduğum için
  4. Evet, koruyucu ailesi olmadan önce gönüllü etkinlik çalışmalarına katıldığım bir çocuk kuruluşunda, etkinliklere katıldığı için
  5. Hayır, tanıımıyordum
25. Koruyucu ailesi olduğunuz çocuğun herhangi bir engeli ya da sağlık sorunu var ise, bu durumu ne zaman öğrendiniz?
1. Koruyucu ailesi olmadan, eşleşme süreci öncesi çocuğun/çocukların engel ya da sağlık sorunu olduğu tarafımıza bildirilmiş olup, bilerek koruyucu ailesi olduk.
  2. Koruyucu ailesi olduktan sonra engel ya da sağlık sorunu olduğunu öğrendik, bilmiyorduk.
  3. Koruyucu ailesi olduktan sonra bizim bakımını sağladığımız süreçte, yanımızdayken engel ya da sağlık sorunu oluştu.
  4. Diğer (Belirtiniz).....

26. Koruyucu Aile hizmetinin ödenek desteğini Koruyucu Aile ödeneğini nasıl kullanıyorsunuz?

1. Hiç kullanmıyorum; tümünü, koruyucu ailesi olduğum çocuk adına açtığım banka hesabında biriktiriyorum.
2. Bir kısmını çocuğun ihtiyaçları için harcıyorum, bir kısmını ise yine çocuk için onun adına açtığım banka hesabında biriktiriyorum.
3. Tümünü koruyucu ailesi olduğum çocuğun ihtiyaçları için kullanıyorum.
4. Hem çocuğun hem de evin ihtiyaçları için kullanıyorum.
5. Üzerine kendim de ilave edip, yine çocuk için harcıyorum.
6. Diğer (Belirtiniz).....

27. Sizce aldığınız Koruyucu Aile ödeneği yeterli mi?

1. Evet, yeterli
2. Hayır, yeterli değil

28. Koruyucu Aile ödeneğiniz kesilse de koruyucu aile olmaya devam eder misiniz?

1. Evet
2. Hayır

29. Koruyucu ailesi olduğunuz çocuğunuzun biyolojik ailesi hakkında yeterli bilgiye sahip misiniz?

1. Evet
2. Hayır

30. Koruyucu ailesi olduğunuz çocuğunuz biyolojik ailesi ile görüşüyor mu?

1. Evet
2. Hayır

31. Yanıtınız “Evet” ise, koruyucu ailesi olduğunuz çocuğunuz biyolojik ailesi ile hangi sıklıkta görüşüyor?

1. ayda 1 defa
2. iki ayda 1 defa
3. altı ayda 1 defa
4. yılda birkaç defa
5. birkaç yılda 1 defa
6. diğer (belirtiniz).....

32. Biyolojik ailesinden en çok hangi yakını ile görüşüyor?

1. Biyolojik annesi
2. Biyolojik babası
3. Anneanne, babaanne, dede
4. Teyze, hala, dayı, amca
5. Kardeşi, ablası, ağabeyi
6. Diğer (Belirtiniz).....

33. Çocuğun biyolojik ailesi ile görüşmesi koruyucu ailelik sürecinizi nasıl etkiliyor?

1. etkilemiyor
2. olumsuz etkiliyor
3. olumlu etkiliyor
4. Diğer (Belirtiniz).....

34. Yanıtınız “olumsuz etkiliyor” ise; ne tür durumlarla karşılaşıyorsunuz?

1. Bize karşı hırçın ve agresif davranış ve tutumlar sergiliyor.
2. Ders başarısı düşüyor.
3. İçine kapanıyor.
4. Diğer (Belirtiniz).....

35. Koruyucu ailesi olduğunuz çocuğun biyolojik ailesi ile görüşmesi hakkında ne düşünüyorsunuz?

1. Aslında görüşmesini hiç istemiyorum.
2. İstiyorum
3. Bu konuda kararsızım
4. Diğer (Belirtiniz).....

36. Koruyucu ailesi olduğunuz çocuk okula gidiyorsa, okul başarısı nasıl?

- 1.( ) Düşük   2. ( ) Çok Düşük   3. ( )Orta   4.( )İyi   5.( )Çok İyi

37. Koruyucu ailesi olduğunuz çocuk okul hayatıyla ilgili sorun yaşıyor mu?

1. Evet   2. ( ) Hayır

38. Yanıtınız ‘‘Evet’’ ise, okul hayatıyla ilgili en çok sorun yaşadığı ilk iki konuyu sıralar mısınız?
1. ( ) Sık sık okula devamsızlık yapıyor.
  2. ( ) Okula hiç gitmek istemiyor.
  3. ( ) Ders çalışmak istemiyor.
  4. ( ) Olumsuz davranışları olan akran grubuyla arkadaşlık ediyor.
  5. ( ) Öğretmenleri ya da okul idaresi ile iletişim problemleri var.
  6. ( ) Diğer (Belirtiniz).....
39. Hayatınızda bir güçlükle karşılaştığınızda en çok kiminle paylaşırsınız?
1. ( ) Eşimle
  2. ( ) Arkadaşımle
  3. ( ) Anne, babamla
  4. ( ) Kardeşlerimle
  5. ( ) Kayınvalide/kayınpederimle
  6. ( ) Akrabalarım(teyze, hala, kuzen, dayı amca vb.)
  7. ( ) Sosyal Çalışmacı, Psikolog, Aile Danışmanı, Çocuk Gelişimci, Psikiyatrist vb. bir profesyonelle
  8. ( ) Diğer (Belirtiniz).....
40. Koruyucu ailesi olduğunuz çocukla yanınıza yerleştirildiği andan itibaren hiç sorun yaşadınız mı?
1. ( ) Evet
  2. ( ) Hayır
41. Yanıtınız ‘‘Evet’’ ise; en çok sorun yaşadığınız ilk iki konuyu sıralar mısınız?
1. ( ) Okul başarısının yüksek olmasını istiyoruz ancak, beklediğimiz düzeyde değil.
  2. ( ) Sağlık sorunlarının tedavisi nedeni ile sağlık kontrolü ve ilaç kullanması gerekirken bu konuda isteksiz olduğu için, sağlık kontrollerinin yapılması ve ilaçlarını kullanması konusunda sıkıntı yaşıyoruz.
  3. ( ) Sosyal bir çocuk olmasını istiyoruz ama çok içe kapanık.
  4. ( ) Çok hareketli ve hiperaktif, hızına yetişemiyoruz.
  5. ( ) Bilgisayar, tablet ve televizyon gibi ekranla çok uğraşiyor, engel olamıyoruz.
  6. ( ) Tutturma davranışı var.
  7. ( ) Kişisel bakım ve hijyen konusunda olumsuz davranış örüntüleri var.
  8. ( ) Olumsuz arkadaş çevresine sahip, değiştirmesini istiyoruz.

9. Evdeki diğer çocuklarla (biyolojik çocuğum/çocuklarım ve/veya kendi kardeşleri ile) aralarında anlaşmazlık var.
10. Yalan söyleme davranışı sergiliyor.
11. Diğer (Belirtiniz).....
42. Koruyucu ailesi olduğunuz çocukla yaşanan sorunlarınızda nasıl bir çözüm yolu ararsınız? İlk ikiye göre sıralayınız.
1. Önce kendim konuşurum.
2. Önce eşim ya da aile büyükleri konuşur.
3. Kendimiz konuştuğumuz halde çözemsek, Koruyucu Aile Birimi'ndeki Sosyal Çalışma Görevlimizle irtibata geçerek çocukla görüşme yapmasını talep ederiz.
4. Soruna göre alanında uzman bir meslek elemanına başvurarak profesyonel destek alırız, çözüle de çözülmese de bu durumu Koruyucu Aile Birimi ile paylaşırız.
5. Diğer (Belirtiniz).....
43. Koruyucu Ailesi olduğunuz çocuğun sağlık muayene ve kontrolleri ile tedavileri sürecinde herhangi bir sorunla karşılaştınız mı?
1. Evet   2. Hayır
44. Yanıtınız "Evet" ise, en çok hangi konuda sıkıntı yaşıyorsunuz?
1. Özellikle aile hekimimiz üzerine kayıtlı olmadığı için muayene, kontroller ve aşı takiplerinde sıkıntı çıkıyor.
2. Sünnet ya da ameliyat gibi sağlığı ile ilgili operasyon gerektiren durumlarda biyolojik ailesinin, vasi ya da kayyumun iznini beklemek, süreci uzattığından çok beklemek zorunda kalıyoruz.
3. Reçete ile ilaç alımında eczanelerde kota uygulaması olduğu için kotası dolmayan eczanelere ulaşmaya çalışıyoruz ya da ilaçlara ödeme çıkabiliyor.
4. Diğer (Belirtiniz).....
45. Koruyucu ailesi olduğunuz çocuğun sizinle iletişimi nasıl?
1. İyi   2. Çok iyi   3. Orta   4. Kötü
46. Koruyucu ailesi olduğunuz çocuğun okul ve çevresiyle iletişimi nasıl?
1. İyi   2. Çok iyi   3. Orta   4. Kötü

47. Koruyucu ailesi olduğunuz çocuğun Koruyucu Aile Birimi'ndeki meslek elemanı ile iletişimi nasıl?
1. İyi   2. Çok iyi   3. Orta   4. Kötü
48. Koruyucu ailesi olduğunuz çocuğunuz ile varsa biyolojik çocuğunuz/çocuklarınız arasında sorun yaşanıyor mu?
1. Evet   2. Hayır
49. Yanıtınız "Evet" ise; en çok hangi konuda sorun yaşanır?
1. İletişim sorunları
2. Evde ortak eşyaları paylaşamama
3. Anne/babayı paylaşamama
4. Akademik (okulla ilgili) başarı konusunda çekişme yaşama
5. Diğer (Belirtiniz).....
50. Yaşanan sorunları çözemediğinizde koruyucu ailesi olduğunuz çocuğu kuruma geri vermeyi hiç düşündünüz mü?
1. Evet   2. Hayır
51. Yanıtınız "Evet" ise; kuruma geri verme düşüncenizi çocuğa hiç söylediniz mi?
1. Evet   2. Hayır
52. Koruyucu Aile 1. Kademe Eğitimi'nin size ne tür bir katkı sağladığını düşünüyorsunuz?
1. Yeni bilgiler öğrendim
2. Bu bilgileri zaten biliyordum
3. Bilgilerime yenileri eklendi, bazı konularda farkındalığım arttı
4. Eğitim konuları iyiydi, ancak eğiticinin performansından verim alamadım.
53. Sizce bu eğitimler yeterli mi?
1. Evet   2. Hayır   3. Kısmen

54. Başka hangi konularda eğitim almak istersiniz? Belirtiniz

.....
 .....

55. Koruyucu Aile Birimi'nce yapılan izleme ve takipleri yeterli buluyor musunuz?

1. ( ) Evet 2. ( ) Hayır

56. Koruyucu Aile Birimi'nde görevli meslek elemanına ihtiyaç duyduğunuz anda kolaylıkla iletişim kurabiliyor musunuz?

1. ( ) Evet 2. ( ) Hayır

57. Koruyucu Aile Birimi'nde görevli meslek elemanlarının sizinle olan iletişim becerilerini, bu konudaki yetkinliklerini nasıl buluyorsunuz?

1. ( ) İyi 2. ( ) Çok iyi 3. ( ) Orta 4. ( ) Kötü

58. Koruyucu aile olmanızdan ötürü akraba ve yakın çevrenizden ne tür tepkiler aldınız?

1. ( ) Olumlu 2. ( ) Olumsuz 3. ( ) Diğer (Belirtiniz).....

59. Koruyucu Ailesi olduğunuz çocuğunuz biyolojik ailesine geri döndürülürse tekrar başka bir çocuğun Koruyucu Ailesi olur musunuz?

1. ( ) Evet 2. ( ) Hayır

60. Mevcut durumda koşullarınız uygun olursa, koruyucu ailesi olduğunuz çocuğun yanı sıra başka bir çocuğun daha Koruyucu Ailesi olur musunuz?

1. ( ) Evet 2. ( ) Hayır

61. Koruyucu aile olmayı başkalarına da önerir misiniz?

1. ( ) Evet 2. ( ) Hayır

62. Sizden görüp olumlu yönde etkilenerak Koruyucu Aile olmak isteyenler oldu mu?

1. ( ) Evet 2. ( ) Hayır

63. Yanıtınız "Evet" ise; Koruyucu Aile olma başvuruları ne aşamada?

1. ( ) Henüz başvuru yapmadılar.
 2. ( ) Yazılı başvuru yaptılar, görüşme sürecindedir.

3. ( ) Koruyucu aile oldular.
4. ( ) Talepleri uygun bulunmadı.

64. Koruyucu aile olduktan sonra hayatınızda nelerin değiştiğini bir cümle ile yazarmısınız?

.....
.....
.....

65. Sizce Koruyucu Aile hizmetinin yeterince yaygın olmamasının nedeni nedir?

1. ( ) Reklam ve tanıtım faaliyetlerinin yetersizliği
2. ( ) İnsanların genel olarak çocukları, çok sevdiğini belirtmelerine rağmen, bir çocuğun bakımını üstlenme konusunu sosyal sorumluluk olarak görmemeleri
3. ( ) Koruyucu aile hizmetinin önemli görev ve yükümlülükleri olması
4. ( ) Genel olarak insanların bu konuda bilinçsiz olması
5. ( ) Koruyucu Aile ödeneklerinin yetersiz olması
6. ( ) Kimi aileler tarafından dini inançları bakımından mahremiyetin ileride sorun olacağının düşünülmesi
7. ( ) Diğer (Belirtiniz).....

Görüşme Formu'muz sona ermiştir. Samimiyet ve içtenliğinizle sorulara cevap vererek yapmış olduğunuz katkı ve katılımlarınızdan ötürü çok teşekkürler.

EK 2. GÖNÜLLÜ KATILIM FORMU

Değerli Katılımcı;

Bu çalışma, Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. Vedat IŞIKHAN danışmanlığında, yüksek lisans öğrencisi Elif GÖKDOĞAN ŞAHİN tarafından yüksek lisans tezi kapsamında yapılan “Koruyucu Ailelerin Koruyucu Aile Hizmetine İlişkin Değerlendirmeleri: Zonguldak İli Örneği” konulu araştırmadır. Araştırmanın yapılabilmesi için Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonu’ndan Etik Komisyon Onayı alınmıştır.

Zonguldak ilindeki Koruyucu Aile Hizmeti uygulamalarının mevcut durumunu ortaya koymayı; ayrıca Zonguldak ili örneğinden yola çıkarak Türkiye’de Koruyucu Aile Hizmetinin etkililiğinin değerlendirilmesine ve hizmetin yaygınlaştırılmasına yönelik tespitler ortaya koymayı hedefleyen bu araştırmada sizlere, Koruyucu Aile olma sürecinize ilişkin gözlem, tecrübe ve görüşlerinizle ilgili sorular sorulacaktır. Bu doğrultuda sizinle yaklaşık kırk dakika sürecek bir görüşme yapılacaktır. Araştırma kapsamında dolduracağınız Görüşme Formu’ndan elde edilen bilgiler araştırma haricinde kullanılmayacaktır. Vereceğiniz yanıtlar gizli tutulacaktır. Katılıp katılmamayı seçme hakkında sahipsiniz. Çalışmaya katılmanız konusundaki karar tamamen size ait olup, çalışmaya katıldıktan sonra istediğiniz an çalışmadan ayrılabilirsiniz. Ayrılmanız durumunda tarafınıza herhangi bir maddi veya manevi sorumluluk yüklenmeyecektir.

Çalışmaya katılım sağlamadan önce sorularınız olması halinde sormaktan çekinmeyiniz. Çalışmaya katılım sağladıktan sonra da sormak istediğiniz sorular ve araştırmanın sonuçları hakkında bilgi almak için aşağıda yer alan iletişim bilgileri aracılığıyla tarafıma ulaşabilirsiniz.

Zaman ayırıp çalışmaya gösterdiğiniz ilgiden ve verdiğiniz katkıdan dolayı teşekkür ederim.

Yukarıdaki açıklamaları okudum ve anladım. Çalışmaya katılmayı onaylıyorum.

Katılımcının Adı, Soyadı:

Tarih:---/---/----

İmza:

Sorumlu Araştırmacı: Prof. Dr. Vedat IŞIKHAN

Adres : Hacettepe Ünv. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü 06800, Beytepe ANKARA

Tel : + (90) 312 297 63 62-321

E-posta : visikhan@hacettepe.edu.tr, visikhan@gmail.com

İmza :

Araştırmacı: Elif GÖKDOĞAN ŞAHİN

Adres : Zonguldak Aile, Çalışma ve Sosyal Hizm. İl Müdürlüğü Çınartepe Mah. Bülent Ecevit Cad. No:98 Merkez ZONGULDAK

Tel : + (90) 372 250 08 16- 1033, 0 537 574 34 42

E-posta : elifsahin@ailevecalisma.gov.tr, elif.g.sahin@gmail.com

İmza :

T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
Rektörlük

Sayı : 35853172-100
Konu : Elif GÖKDOĞAN ŞAHİN Hk.

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 29.03.2019 tarihli ve 12908312-300/00000529078 sayılı yazınız.

Enstitünüz Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Yüksek Lisans programı öğrencilerinden **Elif GÖKDOĞAN ŞAHİN**'in Prof. Dr. Vedat IŞIKHAN danışmanlığında hazırladığı “**Koruyucu Ailelerin Koruyucu Aile Hizmetine İlişkin Değerlendirmeleri: Zonguldak İli Örneği**” başlıklı tez çalışması, Üniversitemiz Senatosu Etik Komisyonunun **30 Nisan 2019** tarihinde yapmış olduğu toplantıda incelenmiş olup, etik açıdan uygun bulunmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini saygılarımla rica ederim.

e-imzalıdır
Prof. Dr. Rahime Meral NOHUTCU
Rektör Yardımcısı

Evrakın elektronik imzalı suretine <https://belgedogrulama.hacettepe.edu.tr> adresinden 359929615999744672a870deb3687c6a984 koddula erişebilirsiniz.
Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu'na uygun olarak Güvenli Elektronik İmza ile imzalanmıştır.

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: 13.../...09./...2019.....

Tez Başlığı : Koruyucu Ailelerin Koruyucu Aile Hizmetlerine İlişkin Değerlendirmeleri: Zonguldak İli Örneği

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam ...189..... sayfalık kısmına ilişkin, ...13.../...09.../...2019..... tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda işaretlenmiş filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % ...18.. 'dir.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç
- 2- Kaynakça hariç
- 3- Alıntılar hariç
- 4- Alıntılar dâhil
- 5- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

13/09/2019

Tarih ve İmza

Adı Soyadı: ELİF GÖKDOĞAN ŞAHİN

Öğrenci No: N11121969

Anabilim Dalı: SOSYAL HİZMET

Programı: SOSYAL HİZMET

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.

Prof. Dr. Vedat Işıkhan

(Unvan, Ad Soyad, İmza)

HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
MASTER'S THESIS ORIGINALITY REPORT

HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
.....SOCIAL WORK..... DEPARTMENT

Date: 13.../09.../...2019.....

Thesis Title : **The Evaluations of Foster Families About The Foster Family Model: Example of Zonguldak**

According to the originality report obtained by myself/my thesis advisor by using the Turnitin plagiarism detection software and by applying the filtering options checked below on 13...../...09.../2019..... for the total of .....189..... pages including the a) Title Page, b) Introduction, c) Main Chapters, and d) Conclusion sections of my thesis entitled as above, the similarity index of my thesis is ...18..... %.

Filtering options applied:

- Approval and Declaration sections excluded
- Bibliography/Works Cited excluded
- Quotes excluded
- Quotes included
- Match size up to 5 words excluded

I declare that I have carefully read Hacettepe University Graduate School of Social Sciences Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports; that according to the maximum similarity index values specified in the Guidelines, my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge.

I respectfully submit this for approval.

19/09/2019

Date and Signature

Name Surname: ELİF GÖKDOĞAN ŞAHİN

Student No: N11121969

Department: SOCIAL WORK

Program: SOCIAL WORK

ADVISOR APPROVAL

APPROVED.

Prof. Dr. Vedat Işıkhan

(Title, Name Surname, Signature)